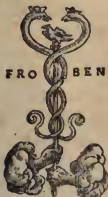
FRANCISCI
MASSARII VENETI
IN NONVM PLINII
De naturali historia librum Castigationes & Anⸯnotationes.

Quisquis de natura Aquatilium ac remotiore piſcium cognitione edoceri cupis, hunc Maſſarij commentarium eme & lege. Admiraberis laboⸯrem ac ingeniũ hominis candidiſsimi, qui longe maximam operam in hijs indagandis, ut ſtudioſi iuuarentur, inſumpſit.

BASILEAE, ANNO M D XXXVII

Cum priuilegio Cæſareo in annos quatuor.

CLARISS. DOCTORI BALTHASARI ENTZESPERGERIO ciuitatis Selatistadiensis medico publico, compatri suo, Beatus Rhenanus S D.

BSCVRITATIS permultũ esse in piscium aquatiliũq; cognitione eruditis minimè dubium est, ob maximam uocabulorum factã mutationem, non in Italia solùm quã olim uariarũ gentium coloniæ Gothicis ac mox Langobardicis temporibus etiam maritimis locis occupauerunt, sed & in Græcia quæ nunc Turcarum seruitio premitur, ubi illustrium quoq; oppidorũ nomina unà cum ipsis ædificijs interiêre, & celeberrimorũ portuum mutatæ sunt appellationes. uerũ quid de urbibus aut portibus dico, quum ipsarum regionum uocabula sint nouata? Nihil enim non mutat uetustas, præsertim nouis cultoribus subingressis. Equidem hanc piscium cognitionem adiuuare enixè studuit FRANCISCVS Massarius Venetus, qui etiam ipsa maria nauigando sese perlustrasse testatur, ut non librorũ modo præsidijs ista tradidisse Massarium scias quæ plerunq; debilia sunt, uerùm ipsis ocu

lis ac experimentis obseruasse. Legisti Paulum Iouium Nouocomensem de piscibus Romanis: lege & hunc, & fateberis diligentiæ Massarij multũ debere studiosos. Vtinam haberemus si quid in simplicium atq; herbarum materia conscripsit, in qua eruenda feliciter gnauiterq; uersari hodie Patauij Dominicũ Sennum ferunt. Placet porrò mihi quòd in castigãdo ad uetusta exemplaria confugit. nam ille nunquam pro meritis satis laudatus Hermolaus Barbarus, ut in annotando omneis adhuc uicit qui Plinio manus sunt admoliti, ita in castigando dimissis antiquis manu scriptis libris, ex autoribus sæpe lectionem corruptam restituere conatus, frustra laborat. Grammaticũ illud esse fateor, sed tamen nisi ipsa uerba primùm rectè habeant, quem iuuabit autores euoluere? Ingenuè loquor. Ædidit Sigismundus noster Gelenius castigationes in Plinij historiam naturalem, scriptum humile & cõtemptibile in speciem: sed quãtum lucis adferunt operi Pliniano? Annotare certè solùm doctus potest cognitione linguarũ atq; lectione uaria pectus instructum habens: & labor quidem est splẽdidissimus utilissimusq;. At diligens exemplarium collatio longè magis necessaria: siquidem germana uerborum restitutio, optima est autoris expositio. Sed de hoc doctorũ esto iudicium. De hoc admonendus non es, Mœnum fluuium cuius in hoc nono libro Plinius

mentionem

mentionem facit, adhuc (ut ſemper) à Germanis uocari Mainum, non Moganum aut Mogum, quæ uocabula noſtratium imperita confinxit antiquitas Moguntiæ inſignis urbis occaſione, è regione cuius Mœnus Rheno miſcetur. Eadem licentia Albim in Albiam uertere.

Vale mi Compater, & tantiſper dum hunc Commentarium legis, ex mediterraneo fias interdum maritimus uel etiam marinus.

Sclatiſtadij, ſub calendas
Februarias, Anno
M D XXXVII

SCRIPTORVM ELENCHVS

QVORVM AVTORITATE

Maſſarius ſuis Annotationi-
bus fidem adſtruit.

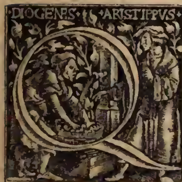
Aelianus
Agatharchides
Alexander Aetolus
Alexis
Ananius
Androſthenes
Antiphanes
Apollodorus
Apollonius Rhodius
Appion
Archelaus
Archiſtratus
Ariſtobolus
Ariſtophanes Byzantius
Ariſtophanes Comicus
Ariſtophon
Ariſtoteles
Athenæus
A.Gellius
Auſonius
Callimachus
Chryſippus
Clearchus
Clitarchus
Columella
Corinna
Corn. Celſus
Dioſcorides
Diphilus
Dorion
Duris
Epicharmus
Epimenides
Eratoſthenes
Eubulus
Eudoxus
Euthydemus
Feſtus Pompeius
Flauius Alphius
Galenus
Heracleon Epheſius
Herodotus
Hiceſius
Hippocrates
Homerus
Horatius
Iuba
Iuuenalis

Licinius

Licinius Macer
Lucilius
Lynceus Samius
Martialis
M. Varro
Matron
Megaſthenes
Mnaſeas Patrenſis
Mneſitheus Athenienſis
Mœcenas
Nearchus
Nicander
Nicolaus Damaſcenus
Nicolaus Perottus
Nonius Marcellus
Numenius
Nymphodorus
Oppianus
Ouidius
Palladius
Pamphilus
Pancrates
Parmeno Rhodius
Paulus Aegineta
Pauſanias
Philillius
Philoſtratus
Philotimus
Phocion
Phrynichus
Plautus
Plinius
Polemon
Polybius
Polycharmus
Pomponius Mela
Pytheas
Simonides
Solinus
Sophron
Soſtratus
Speuſippus
Strabo
Suetonius
Teucer
Theocritus
Theognis
Theophraſtus
Timachidas
Vergilius

FINIS

FRANCISCI
MASSARII VENETI
IN ANNOTATIONES SVAS
PRAEFATIO

VVM SVMMVS RERVM omnium opifex ille, uirtutes in hac terrena plaga, neque se/dem suam ponere, necq; consi/stere posse intueretur, poten/tissimos earum defensores tu/toresque ac duces producere decreuit, qui non modo uirtu/tes ipsas perinde atq; clipeus ex omni parte defensarēt ac protegerent, sed earum quoq; sectatores magnipen derent & honestarent. Quos etsi nōnullis Mœcenates appellare collibitū est, nos tamen si tam excellentis mu neris officium perpēdas, aptius ac magis congruè He/roas uocandos esse censemus. Eriguntur enim ingenia mortalium tam ad præclaras functiones quàm ad lau/datarum artium gloriam, si semideorum munificentia, si illustrium liberalitate uirorum inuitētur, quo quidem animorum affectu literarum studia illustrantur, attol/luntur animi atq; nobilitantur. Imperia uerò ritè ac san ctè instituuntur, administrantur, augentur, quum eos

habeant qui uirtutibus circunsepti scitè sapienterq; ui-
tam degunt, atque inter administratores ueluti lumina
non exigui splendoris effulgent, quibus tum publica
tum priuata tutissimè negotia delegare possis. Et si he-
ros ullus unquã fuit, tu ille es, Ioannes rex inuictissime,
qui uiros omni laude cumulatos complectitur, fouet,
ac magnis prosequitur honoribus: sub cuius præsidio
homines aliquo ingenij cultu ornati conquiescunt, spe
fouentur, beneficioq; deuincti uitam transigunt lætam
ac tranquillam. Hac itaque spe freti lucubrationes has
nostras, quæ Castigationes & Annotationes in Pliniũ
de naturali historia inscribũtur, tuo dedicandas numini
cõstituimus, & primùm quas in librum de Aquatilium
natura perscripsimus: quòd si non ad plenum satisfece-
rimus non erit culpa desiderij nostri, quod sanè arden-
tissimum est, sed quòd plus facere non potuimus: neq;
enim ulla est disciplina aut ars, testãte Columella, quæ
singulari cõsummata sit ingenio. Quapropter, ut in ma
gna sylua boni uenatoris est indagãter feras quàm plu
rimas capere, nec cuiquã culpæ fuit non omnes cepisse:
ita nobis satis abũdeq; est, tam diffusæ materiæ quam
suscepimus, maximam partem tradidisse. neque enim
nos tantæ rei satisfacturos unquam sperauimus, sed ut
alios quoq; ad cætera prosequẽda redderemus alacrio
res: nobis uitio non ascribant, præsertim quum Plinius
ipse multa quoquè suis adijci posse fateatur: sed prius
quantum

quantum nos in iuuandis bonis artibus fecimus, ipsi tantum quoqꝫ faciant,ac deinde blaterent. Nec enim animo feremus iniquo,si ad hanc immensam difficilimamqꝫ à nobis susceptam prouinciam in auxilium peritiores aduenerint,nosqꝫ etiam superauerint. Pædaretum ferunt egregium illum uirum,qui quum in treccentorum numero lectus non esset,qui ordo apud Lacedæmonios honore præstabat,abiretqꝫ hilaris ac subridens,reuocatur ab Ephoris: interrogatusqꝫ quid rideret,respondit,Quoniam equidem ciuitati gratulor,quę ciues trecentos habeat, meipso meliores. Cæterùm ut ad Plinium meam cõuertam orationem,doctissimum hominem fuisse Plinium, & Græcæ & Latinæ linguæ eruditissimum, non ueteres modo scriptores,atque in primis Augustinus noster,sed omnis studiosorũ schola consentit: uirum illum fuisse & diligentem & modestum & grauem,ille eius ex sorore nepos & candidissimus scriptor Tranquillus,tum librorum suorum maiestas & dicendi modus ipse amplissimum ferre testimonium possunt.Nam quis exactissimam illam atqꝫ absolutam cuiusqꝫ artis historiam,quæ omnium fuit maximè optabilis,lõgeqꝫ utilissima propter rerum copiam, tãta cura tantaqꝫ solicitudine,laboriosaqꝫ indagine humanis gentibus indicatam,nisi aut indoctus aut impudens aut inuidus & malignus insectari audeat? quam nullus adhuc Græcus neqꝫ Latinus persoluere potuit,

ut de nullo ferè alio Grçci nobis inuideãt.quàm multa & egregia & notatu digna ex autoribus qbus hac tempestate caremus,in his libris collecta reperies?quot labores in his etiam quos habemus autoribus,tum interpretandi tum quæritandi talia nobis ademit?O inextimabilem rerum tum Græcarum tum Latinarum iacturam,si naturalem historiam Plinij amisissemus: quam quum adhuc mendosa existere uideretur,cum uetustis exemplaribus alijsq́ꝫ autoribus diligenter conferentes duximus corrigendam atqꝫ etiam exponẽdam:in qua quidem interpretanda non grammaticam,quum multis in libris alijs hæc tradita esse reperiatur, sed errores, resq́ꝫ tantùm particulares,quæ uel nimia uetustate uel patrum nostrorum negligẽtia apud nos perierant,exposuimus:quod ut commodius perficeremus,cum autoribus ferè omnibus,quos scire potuimus uel Plinium ab illis uel illos à Plinio accepisse,uel quòd de eisdem etiam rebus pertractarent,Plinium ipsum contulimus, qui quasi loco expositorum quorundam haberi uidentur:ea quidem utentes,non qua debuimus,sed qua potuimus diligentia: etiam si non ignoraremus quàm ardua,quàm excellens & eximia res sit hos de naturali historia libros corrigere ac declarare,præsertim quum uiri multi in literarum cultu non ignobiles,qui eos,non dicam exponere sed castigare adorti sunt,ad plenum satisfacere non potuerint:quorum tamen & ingenium &

diligen

diligentiã probare officioſa prædicatione ſolemus: ſed quum omnium altius rimari pergimus, eorumq́ uirtutes conferimus, qui Hermolao Barbaro præferri poſſit inuenimus neminem. Incredibilis enim eius diligẽtia fuit, qui in tanto rerum interitu, tantaq́ linguæ Latinæ Græcæq́ in Plinio facta diminutione eò peruenerit, ut Plinium corruptiſsimum ac penitus deletum, ad priſtinum ſuum candorem reuocauerit ac recreauerit, ut non minus ſibi quàm Varroni, Columellæ, Catoni, Plinio, cæterisq́ qui de liberalibus artibus conſcripſerunt, omnes Latinè loquẽdi ſtudioſi debere uideantur. Quis ipſo uberius, quis certius, quis ſubtilius Græcam & Latinam tradit linguã? quis eſt qui ſuos utiliſsimos ac honeſtiſsimos labores carpat, niſi inuidum ſe aut ignarum & ſuperbũ ac planè inhumanum cõfiteri uelit? Is enim unà cum Theodoro Gaza linguam Latinam locupletauit, ſermonem nobis reſtituit patrium, artes omneis deniq; liberales corruptas ac penitus euerſas ad priſtinam ſynceritatem & ueritatem reſtituit. Quorum quidem diſciplinis fatemur nos multũ adiutos fuiſſe: quippe quòd Ariſtotelem & Theophraſtum à Theodoro & Dioſcoridem ab Hermolao latinitate donatos ſecũdùm eorum interpretationem citauimus, quoniam ad uerbũ ferè cum Plinio conuenire uidentur, nec alia quidem translatio ob uerborum conuenientiam erat cum Plinio conferenda. Nil enim melius interpretes facere

potuissent, quàm Plinij interpretationem imitari, ne inter autores in uerbis, quando non in sententia, uariatio aliqua esse uideretur. Et qui meliorem eorum autorum interpretationem desiderant, alias quæritent: nos enim his contentamur, præsertim quum sensus eorum adeò clarè, adeo eleganter, adeoq; intentionem ipsorum enucleauerint, ut quando autores ipsi Latinè cõscripsissent, neq; melius neq; concinnius tradere potuissent, quum maximè Theodorus & Hermolaus. Si quis tamen in nostra editione argueret, quòd humili facundia dictauerimus, age amabo quicũq; is fuerit, consideret quòd non de arte oratoria, hoc hoc forensiũ est quæstionũ, nòn naturalium, sed de uero cognoscendo hic agitur & disputatur. Namq; in his scriptis in quibus rerũ cognitio quæritur, non luculentæ orationis lepos, sed incorrupta ueritas exprimenda est. Hæc tamen omnia quoad potuimus ad plenam intelligentiam exposuimus, atq; unicuiq; intelligentiã piscium perquirenti laborem omnem sustulimus. quæcunq; enim uel à Plinio alibi uel alijs autoribus de eisdẽ piscibus pertractantibus in hoc uolumen collegimus, ut pro hac intelligẽda materia ad alios autores non sit amplius recurrendum: eas tantùm quæ ab ipso Plinio libris inferioribus traduntur, medicinas piscium relinquentes, ne uolumen in alterum uolumen transscripsisse uideremur: nempe id facile uidere quis poterit. Tu itaq; Rex clementissime, & (ut breuiter dicam

dicam)ad omnium gratiam promerendam naturæ be-
neficio cõparatus, ut es uir literis,modeſtia,grauitate,
prudentia,conſilio,iuſtitia,religione & pietate,omnicꝗ
laudum & humanitatis officio prædítus,ad hanc lucu-
brationem noſtram animum intende,cognoſce & iudi
ca:nam ſi tibi cæteriſcꝗ uiris doctiſsimis eam quidem
approbari percipiemus, in reliqua Plinij uolumina eo-
dem modo & accuratiori fortaſſe ſtudio ac diligẽtia,ſi
diuina fauerint perſequemur,præſertim in ſimplicium
materia,in qua magis quàm in reliquis laborandũ eſſe
cenſemus,tum in plantis ipſis notificãdis,tum etiam in
aliorum erroribus confutãdis,qui penè innumerabiles
eſſe uidentur. Plericꝗ enim è recẽtioribus ſunt qui cum
maximo uitæ noſtræ diſcrimine in tradẽda plantarum
cognitione aliam pro alia confundẽtes capiunt. Quam
obrem ſi ex tanta tenebrarũ obſcuritate ueritatem ex-
tirpauerimus ac elucidauerimus,non minorẽ humanæ
ſaluti,pariter ac ſtudioſis utilitatem ac beneficium con-
tuliſſe,quàm nobis ipſis laudem & gloriam uidebimur
conſequuti. Quid enim laudabilius ex omni ſtudio,
quàm ſuſcipere tam liberale tamcꝗ laudabile munus
renouandæ uetuſtatis uel ab interitu potius uendican-
dæ,quo non modo uiuos nobis conciliamus,uerum &
mortuos reddimus obſtrictos beneficio ſempiterno,
quod non poteſt eſſe non honeſtum,non ſplendidum,
non magnificum. Cæterùm ſi hoc tuæ amplitudini
haud

haud ſatis dignum munus fore cenſueris, tui obſequen
tiſsimi animum, non rem expendito. Vale, & inuete-
ratam amicitiam noſtram ad ultimum
uitæ calcem conſeruabis.

FINIS

FRANCISCI MASSARII CASTIGATIONES ET ANNOTATIONES IN NONUM PLINIJ LIBRUM.

FRANCISCI MASSARII

CASTIGATIONES ET ANNOTA-
tiones in nonum Plinij
librum.

EX CAPITE PRIMO

VAE IN mari maxima ani-
malia.) Scribẽdũ, Quare in
mari maxima animalia, ex
uetuſtis cõdicibus. Nõ enim
capite hoc Quæ maxima in
mari animalia, ſed cauſam
aſſignat, cur in mari ſint ma
xima animalia. Vuam.)
Vua piſcis eſt, ita appellatus, quod botryonis, id eſt,
racemi uuæ ſimilitudinẽ habeat. Pleraq; enim (ut ait
Plinius) mare producit ad ſimilitudinem eorum, quæ
in terra reperiũtur, quemadmodũ intuentibus uuam,
gladium, ſerras, licet intelligere. Gladiũ.) Gladius,
quem xiphiam Græci uocant, crebro delphini magni
tudinem excedit; ſalſamentis cõmendatiſſimus, à ro-
ſtri mucrone ita appellatus, quẽ aſilo agitari canis ex-
ortu Ariſtoteles octauo De hiſtoria tradidit. Habet
enim per id tempus ſub pinna ceu uermiculum, quem
aſilum uocant, effigie ſcorpionis, magnitudine aranei,
infeſtat hoc tanto dolore, ut non minus interdum q̃
a delphinus

delphinus exiliat:unde fit ut uel in nauigia sæpenume ro incidat, quod & Plinius & Oppianus ferũt. Hunc piscem Strabo galeotem quoq; uocat libro de situ or bis primo,ubi quemadmodũ etiam capiatur, edocet, cuius etiã Plinius meminit libro xxxij cum dixit,Ni- hil est uenenatius usquã quàm in mari pastinaca, ut- pote cum radio eius arbores necari diximus.hãc ta- men persequitur galeos, idem & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipue.est etiam galeus ex Aristote le,quem Theodorus mustellum interpretatus est, in- ter cartilagineos,qui in multas diuiditur species,in mu stellos scilicet spinaces & stellares & nebridas.hoc est, hinnulos & caniculas, & reliqua generis eiusdem: qui omnes lõgi & asperi sunt. & flectitur galeus galei, sed qui pastinacã persequitur, galeos galeotis. nã & Op- pianus trygona, id est pastinacã: & xiphiam, hoc est gladium,siue galeotem,diras pugnas inter se commit tere secundo uolumine tradidit,quod quidem retuli- mus, ut errorem Sipontini, aliorumq; refelleremus. non enim galeus, hoc est mustellus, sequitur pastina- cam,& alios pisces ut ait Plinius,cum sit generale,non speciale nomen, ut autor est Aristoteles & Galenus: sed galeos, quem xiphiam siue gladium uocari dixi- mus in hodiernũ diem Græcis xiphiam,& nostris pi- scem spatham cognominatũ. Quominus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.) Co

chlearum

chlearũ duo ſunt genera. Aliæ nanq; terreſtres, id eſt limaces, quas Græci cochlias & cochlia appellant, teſta clauiculatim intorta: quæ cum de teſta exerũt caput, quoniam oculis carent, bina cornicula prætentandi iter cauſa prætendunt: quæ ſi quid obſtaculi reperiunt, reſiliunt, equinamq; ſeu potius bouinã effigiem præferũt: unde Veneti ab eiuſmodi imagine bubalos eas uocant. Aliæ uero marinæ ſunt, quas nunc intelligit, turbines alio nomine dictæ, quas Græci ſtrombos uocant. Aliter ſparſis non erat euadere: non uoce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur &c.) Deeſt qui. propterea legendum: aliter ſparſis non erat euadere, qui non uoce, nõ ſonitu, & reliqua. Si quis autem diceret, apud Strabonem legi & Arrianum, qui res geſtas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum ſonitu exterritas fuiſſe, quod contrarium uidetur eſſe ei quod refert Plinius: dicendum quod Plinius nõ beluis cetarijs uiuiperis ut Strabo & Arrianus, ſed thynnis ouiperis hãc cõſtantiam tantummodo tribuit. Sunt enim cete apud Ariſtotelem piſces maximi, qui tantũ uiuiperi ſunt, non autem ouiperi. Verum apud M. Varronem, & Paulũ Aeginetam piſces maximi, non modo qui uiuiperi, ſed etiã qui ouiperi, ut thũni ſunt, inter cetarios habẽtur, ut inferius liquebit. Cadara appellatur rubri maris peninſula ingens.) Sic in uetuſtis codicibus ſcriptũ per-

legi.hoc dico, quia in cæteris codicibus deest ingens.

Gedrosi qui Arbin amnem accolunt &c.) Gedrosi cum fores maxillis beluarũ marinarum in domibus fieri, & tecta cõtignari præfecto classium Magni Alexandri retulissent, non à Gedrosis ipsis hæc fieri, sed ab Ichthyophagis populis, qui citra Gedrosos habitant, non procul ab eis ex Diodoro, Arriano Strabone uidentur prodidisse. libro enim xv. Ichthyophagorum regio, inquit, secus mare est, & magna ex parte arboribus caret. raritas in ea palmarum, achãti, myricæ, aquarum, & domestici cibi maxima est. Vescuntur piscibus tum ipsi, tum eorum pecora, & aquas pluuiales fossiles potant, pecoribus carnes pisciũ præbẽt, domicilia ex ossibus cetorum scilicet (ut Arrianus tradit) balenarum & ostreorum conchis magna ex parte faciunt. nam trabium & fulcrorum usum costę præstant, portas maxillæ, uertebris fiunt mortaria in quibus pisces subigũtur, ad solem assantur. Postea ex his panem conficiunt, frumenti paululum admiscentes. quos subactos Alexãder Magnus iussit à piscibus abstinere, ut Plinius meminit libro sexto, cum antea solis piscibus alerentur, à quibus nomen habent, quod etiam confirmatur ex eodem Strabone inferius, ubi ait: Qui nunc in Indiam nauigant, beluarum quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim, nec sæpius se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ. dicunt eas

cunt eas terræ nequaq̃ appropinquare: ossa uero iam dissolutarũ à fluctibus facile ejci, & materiam facien/ darum tegetũ Ichthyophagis suppeditare. Ichthyo/ phagi ergo quoniam arboribus & lignis ex cõsequen ti carent, ex ossibus beluarum domicilia construunt. Philostratus quoq; libro tertio inquit: Ichthyophagi urbem incolũt nomine Steiuram, ubi ex magnorum piscium membranis uestes intexunt, ibiq; pecudes e/ tiam esse pisciuoras, quod ea comedant, quæ minime naturæ suæ conueniant. Pastores enim illas alere con sueuerunt, sicut in Caria ficubus easdem pascunt. Ma gnitudinem uero harum beluarũ, hoc est balenarum Plinius quatuor iugerum, id est nongentorũ sexagin/ ta pedum esse meminit. Ingens enim longitudo ccxl. pedum à Plinio XVIII uolumine tradita est. Near/ chus uero uiginti trium passuum balenarum magni/ tudinem constare tradidit, qui ex insulis ante Euphra tem cetum mari eiectum centum & quinquaginta cu bitorũ se uidisse refert. sit hic balena, uel pristis haud certe cõstat. Ex quibus multa quadragenûm cubi/ torum longitudinis reperta.) De horum ossium lon/ gitudine sic Arrianus libro octauo inquit: Aliqua ex cetis ad littus appelluntur, cum recedente æstu in ua/ dis hæsere, alia fluctu iactata quasi naues tempestate uictæ in terram deferũtur. Ex quibus putrefactis ossa ad domos ædificandas legunt: ossa laterum grandio/

ta pro tabulis sunt, minora pro asseribus, maxillarum ossibus pro portis utuntur, ex quibus multa quinque & uiginti cubitos excedunt. EX CAP. IIII

Aximũ animal in Indico mari pristes & balena est.) De priste belua marina nõ modo Aristot. sed & Policharmus, Athenæus, & Oppianus, ita à sectione undarũ appellato. scindit eñ mirũ in modũ fluctus propter tenuitatẽ. cõstat nãq; longissimo sed angusto corpore: nam ducenũ cubitorum longitudinis mari Indico Plinius reperiri scribit, à cuius quoq; forma nauigij quoddã genus lõgi corporis et angusti pristis appellatur. Verg. libro quinto:

Velocem Mnestheus agit acri remige pristim.

Physeter.) Physeter marina belua à nauigantibus sæpenumero uisa est in sublime se adeo attollẽs, & diluuiem aquarum eructans, ut nebulosæ cuiusdam columnæ similitudo longe cernentibus offeratur. dictus physeter quasi flator, ut Hermolaus Barbarus cõuertit, quod nimbosam quandam alluuiem aquarum efflando emittat, ut plerunq; etiam alueos nauigãtium deprimat, de quo Solinus & Strabo, quem etiam Arrianus & si non nominat, ex Strabone intellexisse uidetur. Scribit Nearchus cum in Arabicum sinum nauigasset, physeteres aliquando uidisse fluctus maximos, & accumulatos eructantes, ac caliginem tantam reflationibus excitantes, ut qui in nauibus erant attonitis si-

nitis similes constiterint ignari quæ nam tantæ molis causa esset: cumq; edocti fuissent à nauigationis ducibus, beluas esse, quæ facile tubarum sonitu, ac plausu exaudito discederent, iussit naues aduersis proris uelu ti in nauali certamine contra beluarum corpora infer re, atq; ingẽti strepitu remos impellere, paruoq; inter uallo disiũctos nauigare: cumq; beluis appropinquarent uociferatus q̃ maximos in cœlum edere, tubaq; canere. quod cum strenue fecissent, ceteq; iam appropinquare nauibus uidebãtur, ingenti sono strepituq; cõterrita sese in profundum mersisse: eaq; paulo post cum ex aquis emersissent, certamẽ à puppi minabantur, undarum cumulos uomitantia. Verum ubi multiplicem plausum nauticæ copiæ dedissent, subito cessauere, uehementerq; laudata fuit Nearchi prudentia. Iuba uero in ijs uoluminibus quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia referẽs, cetos sex centorũ pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumẽ Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores & omnium piscium adipe camelos perungi in eo situ, ut asilos ab ijs fugent odore: physeteres ne intellexerit, in incerto est. In Gaditano oceano arbor in tantum uastis dispansa ramis &c.) De belua arbore à nullo ferè alio autore quicquam relatum percepi: ab alijs fortasse autoribus, quos nũc nõ habemus, Plinius excerpsit. De gaditana uero arbore, planta ma-

ta maxima. Strabo meminit libro tertio:& de aliis marinis etiam arboribus Plinius libro XIII & Theophrastus lib. de historia plantarũ iiij. Rotæ.) Et hę quoq; sunt beluæ maximæ, à similitudine rotarũ appellatæ.

EX CAPITE V

Ritonē.) Ex his uerbis uidetur fabulam à uera historia originem duxisse. Tritonem poetæ describunt corpore hispido, à capiteq; usq; ad ima latera hominē repręsentante, ac exinde in caudam oblongam deficiente, & in extremitate lunatam seu bifurcatam, ut Apollonius in Argonauticis tradit, cōcha ea canentē qua & homines canere solent turbinata, oblonga, clauiculatimq; intorta, quam buccinā uocamus. Pausanias uero tritonem uidisse meminit Romæ, capite specie comoso, ut ranis palustribus etiam colore, ne discerni tamen capillus à capillo queat, sed corpore squammoso, forma ueluti squatinæ, brāchiis sub aures, naso hominis, ore ampliore, dētibus ferinis, oculis glaucis, manibus digitis & unguibus conchularum testis similibus, cauda subtus aluum uice pedum, ut delphini. Est & triton pelamidum generis magnus, sine squammis, orcino similis, ex Plinio secundo & tricesimo uolumine, quem Græci chelidoniam appellant ex Athenæo.

Nereidum falsa opinio non est.) Plinio astipulari quid uetet, cum pleriq; nauigantes referant uidisse pisces hu-

ſces humana effigie ſquammis duntaxat hiſpido corpore exanimes in littus eiectos, quæ deſcriptio cum ea quæ Nereidum eſt ſatis conuenire uidetur. Elephantos & arietes candore tantum cornibus aſimilatis.) Scribendum aſſimulatis. Quoniam autem de ambabus beluis, ſcilicet elephantis & arietibus ſimul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua uidetur appellaſſe, ne ſi dentes dixiſſet, arietes, de quorum cornibus non dentibus ſermo eſt, ab appellatione cornuũ excluſiſſe uideretur. Nam ſi dẽtes elephantorum dixiſſet, opus fuiſſet, arietum quoq; cornua expreſſiſſet: ſed tolerabilius Plinio uiſum utriſq; animalibus ſeruiẽdo cornua appellare. nam autores ſunt ut Iuba & Pauſanias, qui dentes elephãti cornua appellarunt. quod alibi etiã hac de cauſa feciſſe uidetur, dentes elephanti cornua impropriе nuncupãdo, ut libro decimooctauo quando ait, Atq; cum in arbores exacuant limentq; cornua elephanti, & duro ſaxo rhinocerotes: ne ſi dentes elephanti dixiſſet, rhinocerotes, quod cornua non dentes exacuunt, ſimiliter excluſiſſet. Sed quando de ſolis elephantis loquitur, dentes proprie appellat, ut libro octauo, ubi Iubam taxãdo, & Herodotum imitãdo, melius eſſe dentes q̃ cornua monuit appellãdos. Dentes quoq; Ariſtoteles ſecundo de hiſtoria appellauit, & tertio de partibus animalium. Elephanto cornua à natura eſſe negata dixit, q̄

magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcer d im sufficeret. Sit ergo sensus: cornua harũ beluarũ, hoc est elephantorum & arietum, non in effigie siue forma, sed in candore tantum inter se similia sunt. utraq; enim cornua eboris candorem præferunt. ex quo facile redarguuntur qui elephantos marinos candidam promuscidem habere prodiderunt. Posses & aliter interpretari, ut cornua harum beluarũ non eodem modo quo diximus, assimulata à Plinio fuisse credas, sed quod cornua elephanti marini sint cãdore similia cornibus, siue dentibus elephãti terrestris, & ea quæ sunt marini arietis, sint cornibus arietis quadrupedis, candore similia. arietis nanq; quadrupedis cornua sunt magna ex parte candida. Sunt & alij marini elephanti locustarum generis nigri, pedibus quaternis, bisulcis: præterea brachia duo binis articulis singulisq; forficulis denticulatis ex Plinio tricesimo secundo uolumine. Aries uero grassatur ut latro ex Plinio hoc libro: & modo grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi uoluptas inuitet, expectat: modo elato extra aquam capite, piscãtium cymbas speculatur, occultusq; adnatans mergit. Et alij piscium forma arietes sunt ex Plinio eodem trigesimo secundo uolumine.

EX CAPITE VI

Balenæ.

Alenæ.) Sunt balenę quas Græci phalænas uocăt, è cetariorum genere grandes, ſed in Indico mari grandiſſimæ, quatuor iugerum, hoc eſt nongentorum ſexaginta pedum longitudinis. branchijs carent, ſed fiſtulam ſui pulmonis cauſa cōtinent, qua humorem quem in ore acceperint reſpuant: nam & humorem admitti neceſſe eſt, cum cibum in aqua ſubmerſum capiant, & admiſſum emitti neceſſe eſt. nam brăchiæ ijs quæ ſpirant incommodæ habentur. haud enim fieri poteſt, ut idem & branchias habeat, & ſpiret. ſed enim ijs ad reſpuēdam aquā fiſtula data eſt, quæ ante cerebrum ſita eſt, ne poſtpoſita id interciperetur à ſpina, æditáque per ſumma æquoris fiſtula dormiunt & ſpirant, pinnas ſuas mouendo leuiter. Cauſa uero cur pulmonem hæc habeant & ſpirent, quod maiora animalia plus caloris ſibi requirūt, ut poſſint moueri, quapropter pulmo ijs inditus eſt plenus caloris ſanguinei. Sunt hæc quodammodo & terreſtria & aquatilia. ut enim aerem terreſtrium more trahūt, ſic pedibus uacant, & cibum in humore modo aquatilium capiunt, quæ & ſupinæ corripiunt, & intra ſe generant, perfectumq; animal pariunt: mammas habent & lac, catulosq; interdum binos nutriunt. Hoc ſcire orcas infeſtam his beluā.) Orca & ipſa marina belua eſt, magnitudinis immenſæ: quæ fluctum quoq; aquarū, ut

physeter, adeo in altũ reflat, ut perinde ac fumus eiaculantis bombardæ procul spectantibus esse uideatur. Sunt enim qui marinas orcas à Strabone origas uocari rentur, suam tamen cuiq; existimationem relinquo. Ad cuius item beluæ similitudinem uasa uinaria & olearia orcæ dicuntur: sunt enim teretes atque amphoræ specie. Nam Probus in illo Persij uersu: Angustæ collo non fallier orcæ, interpretatur amphorę specie. Item salgamarium, ut in quo fici quoq;, ut Plinius inquit asseruabantur. Item salmentarium, hoc est salsamentarium. Ac uitulos earum.) Vitulos id est catulos. Vitulus nanq; nõ modo ex bobus genitus, sed etiã ex cæteris quadrupedibus maioribus dicitur. Plinius libro octauo de elephantis, atq; ita salutato sydere in syluas reuertuntur, uitulorũ fatigatos præferentes: tum etiam ex piscibus, ut hoc loco, sed magis proprie catulos q̃ uitulos legeretur. Nam Plinius hoc libro de delphinis: agunt inquit uere coniugia, pariunt catulos decimo mẽse æstiuo tempore: ut catulus tam de piscibus animal pariẽtibus, ut balenis delphinisq; & huiusmodi, q̃ de quadrupedibus uiuiperis, ut leonibus & ursis, & alijs q̃plurimis, ac etiã serpẽtibus dicatur, exceptis ceruis, capreisq; ac damis, cęterisq; similibus, quorũ fœtus hinnuli proprie uocantur. Verum de equis, asinis, atq; etiam oua pariẽtibus pulli appellantur. Vel etiamnũ grauidas lacerant morsu.) Legendum

gendum lancinant morsu ex uetustis codicibus:& q̃ quam lacerant legi etiã potest, magis tamẽ placet lancinãt:utriq; enim orationi,& antecedẽti & subsequenti subseruiret. sequitur nanq; incursuq; ceu liburnicarum rostris fodiunt. hoc est aduersus eas cum impetu incurrentes, rostrorum nauium modo perforãt ac penetrant:quod lancinare propriũ est, quo uerbo Seneca etiam utitur. Et cautium angustijs trucidare.) Quidam male corrigũt incautas,cum cautium angustijs legendum sine dubio sit, hoc est saxorum angustijs.proprie enim cautes dicitur saxum asperum atq; abruptum.Orca igitur cum uult balenis occurrere,angustijs saxorũ quibus permeaturæ sunt sese opponit. De pugna harum beluarum lege Oppianum lib. v

Ora balenæ habent in frontibus.) Per ora Plinius intelligit fistulas, quas balenæ, uti retulimus, habent à fronte, quod & sequentia indicant: non autem ora quibus deuorant,ea nanq; nõ à fronte,sed subter habent,ex Aristotele VIII. de historia. Cæteris inquit piscibus captura minorum à fronte agitur ore, ut solent meare.At chartilaginei & delphini & omnes cetacei generis resupinati corripiunt:habent enim os subter,unde fit ut periculum minores facilius possint euadere. quod autem balena sit cetacei generis,cõstat ex ipso Aristotele libro tertio De historia dicente: Cete etiã in aquatili genere,ut delphinus, uitulus marinus,

balena. Hæc enim mammas habent & lac, & libro se-
xto delphini inquit, balenæ, & reliqua cete quæ non
branchias sed fistulā habent, animal generāt. & quar-
to etiam de partibus animalium, ubi ait: delphini, ba-
lenæ, & reliquum cetarium genus branchijs carent.

EX CAPITE VII

N aquas quidem penetrare hunc uitalem halitum quis miretur? qui etiam reddi ab his cum cernat.) Vitalem aurā in aquas penetrare non aliter contingere potest, quā uel ut aer qui cum pondere aliquo delapso descenderit, mox sese referēs, undamq; sursum cōpellens, bullas excitet: quippe cum bulla humore constet, qui de imis ad supera pulsus ab aere efferatur. omnis autem bulla leuis serenaq; est, quod XXIII. sectione problematū, problemate quarto Aristoteles probat: uel quod uapores propter solis abstractionem ex terra subdita mari, uel ex aliqua alia parte terræ cauernosæ transcurrētes exhalant: ut dicere necesse sit, auram aliquam sub aqua remanere non posse, & si qua ex causa prædicta oriatur, statim ascendere. Et in terras tanto quoq; spissiorem naturæ partem penetrare argumento animaliū, quæ semper defossa uiuunt ceu talpæ?) Dico quod in terram quæ porosa cauernosaq; ac siccior est, aer melius penetrare potest, quā in aquā quæ fluxibilis, & quæ facile reduci ad unitatem

potest

poteſt. Nam ſi baculum in aquam demerſeris, extra-
xerisue, foramen non permanebit, quoniam ſtatim
aqua reſurget, & circumdanti aquæ æquiparabit. ſed
ſi in terram infixeris ſubtraxeriſq;, foramen utiq; per
manebit, quod replebitur aere: & ſic talpæ quæ aſpi-
rant, cum terram per cauernulas ſubeant, defoſſæ ui-
tam degere facile poſſunt, quod ſub terra ſpirandi fa
cultas eis nõ adimatur. Ipſorum quoq; qui ſunt in
aduerſa opinione, de ſomno piſcium confeſſio. Quis
em̃ ſine reſpiratione ſomno locus? Iam traditũ eſt pi
ſces, ſub aqua ubi non eſt aer ſpiritũ trahere nõ poſſe.
Sed dormire piſces, tũ qui ſpirãt, tum qui non ſpirãt,
non eſt opus probare, quum ipſe Plinius & hic, & li-
bro undecimo ex Ariſtotele fateatur. dormire tamen
piſces abſq; eo quod reſpirent, nihil eſt quod impedi
at. nam ſi ſine reſpiratione uigilãt, cur dormire etiam
ſine reſpiratione nequeant? quemadmodum inſecta
animalia quæ & uigilant & dormiunt, nec tamen ſpi-
rant: quod cũ Plinius libro undecimo negauerit, pro-
bandum eſt. Credididit enim ipſe inſecta animalia,
pulmone quamuis carentia, ſpiritum trahere, ac red-
dere per uices poſſe, argumẽto quoniam inſectorum
genera multa ſunt, quæ & murmur edere, ut apes, &
canere uidentur, ut cicadæ. Item culices muſcaſq; eti-
am ſonum elidere ſentimus, quæ niſi arriperent hali-
tum, bombũ illum non ederent. Adde etiam hæc ani
malia

malia olfactu prædita esse,quod effici non nisi ex aeris materia potest: odorem quidem non aliud q̃ infectum aera intelligere possumus.Cur igitur nõ spirare magis hæc q̃ spirare censendum est?quæ quidem argumenta confutare quoq; oportet. Dicendum ergo quod insecta neq; spirant, neq; spirare necessum est, quoniã spirandi facultas refrigerandi gratia concessa est animantibus quæ pulmone compotes sunt: insecta autem quum exanguia sint, frigida sunt,ideo refrigeratione non indigent: quippe quę suo natiuo spiritu,uel extrinsecus aere satis refrigerari possunt.quãobrem ijs pulmo deest:qui quidẽ (uti retulimus) non nisi spirandi gratia delegatus est.Quæ autem spirant, pulmonẽ habent, & hæc calidiora omnino sunt,quia sanguine prædita sunt. Sanguinis enim copia caloris indicium est, quam ob causam refrigeratione maxime indigent.Item si spirarent, necessario spiritum redderent.Aer autem per inspirationem attractus nõ exiret,nisi ab aliquo interiore uiscere propulsaretur.Spiritus extra redditus, est aer percussus ab interiore instrumento, hoc est pulmone. Verũ secundum Aristotelem insecta omnia uisceribus carent, quod neque Plinius ipse negauit. ergo deficientibus instrumentis per quæ expellitur aer,insecta nequeunt respirare. Quam ob rem contra Plinium haud temere audeo dicere,ut magis uideam causam,quur potius nequeant

queant trahere ſpiritum talia & uiuere, ꝙ ſpirare ſine uiſceribus, licet ipſe cauſam ſe ignorare fateatur. His autem præhabitis reſpondendum ad rationes Plinij, & primo ad eam ſcilicet, quod apes & muſcas murmur edere ſentimus &c. Dicẽdum quod ſonus ille nõ anima, aut ſpiritũ reddentibus ullis uiſceribus, ſed agitatu interioris ſpiritus accidit. ea enim quæ canere uidentur, ut cicadæ, membrana ſepto tranſuerſo ſubdita, ad quã ſpiritus in eo incluſus atteritur, obſtrepunt. Ad eam uero quã dicit quod inſecta poſſent ſpirare ſine uiſceribus, Dicendũ quod repugnaret naturæ, ſi genus inſectorum halitum traherent: quia cum exanguia & frigida hæc ſint, dubio procul nimia refrigeratione citius interirent. Itaq; natura tuto conſulens ijs potius ſpirandi uſum negauit, ut diutius conſeruarentur. Item ſi reſpirandi uſum natura ijs tribuiſſet, non alia de cauſa feciſſet, niſi quia calidiora hæc eſſent. calida enim exigunt refrigerari, frigida minime: inſecta frigida ſunt. Ad quid ergo natura tam pretioſum hoc ſpirãdi munus ijs animãtib. nõ indigẽtibus incaſſum indidiſſet, cũ omnia quę natura efficiuntur, nõ fruſtra ſed ratione aliqua ſint. Semper enim natura rei melioris autor eſt, quo ad eius fieri poteſt. cuius rei indiciũ afferri poteſt, quod muſcæ & apes ſi ſubter aquã diu non ualde calidam aut frigidam teneantur, exanimari uidentur: & cum moram contraxerint, in cinere re-

ſurgunt & reuiuiſcũt: cuius rei cauſa eſt quod ſpiritus interior ob humiditatem penetrantem, quaſi corrumpitur, & quaſi enecatur, qui poſtea cum cinere cõdun tur hæc animalia, conſumpto humido calore cinerum ſuſcitatur. Ex quo apparet exanimationem illam, nõ quia inſpirare non poterant, ſed ob eam quam reddidimus cauſam accidiſſe. Nam ſi ſpirandi ineſſet facultas, & ſubter aquam diu permanerẽt, adeo ſuffocarentur, ut ne amplius quidem reuiuiſcerent. Ad id autem quod dicit, quod inſecta animalia ſpirare uideantur, eo quod ſentiãt odorem: dicendum quod ſanguineis ſenſorium odorandi diuerſum eſt ab eo quod in inſectis eſt. inſecta enim (quoniam odoratus ſine operculo eſt) natiuo ſpiritu ſui corporis odorãtur, qui quidẽ ſpiritus in omnibus ex natura inſitus eſt, non aduentitius accedit. Ea autem quæ halitum trahunt & reddunt, quibus certe hoc odorandi ſenſorium operculo quodam coopertum eſt, niſi operculũ illud per inſpirationem aperiatur, odores non ſentiunt: ſicut animalium quorundam oculi, genis & palpebris, ceu uallo quodam uiſus munimentoq́ prominente, eoq́ niſi nictẽtur, aut conniueãt, cernere nõ poſsint: quorundã ſunt oculi præduri, & qui hoc genere operculi & folliculi careãt, proindeq́ exerti ſint, ſed ſtatim ſine diductu aliquo incidentia & occurſantia contuentur: ita odoratus inſectis promptus atq; expoſitus ſine oper

culo eſt

culo eſt, ut uiſus duros oculos habẽtibus, unde munc re eo ſine naribus & olfactione fungũtur: reſpirãtibus adopertus, ac operculo cõditus, qui odoratus cum ha lamus, adaperitur panditurq́ʒ ampliatis uenarũ mea tuumq́ʒ itineribus. hinc euenit ut quæ ſpirãt, odorem in aqua non ſentiant, quoniam reſpirare nõ poſſunt. quamobrem cum meatus illi in humore patefieri ne queant, ſumma ratio eſt, ut urinãtes in eo odorari nõ poſſint. ergo ſi quis diligẽti ſubtilitate id exigat, reſpi ratio non eſt cauſa odorandi, neqʒ dehiſcentia palpe brarum uidendi, ſed adaperiendi meatus, qui odo ratui obſeruit. De ijs autem quę retulimus, in ſecundo de anima, & libro de ſenſibus, Ariſtoteles uberius diſ ſerit. Quod autem inſecta dormiãt, cum Plinius ipſe libro undecimo apes à bruma ad arcturi exortũ die bus L X ſomno ali ſine ullo cibo faſſus ſit, nõ eſt opus probare. Quare cum inſecta uigilare & dormire ſine reſpiratione conſtet, ſic etiam piſces abſqʒ eo quod re ſpirent uigilare & dormire poterunt. Præterea bul lantium aquarũ ſufflatio, lunæq́ʒ effectu concharum quoqʒ corpora augeſcentia.) Aquarũ ſufflationes un de proueniãt, ſuperius indicauimus. quod autem con charum ſpondyli, ſeu corpora in plenilunio incremen tum ſuſcipiant, nihil ad rem attinet, cum non ex reſpi ratione aliqua, ſed quoniam pingueſcãt, talis effectus producatur: id quod etiam de cancris Plinius aſſerere

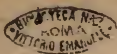
uidetur ex Aristotele de partibus animaliũ libro quarto,ubi ait:laborãt testata omnia per frigus & æstum, atq; exuperantiã temporis pati nequeunt. argumento est quod echinis euenit:habent enim id quod ouũ appellant, iam ab ortu naturæ & plenilunijs uberius, non quia per id tempus copiosius pascuntur (ut quidam putãt) sed quod noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem.Calorem enim desiderãt,quoniam frigori patent, utpote quæ sanguine careant: ex quo fit ut æstate potius ubiq; uigeant,prætereq; in pyrrensi euripo. nam ibi non minus tempore hyberno probantur:cuius rei causa est,quod tũc uberius pabulentur,cum pisces per id tempus ea loca relinquãt, quod quinto etiã de historia retulerat. Super omnia esse auditum & odoratum piscibus,non erit dubiũ,ex aeris utrunq; materia. odorem quidem non aliud q̃ infectum aera intelligi posse.) Audire pisces palam est aquę interuallo.est enim aqua interuallum auditui eorum,sicuti aer auditui terrestrium, ut traditur ab Aristotele secundo de anima.nulla tamen pars eis est manifesta,quæ sensum ministret audiẽdi: sonos enim immodicos,ut triremium remigia fugere uisuntur.Itaq; fit ut facile intra sua stabula capiantur. Nam & si externus strepitus paruus est, ijs tamen qui demersum in humore suum auditum habent,æque omnibus ingẽs,molestus,grauisq; occurrit,quod certe uel in delphinorum

phinorũ captura euenit: cum enim piſcatores repente alueis uniuerſis circũdederint gregem delphinorum, inde obſtrepẽtes in mare efficiunt, ut territi erumpãt uniuerſi in littora, capianturq́ꝫ tentato grauatoq́ꝫ capite præ ſtrepitus inflicti nimietate. Olfactus quoqꝫ ſimilis intelligitur ratio: & quum partem nullam ſenſariam habeãt manifeſtam, tamen ſagaciter odorantur: nam procul ſentiunt in aqua, argumento quod piſces nonnulli eſcam putridam è longinquo feſtinantes irrumpunt, non tamen aeris, ſed aquæ interuallo. neqꝫ enim odor aer tantum infectus intelligitur, cum etiam aqua infecta intelligi poſſit. Hæc uolui in medium attuliſſe, ne quis legendo me quoqꝫ in ſententiã huiuſmodi à ueritate penitus declinantem deſcendiſſe putet.

EX CAPITE VIII

Velociſſimum omnium animalium nõ ſolum marinorũ delphinus, ſed ocyor uolucre, acrior telo & cæt.) Delphini piſces ſunt è cetariorum genere, ubique magni præterq́ꝫ in ponto. ſed longe maiores ijs qui noſtris maribus ſunt, ſe uidiſſe Nearchus refert, cum è Meſſambria in taornum annauigaſſet, qui nõ ſquammis, ſed corio intecti ſunt: nec branchias ſed fiſtulam ſui pulmonis cauſa continent à dorſo ut reſpirẽt. Quam ob rem delphini retibus apprehenſi, breui tempore

ſtrangulātur,ut qui ſpirandi facultatem amiſerint: & foris uero diutius uiuere poſſunt,mutiētes & anhelā/tes modo cæterorum ſpirantiū.Quinetiam dormien/tes roſtrum exerunt ſupra mare,ut ſpirēt, & quidem uiſus delphinus eſt dormire roſtro emerſo,ac ſterte/re.habent hi quidem pulmonem ſpirandi officio de/legatum,qui originē quidem ſui motus accipit ex cor/de,ſed ſua tum amplitudine, tum inanitate aditū ſpi/ritui patefacit. cū enim attollitur, influit ſpiritus,cum contrahitur effluit:& inter ea quę mare excipiūt,pul/monemq́; habent, delphinus unus felle priuatus eſt. Carent delphini auriculis, & tamen audiunt,ut ſupe/rius indicauimus, ſed nullis cauernis quæ uicem præ/ſtent aurium.oſſa habent non ſpinas, quos amiæ pi/ſces dira inimicitia proſequūtur,ut Oppianus memi/nit.amnes quoq; ſubeunt pręcipue Nilum,ut Ariſto bolus,Plinius & Solinus ferunt. Ac niſi multum in/fra roſtrum os illi foret, medio pene in uentre,nullus piſcium celeritatem eius euaderet: ſed affert moram prouidentia naturæ,quia niſi reſupini atque conuerſi non corripiunt, quæ cauſa præcipue uelocitatem eo/rum offendit.) Plinius hęc omnia ab Ariſtotele octa uo de hiſtoria,& quarto de partibus animalium mu/tuatus eſt. Os inquit, infra parte ſupina delphini ha/bent, quam ob rem hi niſi conuerſi reſupinentur, ci/bum corripere nequeunt.quod natura non modo ſa/

lutis gratia cæterorum piſcium feciſſe uidetur: dum e-
nim ſeſe iſti cōuertūt, mora intercedit, qua piſcis quē
inſectantur, euadere poſſit, alioquin pauci admodum
ſeruarentur: quippe cum delphini celeritas atq; eden-
di facultas mira eſſe uideatur: Verum etiam ne nimis
ſuam deuorandi auiditatem explerent. cum enim fa-
cilius caperent, breui per immodicam ſatietatem peri
rent: quoniam etiam cum roſtrum eorum ſtructura
tereti ac tenui ſit, facile ſcindi in oris habitum non po
teſt. Nam cum fame concitati fugientem in uada
ima perſecuti piſcem diutius ſpiritum continuere, ut
arcu emiſſi ad reſpirandum emicant: tantaq; ui exili-
unt, ut plerunq; uela nauium tranſuolent uento cun-
tium.) Hæc omnia aſſumpta eſſe uidentur ex Ariſto
tele nono de hiſtoria, ubi ait: Quinetiam de uelocita-
te huius animalis mira & incredibilia quædam accepi
mus: omniū enim uelociſsimum eſſe creditur anima-
lium, tum aquatiliū, tum terreſtrium. ſuperſiliūt etiam
malos nauigiorum maiorum, quod tunc potiſſimum
euenit, cum aliquem inſectantur piſcem, quem deuo-
rent. tunc enim ſi quē impetunt, longius fugit, ad ima
gurgitū perſequūtur propter famis neceſſitatē: quod
reditus longior ſit, retinēt ſeſe quaſi ſpatium cogitan-
tes: conuerſiq; feruntur perindè ac ſagitta pernices,
ut celeritate opportuna longo trāſmiſſo itinere ad lo-
cum ſpirandi deueniant: quo impetu fit, ut ſe eiaculen
tur in

tur in aerem, & superſiliāt malos nauigiorum quæ for te affuerint. hoc idem urinatores faciunt, cũ ſe in pro/ fundũ demiſerunt: pro uiribus enim conuerſi enixius efferũtur ut ſpirent. Quod autẽ Plinius uela nauium, Ariſtoteles malos nauigiorum dixit. Præterea uento non eſt legendum, neq; euntium, neq; iuncti, ut Her/ molaus legendum monuit, ſed tranſuolent ſaltu: ut in uetuſtiſſimo quodam codice legitur, ut infra quoque meminit Plinius. Nam cum dixerit, Agunt uere con/ iugia: uidetur ſuperfluo additum eſſe iuncti. Ariſtote les uero eodem loco ait: Degunt coniugatim mares cum fœminis &c. Coeunt delphini admotis inuicem partibus ſupinis. genitale habent intus, partiq; priori teſtes commiſſi ſunt, iuxta aluum conditi. Pariunt catulos decimo menſe &c.) Hæc omnia ſumpta ſunt ex Ariſtotele v. de hiſtoria ubi ait: Delphini animal generant quemadmodũ homo, & quadrupedes quę animal pariunt, & ſingulos catulos magna ex parte e/ dunt, interdum tamẽ & binos: balenæ uel binos cum plurimum, magnaq; ex parte ſingulos procreant. lac habent quo ſuos nutriunt fœtus, geſtantq; eoſdem infirmos infantia. adoleſcit celerius proles delphini, quippe quæ annis decem ad ſummam perueniat ma gnitudinem. geſtatur utero decem menſibus. partus delphinis æſtate, nec ullo tẽpore alio. Adultos etiam fœtus diu comitãtur: magna erga gnatos charitas in hoc ani/

hoc animali eſt. Viuit annis compluribus. Conſtitit enim nonnullos uixiſſe annos uigintiquinq;, alios etiã triginta: quod cognitũ eſt præciſa à piſcatoribus cauda, ut quos ita reddidiſſent mari, captos itẽ agnoſcerent, & temporis ſpatium ſcirent. mammas etiam habent. animal enim (uti retulimus) concipiunt illico & creant. continent hi ſuas mammas non parte ſuperiore, ſed prope genitale: nec modo quadrupedũ papillas conſpicuas habent, ſed uelut alueos quoſdam humoris duos, utroq; de latere ſingularem: è quibus lac fluit quod ore catulorum ſectantiũ parentem excipiatur, idq; iam à nonnullis perſpectum eſt. Abduntur tricenis diebus circa canis ortum, occultanturq; incognito modo.) Hoc idem ex eodẽ loco accepit, ubi tamen intelligendũ eſt delphinos occultari non ſub aqua, ut Plinius exiſtimaſſe uidetur, quoniam ſic aerem trahere nõ poſſent: ſed in aliquo loco uelut in ſpecu, uel in cauerna, quæ uel in littore, uel in ſcopulis ſunt, ut & in aqua degere, & aerem ſpirare ſecundum naturam poſſint, quemadmodũ faciunt uituli marini qui cauernas maritimas ſubire ſolent. aliter nõ eſt credendum delphinos abſq; aeris reſpiratione occultari. Solent in terrã erumpere incerta de cauſa.) Ariſtoteles nono de hiſtoria, de delphinis quæritur inquit, quam ob rem in terram erumpant. hoc enim interdum eos facere incerta de cauſa dicitur. Lingua

eſt his contra naturam aquatiliũ mobilis, breuis atq; lata, haud differens ſuillæ.) Ariſtoteles quarto de hi/ ſtoria uidetur negare delphinos habere linguam mo bilem, cũ dixit: delphinus item ſtridet, ac mutit effe/ rens ſe in aerem, ſed non quemadmodum ea quæ ſu/ perius enumeraui. hic enim & pulmonem & arteriam habet. proindeq́; nonnihil uocis poteſt promouere: lingua tamen libera abſolutaq́; caret, & labris quibus uocis aliquem poſſit articulũ afformare. Diuo au/ tem Auguſto principe lucrinum lacum inuectus pau peris cuiuſdam puerũ ex baiano Puteolos in ludum literarium itantem &c.) Hæc non modo à Mœcena te & Flauiano & Flauio Alfio, ſed præter ipſos ab Appione Ægyptiacorum libro quinto tradita eſſe ui dentur, ubi de uiſu loquens ſic ſcriptũ reliquit: Et qui/ dem nos uidimus apud Puteolos delphinum aman/ tem mire puerum, à quo Simon uocatus uenire ad eum ſolebat: & pinnæ aculeos uelut uagina condens, ne dilectum ſibi corpus laceraret, præbebat aſcenſu/ ro dorſum: receptumq́; equitis modo inſidẽtem per magnum æquor ad triginta fere paſſuum milia defe/ rebat: ad quod ſpectaculum Roma atq; omnis Italia cõcurrebat, ut piſcem per amorem uenereum uehen/ tem puerum aſpectaret. Poſtea uero quum idem ille puer delphino amatus morbo periſſet, delphinum ſę pe ad ſolitum littus adnare uiſum: ubi poſtquam pue rum qui

rum qui in primo uado aduentum eius operiri cōsue/
uerat, nusquam uidit, desiderio contabuisse, & ipsum
quoq; esse exanimatum, ac in pueri sepulchro ab his
qui rem cognouerāt humatum. Delphinos uenereos
esse, & amatores puerorum, non solum Aristoteles,
sed & Theophrastus, Duris, Athenæus, Ælianus, Op
pianus & Gellius literis mandauere. Ante hæc simi
lia de puero in Iasso urbe memorantur.) Duris autor
est à delphino in Iasso amatum puerum, ac per mare
uectum: cui quidem puero nomen Potero fuisse scri/
bit Athenæus libro quartodecimo. Eadē Amphi/
lochij & Tarentini de pueris delphinisq; narrāt.) Ari
stoteles libro nono: In marino etiā genere inquit plu/
rima de delphinis narrantur indicia morum placido/
rum ac mitium. amores quoq; in pueros, & affectus li
bidinis cum circa Tarētum & Cariam, tum etiā locis
alijs referunt: ubi rem non aliter expressit. Quæ fa
ciunt ut credatur Arionem &c.) Arion nobilis citha/
rœdus fuit, ex insula Lesbo, oppido Methymna, Pe
riandro Corinthiorū regi percarus artis gratia, ut scri
bit Herodotus & Oppianus. Capto à rege Cariæ,
alligatoq; in portu delphino &c.) Idem Aristoteles
nono de historia: Fertur inquit, etiam delphino apud
Cariam capto atq; saucio ingētem reliquorum multi
tudinem couenisse ad portum, immoratamq; donec
piscator dimiserit eum quem ceperat: tum omnes si/

mul recepto captiuo rediisse. paruos item delphinos magnus aliquis semp comitať custodiæ causa. Cõ spectiq; sunt iã defunctũ portãtes, ne laceretur à beluis.) Sic quoq; Aristoteles eodem loco:iam conspectus est inquit delphinorum grex maiorũ & minorũ promiscuus,post quem duo quidam paulo post uiderentur delphinulũ defunctum & labentem in imum, in summa pelagi dorso euehere,quasi miserantes, ne ab aliqua belua deuoraretur.

EX CAPITE IX

Elphinorum similitudinem habent qui uocãtur tursiones.) Quidam legunt torsiones,sed male, cum legendũ sit tursiones,cũ ex uetustis codicibus, tum etiam Theodoro qui pro Phocæna apud Aristotelem sexto & octauo de historia tursionem & tyrsionem conuertit:qui quidem piscis inter cetarios habetur,ex eodem Aristotele delphino similis, paulo sæuior, & rostris canicularũ similitudine maleficus,nascẽs in põto.

EX CAPITE X

Estudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut singularũ superficie habitabiles casas integant.) Testudo quæ græce chelone uocatur,inter quadrupedes,quæ cortice integuntur,& oua pariunt,enumeratur ex Aristotele corticem loco squammæ & ad eam

similitu-

ſimilitudinem habẽs, ſed ſua natura rigidior atq; du/
rior: cuius quidẽ genera plura Ariſtoteli & Plinio ha/
bentur. Aliæ nãq; terreſtres, aliæ marinæ, quæ & mu/
res marini Plinio appellantur hoc libro, aliæ lutariæ,
quæ & mures aquatiles dicuntur. Terreſtres ſunt for/
moſiores, cortice politiore, in mõtibus & nemoribus
hortiſq; degentes, quarum carnes cibo ſumptæ tabe
ſcẽtibus remedio eſſe tradũtur. Sunt & aliç terreſtres
teſtudines, cherſinæ uocatç, in deſertis Africæ roſido
humore uiuentes. Marinæ uero in Indico ſeu Tapro
bane inſula ad tantam magnitudinem perueniunt, ut
ſingularum ſuperficie habitabiles caſas integãt, ut hic
& libro quinto meminit Plinius, quas etiam ſpirare &
dormire in terra tradidit: & in Carmaniç angulo ſunt
Chelonophagi teſtudinum carnç ueſcentes, & ſuper
ficiebus caſas tegentes, ac in eis ex Strabone nauigan
tes. Antemeridiano tempore blandito.) Scribendũ
aut meridiano tẽpore blandito. Vt ſolis uapore
ſiccato cortice nõ queant mergi.) Ariſtoteles octauo
de hiſtoria: Teſtudines inquit marinæ laborant, ple/
runq; & intereunt, quoties innatantes ſiccantur ſole.
deferri enim in gurgitem facile nequeũt. modũ eas ca
piẽdi nõ modo Plinius ſed & Oppianus docet. Sunt
& ex hoc genere apud Troglodytas quæ cornigeræ
ſunt, de quibus infra peragemus. Quç uero lutariæ ſi
ue mures aquatiles uocantur, in dulci aqua & luto ui/

uunt. has Aristoteles omydas siue emydas appellat, & sunt cæteris minores, Mediolanensibus mirum in modū expetitæ. Fuit & testudo quidē fluuiatilis triū cubitorum aliquando uisa, ut Nicolaus Damascenus refert. In mari uiuunt conchylijs tanta oris duritia, ut lapides cōminuāt.) Aristoteles octauo de historia: Testudines marinę cōchulas petunt. habent enim os omnium robustissimū. quicquid nāq; in os ceperint, siue lapidem, siue quoduis aliud, perfringunt ac deuorant: exeunt etiam in terram, & pascunt herbam. Sic una quam cepimus in portu tenario, qui nunc portus qualearum appellatur, tātam duritiē in ore habebat, ut cuspidem ferream iaculi perfringeret. Sunt testudines omnes pectore plano ac tabellato, sed tergo tumido & incuruo: sunt capite & ceruice anguineis: dentibus carent, sed rostri acie omnia cōminuunt, ex Plinio hic & undecimo uolumine: superna parte inferiorem claudēte, pyxidū modo: pedibus quaternis multifidis unguiculatis, quos & exerunt & retrahūt intra corticem, quemadmodū & caput. quæ & tardigradæ sunt, abruptumq; & perexiguum sibilum edunt. Sola autem testudo inter corticata uesicā obtinet. in hac enim tantūmodo natura castrata est: cuius rei causa est quod marinæ testudines pulmonem habēt carnosum, sanguineum, & similē bubulo: terrestres autem proportione maiorem. superficies etiam, quia obdensa præ-

ſa prędurac̨ꝫ modo ſilicis eſt,facit ne humor difflari, euaporaric̨ꝫ poſſit per carnē laxiorē,ut ſerpētibus cæterisc̨ꝫ opertis cortice euenit: humor enim ijs in corticem tegentem, ut auibus in pennas abſumitur,cū exiguo potu cōtenta ſint, propter exanguem pulmonis naturam:atq; ita excrementi copia tanta ſubſidet, ut eorum natura cōceptaculum,& uas quoddam capax humoris deſideret. Veſicam igitur teſtudo ſola inter hæc habet ea de cauſa:ſed marina amplam,terreſtris exiguam admodum.Renes autem quadrupedū ouiperorum una teſtudo marina habet,magnitudine ad cæterarum partium rationē. ſimiles bubulis renes ei omnino adhærent,quaſi ex multis exiguis conſtituti. Genus tamen teſtudinis quam lutariam uocāt,& ueſica & renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem tegminis, ut humor facile diffletur. Lutaria igitur ob eam cauſam neutram earum partiū habet,ſed lienem exiguum,ut terreſtris,obtinet.Iecinora quoq; uitiata teſtudineshabent,ut corpora quoq; earūdem prauum temperamentum ſortiuntur.teſtes lumbis intus adhærent,meatusc̨ꝫ gemini ab his ſimiliter atque ſerpentibus tendunt. Coeunt tam aquaticæ q̄ꝫ terreſtres eodem modo,quo ea quæ animal generant,mare ſcilicet ſuperueniente. In terram egreſſę in herbis pariunt oua, auium ouis ſimilia ad centena numero.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria:Teſtudines etiam marinæ in-

rinæ in-

rinæ inquit egressæ in terram pariunt oua, auium cor talium ouis similia, & defossa coopertaq; incubãt no ctibus. Ouorum numerus maximus est, nam ad cen tena pariũt oua. Educant fœtus annuo spatio.) Ari stoteles eodem loco non ad marinas testudines hæc ut Plinius, sed ad terrestres contribuit. inquit enim: te studo oua durioris testæ & bicolora edit, quale ouũ auium est: eaq; defossa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat, crebrius repetens. fœtumq; se- quẽte anno excludit. ibi enim primo de testudine ter- restri, secũdo de lutaria, tertio de marina loquitur. De lutaria autem ita inquit: Mus aquatilis siue testudo lu taria, in terra scrobe effossa dolij amplitudine, parit oua: quæ deserit terra obruta, dieq; tricesimo repetit, refossaq; aperit, fœtumq; cõtinuo ducit in aquã. Te- studines autem marinę humore gaudent, & ita, ut ne uiuere quidem disclusæ ab aquæ natura ualeant: atq; etiam ex minori genere testudines lutarię, siue mures aquatiles dicti, nisi in aquam diu spirent, intereunt: & parere tamen educareq; (uti retulimus) solẽt in sicco. Testudo ut Aristoteles nono de historia tradit, cum uiperam ederit, mox cunilam edit. quod cũ ita sæpius factum animaduertisset quidam, ut gustata cunila ui peram testudo repeteret, herbam euulsit: quo facto, testudo interijt, quod Plinius octauo & uigesimo li- bro confirmat.

Ex capite

EX CAPITE XI

Eſtudinū putamina ſecare in laminas, le/
ctosq; & repoſitoria his ueſtire, Carbi/
lius Pollio inſtituit.) Vetus lectio Carui
lius Pollio, nō Carbilius, de quo & trige/
ſimotertio uolumine: Lectos inquit mulierum iampri
dem totos operiri argēto & triclinia quædam, quibus
argētum addidiſſe primus traditur Caruilius Pollio
eques Romanus, nō ut operiret, aut deliaca ſpecie fa
ceret, ſed punica. idem & aureos fecit. nam fuit is pro
digi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenij ex Pli/
nio hoc loco. teſtudinū uero putamina ſecari in lami/
nas libro quoq; decimoſexto Plinius ipſe meminit.

EX CAPITE XII

Lia corio & pilis tegūtur, ut lituli, hippo
potami.) Hi duo inquit piſces, corio & pi
lo ueſtiūtur. de uitulo marino mox dice/
mus. Hippopotamos qui equi fluuiatiles
latine appellantur, Ægyptus gignit, præcipue Nilus:
quorū dorſum & iuba equi eſt, ungula qualis bubus,
roſtrum reſimum, talus etiam ineſt biſulcorū modo,
dētes exerti ſed leuiter, cauda apri torta, uox equi, ma
gnitudo aſini ex Ariſtotele, ſed maximi tauri ex He/
rodoto. tergoris craſsitudo tanta, ut niſi humore ma/
deat impenetrabilis ſit, quā ob rem ex eo ſcuta & ga/
leas ac uenabula faciunt. interiora omnia equi & aſi/

ni ſimilia.quorum etiam natura ita conſtat, ut diu ui-
uere niſi in humore non poſſint:& tamen parere edu-
careq; ſolent in ſicco.noctibus quoque ſegetes depa-
ſcuntur,ad quas pergunt auerſi aſtu doloſo,ut fallen-
te ueſtigio,nullæ reuertẽtibus inſidiæ pręparẽtur, Ni
candro,Plinio & Solino tradẽtibus: ut fallentibus ue
ſtigijs,non ferentibus ſit legendũ in Plinio libro octa
uo.Hippopotamus in quadam medendi parte etiam
magiſter exiſtit.aſſidua nanq; ſatietate obeſus exit in
littus, recentes harundinũ cæſuras perſpeculatus: at-
que ubi acutiſſimum uidet ſtipitem imprimẽs corpus
uenam quandam in uentre uulnerat: atq; ita proflu-
uio ſanguinis morbidũ alias corpus exonerat, & pla-
gam limo rurſus obducit. ab hoc medici eximere in
morbis ſanguinem,quod phlebotomiam uocãt,didi
cere. Alia corio tantum,ut delphini.) Delphini,tur-
ſiones, & reliqua cetacei generis corio duntaxat inte-
gũtur. Cortice ut teſtudines.) Teſtudines inter cor
tice intecta Ariſtoteles quoq; enumerari uoluit, quẽ-
admodum lacertæ & crocodili, & reliqua quadrupe-
dia,quę oua pariunt, & genus omne ſerpentum: hæc
eñ oĩa cortice operiuntur.Cortex hic loco ſquamę ſi
milis poteſt appellari. Sed & inter teſtacea Plinius te
ſtudines aliquando poſuit, ut libro undecimo. Quæ
animal pariũt,pilos habẽt:quę oua,pẽnas aut ſquam
mam,aut corticẽ,aut teſtam ut teſtudines, aut cutem
puram

puram ut ſerpentes. à quo nec Ariſtoteles octauo de hiſtoria penitus diſſentire uidetur, cum dicit: Exuunt ſenectutē ea quibus cutis mollis, nec prędura & teſtacea quædam eſt, qualis teſtudini (nam & teſtudo inter cortice intecta enumeranda eſt, & mus aquatilis) ſed qualis ſtellioni lacerto, & præcipue ſerpētibus eſt. ex quibus uerbis etiam comprehenditur, ſerpentium corticem interdum cutem, quemadmodum à Plinio appellatam ab Ariſtotele fuiſſe. Exuunt quidem hæc omnia, tum uere cum egrediūtur, tum etiā autumno. Vipera etiam quæ ſola ex hoc genere animal parit, exuit tam uere q̃ autumno. Cum ſerpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiunt, ita ut obcęcari uideatur ijs qui rem nō intelligunt, cum caput exuitur. glabrum enim hoc omnium anteq̃ reliquum corpus apparet, atq; una fere nocte & die ſenectus tota exuitur, à capite orſa ad caudā, & cute altera intus ſubnaſcente ipſa remouetur. ut enim fœtus inuolucrum ſecundarum, quo cōtentus prodierit, exuit: ſic iſta ſenectute detracta renouātur. De ijs autem quoniam magna ex parte terreſtria ſunt, multa uolumine præcedenti retulimus, illuc ergo relegādi noſcētes hæc ſunt.

Silicum duritia, ut oſtreæ & conchę.) Oſtracoderma uocantur à Græcis, quę ſilicea teſta concluſa muniūtur, hoc eſt, quibus pars carnea intus, ſolida foris, fragilis atq; ruptilis, nō colliſilis, qualia concharum &

ostrearũ genera sunt, de quibus infra dicemus abunde. Crustis ut locustę.) Quę à Gręcis malacostraca appellantur, Theodorus in uniuersum crustata latino nomine nũcupauit: quę cum apud Gręcos communi nomine carere ex Aristotele primo de historia Plinius animaduertisset, crusta intecta omnia sub cancri nomine censuit appellanda, ceu cancer genus esset & species. Quę crusta igitur integuntur, partem solidam foris, mollẽ carnosamq́ intus continent. durum illud eorum tegmen non fragile, sed collisile est: quale cancrorũ genus locustarum & gammarorum, de quibus loco suo peragemus uberius. Squammis ut pisces.) Squamma in piscibus ita se habet, ut in auibus penna: quę (ut ait Aristoteles) præ rigiditate tenuitateq́ desistẽs, summa corporis occupat, & extenuatis ac senescentibus piscibus durior crassiorq́ efficitur. Qui quidem squãmati pisces, cum natura frigida sicciorecq́ sint, oua pariũt imperfecta. Aspera cute ut squatina.) Quę chartilaginea nuncupãtur, squammis omnia carent, sed cute aspera muniũtur: ut squatinæ, raiæ, pastinacę, & reliqua generis eiusdem, quoniam spina chartilaginea constant. terrenam enim portionem natura inde ad cutem transtulit, ineq́ eius asperitatem absumpsit. Molli ut murenę.) Legendũ arbitror leui ut murenæ, ex Aristotele quarto de partibus animalium unde Plinius hęc mutuatur: Cutis inquit alijs

quit aliis squammata, aliis aspera, ut squatinę, raiæ, & reliquis generis eiusdem: aliis leuis, sed paucissimis: intelligendo anguillas, congros & murenas, quę omnia sæpenumero inter longos & leues enumerauit, ut primo de historia. inquit enim: pinnas alij tantum binas habent, qui longi leuesq; sunt, ut anguillæ, ut congri: aut nullas omnino habent, ut murena. quod Plinius quoq; fecit, licet pisces eos non leues, sed lubricos appellauerit hoc libro, ubi de pinnis piscium loquitur. binæ, inquit, omnino lõgis & lubricis, ut anguillis & congris, nullę ut murenis: quod in XXXII uolumine etiã confirmare uidetur, cum dicit murenam maculas appetere ipsas, cõsciam teretis ac lubrici tergi. leui igitur potius legẽdum censeo: neq; enim ita propriũ fuisset dictum, murenam mollem, hoc est tenerã habere cutem, cum ex Aristotele mollem cutem etiam habeãt quæ mollia appellantur, ut loligo, sepia, polypus, qui ad tactũ etiam molliores sunt q̃ murenæ, ut mox uidebitur: qui & lacertorum & serpentiũ corticem interdum cutem mollem (uti retulimus) appellauit, quod & Plinius libro undecimo serpentibus potius tribuisse uidetur, ubi de palpebris loquitur dicẽs: sed quadrupedi in superiori tãtum gena, uolucribus in inferiore, & quibus molle tergus, ut serpentibus: ubi nõ intellexit pisces illos longos & leues serpẽtibus similes, nam pisces genis omnino carẽt. Alia nulla, ut polypus.)

Hic quoq; mutata lectio uidetur,& legendũ esse alia molli, ut polypus: ex Aristotele primo de generatione animaliũ,ubi ait: cute molli intecta generant oua: etiã si quarto de historia hęc non cute sed carne molli operiri dixisse uideatur,cum dicat:Primũ quæ mollia appellauimus, hoc est quæ sanguine carẽt, & foris carne molli obducta, solidum intus modo sanguinei generis continent, quale sepia est. quod ita dixit,non ut mollia habere cutẽ negaret,sed ut describeret qualiter genus mollium se haberet.durũ enim ac solidum intus per dorsum ac corporis prona continet,quod piscium spinis proportionetur: ut sepiæ quod sepiũ uocant,& loligines quod gladiolum, non cute sed carne contectum:quæ caro postea cute superintecta est,sicuti spina in anguillis carne obtegitur:quę quidem caro exterius cute operitur. mollia enim tota fere carnosa,& tactui cedentia sunt,quæ cute etiam exterius obtecta sunt, ut paulo infra Aristoteles his uerbis declarat: Alueus inquit mollibus à capite amplioris capacitatis propensus,cuius caro fissilis est,uerum nõ per directũ,sed in orbem, cuteq; omnibus intecta est. Galenus item in tertio de uirtute alimentorũ libro: Mollia inquit uocantur, quæ neq; squammam habent,neque asperã neq; testaceã cutẽ,sed mollem ut hominibus.Sunt autem hæc polypi,sepiæ,loligines & cętera his similia quę tangenti mollia uidentur.Facilis corruptio à

ptio à molli ad nulla. Attamen existimatio sua cuiq; sit. Nos enim hęc & alia huiusmodi nõ tam mutandi q̃ cõferendi collidendiúe proposito cõmemoramus.

EX CAPITE XIII

Ic parit in terra pecudum more, secundo partus reddit initu.) Aristoteles sexto de historia animaliũ, unde Plinius hæc mutuari videt, sic ait: Hic, scilicet uitulus marinus, animal & concipit statim intra se & parit: secundas quoq; emittit, & lac reddit modo pecudum. Canum modo cohæret.) Aristoteles libro eiusdem historiæ quinto: uituli marini inquit modo animaliũ retro mingentiũ coeunt, & diu ligati in coitu cohærent, ut canes. genitale ijs maribus grande est. Et parit nunquam geminis plures: educat mãmis fœtum, non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciẽs.) Aristoteles sexto de historia: parit singulos aut geminos, & cum plurimum tres: mammis, quas geminas habet, educat fœtũ ritu quadrupedũ. parit ut homo omni tempore, sed maxime cũ primis capris. prolem circa duodecimũ diem à partu deducit in mare, subinde assuefaciẽs. illa decliuis fertur, nec ambulat cũ nõdum inniti suis pedibus ualeat. colligere se ipse uitulus & cõtrahere potest: carne enim abundat, mollisq; est atq; ossibus chartilaginosis constat. Interficiuntur difficulter, nisi capite eliso. ipsis in somno

mugitus

mugitus: unde nomen uituli accipiunt.) Idem quoq; dicit Aristoteles eodem loco: Interficitur difficulter, nisi elisis temporibus capitis. Corpus totum carnosum est, mugitus ei in somno. genitale fœminæ simile raiæ est. Vitulus marinus græce phoca dicitur, quo nomine Latini quoq; usi sunt. Vergilius:

Sternũt se somno diuersi in littore phocę. & alibi:

Et turpes pascit sub gurgite phocas. inde Phocæa urbs minoris Phrygiæ, ut inquit Ptolem. Atheniensium colonia. unde profecti sunt, qui Massiliam apud Gallos nõ procul à Rhodano cõdidere. dicta q; uituli marini magno numero cõparuissent urbẽ cõdẽtibus.

EX CAPITE XIIII

Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus & uipera.) Hæc lectio diminuta quidem esse uidetur, cum multo plures q̃ duo sint pisces pilo carẽtes, qui animal pariunt. Nam pręter delphinum, raia, pastinaca, squatina, torpedo, bos, lamia, aquila, leuiraia, squatraia, canicula, mustelus spinax, & reliqua chartilaginei generis omnia animal pariunt, ut ea quæ cete appellantur ex Aristotele secundo & sexto de historia, & quarto de partibus animalium, & ipsomet etiã Plinio infra ubi de chartilagineis loquitur. & cum cæteri pisces, inquit, oua pariant, hoc genus solũ scilicet chartilagineum, ut ea quæ cete appellant, animal parit, ex

cepta quam ranam uocant.& libro undecimo de auribus loquens ait:sed aliquæ omnibus, animal dũtaxat generantibus, excepto uitulo marino atq; delphino, & quæ chartilaginea appellauimus & uiperis: hæc cauernas tantum habent aurium loco,prẹter chartilaginea & delphinũ,quem tamen audire manifestum est. ex quibus uerbis fateri uidetur, plura ꝙ duo piscium genera pilo carentium animal parere.Ad hæc addendi sunt tursiones,physeteres,orcæ,qui omnes pilo carent,& animal pariũt.quibus etiam pristes & balenas adiecissem, ni hęc à Plinio inter pilo intecta posita esse cognouissem. Quapropter legẽdum existimo hoc modo : Pilo carentium quæ omnino animal pariunt, Delphinus,chartilaginea ac uipera: etiam si in serpentum nõ aquatiliũ genere uipera enumerãda sit: quod ideo fecit,non modo quia animal pariat,sed quod ex expedũ genere etiã sit quemadmodũ & piscis . Nam Aristoteles multis in locis uiperam parere eodem modo quo chartilaginea prodidit, ut in principio quarti libri de partibus animaliũ ubi ait:uiperæ inter serpentes eadem à cæteris sui generis differentia discrepant, qua inter pisces chartilaginea à cęteris sui generis.Nã & chartilaginea & uiperæ animal edunt in lucem, ubi primum intra se oua pepererint.uentres singulos hæc quoq; omnia habent, ut cætera quæ utrinq; dentata sunt. & primo de generatione animaliũ inquit:chartilaginea

laginea uero & uiperæ,cum intra se oua generāt,mox animal foras pariunt, perfectum generant ouum: ita enim ex ouo animal gignitur, ex imperfecto nullum. Non extra hæc pariunt oua,quia natura frigida sunt, non quia calida,ut quidā uolunt. & libro etiam secundo: Nam expedum inquit, aliæ animal pariunt,ut uiperæ & chartilaginea, aliæ ouum ut piscium genus ac cæteræ serpentes. & tertio de natura animalium cum dicit: uipera enim animal edit postq̄ intra se oua peperit, cum cætera serpentum omnia genera oua edāt in lucem,quo fit ut uiperæ uni uulua similis ut chartilagineis sit.& in primo etiam uolumine eiusdem historiæ ait: uerum cum cæteræ serpentes oua pariant,uipera una animal gignit.Non enim pilos omnia habēt quę animal generant, quippe cum nōnulli ex piscibus animal procreent. quæ tamen pilos sortita sunt, animal omnia progignunt.Ex quo facile credi potest,uiperā esse quā modo Hispani uiperā, & Itali marassum appellant.Nam ex omni serpentum genere nullū quod animal pariat præter marassum nouimus, maxime cum Herodotus uiperas per uniuersum terrarum orbem conspici tradat,fœminamq; in coitu collum maris in emittenda genitura comprehendere sorbereq;, nec prius dimittere q̄ deuorauerit: & marē quidem hoc modo perire. fœminam uero talem luere masculo pœnam,quod filij dum adhuc intra uterū sunt,patrem ul-

trem ulciſcentes matrem ambedunt, eiusq́ꝫ aluo am/beſa ita partum faciūt: unde uiperam quod ui pariat, dici aliqui arbitrantur. Ego potius uiperam, quaſi uiui peram eſſe cōtenderē, cum è ſerpentibus ſola uiuipe/ra ſit. uipera echis & echidne à Græcis uocatur, ſed prior mas, ſequens fœmina eſt, magnitudine cubitali & interim maiori, niſi ſit indica, quippe quam cubito/rum quindecim à ſe uiſam Nearchus aſſerit. Ariſto/bolus uero nouem cubitorū & palmi uiperam uidiſſe refert, quā & eiuſdem magnitudinis Strabo in Ægy/pto uidiſſe meminit. Cui tamen diſplicet legendū eſſe in Plinio chartilaginea, quod nō niſi capite uigeſimo quarto cepiſſe chartilaginea appellare uidetur, legat: Pilo carentium quæ omnino animal pariunt delphi/nus & uipera. aliter Plinium ut diminutum accuſare oportebit. Piſcium ſpecies ſunt LXXIIII. ſi piſces à capite ſequenti uſq́ꝫ ad finem huius libri enumera/bis, præter ea quæ cruſta & teſta etiā integuntur, ſpe/cies piſcium ſeptuagintaquatuor omnino inuenies. Li/bro uero XXXII. computatis beluis marinis, & ijs qui oua pariunt, & cruſtatis nonnullis, ac etiam teſta/tis, centum ſexaginta ſex animaliū in mari uiuentium ſpecies Plinius enumerauit, demptis Ouidianis quas ab alio autore nominari negauit.

EX CAPITE XV

Rę̨cipua magnitudine thynni.iuenimus talenta x v pependiſſe: eiuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum.) Vetus lectio non thynni ſed thynnũ habet hoc modo: Præcipua magnitudine inuenimus thynnum talenta quindecim pependiſſe:eiuſdem caudę latitudinem duo cubita & palmum:ut unum tantũ huiuſmodi põderis repertum fuiſſe intelligas. nam ſequitur etiam,eiuſdẽ caudæ latitudinem &c.Quod & Ariſtoteles confirmare uidetur octauo de hiſtoria,unde Plinius hæc mutuatur.inquit eñ:iam captus eſt thynnus ſenex,cuius pondus erat ad talenta quindecim,& caudæ interuallum ad cubita quinq; & palmũ. quod ſi proportionem huius thynni & caudæ recte perpenderis,nõ ad quinq;, ſed ad duo cubita & palmum, ut in Plinio in Ariſtotele etiam legendum eſſe conijcies. De thynnis poſt infra dicemus.Hic canis exortu potiſsimũ(q; ſublimis innatet)ſideratur,& tonitruo ſopitur magno, qui uel à dracone angue,gurgite parũ alto ictus interit.in cibo damnatur,cũ utero fert:& cum cæteri omnes mares ſuis fœminis ſint præſtantiores, ſilurus fœmina præſtat ſuo mari.Pariunt ſiluri grandiores ſtagno altiore,quippe cum nonnulli uel trium paſſuum altitudine pariant:minores breuiori contenti ſunt gurgite,pręcipue ad radices ſalicis, aut cuiuſuis arboris,atq; etiam inter harũdines,& algas,& muſcoſam con/

ſam congeriem, non ſolum pares cum paribus, ſed e/
tiam admodum grandes cum paruis ueniunt: admo/
tisq́ꝫ meatibus quos aliqui umbilicos uocãt, fœmina
ouum, mas liquorem uénereũ depromit: & oua quæ
liquor ille uitalis contigerit, candidiora extemplo cer/
nuntur, maioraq́ꝫ reddi eodem die propemodum di/
xerim. Paulo autem poſt oculi fœtus exiſtunt conſpi
cui, qui in quouis piſcium genere perinde ut in cęteris
animalibus ſtatim pateſcunt, prægrandesq́ꝫ apparẽt.
quæ ex ouis nõ attigerit liquor maſculi ille uitalis, hęc
ſterileſcunt & ſuperuacua ſunt, ut in marino etiam ge
nere incidit. fœcundis iam ouis piſciculo increſcẽte de
trahitur uelut putamẽ, quod mẽbrana eſt ouũ ambi
ens & piſciculũ. oua tacta à fœtifico maris ſemine ad/
modũ glutinoſa reddũtur, ad ceſpites coeuntia. at ubi
pepererit mas, plurimũ curę proli impẽdit: fœmina ut
peperit, abit. ſed mas quo in loco plurimus fœtus cõn
ſtiterit, perſeuerans oua cuſtodit. nec alium præbet u/
ſum, niſi ut piſciculos ne diripiant fœtum, arceat: idq́ꝫ
ad quadrageſimum & quinquageſimũ diem facit, do
nec ſatis iam aucta ſoboles ſe tueri à cæteris piſcibus
ualeat. prehenditur ſępe à piſcatoribus ubi oua cuſto
dit. dum enim arcet piſciculos, quatit, proſilit, et ictum
ſonũq́ꝫ mouet. manet apud oua tam ardente animo,
ut cum ſæpe à piſcatoribus oua ſi præaltis gurgitibus
ſubſidunt, educantur quoad magis fieri poteſt in ua/

 dum, ipſe

dum, ipse tamen eodem studio fœtum sequatur, neque deserere usque patiatur. tunc si minor sit natu, minusque usu exercitatus, facile hamo capitur: sed si peritus & hamifraga est, morsu dentis sui durissimi rumpit hamum, & fœtum assidue custodit. ex Aristotele de historia animaliũ libro nono. Ex quo apparet falli eos, qui silurum esse sturionem existimauerunt. Siquidem silurus maleficus sit, omne animal appetens ex Plinio & Aristotele, qui & dẽtatum esse dixit eodem libro. Sturio autem neque maleficus neque dẽtatus est. Scylurus autem cum per c & y psilon scribitur, Scytharũ rex fuit, qui (ut Plutarchus in libello de garrulitate refert) cum relictis octoginta filijs diẽ esset obiturus, petijt fascem hastarũ. quo accepto filijs imperauit, ut omnes simul connexas diffringerent ac rumperẽt. quod cum fieri posse negassent, ipse educens sibi singulas, omnes facile fregit: ita docẽs illos, ubi una esse perseuerarẽt, firmos ac potentes fore, imbecilles autem si separarẽtur ac dissiderent. Attilus in pado &c.) Attilus non est sturio, ut aliqui existimarunt: sed qui nunc Attina siue Adena ab accolis padi nominatur, ad octingentas & mille interdũ libras perueniẽs.

Atqui hũc minimus appellatus clupea, uenã quandam eius in faucibus mira cupidine appetens morsu exanimat.) Clupea trissa græce dicitur, & est pisciculus marinus spinosioris generis, minutissimis squammis con

m's contectus,dorso cæruleo,cætero colore argēteo. Euripus hoc piscium genere uacat, ut nono de histo/ria refert Aristoteles. Romani lacciam, Veneti chic/pam,Hispani sabogam,Galli alosam uocāt,quam & Ausonius ita appellasse uidetur,cum cecinit:

Stridentesq́ꝫ focis obsonia plebis alausas. Pro/pterea Gregorius Tiphernas in Strabone, & Theo/dorus in Aristotele, cum Ausonium trissas non alio quàm alosas, ut nūc quoqꝫ,in Gallia uocari perspice/rent,clupeasq́ꝫ eiusmodi pisces esse minime noscerēt, alosas interpretati sunt.de trissa Hippocrates, Aristo bolus, Athenæus, Oppianus & Ælianus. Silurus grassatur ubicunqꝫ est.)Hoc certissimū est,nam & in homines, ut autor est Pausanias, & equos pariterq́ꝫ animalia om̄ia silurus impetū facit, unde apud quos/dam,quoniam homines petit homipeta nuncupatur.

Præcipue in mœno Germaniȩ amne.) Ex uetustis codicibus aliqui in rheno, & aliqui in moeno habent, Hermolaus uero in Aeno legendū censuit,quod non probamus,cum quod Aenus tēpore Plinij & prisco/rum autorum nō erat Germaniæ fluuius,cum ea tan/tum pars quȩ ultra danubium est,tunc Germania ap pellaretur: at Ænus citra danubiū est,in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatē Bauariæ,quæ pars Norici est: tum etiam quod nō adeo magni pisces in Æno reperiuntur. legēdum ergo in rheno,uel potius

in mœno

in Mœno, uti scriptum est. Mœnus nanque fluuius est quem nūc Mangonum & Mogauū Germani uocāt, omnibus Germaniæ fluminibus curuior, ex Pinifero monte orientalis Franciæ descendēs iuxta Hercyniū, & in Rhenū se exonerās, q̄d Iacobus Zieglerus geographorum omnium ętate nostra facile princeps me monuit. Propter lisboū.) Barbarus prope Visbium corrigit, neutrum probo. non enim uerisimile est Plinium indicasse talem amnē magis prope Visbiū esse, q̄ꝫ prope alterum locum, cum longissimus sit: aut si lutum id magis facere prope Visbium, cum in omni eius parte silurus hæc facere poßit. Antiqua uero lectio: pro telis boū: quę & mendosa est, sed aliquid omnino ad boues referre uoluit, quoniā dixit omne animal appetens, equos innatātes sæpe demergens. Et in Boristhene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisúe interſitis, carne prędulci.) Neq; hic silurum intelligit, ut quidam falso opinati sunt. Silurus nāq; spinas habet ex Plinio libro trigesimosecundo, cum dicit: Siluri fluuiatilis, qui & alibi q̄ꝫ in nilo nascitur, carnes impositæ recentes, siue salsæ, extrahunt tela corpori: eiusdem cinis extrahit, & adeps: & cinis spinæ eius uicem spodij præbet. sed antacæum piscem cetarium intelligit, licet non nominet ex Herodoto libro quarto, qui maximos quosdam pisces cetarios sine spinis ex borysthene fluuio ad salsamēta idoneos an-

neos antaceos appellant, quos etiam Strabo delphinis magnitudine pares reddidit.hos Mela Pomponius & Solinus intelligentes,optimi ſaporis eſſe prodiderunt: quod etiam Barbarus in corollario capite de omotaricho ita exponere uidetur. In gange Indiæ plataniſtas uocãt,roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum.) Plataniſtam puto è cetariorum eſſe genere,roſtro & cauda delphino ſimilem.Strabo nanq; ſcribit ex epiſtola quadã Crateri ad matrem Ariſtopatram, Alexandrum in gangem uſq; proceſſiſſe, & à ſe id flumẽ uiſum affirmat, & cete in eo, plataniſtam forte intelligens. loca etiam ſpatioſa lateq; patentia à platani foliorum amplitudine plataniſtas Græci uocãt,ut autor eſt Phocion. Eſt & platanurus piſcis apud Oppianũ, ita appellatus q, caudã latam habet. Hippocrates uero platamonem ſaxum mari extans leuigatum eſſe tradidit. & Platanones ſiue plataneta,loca platanis cõſita. In eodem eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert uermes binis branchijs LX cubitorum cæruleos,qui nomen à facie traxerũt:his tãtas eſſe uires ut elephãtos ad potum uenientes, mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant.) Longitudo illa ſexaginta cubitorum non ad branchias ſed ad uermes referenda eſt. Nam branchias ſexaginta cubitorum longitudine conſtare præter ueritatẽ, & dictu incredibile eſſet,

cum neq; longas, neq; breues branchias ab aliquo dictas reperies. Verum & simplices & binas quaternásue brãchias piscibus Aristoteles cõtribuit, quod item Plinius cõmeminit hoc libro. Solinus uero in Polyhistore, non branchijs sed brachijs, nec sexaginta cubitorum sed senûm cubitorum scribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia non ad uermes referens, hoc modo. Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pedes longas educat gãges, quẽ Statius Sebosus inter præcipua miracula ait uermibus abũdare cæruleis nomine & colore. hi bina habent brachia longitudinis cubitorũ nõ minus senûm, adeo robustis uiribus ut elephantos ad potum uentitantes, mordicus comprehensos ipsorum manu rapiant in profundũ. Nescio an Statio Seboso an potius à Plinio hæc Solinus excerpserit: sed si à Plinio, illud sane non ommiserim, quo minus dixerim eum ipsum uerba Plinij perperam interpretatũ fuisse, ac uermes nomine melius & uerius ꝙ cæruleos nomine prodidisse, cum Plinius à facie, hos est forma corporis, non colore uermes huiusmodi nomen attraxisse scribat, licet sint colore cærulei: nam uermibus corpore similes sunt: quos cum talem figurã habeant, uerisimilius est brachijs carere, ꝙ eadem possidere. nã si brachia obtinerent, non uermes sed monstra appellasset, ut neq; credendum sit huiusmodi animalia brachijs prædita esse, ex

esse. ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodi/
derit, cũ & anguillas ad tricenos pedes lõgas inter nõ
minora miracula in gange reperiri Solinus ipse tradi
derit, quibus neq; brachia, neq; crura tribuerit. Non
igitur ob hanc causam, sed ob longitudinẽ eorum ac
fortitudinem admirandam, quod elephantes in pro/
fundum per proboscidem abstrahant, hæc inter mi/
racula cõmeminerit, ut Plinij lectionem magis q̃ So
lini probãdam existimauerim. Qui error (si error est)
hinc proficisci potuit, ut reor, quod Solinus lõgitudi/
nem illã ad branchias, non ad uermes referens, in Pli
nio branchijs sexaginta cubitorum longitudinis non
modo mendose legi, uerum & ridiculum esse putaue/
rit. quippe cum brachia quoq; hæc cubitorũ sexagin
ta longitudinis esse incredibile admodũ existimaret,
longitudinis cubitorum non minus senûm statuit de
scribendum. Philostratus quoq; libro Apollonij ui/
tæ tertio, in phaside amne inquit beluã esse albo uer/
mi similem, ex qua capta oleum fit, ad usum ignis ac/
commodatum, quod nisi uitro contineri possit. Capi/
tur autem regi tantũmodo eiuscemodi belua, qua ille
diruendorum mœnium causa utitur: nam ubi muros
eiusmodi pinguedo tetigerit, ignis accenditur inextin
guibilis omnium maxime, quæ pro excitandis incen/
dijs ab hominibus inuenta sunt: qui & in eodem dun
taxat flumine oriri pisces scribit, qui pauones appel/

 lantur

lantur. Vocantur autē quo & aues nomine, quia ipsis etiam cærulcæ sunt cristæ, squammæ autem uersico/lores, cauda uero aurea, in quācunq; uoluerit partem facilis. Thynni mares sub uentre non habent pin/nas.) Differt mas thunnus à fœmina, inquit Aristote les quinto de historia, eo quod fœminæ pinnula iun/cta sub uentre est, aphareus nuncupata, quæ mari de est. Intrant è magno mari pontum uerno tempore gregatim.) Hęc ab Aristotele octauo de historia mu tuatur. inquit enim: thunni, limariæ, hamiæ, subeunt pontum uere, æstatemq; ibi traducunt, & reliqui fere plurimi fusanei, & gregatilis generis eodem transeūt.

Nec alibi fœtificāt.) Hæc similiter ab eodem sum/psit. Ait enim quinto de historia: thunni in ponto pa/riunt, nec uspiam alibi: quod item Phrynichus testa/tur. Cordilla appellatur partus, qui fœtas redeun/tes in mare autūno comitatur. limosæ uero à luto pe/lamides incipiunt uocari.) Aristoteles sexto de histo/ria, unde hęc Plinius accepit, inquit: cū thunni in pon to pepererint, prodeunt ex ouo, quas alij cordylas uo cant, Byzantij auxumas nominant, quia diebus pau/cis adolescunt, quæ exeunt ponto autumno fœtus co mitantes, eodem autem redeunt uerno tempore, iam adeptæ eam magnitudinem qua limariæ nomen ac/cipiant. Martialis libro tertio: Cordylas madida te/gas papiro. & undecimo: Mox uetus & tenui maior cordyla

cordyla lacerto. Itemq́: Ne toga cordilis, ne penula desit oliuis, quæ & tumores in capite significat. Sed Cordylus apud Aristotelem quem cordulam & cordulum interpretatus est Gaza, est aquatile animal in palustribus degens, qui nō pulmonem sed branchias habet, egressusq́ cibū petit in terra, & quadrupes idē est, ut ad ambulandū idoneus, caudam habet laxam & latam, quem & curilū Numenius appellauit, ut autor est Athenæus. Vnde in Aristotelis codice græco quarto de partibus animalium, capite decimotertio, crocodili pro cordyli mendose legitur. Fœtas id est matres partu liberatas. Pelamis, inquit Diphilus, & multi alimenti & grauis est, sed urinam ciet, & difficulter concoquitur. sale condita facilis aluo & attenuat.

Et cum annuum excessere tempus, thynni.) Aristoteles eodem loco: limarijs inquit thunni prouectiores ætate annuo esse putātur uno. Annuum, id est unius anni spatium. Pelamidum plura sunt genera, quorū maximi sunt qui orcines uocātur, tritoni similes, & in alto fœtificāt, quos & ab Herculis columnis in nostra maria penetrare, ob id & q̄plurimos in iberico & tyrrheno pelago capi Dorion testatur. Hicesius uero dicit eos qui capiuntur in Gadiris pinguiores esse, post hos autem in Sicilia. Diphilus inquit, orcinus cœnosus & maior, chelidoniæ in duritie similis. partes uero quæ sub uentre sunt & Clis, suaues & molles sunt. sy-

nodõtidas aliqui appellari rẽtur. Diphilus dixit: Pelã-
mis maior uocatur sinodõtis. Tritones, quos & cheli-
donias alij uocari putãt, subeunt pontũ uere, ęstatẽq;
ibi traducunt, semel nec uspiam alibi quàm in ponto pari
unt. Thynni uero mares, thynnides fœminæ nuncu-
pãtur, quas Theodorus thunnas interpretatur: & ma
gnum suscipiunt incrementũ, cute leui, plumbei colo-
ris, cauda lunę modo bifurcata, quos hodie etiã thun
nos cognominant. grandes capiuntur inquit Arche-
stratus circa Samum, quos ipsi orcinos appellãt. Alij
autẽ rursus cete. Similiter Heracleon Ephesius dicit,
Atticos thynnos appellare orcynos. Sostratus in se-
cundo de animalib. pelamidẽ thynnida uocari tradit.
Athenæus uero uere putat thynnida fieri thynnũ, &
cũ ad magnitudinẽ peruenerit orcinũ, posteaq; cum
ad immensam magnitudinẽ excreuerit, fieri cete. Co-
eunt thunni mense februario post idus, pariunt iunio
circa solstitium, edunt sua oua condita quasi utriculo
in quo exigua multaq; consistunt. incrementũ autem
partus præcipua sumit celeritate, qui etiam omnium
maxime piscium gaudent tepore: & ob eam rem ha-
renam & littora adeunt: per summa etiam maris inna
tant, quo teporis potiantur, qui & gregatim & amice
uiuunt. Scribit Athenęus piscatores sacrificium perfi
cientes Neptuno, quando maximam thunnorum ca
pturam fecerint, sacrificare deo Neptuno, idq; sacrifi
cium

cium thunnæum uocari. Thynnis & thynnus, inquit Diphilus, sunt graues & multi alimēti. Hi membratim cæsi ceruice & abdomine cōmendantur atq; clidio, recenti dūtaxat, & tum quoq; graui ructu.) Ego quoq; clidio nō edulio in uetustis exēplaribus scriptū inuenio, Athenæo etiam idipsum cōprobante: ut Barbarus locum huiusmodi deprauatum restituit. Thynni igitur in partes secantur, sed quæ ceruix abdomen & clidiū, hoc est ex eo iugulus, siue pars quæ pectus à ceruice discriminat, appellātur, recentes in cibo commendantur. Nam eam quæ est sub uētre partem Eubulus laudauit: eam uero quæ clida uocatur, Aristophon cōmendauit. Cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur.) Sed & thunnos salsos scribit Heropitus apud phaselitas Cylabræ pastori sacrificari. Salsamenta Græci duorum generum fecere ex Athenæo, Horça & thunnina. in Horço, quod à tempestiuitate uidetur appellatum, macra pinguibus, in altero macris pinguia præferimus. de horço Plautus quoque mentionem facit in captiuis. Quæ autem Cybia dicūtur, inter macra sūt, ut inter pinguia cordylę. Horæa ex pelamide, id est limosa minore fieri, thūnia ex maioribus quas aliqui synodontidas appellāt. Est autem synodōtis, ut autor est Diphilus, maior pelamis, durior q̃ chelidonias. Est & synodon piscis qui à nostris dentex uocatur. Itē sexitana siue gaditana ex or-

cino

cino,quæ clides & clidia,hoc eſt partes quæ diuidunt pectus à ceruice,uocātur:quas Ariſtophon laudabat.

Melādrya uocatur cæſis quernis aſſulis ſimilima.) Melandrya appellantur thynni partes conciſæ quercus aſſulis ſimiles,quæ & ex orcyno fieri ſolebāt. Varro cybium inquit,& thynnus,& cuiuſuis item partes græcis uocabulis omnes,ut melādria atq; uræon. Eſt autē melandris ut Pamphilus libro de nominibus tradit, thynni genus grandiſsimum. At in alio piſce circa caudam exercitatiſsima.) Arbitror Plinium per alium piſcem tritonem pelamidum generis magnum intellexiſſe.ex eo nanq; urça cybia fiunt,ex Plinio triceſimo ſecūdo uolumine.Eſt autem uræon ſalſamentum caudæ proximum ex Athenæo. Quod autē hic exercitatiſsima dicitur, fateor me non intelligere, niſi quis ita legat: At in alio piſce circa caudam præſtantiſsima,cum ſuperius dixerit in melādrya:uiliſsima ex his quæ caudæ proxima, & probatiſsima ea quæ faucibus.in alio uero piſce econtrario conſtat, nam præſtātiſsima quæ circa caudam eſt. Pelamides in apolectos, particulatimq; conſectæ in genera cybiorum diſpartiuntur.) Senſus eſt: pelamides diſpertiūtur in apolectos, & particulatim conſectæ diſpartiuntur in genera cybiorum. De apolecto Plinius triceſimo ſecundo uolumine:Pelamis inquit earum generis maxima apolectos uocatur,durior tritone. Cybiū autem, ut idem

ut idem autor est eodē libro, est concisa pelamis. Martialis: uel duo frusta rogat cybij, tenuemq́ lacertū. de quo etiā meminit M. Varro uti retulimus. Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit maxime in ponto. causa multitudo amnium dulces inferentium aquas. amiam uocant, cuius incremētum singulis diebus intelligitur.) Hæc sexto de historia ab Aristotele tradita sunt. Inquit enim: Profecto omne piscium genus celeriter adolescit, & præcipue in ponto, quippe cum ibi incrementum singulis diebus plane intelligatur, sed hamiæ longe conspectius. Causam autē, hoc est multitudinem amnium dulces inferentium aquas, non ibidem Aristoteles, sed octauo libro reddit, cum dicit: petūt autem pontum pastus gratia, qui uberior & commodior ibi propter aquarum dulcium admixtionem suppeditatur. Tum itaq; uictus, tum etiā partus gratia pontum subeunt. sunt enim ibi loca ad partionem aptiora: & humor dulcior ac potulentior, fœtum melius educat. Sed cū pepererint, & proles iam adoleuerit, exeūt post uergilias statim: & si hyēs austrina sit tardius, si aquilonia citius, propter secūdi flatus commoditatem: prolesq́ adhuc parua apud Byzantium capitur, utpote cum longior mora in ponto non fuerit. Et primi omnium scombri, quibus est in aquis sulphureus color, extra qui cæteris.) Scombri sunt qui & modo scombri appellātur, mense iunio pa

h rientes

rientes ex Aristotele de historia libro sexto. Coeunt inquit thunni & scombri mense februario post idus. pariunt iunio ante nonas, edunt sua oua condita quasi utriculo. incrementum autem partus præcipua sumit celeritate, & sũt boni succi & nutritiui Hicesio tradente. Hispaniæ cetarias his replent, thynnis non commeantibus.) Cetarię dicũtur loca iuxta mare stagnante lacu, in quibus pisces capiũtur, & iuxta saliuntur. Plinius hoc libro infra: Carteiæ inquit, in cetarijs assuetus quidã polypus exire è mari in lacus eorum apertos, atque ibi salsamenta populari. Et cetarij sunt magnorũ pisciũ piscatores, utputa thynnorũ & aliorũ huiusmodi. Varro uero animaduertit, cetarios cũ uidere uolũt in mari thunnos, ascẽdere in malũ alte, ut penitus per aquã perspiciãt pisces. & qui magnos pisces & salsos uendunt, cetarij quoq; dicũtur à cete, qui maiores in mari sunt pisces perfectũ animal pariẽtes, ut delphini, balenæ, pristes, & cætera huiusmodi genera: in quo quidem uidentur haberi, & thunni magni, non animal sed ouum parientes, ex uerbis M. Varronis superius allegatis, Archestrato, Athenæo & Paulo Ægineta de tuenda ualetudine, tradente cetacea, ut balena, uitulus marinus, libella, delphini & thunni prægrandes: qua in sententia & Galenũ fuisse uideo. Aristoteles uero his tãto antiquior cui maior fides adhibetur, eos tantum pisces qui animal pariunt, ut del
phini

phini, balenæ, & cætera id genus cete appellauit. primo nanque de historia sic tradit. Item alia animal gignunt perfectum, alia ouum, alia uermem procreant: animal homo, equus, uitulus marinus, & reliqua quæ pilis integũtur, atq; in genere aquatili quæ cete appellamus, ut delphini. Et libro secũdo: Cete inquit, etiam in aquatili genere, ut delphinus, uitulus marinus, balena: hæc enim mãmas habent & lac. at ea quæ oua pariunt, aut ouo intus cõcepto animal post in lucem excludunt, hęc & mammis carent & lacte, ut pisces, ut aues. Thũni igitur qui neq; animal generãt, neq; mammas neq; lac habent, sed oua pariũt imperfecta, si inter cetarios reciperẽtur, mentitus utiq; fuisset Aristoteles, qui semper cetarios pisces animal parere non oua testatus sit. Scombris ergo Hispaniæ replent cetarias, propterea quod thunni ad ea loca nõ commeãt.

Sed in pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos.) Aristoteles octauo de historia: Beluæ inquit magnę pauciores in ponto sunt: nam excepto delphino & phocena nihil in ponto maleficũ est, nec delphinus hic magnus est: quanq; extra ubi aliquantum processeris, magni habeantur. Sed legendum omnino in Plinio pręter uitulos, non phocænas. nam si legeretur phocęnas, fuisset utiq; mentitus, cum phocena non intret pontum, sed nascatur in ponto, ex Aristotele sexto de historia, ubi

ait:idem & phocenę,id eſt turſioni partus,qui delphi
no ſimilis eſt, naſcens in ponto. At Plinius non ineſt,
ſed nulla intrat beſtia malefica in pontum dixit. Ari-
ſtoteles uero qui nō intrare,ſed nihil in ponto malefi-
cum eſſe dixit,quando Phocæna legi etiā deberet,ſe-
cūdum ueritatem & ipſe locutus fuiſſet. Item per par-
uos delphinos,ueros delphinos paruos Plinius intel-
lexit, nō phocenas ut Hermolaus ambigere uidetur.
Nam ſequitur ibidem in Ariſtotele,unde hęc Plinius
mutuatur:nec delphinus hic magnus eſt, quanq; ex-
tra ubi aliquantum proceſſeris,magni habeātur. Ego
non tantum Plinium admiror quantum Ariſtotelem
qui cæteris diligentior & accuratior uiſus eſt,quod ex
cepto delphino & phocæna nihil in pōto maleficum
eſſe dixerit,cum in ponto etiam phalęna belua male-
fica reperiatur. thunnos enim & delphinos perſequi-
tur,quod omnes referunt qui in pōtum nauigant. Ta
ceo quod uituli marini maleficæ beluæ frequentes in
pōto reperiātur. Nam de magnis ibi,nō de mediocri
bus aut paruis beluis loquitur Ariſtoteles. Thynni
dextra ripa intrant,exeunt leua: id accidere exiſtima-
tur,quia dextro oculo plus cernunt, utroq; hebete na
tura.) Ariſtoteles eodem octauo libro: Thūni inquit
dextrorſum terram cōtingentes ſubeunt, ſed remeāt
contra. leuum enim in latus ſe admouent, quod pro-
pterea facere dicūtur, quia dextro oculo clarius uidēt
ſua na-

ſua natura,leuo hebetius:quod & Athenęus tradit ex ſententia ipſius Ariſtotelis. Eſt in euripo Thracij bosphori,quo propontis Euxino iungitur,in ipſis Europam Aſiamcp ſeparantis freti anguſtijs, ſaxum miri candoris à uado ad ſumma perlucens iuxta Chalcedonem in lateræ Aſiæ.) Vetuſti codices non in latere Aſiæ,ſed in littore Aſiæ legũt.Et certe Strabo cum de hoc ſaxo loquitur, littus Aſiaticum & ripam Chalcedoniam nominauit: à portu inquit ficulneo ad Byzantiorum cornu ſtadia quinq; . Eſt autem cornu ad Byzantij mœnia prope ſpectãs, ſinus in occaſum extenſus ad ſtadia ſexaginta, cornu ceruino percp ſimilis.nam in plures ſinus, perinde ac ramos quoſdã ſcinditur,in quos irruentes pelamides facile captantur.Id autem cum earum multitudine, tum ui & impellentis fluxus impetu, cum propter ſinus anguſtiſsimos uel manibus comprehendãtur. earum generatio in mæoticis paludibus fit,inde uero paulatim erumpunt, grege facto per os ipſum,ac propter littus Aſiaticum uſque ad Trapezuntẽ ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primũ earum uenatio exiſtit,non copioſa admodum, nondum enim conueniens eſt multitudo. ut uero Sinopen propius acceſſerint, ſpecioſior nimirũ earum eſt piſcatio, ſimul & ſalſamentaria . Poſtcp uero cyaneas tranſierint,& ex ripa Chalcedonia albicãs occurrerit petra quædã, tantus beſtijs ipſis terror incutitur,

ut euestigio in ulteriorem conuertantur ripam. quas cum præceps aquarum cursus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantiũ cornuq́ꝫ Byzantij deflectat, & eo naturæ impetu propellat, copiosum Byzantinis populoq́ꝫ Romano suppeditat prouentũ. At eñ Chalcedonij in ulteriore prope con sistentes littore, in nullam eius ubertatis communionem accedunt, quoniam ad eorum portus ne una quidem pelamis sese applicat. Vbi notandũ Pliniũ thynnos appellasse, quos Strabo pelamides nuncupauit, ceu thynni pelamidum generis sint. D. pass. medij interluentis euripi.) Antiqua lectio & Polybius libro quarto. D C. P. medij interfluentis euripi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocant.) Vetusti codices oĩes hic & infra hoc libro & trigesimo secundo uolumine non pompilos, sed pomphilos deprauate, ut opinor habent. Nam põpilus, de quo hic agitur, est è genere thynnorum. Athenęus pompilos inquit crebro iuxta naues uideri uarios, pelamidi simi les. Clitarchus etiam dicit, quod nautæ pompilum piscem sacrum appellant: pompilumq́ꝫ idcirco uocari quod naues è pelago ad portũ usq; cum pompa deducere soleat, aureisq́ꝫ superciliis præfulgens, quod & Callimachus tradidit. Et Eratosthenes aureum in superciliis sacrum piscem dicit, pompilum intelligens. Timachidas pompilos sacros etiã appellauit. Itemq́ꝫ
Epimenides

Epimenides delphinos & pōpilos sacros esse tradit. Verum pompilum delphino inimicum esse, Pancratis narrat. Alexander Ætolus pompilos inquit fungi officio gubernatoris nauigij. Corinna etiam pompilum nautis bonam mittere nauigationem tradit. Oppianus quoq; pompilum appellauit. Apollonius quoque Rhodius de Pompilo homine mutato in piscem propter Apollinis amorem meminit, de quo Theocritus in Berenice. Quamobrē cum tot autores pompilum appellēt, in Æliano arbitror pomphilū pro pompilo deprauate legi. Hic semper nauigiorū cursus comitatur. Saxatilium turdus & merula desunt.) Turdus qui græce κίχλη dicitur, est piscis inter saxatiles nobilis, pedis longitudinem non attingens, branchijs quaternis nouissima excepta, forma tincæ proxima, colore subobscuro, sed guttis purpureis & albis in uētre distinctus, ut turdus auis. Vnde M. Varro turdū piscem à colore turdi auis dictum putauit. Nunc Veneti piscem merulā falso nominānt, cuius plura & Columellę habētur genera. Merula autem est inter saxatiles laudata, turdo simillima, nisi quod merula nigrior est, quam, quoniā tincę formam habet, tincam marinam Veneti cognominant. Mutant ambo colorem ex Aristotele de animalium historia libro octauo. Pisces saxatiles omnes, inquit Celsus, leuiores sunt, & aluum mouent. Diphilus item dicit ex marinis piscibus

saxatiles

ſaxatiles ſunt boni ſucci, quanq̃ facile corrumpuntur, leues & pauci alimenti, atq; abſtergũt. Qui autem pelagij ſunt difficilius corrumpuntur, & multi alimenti. Athenæus inquit: Qui uocãtur ſaxatiles ut cobij, ſcorpiones, pſittæ, & cætera his ſimilia, ſiccum alimentum corporibus præbent, & multum nutriunt, & cito cõcoquuntur: nõ reliquunt multas ſuperfluitates, neq; ſpiritus aggenerant, & meliores ſunt ſi ſimpliciter præparentur. his ſimile eſt genus qui carne ſunt molliore, ut turdi, merulæ, & ſunt humidiores quàm cobij & ſcorpiones, ſunt tamen in edendo utiliores. aluum enim molliunt, & urinam cient magis q̃ illi, quoniam humidiores & carnoſiores ſunt. oportet uero ſi quis aluũ mouere uoluerit, elixos comedere, toſti uero magis alunt. ad urinam utroq; modo præparãtur utiles. Galenus item libro de uirtute alimentorũ tertio: optimus inquit inter ſaxatiles delectationis gratia ſcarus eſſe creditur, poſt ipſum autem merulæ & turdi, poſt hos iulides, phycides & percæ: qui bene concoquuntur & ſaniſsimi ſunt, quorum carnes molles ſunt, atteſtante Philotimo. Intrantium pontum ſoli nõ remeant trichiæ &c.) Ariſtoteles octauo de natura animalium: Trichias inquit una cum adit pontum, uidetur & capitur: ſed exiẽs nuſquam uiſa adhuc eſt: quod ſi qua apud Byzãtium aliquando capiatur, piſcatores ſua retia luſtrant propter exitus inſolentiam. cuius rei

cauſa

causa est, quod solæ ipsę subeunt Istrum amnem: unde fisso flumine per abditum terrę meatum defluunt in Adriaticum sinum. Argumento est quod ibi cõtra euenit q̃ in ponto, exeuntes enim semper capiuntur, subeuntes nunq̃. Trichiæ latine sardę dicũtur, bis anno pariẽtes ex Aristotele & Plinio, quas idem Plinius pelamides esse longas ex Oceano uenientes libro secundo & tricesimo testatus est. Sunt & trichides sardinæ à latinis appellatæ; quæ ex mẽbradis oriuntur, ex Aristotele de historia libro sexto. Ait enim, quam uero phalericam uocant, mẽbradas gignit, ex quibus sardinę, ex sardinis sardę oriũtur. Thynnorũ captura est à uergiliarum exortu ad arcturi occasum, reliquo tempore hyberno latẽt in gurgitibus imis, nisi tepore aliquo euocati aut pleniluniis.) Hæc similiter assumpta esse uidẽtur ex Aristotele octauo de historia: Thunni inquit etiam latent præaltis gurgitibus hyeme, pinguescuntq; à latibulo maiorem in modum. capi incipiunt uergiliarũ ab ortu ad arcturi occasum ultimum: reliquo tempore quiescunt latentes. capiuntur nõnulli ex his cæterisq; latentibus tempore sui secessus, cum se moueant locis tepidis, aut si temporis insolitæ quietes contingant. prodeunt enim aliquantulo de suo cubili pastum, & præcipue plenilunio. sunt magna ex parte suauissimi cum latent. Pinguescunt in tantum ut dehiscãt. uita longissima his biennio.) Ari

ſtoteles ſexto de hiſtoria: thunni inquit etiam præ ni-
mia pinguedine dehiſcūt, nec pluſq́; biennio poſſunt
uiuere:cuius rei argumētum piſcatores inde deducūt,
quod cum aliquando limarię anno ſuperiore defeciſ-
ſent, thūni ſequēti anno defecerint.in Carteia, inquit
Strabo,thunni querna quadā glande ſaginantur,quę
ad mare naſcitur humilis admodū, at fertilem ingen-
temq́; impendio producēs fructum:quæ quidem co-
pioſa in ipſa etiam terra generatur hiſpana, irigentes
ſane radices perinde ac integræ quercus habens: quæ
profecto ab humili radice tollitur minus, tantum ue-
ro fructum affert,ut poſt maturitatē littora & extra
columnas & intra glande referta ſint,quā æſtus aqua
rum eiectat. Cæterum intra columnas ſemper minus
ac minus reperitur.ut autem autor eſt Polybius, uſq;
latinam ipſe glandes emittūtur,niſi Sardinia quoque
inquit & huic uicina regio ferat. Verum thynni ipſi
quo magis columnis propinquant ab exteriore dela-
ti pelago,eo amplius eſca deficiente macerantur.Hęc
in mari belua ſemper adeſt plurimum glāde gaudēs,
cuius cibo eximie pingueſcit : cumq́; glandium fuerit
ubertas,& thynnorū fit ubertas. ſed & Polybius ipſe
Megalopolitanus, ubi loquitur de Luſitana regione
quæ eſt in Iberia,tradit ibidē arbores glandiferas eſſe
in profundo maris,quarum fructibus thunni ueſcen-
tes pingueſcunt. quamobrem non aberraret qui eos

porcos

porcos marinos appellaret. nanq; thunni ueluti porci augentur ex Athenæo, quod quidem Marcellũ Dioſcoridis interpretem decepiſſe uidetur, qui ſilurũ thynno ſimilitudine comparauerit, ut qui Pliniũ commeminerit: Et in danubio mari extrahitur porculo marino ſimilimus, de ſiluro locutum fuiſſe, ac per porculum marinũ thunnũ intellexiſſe exiſtimauerit. Animal eſt paruum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine. hoc ſe & thynno, & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo: tantoq; infeſtat dolore ut in naues ſæpenumero exiliãt.) Hoc animal paruum, Ariſtoteles œſtrum, hoc eſt aſilum octauo de animaliũ hiſtoria libro nominat: Thunni inquit & gladij agitantur œſtro, canis exortu. habent enim utriq; per id tempus ſub pinna ſeu uermiculum quem aſilum uocant, effigie ſcorpionis, magnitudine aranei. infeſtat hoc tanto dolore, ut nõ minus interdum gladius q̃ delphinus exiliat. Vnde fit ut uel in nauigia ſæpenumero incidat: quod & alibi in eodem inquit, idipſum etiam Athenæo teſtante. Thunnus etiam poſt arcturum melior eſt. iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit, quæ facit ut ſit in ęſtate deterior. ſed tunc larga captura eſt propter infeſti aſili ſtimulum: quod etiam libro quinto meminit. ſed & alijs beſtiolis, ut pediculis & pulicibus appellatis, piſces ſolicitantur, ex eodẽ Ari

 ſtotele

ſtotele quarto & quinto de hiſtoria. Nam ſi ſomno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarum beſtiolarum occupati abſumūtur. Gignuntur hæc profundo maris in limo ſimilia multipedib. aſellis, niſi quod caudam hęc ampliuſculam habeant, tanta fœcunditate ut etiam eſcam de piſce emollitam, ſi diu in limo manſerit, totam corrodant atq; abſumāt. & quidem ſæpenumero piſcator eſcam demiſſam glomeratis undiq; his beſtiolis perinde ut pilam recipit. Maris autem quod à Cyrene in Ægyptum pāditur, piſcis pediculus nomine circa delphinum eſt, qui omnium pinguiſsimus fit, pabuli copia quę delphini opera ſuppeditatur.

EX CAPITE XVII

Iſcium fœminæ maiores q̃; mares.) Ariſtoteles quarti de hiſtoria fine inquit: In his quæ aut ouū pariūt aut uermē, ut piſcibus atq; inſectis, fœminę maiores ſuis maribus euadūt, quemadmodum ſerpentes, phalangia, ſtelliones, ranæ: & inter piſces puſilli chartilaginei generis, & pars plurima gregalium, & genus omne ſaxatile. In quodam genere omnino nō ſunt mares, ſicut in erythinis & chromibus. omnes enim ouis grauidæ capiuntur.) Legendum eſt chanis non chromibus, tum ex uetuſtis codicibus, tum etiam Ariſtotele loco præallegato tradente. Sic etiā inter piſces genus

paſſerum

passerum est, & erythrinorũ, & chanarum. oua enim in ijs omnibus reperiuntur. & libro eiusdem historiæ sexto: De erythrino & chana inquit ambigitur. omẽs enim grauidæ capiuntur. & tertio etiam de generatione animaliũ, cũ hoc de erythrino refert, de chana statim itidem affirmat. quod item Plinius hoc ipso libro infra cõfirmare uidetur. Erythini inquit & chanæ uuluas habere traduntur. Sunt autem erythrini siue erythrici (hoc est ut latini interpretantur rubelli siue rubelliones, & rubri à colore dicti) pisces qui nũc à græcis corrupto nomine lethrini, quasi erythrini, & Venetis arbores & Romanis phragolini, & Hispanis pagellæ uocantur, pagris similes ex Athenæo, quanq̃ minores, quos & Dyces uocari à Cyreneis Clitarchus & Zenodotus tradidere. ut taxandi omnino sint, qui eos appellari pagros crediderint, ut infra ostẽdemus.

Aiunt, & si iteretur gurges interesse capturæ, itaq; plures secundo tractu trahi quàm primo.) Aristoteles octauo de historia, capite decimoquinto inquit: Aiunt etiam si gurgitum ima sæpius terantur, plures capi secũdo iactu q̃ primo. quę clausula in capitis huius calce aptius locaretur ex eodem Aristotele. De immodicis imbribus gaudẽt aluntur q̃; quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ, non tamen sine imbre adolescunt, & alias ubicũq; pisces in eadem aqua assidui, nisi appluat exanimantur.) Aristoteles

 octauo

octauo de animalium historia, unde hæc Plinius mutuat᷑: Pisciũ genus inquit, maxima ex parte anni pluuijs bene (ut dictũ est) uiuit: ita em̃ nõ modo plus cibi nascitur, uerũ etiam omnino pluuio humore iuuatur, ut ea quæ terra gignuntur. olera enim quamuis rigentur, tamen nõ tantum proficiunt quantũ imbre, quod inde harundinibus etiam prognatis euenit. nihil enim fere accrescunt nisi aquæ pluuiæ incidát. indicium uel inde accipi potest, quod pisces plurimi petãt põtum, ut in eo traducant æstatem: facit enim copia amnium loci illius, ut mare sit dulcius, & cibus largior habeatur, quem ijdem fluuij deferãt. Subeũt etiam fluuios genera piscium complura, & præstant in fluentis & lacubus, ut amia, mugilis. Gobiones etiam pinguescunt in fluuijs. deniq; loca prædicta lacus commoditate pisces possident optimos. ex pluuijs autem ipsis æstiui imbres commodiores sunt parti maximæ piscium, & pręcipue cũ uer & æstas & autumnus imbribus abundarint, hyems cõtra serenior fuerit. ad summam prope dixerim, cum bene hominibus annus cedit, tunc et piscibus feliciter degere contingit. locis autem frigidis parum uigent. Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed maxime qui lapidem habere in capite existimantur: ut lupi, coracini, sciæna, pagri.) Legẽdum est cromes nõ coracini, tã ex uetustis codicibus ꝗ̃ etiam Aristotele loco pręallegato. maxime inquit infestantur algore

tur algore qui lapidem in capite habent, ut chromis, lupus, pager, sciæna. facit enim lapidis rigor, ut per algorem gelent & excidant. Pagri sunt quos phagros & phagorios ex Strabone Græci uocant, qui dentices interim magnitudine superant, rubri coloris, erythrinis epatisq́ similes Speusippo & Dorione tradẽtibus ex Athenæo, rostro dũtaxat breuiore, dẽtibus longis quibus echinos frangunt & pascũtur, lapidem in capite gerentes: in hodiernumq́ diem Græci phagros & Dalmatæ Hispaniq́ ac Lusitani pagros uocant. Hispani uero erythrinos, quoniam sunt pagris similes, minoresq́, pagellos uocãt, quemadmodum & Romani phragolinos quasi phagorinos à phagorio, id est pagro diminutiuo nomine appellant. Hicesius dicit pagros chromim, anthiã, acarnanes, orphos, synodõtes & synagrides genere quidem similes existere. Archestratus inquit Sirio oriente oportere pagrũ comedere. Pagrorũ autem alterũ genus est fluuiatile, ex Strabone, Athenæo, Plinioq́ tricesimo secũdo uolumine. Sunt tamen marini pagri, ut inquit Diphilus, fluuiatilibus meliores. Mnesitheus Atheniẽsis pagros dixit difficulter confici, confectos uero multum alimenti præstare: quos & Galenus, & ante eũ Philotimus durioris esse carnis tradidere. Cũ asperæ hyemes fuere, multi cæci capiũtur.) Hęc sumpsit ab Aristotele octauo de historia tradente: sed cũ plurimis pi

scium

ſcium generibus imbres cõducant, mugili tamen & capitoni, & ei qui à nonnullis murinus uocatur, nocent. fit enim ut pluuijs multi ex his de facili excæcentur, ſi modum aqua exceſſerit. Solet enim per hyemem potius capito ita affici. nam oculi eius albeſcunt, & macilentus per id temporis capitur, atq; ad poſtremũ malo eodem interit: quod nõ magis imbriũ copia quàm algore accidere uidetur. Iam enim cum alibi, tum in Nauplio agro terræ argiuæ in uadis multi capti ſunt cæci, cum hyems fuiſſet aſperrima, multi etiam albos habentes oculos capti ſunt. Maxime hippurus & coracinus hyeme non capi, præterq; æſtatis diebus paucis & ijſdem ſemper.) Ariſtoteles eodem octauo uolumine: Piſcium inquit etiam complures latere nouimus, ſed apertiſsime hippurũ & coracinũ per hyemem. nam hi ſoli nunquam capiuntur, niſi certis quibuſdam temporibus, eiſdemq; ſemper, cum cæteri omnes fere ſemper capiantur. Hippurus ſiue hippurea quem Dorion etiam coryphænem, & Numenius arneutim cognominarũt, equiſelis à Theodoro conuertitur, quod equi caudam imitetur. parit uere tantum, eiusq; partus de minimo in maximũ celeriter augetur, & ad naues naufragatas accurrere ſolet Oppiano teſte. Archiſtratus hippurum Caryſtium cõmendauit. differt ab hoc qui ab Oppiano uocatur hippus ab Epicharmo dictus iſpidion, uel ut alij legunt.

liſpidion

lispidion.Hic de Coracino marino,id est coruulo Plinius pertractat. Item murena & orphus,cõger,percæ & saxatiles omnes.) Aristoteles eodem uolumine: Murena inquit,etiam latet & orphus & conger.Saxatiles uero coniugatim mares cum fœminis cõduntur, quo modo & fœtificare solẽt,ut turdi,merulæ,percæ, quem Theodorus cernuam interpretatus est, Græci qq; orphũ hodie cognominant.De cernua pisce meminit & Ausonius:sed quoniã inter fluuiatiles,orphũ ne intellexerit,haud equidẽ affirmare possum.De orpho pisce pręter Athenęum qui eum latere hyberno tempore dixit, & Polycharmũ & Oppianum & Dorionem, qui orphum dum pusillus est,orphacinẽ appellari dixit,meminit ante hos Aristoteles in multis locis:ut Plinium demiret libro tricesimosecundo, orphi piscis nomen apud neminem alium q̃ Ouidium reperiri tradidisse, ceu oblitum quod de orpho hic loquitur se ab Aristotele mutuatũ fuisse: quod sane credidissem,ut aliud orphi genus intellexisset,ni idẽ de chane,glauco, & alijs nõnullis piscibus fecisse etiam uisus esset,cum eadem de ijs Aristoteles cõmeminerit.nam chanem dixit ex seipsa concipere,cũ in eo genere non sint mares.& glaucum æstate latere, & per id tempus se abdere circiter dies LX, octauo de historia scriptũ reliquit.Orphus,iquit Diphilus,est boni succi & multi,uiscosus,& difficulter corrumpitur,& multi alimen

ti & urinam ciens. partes quæ capiti proximę sunt ui- scosæ & bonæ concoctionis sunt. carnosæ uero diffi- culter concoquuntur, & grauiores sunt. mollior uero cauda pituitamq; educens: orphus adhuc apud Græ cos nominatur. Conger quem & gongrum ut modo nominant, Plinius tricesimosecũdo uolumine appel- lasse uidetur, piscis est inter longos & lubricos anguil- læ similis, ad immensam magnitudinem perueniens, pręsertim in Sicyone, ut meminit Eudoxus, ut nõ mo do ab homine, sed etiam plaustro uix portari posit, pinnis duabus natãs, branchijs utrinq; binis & dupli- catis, gula exigua, cuius duo habẽtur genera, alterum albicans, alterum nigricans: quorum fel alijs ad iecur, alijs infra sepositum adhæret. fœturam etiam intra se continent, sed non omnibus locis æque id cõstat, nec ipsa fœtura satis patet in utero pingui obeso: inest ta- men serie quadã prolixiuscula, ut in serpẽtibus, quod certe ignis periculo innotescit. pingue enim absumitur atq; euaporatur. oua autem crepant, & extrusa dissili- unt. Ad hæc si atteras digitis, pingue leue utiq; sense- ris, ouum autem duriusculũ. Congri itaq; alij pingue habent, ouum nullum: alij contra pingue nullũ, ouum autem quale modo exposui, nõ arenidũ possident: & carniuori sunt, superantq; polypos: sed edere nõ pos- sunt. leue enim & lapsum polypi corpus usum hostis effugit. locustæ uero congros cõuincunt. nã elabi non

queunt, propter crustæ asperitatē. Cauda quoq; congri abscinditur à murena. Archestratus inquit: Congros tantū cæteris piscibus præstare, quantū thunnus uilissimis coracinis præfertur: quos & stomacho conferre Hicesius testatus est. Philotimus uero & Galenus congros durioris esse carnis tradidere. De cōgro Aristoteles, Strabo, Athenæus, Oppianus, cæteri. Nicander in libro de linguis ait congrum & grillum, id est porcū, appellari. Diphilus inquit: Grillus similis anguillæ, insuauis tamē est. Percam Aristoteles & marinam fecit & fluuiatilē. quæ marina est, inter saxatiles habetur ab Actio laudata, percidem eam appellādo. percæ quoq; nomen hodie tenet. quæ uero fluuiatilis est percæ marinę quadātenus similis, quā modo piscem persecū nominant: ut à perca, perceca, ac deinde persecus sit denominatus: de quo cū optimi saporis sit, Auson. sic cecinit: Nec te delitias mēsarū perca silebo, Amnigenos inter pisces dignande marinis. Ex q̄bus uerbis extorquebāt aliqui percā fluuiatilē esse, quā modo trutā uocamus, argumēto quod eam Germani hodie pherchā aspiratiōe interposita in utraq; syllaba pronūcient: sed ij quidē decipiuntur. Quidā rursus æstus impatiētia medijs feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, aselli, auratæ.) Arist. de nat. ani. lib. VIII inquit: Sed pisciū nōnulli æstate etiā latēt, ut glaucus. hic em̄ per id tēpus se abdit circiter dies lx

Asellus etiam latet & aurata. Plurimum temporis asellum latere indicio esse uidetur, quod longo interposito tempore capiatur. Pisces uel æstate latere documento illo probatur, quod temporibus sydêrum fiāt capturæ, & præcipue caniculæ. mare enim per id tempus euertitur, quod latissime apud Bosphorū patet. limus enim in summa effertur, piscesq́ꝫ innatant. aiunt etiam, si gurgitum ima sæpius terantur, plures capi secundo iactu q̃ꝫ primo. Tum etiam magnis imbribus multa apparent animalium genera, quę ante, uel nunquā, uel raro uisa fuerint. Glaucus piscis pelagius nomen à colore sumpsit, de quo præter Aristotelē, Hippocrates, Polycharmus, Athenæus & Oppianus. Archestratus inquit, sit nobis glauci anterior pars, cōgri caput, ranæ uēter, thynni ilia, raiæ scapulæ. Mnesitheus Atheniensis glaucos difficulter confici, cōfectos uero multum alimenti præbere tradit. Quàm mirabilis pater, inquit Ælianus, inter pisces glaucus est, qui natos ex consorte pisciculos q̃ꝫ diligentisime obseruat, ne insidias aliquas damnumq́ꝫ patiantur: quod si hilares timoreq́ꝫ uacui fuerint, natare eos sinit: si quid terrorē incusserit, eos hiatu oris excipit, ac deuorat tātisper dum timore liberētur. postea rursus euomit filios natareq́ꝫ permittit. Est & glauciscus Diphilo & Athenæo piscis qui alius uidetur esse q̃ꝫ glaucus, ex Plinio tricesimosecūdo uolumine post mentionem de glau-

cisco &

cisco & cæteris alijs piscibus tradente, His adijciemus apud Ouidium posita nomina quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter ceteros glaucum dicit æsta te nūq̃ apparere, ac si ab Aristotele à quo oblitus est accepisse, & alijs de eo mentio facta nō fuisset. & glau cus color cæruleus est. hinc glauci oculi, qui cæsij lati ne appellantur, uulgo albi cognominati, quamuis ad cæruleum inclinentur. Nam Aristoteles quinto de ge neratione animalium, hominū oculos in uarios colo res distinxit. alij nanq; glauci, id est cæsij sunt, alij fla uidi, alij nigri, alij caprini. & Plinius libro undecimo ubi agit de oculorum pupilla, Alijs inquit nigra, alijs atra, alijs ruffa, alijs glauci coloris orbibus circumda tis. quales igitur erunt ex his oculi qui nūc albi siue cæ rulei nominātur, nisi glauci? quod ex uerbis ipsius Ari stotelis confirmari potest. Inquit enim eodē loco: ocu li omniū puerorū statim à partu cęsiusculi sunt, post uero immutātur in eam naturam quæ futura est, quo rum quidem colorem ad cęruleum inclinari nemo est qui nō uiderit. cuius rei causam reddidit, quod partes nuper natorū imbecilliores sunt. glaucitas autem im becillitas est. Item ibidē dicit: Glauci oculi, qui parum habēt humoris, ut in mari etiā cernitur. etenim quan tum eius satis transpicitur, glaucum, id est cæsium ap paret: quantū minus aquinū pręgurgite alto non prę finitur, id opacat, & nigrum aut cæruleum apparet. ue

tum glauci oculi duorum generũ sunt, cærulei ualde & minus cærulei: & qui minus cęrulei, ij proprie cæsij latine uocãtur, quales Mineruam habuisse ferũt. Sed qui cęrulei uehemẽter sunt, & si glaucos quoq́, magis tamen proprie cæruleos ab antiquis uocatos inuenio. utrosq́ tamẽ albos uulgus appellat. Itẽ equus inquit, maxime omnium cæterorum animalium uersicolor est. Aliqui eñ glauci altero oculo nascũtur, quod nulli ex cæteris bestijs euenit manifeste: & nos equos huiusmodi oculos habẽtes cõplures uidimus, qui scilicet oculorũ alterum nigrũ, alterum albidũ ad cęruleũ uergentẽ haberent: tales oculos ueteres glaucos appellarunt, quos & uulgo nũc glauciolos cognominant, qui & uisu hebetes sunt. unde & equi tam qui tales oculos habẽt, q̃ qui pilo cæsio uestiũtur, glauci uocãtur. Eum autẽ colorẽ in equis cæsiũ appello, quẽ modo leardũ pomulatũ uulgo nominãt, qui præ cæteris summopere cõmendatur. Quamobrẽ uellẽ ut Marcellus qui in suo Dioscoride cap. de unguẽto crocino, & de hortensi sinape glaucũ pro uiridi interpretatus sit, assignaret ubi equos quos Verg. glaucos appellauit, uirides uiderit. Sed & salices & oleæ à poetis glaucę dictæ sunt, q in earũ folijs p̃sertim auersis color ille subalbidus ac pene cæruleus niteat. sicuti & herba quædã glaux uocata est, q folia (ut arbitror) auersa cãdidiora superne uirentia habeat, de qua Diosc. meminit, nõ aũt quod uirẽtia folia habeat, ut Marcel. ipse in prædictis locis

perperã interpretatus est. nam arbores oẽs cũ uirides sint, glaucę appellari possẽt, q̃d falsũ est. Quid q̃ Hermolaum ibidẽ falsissime accusat, q̃ glaucũ cæsiũ converterit, quod sane melius interpretari nõ poterat, ut Theodorus, ut Boetius, & reliqui peritiores: nõ recordans q̃ & ipse capite de nucibus, puerorũ oculos glaucos, qui cærulei sunt, cæsios cõuerterit. Est enim cęsius color ille aqueus ad cæruleũ tendens, qui uel in oculis p̃cipue hoim, uel folijs auersis oleæ & salicis ac brassicæ, prunisq́ nigris p̃maturis esse cõspicitur. nec etiam color est ille flauidus qui in oculis noctuæ spectatur, cuiusmodi Marcell. ipse imperitissime interpretat̃, cũ flauidos oculos à glaucis, hoc est cęsijs, Aristot. uti ostẽdimus, aperte distinxerit: nec tantũ Marcellus ipse quãtũ & antiquiores de cæsio colore in errore fuerũt. Quinetiam decima sectione problematũ Aristoteles quales sint oculi glauci hoc problemate aperte demõstrat, inquiẽs: cur albi tam homines q̃ equi oculis magna parte glaucis sunt? an cũ oculi triplici coloris genere distinguant̃, nigro, caprino & glauco, corporis totius colorẽ oculi q̃q; color cõsequitur? itaq; haud immerito glaucus est. Cũ igitur loquitur Aristo. de hoie albo, dicatq́; corporis totius colorem, oculi quoq; color cõsequitur, glauci oculi sine dubitatione erũt qui albi nunc uulgo uocantur: qui quidem glauci non tantũ à colore appellãtur, quantum etiam, quia uisu interdiu

hebetiores

hebetiores sunt ex Aristotele quinto de historia ani-
malium: cuiusmodi sunt oculi noctuæ, quę glaux græ-
ce dicitur, qui interdiu cernere minime queunt. & Pli-
nius libro septimo: Idē in Albania gigni quosdā glau-
ca oculorum acie à pueritia statim canos, qui noctu
plusq̃ interdiu cernāt. Fuit & Glaucus Chius, qui pri-
mus omnium (ut autor est Herodotus) ferri compa-
ctionem excogitauit. Glauciū uero herba est Plinio,
sed Dioscoridi succus eiusdem herbæ glaucium uoca-
tur, forte quoniā ad oculos sit remedio. Etenim glau-
comá secundum Aristotelem quinto de generatione
animalium siccitas oculorum est, quæ ægritudo cęsijs
oculis potius accidit, quippe quę senescentibus magis
euenit. nam oculi quoq;, ut reliquum corpus, senectu-
te siccescūt. Paulus etiam Ægineta inquit: Glaucoma
uitium est humoris eius qui crystallinus appellatur, in
colorem glaucum mutātis. sed de auratis peragēdum
hoc loco. Aurata igitur quæ chrysophrys à Græcis
ideo appellatur, quod aureum supercilium gerat, ut
in auratis senioribus cernit᷑. Archestratus īquit, chry-
sophryn ab Ephesijs Ioniscon uocari. Sed & oratam
à colore auri, quod rustici orum dicebant, appellari le-
gimus apud Festū, uti uulgus etiam cognominat. Pa-
rit æstate, locis ijs maxime qua flumina exeunt: quæ
& si leuior, dura tamen est, ut autor est Celsus. Diphi-
lus autem auratam rationem melanuri sequi testatus
est. Mne-

est. Mnesitheus Atheniẽsis auratas difficulter cõfici, cõfectas uero multum alimenti præstare dixit. Flu uiatiliũ silurus caniculæ exortu sideratur, & alias ful/ gure sopitur. hoc & in mari accidere cyprino putãt.) Aristoteles octauo de historia: Fluuiatile inquit, & la/ custre peste quidem & ipsum immune est, sed nõnul/ lis morbi incidunt proprij. Silurus enim canis exortu potissimum (quod sublimis innatet) sideratur, & toni truo sopitur magno, quod & cyprino accidit, sed leui/ us. Cyprinus autem inter lacustres & fluuiatiles habe tur, & si Plinius & Opianus eum marinum facere ui/ deatur: sed Aristoteles his tanto antiquior, quem se/ quor præ cæteris, fluuiatilem fecit quarto de historia scribens: Aquatilium tamen generi quos pisces uoca/ mus, data quidẽ est lingua, sed imperfecta incertaq;, ossea enim nec absoluta: sed palatum nonnullis carno sum pro lingua est, uelut inter fluuiales cyprino: ut ni/ si diligenter inspexeris, lingua id esse uideatur. quod idem repetit secundo de partibus animaliũ dicens: Pa latum piscium etiam cõplures carnosi habent, & qui/ dem inter fluuiatiles nõnulli ad modum carnosum & molle, ut cyprini nomine: ut si parum diligenter aduer tas lingua id esse uideatur. Dorion quoq;, ut Aristote les, & lacustrem & fluuiatilem fecit ex Athenæo Cy/ prianum uocãdo, ut Oppianus: nisi quis dixerit intel/ ligendum hoc cyprino accidere, cum ex amne in ma/

re descendat, & est quem in hodienũ diem Græci Cyprinum uocant. Et alioquin totum mare sentit exortum eius sideris, quod maxime in bosphoro apparet. algæ em̃ & pisces superferũtur ab imo uersa omnia.) Aristoteles de natura animalium in libro octauo: Pisces inquit, uel æstate latere documẽto illo probatur, quod tẽporibus siderũ fiant capturæ, & præcipue caniculæ. mare enim per id tempus euertitur, quod latissime apud Bosphorum patet. limus enim in summa effertur, piscesq; innatant. Aiunt etiam si gurgitũ ima sæpius terantur, plures capi secundo iactu q̃ primo.

EX CAPITE XXII

Vgilũ natura ridetur, in metu capite abscondito totos se occultari credentium.) De hac mugilũ simplicitate loquitur & Aristoteles octauo de historia animaliũ dicens: Gulosus omnium maxime mugilis est atq; insatiabilis: quo circa, uentre distento grauescit, & nisi ieiunus sit hæret iners. cum hic metuerit caput abscondit, quasi corpus totum occultet. Iisdem tamen tanta salacitas, ut in Phœnice & Narbonensi prouincia coitus tempore è uiuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emissum in mare, eademq; linea retractum fœminæ sequantur ad littus. rursusq; fœminam mares partus tempore.) Aristoteles quinto de historia: Circa phœnicen, inquit, uel mutuo sexuum aspe-

xuũ aſpectu capi piſces accepimus. mugiles enim mares à piſcatore ſubducuntur, quorum aſpectu fœminæ cõgregantur, atq; ita obretiuntur: uerſaq; uice mares capiuntur ſubductis fœminis: quod item Oppianus tradit libro quarto. De mugilum copia in Narbonenſi prouincia Plinius ſupra capite de delphinis meminit. Mugiles autem ceſtrei græce dicti, quos & plotas Polemon uocari dixit, cephalis bonitate inferiores, & maximis meliores, ſunt piſces littorales, piſcium omnium inter ſquammatos uelociſsimi, candidi, uulgo cephali appellati: quorum genera plura ſunt. Chelones cæteris omĩbus bonitate inferiores, ut autor eſt Diphilus: ſargones, mizones ſiue mixones, cephali, & quos Euthydemus ſphenas uocauit, quod formã ut cuneus quadrãgulatã habeant. Chelones ſunt apud Ariſtotelẽ, quos Theodorus labeones cõuertit. De ſargonibus Ariſtoteles v de hiſtoria meminit, ſargos eos appellando, de quibus meminit & Athenæus. Nam eſt alterũ piſcium genus nomine ſargus, de quo ſuo loco diſſeremus. Mizones ſiue mixones à Theodoro mucones interpretati ſunt, qui & banchi appellantur ex Plinio triceſimo ſecundo uolumine, de felle piſcium loquente: Item banchi quem quidam myxona uocant. Athenæus banchũ inter mugiles minimũ pro eo accepit, quem Ariſtoteles chelonem uocauit. Myxon autem apud Ariſtotelem, ſiue

myxinos apud Athenæum,pro alio mugili q̃ chelo-
ne capitur.Cephali quos Theodorus capitones con-
uertit,sunt mugilum generis maximi,uulgo quoq; ca
pitelli à capitis magnitudine & grauitate cognomina-
ti,ut Euthydemus Atheniẽsis existimauit, gustu præ
cæteris ab Hicesio laudati: à quo mugiles omnes tan-
quam à maiori & nobiliori nomine sumpto cephali
appellantur. De cephalo siue capitone Hippocrates,
Aristoteles, Athenæus, Oppianus, Ausonius, cæte-
ri. Itemq; mugilum quoddam genus in fluuijs lutu-
lentis reperitur, quod neque mares, neque fœminas
habet, ex Aristotele secundo de generatione anima-
lium,qui & alios quosdam mugiles duabus duntaxat
pinnis lacum Sipharum producere secundo de histo
ria,& quarto de partibus,& de incessu animalium te-
status est.Marinos quoq; mugiles antiqui in piscinis,
lacubusq; dulcium aquarum claudebant,M. Varro-
ne & Columella tradentibus.mugilum labeones,sar-
gones,mucones,capitones,grauescere utero mẽse de
cembri incipiunt, geruntq; diebus tricenis, sed per id
tempus deteriores sunt. nam & laborant, unde fit ut
tunc potissimum ruant in terram ac excidãt.feruntur
porro graui stimulo agitati in terrã, atq; omnino id
temporis motu perpetuo incitantur donec pariãt:sed
requiescunt à partu continuo,qui semel anno locis ijs
maxime editur,qua flumina exeũt. sũt qui omne mu-
gilum

lum genus ſponte oriri opinãtur, ſed non recte. Nam & oua eorum fœminæ, & ſemen genitale mares, habere cernũtur. Mugiles omnes carne omnino abſtinẽt, cuius rei argumentũ reddit Ariſtoteles octauo de hiſtoria, quod neq; in uentre tale quid unquam habentes capiuntur: neq; eſca in eos ex carne utimur, ſed oſſa panis. Nos uero terræ inteſtinis maritimis hamis affixis piſcamur eos. ueſcitur mugilis, unuſquiſq; alga atq; harena. unde adagiũ: Ceſtreus ieiunat, de iuſtis dicitur, quod alios nõ comedat. quamobrem qui nõ ueſcũtur aliqua re animata, ceſtrini appellari haud immerito poſſent. Pythagorei uero, & ſi animata aliqua mediocriter comedebant, à piſcibus tamen prorſus abſtinebant, quia non ſunt uocales, propter ſilentium quod iuſſerant, & cuius obſeruatores erant. Capito quem alij labeonem uocãt, littoribus gaudet. alter generis eiuſdẽ translittoranus eſt, qui non niſi mucore ueſcitur ſuo, quamobrẽ ſemper ipſe ieiunus eſt. ſic etiam Galenus capitonem non in mari ſolum, ſed etiam in ſtagnis & fluminibus naſci tradit. Paſcuntur limo om̃es capitones, quo fit ut graues & ſordidi ſint: piſcem ipſi nullum omnino edunt: & quoniam uerſari in limo ſolent, efferunt ſe, urinãturq; ſæpe, ut corporis ſordes abluant. Oua fœtuſq; eorum à nulla belua uiolantur, quapropter copioſe exiſtunt, ſed cum adoluerint, tunc à cæteris piſcibus corripiũtur, maximeq;

ab arcano. mugiles ingenio quoq; præditi sunt. nam sciunt esse in esca hamum, insidiasq; non ignorant. auiditas tamen tanta est, ut cauda uerberando excutiant cibos, qui & ad concoctionem iuuandam, modo auium uentriculos habẽt. Huic piscium generi imbres maxime nocent. fit enim ut pluuijs multi ex his de facili excæcentur, si modum aqua excesserit. Solet enim per hyemẽ potius capito ita affici. nã oculi eius albescunt, & macilentus per id tẽporis capitur, atq; ad postremum malo eodem interit, quod nõ magis imbriũ copia q̃ algore accidere uidetur. Iam enim cum alibi, tũ in Nauplio agro terræ argiuæ, in uadis multi capti sunt cæci cum hyems fuisset asperrima, multi etim albos habẽtes oculos capti sunt. sed cũ cæteri fere oẽs ouiperi pisces ueris tẽpore, mugiles autumnò uigent. subeunt etiam fluuios, & præstant in fluentis & lacubus ex Aristotele. quod item Strabo ex Aristobuli sententia confirmat. Diphilus inquit, mugil marinus & lacustris & fluuiatilis est. hic uero oxyrinchus etiam uocatur. Athenæus difficile inquit concoquuntur qui è mari subeunt, ut mugiles: & in uniuersum omnes pisces, qui utrisque gaudent aquis. Ex ijs uero qui tantum in fluuijs & paludibus degunt, fluuiatiles sunt meliores. palustris enim aqua, est aquæ putrefactio. Ex fluuiatilibus autem meliores sunt, qui in ue

locissimis

locifsimis fluuijs degunt, & in concoctione maxime præſtant. Verum ubi dulcis aqua admiſcetur mari, & ubi pelagus & ſinus magni ſunt, omnes piſces humidiores & pinguiores ſunt, & guſtu ſuauiores, ad concoctionem & alimentum minus boni. In littoribus uero qui magno pelago expoſiti, duri & graciles magna ex parte ſunt. Vbi autem littora ſunt profunda, nec uentis infeſtantur, & ſi iuxta urbs aliqua fuerit, hic maiori ex parte piſces æque ad uoluptatem & concoctionem, & ad corporis alimentum optimi ſunt. hæc ille. dormiunt mugiles, ut fuſcina interdum ſæpenumero dormientes capiantur, & liquidius inter piſces audiunt. Cauda quoque eorum à lupo abſcindi ſolet, qua abſciſa ſæpe etiam uiuere uiſi ſunt. & quanquam lupus & mugilis inimici ſunt capitales, ſtato tamen tempore Ariſtotelis & Nigidij teſtimonio cõgregãtur. mirum quidem eſt, quod Athenæus de mugilibus refert. Ait enim in Arethuſa circa Chalcidem ſe uidiſſe mugiles cicures, & capientes ab afferentibus cibos. Cæterum differt ceſtreus, hoc eſt mugil, à ceſtra. Ceſtram enim Dorion & Pollux eandem eſſe cum ſphyræna uoluerũt, maioris alimenti quàm congri, ut autor eſt Diphilus. Eſt autẽ ſphyræna piſcis, latine ſudis appellatus, quanquam Theodorus in Ariſtotele malleolũ cõuertit.

Plinius

Plinius trigesimo secundo uolumine: Sudis inquit latine appellata, à Græcis sphirena, rostro similis nomine magnitudine inter amplissimos, rarus sed tamen non degener. De sudi M. Varro meminit libro de lingua latina quarto, his uerbis: Vocabula piscium pleraque translata à terrestribus, ex qua parte similibus, ut anguilla, lingulaca, sudis. meminit itē Oppianus libro primo, in hodiernumq́ diem græci sphirenā uocant.

Apud antiquos piscium nobilissimus habitus accipenser unus omnium squāmis ad os uersis contra aquam nando meat, nullo nūc in honore est, quod quidem miror cum sit rarus inuentu: quidā cum elopem uocant.) Accipēser piscis squammas ad caput uersas gerens. Ex antiquis autē non pauci, ut legere est apud Macrobiū, de eo conscripsere, qui nec illius seculi delitias euasit. & ut liqueat secundo bello punico celebre nomen huius piscis fuisse, accipite ut meminerit eius Plautus in fabula quæ inscribitur Baccharia, ex persona parasiti. Quis est mortalis tāta fortuna affectus unquam. Qua ego nunc sum? cuius hæc uentri portatur pompa. Vel nūc qui mihi in mari accipenser latuit antehac. cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus. Et ne uilior sit testis poeta, accipite assertore Cicerone in quo honore fuerit hic piscis apud P. Scipionem Africanum illum & Numantinū: hæc sunt in dialogo de fato uerba Ciceronis. Nam cū esset apud

ſet apud ſe ad Linternum Scipio unaq; Pontius, allatus eſt forte Scipioni accipenſer, qui admodum raro capitur, ſed eſt piſcis (ut ferũt) in primis nobilis: cum aũt Scipio unum & alterũ ex his qui eum ſalutatũ uenerãt inuitaſſet, pluresq; etiam inuitaturus uideretur, in aurem Pontius: Scipio inquit, uide quid agas, accipenſer iſte paucorũ hominum eſt: quem etiam Martialis uidetur his uerſibus commendare:

Ad palatinas accipenſem mittite menſas.

Ambroſias ornent munera rara dapes. Plinius tamen hunc piſcem ſuis temporibus nullo in honore fuiſſe tradit. Poſtea præcipuam autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere.) De lupo piſce, quem Græci labraca uocãt, uariæ fuerunt recentiorum autorum ſententiæ. Prima fuit Simonis Ianuenſis, quẽ Franciſcus Philelphus imitari uidetur. hi nanq; uolebant lupum piſcem eum eſſe, qui nũc materno tritoq; uulgi ſermone lucius uocaretur, coniectura ducti, quod lupus piſcis gręce lycos pudendo errore appellaretur, ut y tenui in u uerſo lucus, ac dein lucius cognominatus eſſet. quę opinio, tum ratione, tum etiam autoritate Galeni facile cõfringitur. nam lupus piſcis (uti retulimus) labrax græce dicitur, non lycos. etenim lycon latini lupum animal quadrupes interpretantur. Præterea lupus piſcis, quamuis amnes ſubire ſoleat, nõ eſt fluuia

m tilis, uti

tilis uti lucius, sed marinus, quod Galeni autoritate confirmari uidetur, de lupo pisce ita libro de uirtute alimentorum tertio scribentis. Lupum in dulcibus aquis natum non uidimus, sed ex mari in flumina ac lacus ascendentem conspeximus, propter quod parumper limosus inuenitur aliquando quemadmodum cephalus. non fugit autem stagna salsa, nec ostia fluminum, quamuis in profundo maris uersari sit solitus. Et Columella, maiores nostros inquit, adeo studiosos in alendis piscibus fuisse, ut & dulcibus aquis marinos clauderent pisces, atque eadem cura mugilem scarumq; nutrirent, qua nunc murena & lupus educatur. ex quibus uerbis manifeste apparet lupum non esse lucium: nam lupus quum piscis marinus esset, magna cura in dulcibus aquis educabatur. De lucio Ausonius certe meminit, qui cum nõ aliter quàm lucium his uersibus appellauit.

Lucius obscuras ulua cœnoq; lacunas
Obsidet, hic nullos mensarum lectus ad usus,
Feruet fumosis olido nidore popinis. Cui tincam etiam continuo subiecit hoc carmine:

Quis non & uirides uulgi solatia tincas
Norit? de quibus cum uilis generis essent, non puto Columellæ testimonio ueteres meminisse. Inquit enim octauo libro: Item flutas quæ maxime probantur

bantur murenas, & si quæ sunt saxatilis notæ, quarum pretia uigent: nam uile hc captare quidem, nedum alere conducit. Secunda opinio fuit Raphaelis Volaterrani, & ante eum Poggij Florentini senioris, qui lupum esse sturionem asseruere, indicio quod sturiones tyberini intra duos pontes capti meliores esse existimãtur, id quod de lupo autorum omnium consensu testatum apparet. quam sententiam iam superius ostendimus esse falsam, quum de sturione ageremus: argumento quod lupus non aspera cute, ut sturio, sed tantum squammis ex Aristotele muniatur. sic enim de natura animalium libro sexto ait: Pariunt oua omnes qui squammis teguntur, ut lupus, mugilis, etelis, & qui candidi appellantur. Paulus quoq; Ægineta cephalo, hoc est capitoni lupum similitudine comparauit, quam quidem opinionem dudum & ante alios confutauimus. Tertia uero opinio fuit Sipontini, quam puto cæteris ueriorem: uoluit enim lupum esse piscem, qui nunc uarolus à Venetis nominetur. Constat enim à lupo quadrupede animali appellatum hunc piscem fuisse, cuius tanta auiditas & uoracitas est, ut deficiente cibo terra uescatur. Sic etiam uarolos pisces uoracissimos esse cõstat, quippe qui pisces & purgamenta quęcunq; uel etiam putrida insectentur. Quare Lucilius acer & uehemẽs

poeta uolens ostendere se scire hũc piscem egregij sa/poris esse, qui inter duos pontes captus esset, eũ quasi liguritorem appellauit catilonẽ, scilicet qui latrinarum stercore inter duos pontes uesceretur. proprie autem catilones dicũtur gulosi, quasi catillorum liguritores. unde & Columellæ hos pisces rapaces lupos appellare collibuit. quorũ duo quoq; genera fecit octauo de re rustica libro: Sunt eñ inquit alij uarij, alij sine ma/cula. Itẽq; è mari in tybrim uarolos ascendere, tuncq; euadere pinguiores ac meliores uidemus, quod & lu/pos facere autores fere omnes memoriæ prodiderũt. Addo etiam quod lupus lapidem in capite gestat ex Aristotele octauo de historia: maxime inquit infestã/tur algore qui lapidem in capite habent, ut chromis, lupus, pager, sciena. quod idem Plinius meminit his uerbis: Prægelidam hyemem omnes sentiunt, sed ma xime qui lapidem habere in capite existimãtur, ut lu/pi, chromes, scienę, pagri. Itemq; lupum bis anno par tum exercere ijdem autores & Athenæus prodidere. nam hyeme & æstate circa fluminum hostia parit, ut apud Aristotelem quinto & sexto eiusdem historiæ libro legitur, qui & cor trigonũ habet. Athenæus Mi/leti grãdissimos lupos prouenire, eorumq; cerebrum suauissimum esse testatur. nos autem affirmamus lu/pos multo maiores reperiri in dulci portu, qui nunc di citur Phanarius: ibi enim dulcis aqua est: quem intrat

amnis

amnis Acheron ex Acherusia palude profluēs apud sinum ambracium: similiterq́ in Eloro amne, ut au/tor est Nymphodorus Syracusanus. Hicesius uero lupos inquit optimi succi esse & nutrimenti. quos cæ/teros pisces sapientia superare Aristophanes tradit, quippe qui cautius insidias euitare sciant, id quod Pli/nius & Oppianus cōfirmare uidentur. lupum item & mugilē inter se inimicitias exercere, stato tamen tem/pore congregari: abscindiq́ mugilis caudā à lupo Ari stoteles, Nigidius & Plinius tradidere. Dicamus igi/tur una cum Sipontino, lupum esse uarolum, piscem squammosum, squāmis aliquanto minutis, candican/tibus præsertim supina parte, ore immenso sine den/tibus, interius tantum aspero: à capite uirga quædam nigra ex utroque latere in caudam usque protrahi/tur. pręfertur, & in honore est, qui à cādore mollitiaq́ carnis laneus (ut inquit Plinius) siue lanatus ut Mar/tialis dicitur, tūc gratiam saporis habens, cum fluuios ascenderit, nunc his in locis, nunc alijs melior: sicuti de tyberino constat, qui inter duos pōtes capitur. Talis in maximo pretio & honore ab antiquo in hunc usq; diem habitus est. M. enim Varro enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad uictum gignantur, pisci tyberino palmā tribuit, his uerbis in libro (ut ait Macrobius) rerum humanarū undecimo: Ad uictum optima fert ager campanus frumentum, falernus ui/

m 3 num, cas/

num,cassinas oleum,tusculanus ficum,mel tarẽtinus, piscem tyberis. Hæc Varro de omnibus scilicet huius fluminis piscibus, sed inter eos præcipuum locum lupus tenuit,& quidem is qui inter duos pontes captus esset. id ostendunt cum multi alij, tum etiam C. Titius uir ætatis Lucilianæ in oratione qua legem Fanniam suasit:cuius uerba ideo ponentur,quia non solum de lupo inter duos pontes capto erũt testimonio, sed etiam mores quibus pleriq; tunc uiuebant, facile publicabunt. Describens enim homines prodigos in forum ad iudicandum ebrios commeantes, quæque soleant inter se sermocinari, sic ait. Ludũt alea studiose, unguẽtis delibuti,scortis stipati. Vbi horæ decẽ sunt, iubent puerum uocari, ut comitium eat percõtatum quid in foro gestum sit.qui suaserint,qui dissuaserint. quot tribus iusserint, quot uetuerint. inde ad comitium uadunt, ne litem suam faciant. Dum eunt, nulla est in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui uesicam plenam uini habeant. Veniũt in comitium tristes,iubẽtur dicere: Quorum negocium est,narrant.iudex testes poscit,ipsus it minctum. ubi redit, ait se omnia audiuisse, tabulas poscit, literas inspicit. Vix præ uino sustinet palpebras,eunt in consilium. ibi hæc oratio, Quid mihi negocij est cum istis nugatoribus, potius quàm potamus mulsum mixtũ uino græco, edimus turdum pinguem, bonumq́ piscem lu-

ſcem, lupum germanum qui inter duos pōtes captus fuit. Hæc Titius.in tanto itaq; honore lupus apud antiquos habebatur,ut per excellentiā piſcis nomen ſolus fuerit adeptus, quaſi nullum alium piſcis nomine dignum uocari exiſtimarēt, ut ex dicto illo luxurioſo apud M. Varronem libro de re ruſtica tertio,percipi facile poteſt.Cum enim inquit ad Minidiū hoſpitem Caſsini Philippus diuertiſſet,& ei è uicino flumine lupum piſcē formoſum appoſuiſſet, atq; ille guſtaſſet & expuiſſet,dixit: pereā ni piſcem putaui eſſe.lupi,ut teſtatᵉ Celſus, medij inter teneros duroſq; piſces ſūt, atq; leuiores planis. Galenus uero quo ad nutrimētū dānare uidetur piſces oēs, qui iuxta fluminū oſtia uictitāt,propter latrinas& coquinarū ſordes,et alia quę abluūt,quapropter lupos tyberinos dānaſſet. De lupis quadrupedib.hic nihil dicemus.nā de ijs p̄cedenti uolumine diſſeruimus. Verū & inter aues è monedularum genere lupus eſt. Monedularum enim tria ſūt genera ex Ariſtotele nono de hiſtoria.unū quod graculus uocatur magnitudine quāta cornix, pedibus & roſtro rutilis. Veronenſis ager maxime abundat hoc genere,ibiq; tacolæ nominantur.alterū lupus cognominatum,paruum,& ſcurapola Venetis appellatum: tota hæc & pedibus & roſtro nigra eſt. Tertiū quod familiare Lydię ac Phrygiæ terrę ideoq; palmipes eſt. Aranei quoq; genus ex Ariſtotele & Dioſc.quod lupi nomen accepit: partim exiguum quod non texit:

partim maius quod asperã paruamq; telam apud ter ram aut sepes orditur, buculis intexere solitũ, primordijs intus positis. obseruat dum aliquid in tela offendens commouerit, mox accurrit ut capiat. partim uarium est, quod paucam uilemq; telam sub arboribus facit. post lupum asello pręcipuam fuisse autoritatem Plinius ex Cornelij Nepotis & Laberij poetę sententia testatur. Est autẽ asellus piscis, quem onon & oniscon Græci uocant, duos in capite lapillos molari forma, & cor in uentre habens, solus omniũ qui uentrem uarium habet. unde Epicharmus pœcilogastora uocauit. & diebus canicularibus latet, & solitarie uagatur ex Athenæo, dictus secundũ Varronem à colore asinino. Vnde asellum uulgo etiam cognominãt. Oppianus uero nõ tantum à colore quantum ab eius etiam ignauia uel segnitia dictum existimasse uidetur, qui eum segnem sæpenumero appelllat, boni nutrimenti ut Galenus autor est. Asellorum duo habentur genera ex Plinio & Athenęo. unum callarias minor, qui & gallerias & galeridas uocatur ex Athenæo: qui nõ nisi in alto capitur, proptereaq; alteri generi præfertur, quem Aristotelem onon tanq; maiorem appellassę arbitror. Dorion onõ ab onisco dirimit, maiorẽ onon & gadum uocans: oniscon uero minorem gallariã siue galeridam atq; maxinon ex Athenæo. Euthydemus asellum ab alijs bacchum, ab alijs gallariam uocari tradit

cari tradit. de baccho Diphilus meminit his uerbis: Bacchus boni succi est, & malæ cōcoctionis: quē quidem oniscon piscem Aetius ad uitia interaneorū cōmēdauit. oniscos etiam Hippocrati uulnerariū instrumentum est ad luxata corporum. Asellorum duo genera, callariæ minores & bacchi.) Hermolaus uidetur hoc loco dicere, posse etiam legi banchus, sed ego potius bacchus q̃ banchus legerem, tum ex uetustis codicibus, tum etiam Athenæo, Euthydemo atq; Diphilo, in quibus bacchum scriptū inuenimus, nō banchum: ex eo forte quod asinus (testante Plinio quarto & uicesimo uolumine) dicatus est Libero, hoc est Baccho, ut banchus alius omnino piscis sit, uti retulimus inter mugiles minimus. At in lupis in amne capti præferuntur.) Quidam corrigūt: At lupi in amne capti præferuntur. Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisq; uesci nō aliis piscibus, mari carpathio maxime frequēs.) Græcis hodie etiam scarus uocatur: qui (ut autor est Columella) totius Asiæ Græciæq; littoribus Sicilia tenus frequentissimus, exit nunq̃ in ligusticū, nec per Gallias enauit ad Ibericum mare. Itaq; ne si capti quidem perferātur in nostra uiuaria, diuturni queant possideri. Postea uero Optatus præfectus classis, Plinio Macrobioq; tradentibus, sciens scarū adeo littoribus Italicis ignotum, ut nec nomen latinū eius piscis haberetur, in-

tur,incredibilem ſcarorum multitudinem uinarijs na/
uibus huc adductã inter hoſtiã & Campaniæ littus
in mare ſparſit,miroq; ac nouo exemplo piſces in ma
ri tanquam in terra fruges aliquas ſeminauit. Idemq;
tanquam ſumma in hoc utilitatis publicæ uerteretur,
quinquēnio dedit operam, ut ſi quis inter alios piſces
ſcarum forte cepiſſet,incolumem confeſtim & inuiola
tum mari redderet, ut inde poſtea frequētes Italiæ lit
toribus inueniantur,nõ ante ibi capti. Antiquitus prin
cipatum tenuit, iecinore cõmendatur,ut in Vitellij pa
tina cõmemorat Trãquillus ſcarorum iecinora. Mar/
tialis quoque:

Hic ſcarus æquoreis qui uenit obeſus ab undis,
Viſceribus bonus eſt,cætera uile ſapit.

Epicharmus uero quum ſcarũ extollere maxime uel/
let,adeo bonũ eſſe dixit, ut neq; etiam dijs fecem lice
ret eijcere. Hos in ſinu hermionico, ſiue ſaronico aut
ſalaminio, in quo à dextris ſunt portus pyræus nunc
portus leo nuncupatus,& Athenę in continenti ad ni
hilũ deductæ, Sithines modo nominatæ:& in Helle/
ſponto qui hodie ſtrictus Calipolis appelletur,& Cy
doniæ quæ nũc Cãca uocatur, & alibi ſcaros frequen
tes uidimus, nullibi tamen q̃ in mari rubro frequētio
res. Scarũ inquit Ouidius Plinij teſtimonio incluſum
naſsis nõ fronte erũpere,nec infeſtis uiminibus caput
inſerere,ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fo/
res atq;

tes,atq; retrorſum ita erumpere:quem luctatum eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus uideat, apprehenſa mordicus caudā adiuuare nixus erumpentis. quod ideo eum facere tradit Oppianus,ne ſi capite erumperet, oculos læderet: atque hamo etiam defixum à ſocio redimi prærosa linea. Sunt autem ſcari autore Nicandro,alij oniæ,alij æoli cognominati,qui quamuis teneriores, duri tamen ſunt, ut autor eſt Celſus. Diphilus uero inquit, ſcarus eſt mollioris carnis, dulcis, leuis, ſtomacho idoneus. ex ſcaris autem recens ſuſpectus, quoniam lepores marinos uenando comedunt. Optatus Elipertius præfectus claſsis.) Vetus lectio, Optatus ditius præfectus claſsis: ut forte aperuerint d literam in e & l, ſcripſerintq; Elitius, ac deinde Elipertius. Macrobius hunc non Elipertium,ſed Octauiū pro Optatum tantummodo nominat,ut ęſtimandū ſit. Proxima eſt his mēſa generis dūtaxat muſtelarū: quas mirū dictu inter alpes lacus quoq; rhetiæ Bigrantinus æmulas marinis generat.) Vetus lectio brigātinus non bigrātinus habet. Ptolomæus Brigantiū oppidū in rhetia non procul ab ortu danubij eſſe poſuit:cuius populos brigātinos Strabo etiam appellauit,ut à brigātio brigantinus,nō bigrantinus deducatur. Itēq; murenis nō marinis habet,hoc modo: lacus quoq; rhetiæ brigantinus æmulas murenis generat,quaſi muſtelam murenę ſuo ſimili,q̄ tunc

in maximo erat precio, cóparauerit. qui autem marinis legunt, mustellas marinas esse fluuiatilibus & lacustribus meliores, insigni mendacij uanitate dicere coguntur. Sunt enim mustellæ pisces longi, tenues & lubrici, nunc uulgo lampetræ cognominati, sine pinnis, murenę similes, colore nigricantes, branchijs detectis instar foraminum quę septem numero ex utroq; latere sunt, rostro scisso contra q̃ cæteri pisces habent: sic forte (ut opinor) appellatæ, quod longæ sint, & spinā chartilagineam ac branchias detectas, hoc est non intectas osseo operimēto ut cęteri pisces habeāt, quem admodū galei, quos Theodorus mustellos interpretatus est. Etenim galei sunt pisces è genere chartilagineorum longi, qui spinam chartilagineā & branchias detectas obtinent, sicuti ab Aristotele primo & secundo de historia, ac secundo & quarto de partibus animalium declaratur. Columella certe octauo de re rustica, auidas mustellas appellauit, de qua etiam Ausonius sic cecinit in Mosella:

Quæq; per Illyricum, per stagna binominis Histri
Spumarum indicijs caperis mustella natantum,
In nostrum subuecta fretum, ne lata Mosellæ
Flumina tam celebri defraudarentur alumno,
Quis te naturæ pinxit color: atra superne
Puncta notant tergum, qua lutea circuit iris
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus.

Corporis

Corporis ad medium fartim pinguefcis,at illinc
Vfq; fub extremam fqualler cutis arida caudam.

Huius opinionis ex recentioribus Sipontinus autor fuit,qui in fuis cõmentarijs Cornucopię infcriptis,ita loquitur:Muftellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murenis fere fimiles, & cæteros omnes pifces noftra ætate excedentes precio, quas à lambendis petris,nũc lampetras nominant.quam quidem opinionem præ cęteris puto ueriorẽ,maxime autoritate Aufonij,qui muftellam pro lampetra examufsim defcripfit: Et Herodoti fcriptoris antiqui libro fuæ hiftoriæ quarto, ubi de Pœnorum paftoraliũ regione loquitur.Sunt præterea inquit muftellæ, quæ in filphio nafcuntur murenis fimillimæ. Sunt etiam qui lampetram è genere murenarum effe uoluerunt, argumento,quod lampetra pinnis careat, quod idẽ de murena Ariftoteles de natura animaliũ libro primo teftatus eft. Pifcium,inquiens,alij pinnas duas tãtum habent, qui longi & lubrici funt,ut anguillę,ut congri:aut nullas omnino habẽt,ut murena.quod fimiliter quarto de partibus animalium dixit, cuius quidem rei Plinius quoq; meminit, ut mox dicemus. Mouentur præterea alia coniectura,quod Plinius dixit in feptentrionali gallia murenis omibus dextera in maxilla feptenas perfpici maculas, pro foraminibus maculas interpretãtes. Sed ij à uero maxime declinare uidẽtur,ut branchiarũ ratio

ſuadet. Caret enim murena branchijs integris ex Ari ſtotele ſecũdo de hiſtoria, & Plinio hic inferius, quas lampetra, uti retulimus, detectas uelut chartilaginea obtinet: ut qui lampetras branchias habere neget, eas è murenarum eſſe genere fateri omnino neceſſe ſit, quum ex longis ouiperis nulli alteri generi præterquam murenis branchiæ integræ deeſſe uideantur, eiſdem tradentibus autoribus. Præterea ſi maculæ illæ quæ murenis in maxilla dextra ſunt, foramina eſſent, Plinius neque murenis ſeptentrionalis galliæ tantum, neque maxillæ dextræ duntaxat uiuentibus ineſſe maculas dixiſſet. Verum qui muſtelam ſiue lampetram pro eo capiunt, qui galeos ab Ariſtotele dicitur, muſtelus à Theodoro tralatus, in errore non mediocri uerſantur: quippe cum galei qui è genere chartilagineo ſunt, non oua ut lampetra, ſed animal pariãt, tum Plinio, tum maxime Ariſtotele ſecundo de hiſtoria tradẽte. Pariũt oua omnes qui ſquamma conteguntur, animal oẽs qui genere chartilagineo cõtinentur, excepta rana: quod etiã libro ſexto meminit. Galei inquit, id eſt muſteli, genuſq; omne muſtelinũ, ut uulpecula, ut canis: & plani, ut torpedo, raia, leuiraia, paſtinaca: modo quo dicimus gignunt animal, cũ intra ſe oua pepererint. & quarto de partib. animalium: chartilaginea & uiperę animal edunt in lucẽ, ubi primum intra ſe oua pepererint. Etenim primum hęc ouum

ouum cõcipiunt, deinde ouo in uẽtre disrupto animal excludũt, uti primo de historia etiã testat his uerbis: animaliũ ergo q̃ animal generant, aut oua intra se prius cõficiunt, ut chartilaginea, aut illico animal intra se formant, ut homo, ut equus. Quã ob rẽ mustela, cum oua solũ nõ animal excludat, cũ galeis chartilagineis admiscenda nõ erit: & eo quidẽ magis ab hac sentẽtia tẽperare debuissent, q̃ mustelas brãchias habere negauerint, quibus Arist. lib. de hist. primo, galeos præditos esse affirmauerit his uerbis: Alteris brãchiæ detectæ ut galeo, hoc est mustelo, raiæ, reliquisq; generis eiusdẽ. & secundo etiã eiusdẽ historiæ. Qui autem branchias habent, aut intectas cõtinent eas, aut detectas, ut chartilaginea genera om̃ia. Simili modo coarguuntur, quando Hicesiũ pro lampetra galeũ asteriã uocatũ intellexisse dicũt. nam galeos asterias est, quẽ Theodorus mustelũ stellarẽ latinitate donauit, inter chartilagineos, ut dictũ est, animal pariẽtes, cute aspera, nigris stellata maculis. nũc à Venetis piscis cattus cognominatus. mustelã igitur, non galeon à Græcis, tum rationibus antedictis, tum etiã quod galeos non proprium nomẽ sit piscis, sed genus ad omnes pisces chartilagineos lõgos, ut uulpeculã, caniculã, hinnulũ, spinacem, stellarẽ, & reliqua generis eiusdẽ: sed galeũ (ut autor est Herodotus) potius appellandũ interpretandi ratio deposceret: non alia de causa. nisi ob eam

quam.

quam cũ mustelis siue galeis habet, uti retulimus, conuenientiam & affinitatem. Iis igitur confutatis opinionibus, dicamus una cum Sipontino mustelã esse, quã modo lampetram uocãt. Est etiam mustela terrestre animal quadrupes, cuius genera duo sunt. alterum scilicet domesticum, alterum syluestre. Mustelã uulgarem, quæ in domibus nostris oberrat, Græci galen catœcidion appellãt. Hæc musculos in domibus nostris uenatur, felium modo. Theodorus tamẽ galen interdum mustelam, interdum cattum interpretatur. nec quam ob rem ita uerterit satis conijcere possum, cum cattum Græci æluron, & latini felem appellẽt, uti ipse etiam transtulit. Plinius nanq; libro decimo ita ait: Feles autem quo silentio, q̃ȝ leuibus uestigijs obrepunt auibus, q̃ȝ occulto speculatu in musculos exiliunt: excrementa sua effossa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem sui esse. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima est & copia mullis.) Mullus piscis est, modicæ magnitudinis, gemina barba in inferiori labro, squammis pallentibus, seu ad uiredinem uergentibus, uirgis quibusdam aureis parallelis: qui si uiuus desquammetur, colorem sanguineum recipit. Scribitur mullus piscis cum duplici l, cum à colore mulleorum, ut putat Fenestella, illi sit nomen inditum. Mulleus enim erat (ut Festus inquit) genus calceorũ, quibus reges Albanorum primi, deinde patritij, usi fuerant. M. Ca-

rant. M. Cato originum libro ſeptimo: qui magiſtratum curulem cepiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones. Item Titinnius in Seciana: Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos: quos putant à mullãdo, id eſt ſuendo dictos. Vopiſcus in Aureliano: Calceos inquit mulleos, & cereos & albos & hederaceos uiris omnibus ſuſtulit, mulieribus reliquit. Mullum Græci Triglen geneatida, hoc eſt barbatum uocant. hinc Cicero in paradoxis barbatulos, & Varro tertio de re ruſtica, barbatos mullos appellarunt. Veneti barbonem à gemina barba illa cognominãt. Trigla autem à Gręcis appellatur, non quia triformis ſit, ut quidam recentiores aiunt, ſed quod ter pariat in anno, ex Athenæo Oppianoq;. Ariſtoteles quoq; quinto de hiſtoria, ex piſcibus ſolum mullum dixit ter anno parere. quod item Plinius meminit hoc libro. Fuit mullus apud antiquos maximæ nobilitatis & gratiæ. Aſinius Celer temporibus Claudij: Mullũ octo millibus nũmûm. hoc eſt ducentis aureis emit, qui binas libras ponderis raro ſuperat, ut Martiali una cum Plinio uidetur his uerſibus:

Nolo mihi ponas rhombum mullumq; bilibrem.
Horatius autem dixit: Laudas inſane trilibrem mullum. Seneca uero libro decimoquinto epiſt. Mullum quatuor librarum pondo Tyberio imperatori donatum: quem in macellum cum deferri & uenire iuſsiſſet

o ab Octa

ab Octauio quinq; sestertijs emptum fuisse scribit. Iu
uenalis quoq; mullum sex librarum ponderis fuisse,
sex'q; millibus sestertijs emptũ cõmemorat. octogin-
ta tamen librarum mullum in mari rubro captum Li-
cinius Mutianus prodidit. Laudatissimi qui, ut inquit
Plinius, conchylium sapiunt, ubi forte cõcha fuerit ci-
bus. Mulli nanq; & carne uescũtur, & alga & concha
& cœno ex Aristotele octauo de historia. sed & putri
da et humana cadauera insectant' ex Oppiano, quod
haud uerũ existimo. Antiphanes enim in Butalione
pisces paruos commendat, magnos'q; damnat, quia
homines deuorant: & propterea dixit mullos & mæ-
nas Helenæ fuisse cibos, quod homines non insecta-
rẽtur. Vigent autumno, quos & maritimis lacubus gi-
gni apertum est. Mullorum plura sunt genera, autore
Plinio. Aristoteles de mullis dũtaxat littoralibus fuis-
se locutus uidetur, quibus Plinius gratiam saporis in-
esse negauit. Qui enim ex eo genere inquit, uilissimus
est, lutariũ nominant. hunc semper comitatur sargus
alius piscis: & illo cœnum fodiẽte, hic excitatum pabu
lum deuorat. Quidam hunc non lutarium, sed alutari
um appellare malunt: Ipse lutarium potius, partim ex
uetustis exemplaribus omĩbus, partim cum uilissimi
sit generis, & cœnum Aristotele & Plinio tradentibus
fodiat, una cum Hermolao appellandum esse cense-
rem. Aristoteles nãq; libro de historia octauo inquit:
sargus

ſargus mulli reliquias ſequitur. Nam ubi ille luto exci tato abijt (fodere enim poteſt) hic deſcendit & paſcitur, imbecilliores'q; ne eodem adnatẽt, arcet. Mullum piſcem Proſerpinæ, item Dianæ ſacrum fecere græci, ut citharó Apollini, Mercurio bocas, Libero patri cittulum, apuam Veneri, Neptuno pompilum. Diphilus, ut ſcribit Athenæus, mullum dixit ſtomacho pro deſſe, durioris carnis, difficilis corruptionis: aluũ ſiſtere, præcipue ſi in prunis decoquatur: ſi uero in frixorio, grauem eſſe difficile'q; concoqui. Celſus boni ſucci, atque medios inter teneros duros'q; piſces mullos eſſe teſtatur, Galeno etiam id fere aſſeuerãte libro de uirtute alimentorum tertio. Athenæus inquit, ſi mullus piſcis uiuẽs ſuffocatus fuerit in uino, & uir biberit, nó poterit agere rem ueneream, ut Terpſides narrat: & mulier ſi de eodem uino potauerit, fiet infœcunda. Mullorum frequenti cibo aciem oculorum hebetari Dioſcorides monuit. Item'q; contra morſus draconis marini, ſcorpionis & aranei recentes diuulſos impoſitos remedio eſſe. Marcellus uero in ſuo Dioſcoride, ubi de mullo piſce agitur, Hermolaum accuſat, quod ibi mullus recens, non crudus uerterit, exiſtimans in omnibus exemplaribus Græcis eodem modo legendũ eſſe, quo in ſuo deprauate legitur: & quod non eſt leue inquit, in medicina periculum, ſi crudum & recẽs promiſcua ſignificatióe miſceãtur. Ad quod dicimus

 nos: quin-

nos: quinimmo si crudus uertisset, non leue fuisset in medicina periculum, cum crudum tam recens quam salsum comprehendat. At recens & si crudũ etiam comprehendit, salsum attamen excludit. etenim Celsus pisces recentes ad differentiam salsorum libro secundo appellauit. Mulli aũt pisces non salsi sed recentes contra uenena in medicina admittuntur, ex indicio Plinij libro tricesimo secundo dicentis: Mulli recentis è capite cinis contra omnia uenena. & per ea quæ dixit contra oĩa uenena, possumus intelligere tam contra scorpiones, & dracones & araneos, quam cõtra cætera alia uenena. melius igitur recẽs q̃ crudus Barbarus interpretatus est. Labitur sæpenumero Marcellus, quia illum suum deprauatum codicem & Ruellium nimiũ adamauit, & Hermolao nescio quo malo genio infestior.

M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus, in sociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit.) Et nos quoque in antiquis exemplaribus ita scriptũ inuenimus, ad omnem luxum ingenio mirus. Garus aũtem autore Plinio, liquor erat qui ex intestinis piscium pręcipue scombrorũ sale maceratis fiebat, laudatissimus in finibus Carthaginis spartarię & cetarijs, quem garũ sociorũ appellabãt: quod & Strabo affirmat. Herculis inquit insula obiacet carthagini, scombraria uocata, quod ibi scombri copiosissime capiantur: ex quibus optimum

garum

garum conficitur, dictũ quod ex extis gari piſcis conficiebat, quod ex carnibus etiam ex Dioſcoride fieri ſolebat, latinoq́ꝫ nomine uacat. nec liquor fere ullus, prę ter unguenta in maiore precio erat. ab hoc autem differt alex, quod imperfecta, nec colata fex ſit. Horatius: quo fece primus & alex: de quo Plautus, Plinius & Flaccus meminere. à garo differt etiã halme. Garum enim ſanies inteſtinorum piſcium eſt. halme uero muries & ſalſugo piſcium inueteratorũ: hoc eſt ius ſalſum in quo ſeruantur, quam uulgo ſalimuriam appellant. ex aceto quoqꝫ & muria fit quod oxalme dicitur: ſicut apud Cratinũ ex allio & muria ſcorodalme.

Aſinius Celer è conſularibus hoc piſce prodigus Claudio principe unũ mercatus octo millibus nummûm.) Macrobius nõ octo millibus, ſed ſeptẽ millib. nũmûm inqt mullũ ab Aſinio emptũ fuiſſe: cuius uerba hæc ſunt. Aſinius Celer uir conſularis (ut idẽ Sammonicus refert) mullum unum ſeptem millibus nûmmûm mercatus eſt: ut in alterutro ſit menda.

EX CAPITE XVIII

Oracinus in Ægypto.) Plinius cum ſuperius de coracino marino peregiſſet, conſequenter hoc loco differit de fluuiatili, quẽ Alexãdrei platiſtaton & platacã appellauere, & multi ſaperdẽ Euthydemo & Heracleone Epheſio teſtãtibus, unde & Parmenon Rhodius

inquit: qui saperdes uocatur platistatos, quẽadmodũ & coracinus ex Athenæo. Verũ differunt quidẽ genere coracini fluuiatiles à marinis, quod ex Strabonis & Aristobuli uerbis conijcitur. Ita enim Strabo decimoseptimo libro loquitur: Pisces in Nilo permulti sũt ac diuersi, qui propriam quandam & suam formã habẽt, sed maxime noti sunt oxyrynchus & lepidotus, & latus & alabes & coracinus & porcus & phagorius, quem etiam phagrũ uocãt. Item silurus & citharus & alosa & mugil: ex testaceis dilychnus, physa, bos: itẽ cochliæ ingentes, quæ uocem ululatui similem edunt. Postea paulo post inquit ex opinione Aristobuli, nullum piscem ex mari ascendere præter mugilẽ alosam & delphinũ propter crocodilos. Quare cũ coracinũ è mari non subire Nilum, & in eo tamen reperiri constet, coracinus marinus erit ab eo q fluuiatilis est, specie omnino distinctus, quemadmodũ & perca. nam eius duo genera etiam diuersa sunt, alterũ scilicet marinum, alterum fluuiatile. De coracino marino Aristoteles, Plinius, cæteri græci: hodie coraca nominant.

Zeus idem faber appellatus Gadibus.) Quidam cõfundunt zeum, siue quod idem est fabrum piscem cum coracino, eũdem esse uolentes, utpote qui Plinij uerba hoc modo perperã interpretati fuerint. Coracinus in Ægypto. Zeus idem, scilicet Coracinus, qui & faber Gadibus appellatur. qui quidem sensus peruer

sus est

sus est,& præter intentionem Plinij, qui libro trigesi-mo secundo coracinum à zeo siue fabro aperte distin-xerit. Verus tamẽ sensus Plinij talis est. Coracinus in Ægypto principatũ inter pisces obtinet: similiter zeus qui & faber appellatur, obtinet principatũ Gadibus. in cuius nostræ interpretationis testimonium adduce-mus Columellã octauo de re rustica dicentem. Ruf-fus optime saxosum mare nominis sui pisces nutrit, qui scilicet quod in petris stabulentur, saxatiles dicti sunt, ut merulæ turdiq́ꝫ, nec minus melanuri. Atqꝫ ut littorum sic & fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiãt. nõ enim omni mari po-test omnis esse: ut helops qui pamphylio profundo, nec alio pascitur: ut atlantico faber, qui & in nostro Gadium municipio generosissimis piscibus adnume ratur, eumq́ꝫ prisca consuetudine zeum appellamus, & cætera. qui item fabrum à colore atræ fuliginis mi-nus recte appellari prodidere, in sensu uerborũ Op-piani forte decepti, libro primo alieuticon dicentis, ut Lippij utar interpretatione, haud medius fidius usqꝫ quaqꝫ aspernãda, Et faber & nigro cui nomina dicta colore, Hæc coracinus habet. quę uerba nõ ad fabrũ sed ad coracinũ referẽda sũt. Hi.n.crediderãt ut zeus piscis faber diceret̃ à similitudine fabri ferrarij, qui fuliginosus est. Est autem zeus siue faber, piscis specie orbiculari, Cyzici frequens, quem chalceũ Græci uo-

cant ex

cant ex Athenæo. Circa Ebusum salpa, obscœnus alibi & qui nusquam percoqui posit nisi ferula uerbe ratus.) Salpa piscis circa ebusum insulam quæ nunc Euizza uocatur, sapore commendatur, cum alibi sit obscœnus, id est perniciosus & uitabilis. Diphilus uero inquit: Salpa dura, insuauis: melior tamen quæ in Alexandria est, & autumno nata. humidū enim quid & albū emittit. & est salpa quæ nunc quoq; salpa uulgo nominatur, pedalis magnitudinis q̄ uirgis quibusdam aureis & rubentibus secūdum longitudinem describitur, & ut inquit Epicharmus, dentata. parit semel in anno, uidelicet autumno, paulo antę ęquinoctiū ex Aristotele quinto de historia, Athenæo & Plinio. ster core & alga uescitur. porrum etiam petit, & cucurbita capitur, quod ex om̄ibus uni euenit, quam maritimis etiam lacubus generari tradidit. Huic certe similis nascitur in mari rubro piscis stromateus appellatus, ut Philon narrat, uirgas habens per totū corpus extensas, auri speciem referentes. In Aquitania salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur.) Salmo piscis est fluuiatilis squāmosus, truttæ similis, carne interius rubra suauissima ac lautissima. nullum enim piscem uel marinum, uel fluuiatilem salmone meliorem unq̄; comedimus, ut mea etiam sententia marinis & fluuiatilibus omnibus sit merito præferendus. optimi in Rhodano & Vultauia terræ Bohemiæ fluuio, qui Pragā per me-

per mediũ diuidẽs in Albim fluuiũ defluit. Capiũtur etiam optimi, ſed grãdiſsimi in rheno Germaniæ amne. nam ad quinq; & ſex palmorũ longitudinem perueniunt. Piſcium alij branchias multiplices habent, alij ſimplices, alij duplices.) Intellexit de piſcibus pulmone carentibus, & qui proportione ſpirationis humore utuntur. hi enim branchias habent, de quibus Ariſtoteles ſecũdo de hiſtoria ſic loquitur: Item branchiatorum ipſorum alijs ſimplices brãchiæ ſunt, alijs duplices. omnibus tamen ſimplex quę nouiſsima corpori admota eſt: & alijs paucæ, alijs multæ, uerum in utrunq; latus æque partitæ omnibus ſunt. habent quibus pauciſsimæ ſunt ſingulas brãchias utrinq;: eaſq; duplices, ut aper. alijs binę utrinq;, alterę ſimplices, alteræ duplices ut cõgro, ut ſcaro. alijs quaternæ utrinque ſimplices, ut elopi, dentici, murenæ, anguillæ. alijs quaternę duplici ordine, nouiſsima excepta, ut turdo, percæ, ſiluro, cyprino. Muſteligenis etiam duplices & quinæ utraque ex parte ſunt: gladio à roſtri mucrone ita appellato octonæ duplices. Chartilagineis autem omnibus branchiæ detectæ ſunt. nõ enim ſpineo operimento integuntur, ut quę nõ chartilaginea ſunt, ſed cuticulari. quarum omniũ rerum quarto de partibus animaliũ cauſas reddit his uerbis. Quæ autem branchias habent, aut intectas gerunt, aut detectas, ut genus omne chartilagineum. cauſa eſt quod chartilagi-

ne tum branchiæ,tum earum tegmenta constant.genus autem hoc omne chartilagineam habet spinam. motus etiam chartilaginei generis lentus pigerq́; est, quoniam non spina aut neruo corroboratur. contra genus spinatum celeriter fertur. tegmentum autem quod brāchias operiat celeriter moueri oportet, cum branchiarum natura quasi ad spirandi usum piscibus data sit. quamobrem in spinatis non modo tegmentum, uerumetiam ipsi branchiarum meatus contrahuntur, ut celerius agatur. habent branchias alij multas, alij paucas, & alij duplices, alij simplices, sed nouissimam simplicem magna ex parte. uerum cognitio diligentius ex consectionibus commentationisq́; animalium petenda est. causa copiæ, & inopiæ branchiarum, caloris cordi insiti copia aut inopia est. in quibus enim plus inest caloris, hæc celerius moueri oportet & uehementius. geminæ autem branchiæ atque duplices talem nauram potius, quàm simplices paucioresq́; obtinent. unde fit ut nonnulli ex ijs qui branchias habent pauciores minusq́; continentes,diu extra aquam uiuere posśint,ut anguilla,& quicunque serpentis speciē referunt.nō enim multum refrigerationis desiderant. His aquam acceptam ore remittunt.) Videtur legendū esse: His aquā ore acceptam remittunt. uel saltem ut statim post uerbum ore interpungatur uirgula suspensiua hoc modo: His

aquam

aquam acceptam ore, remittunt. non enim branchijs aquam accipiunt, & ore remittunt: ſed contra potius ore aquam accipiunt, & branchijs remittunt. uerbum remittunt, id etiam declarat. nam remittere proprie ſignificat retromittere. Ariſtoteles quoque ſecundo de hiſtoria inquit: Piſces igitur (ut modo dixi) nec mammas habent, neque meatum genitalium ullum intus conſpicuum: branchias autem rem habent peculiarem, quibus humorem, quem ore acceperint, reddũt: quod faciunt quum appetunt refrigerari. Senectutis indicium ſquammarum duritia, quæ non ſunt omnibus ſimiles.) Ariſtoteles tertio de hiſtoria, & quinto de generatione animalium: piſcibus quoque inquit extenuatis ac ſeneſcẽtibus, & natu grãdioribus ſquammæ duriores craſsioresq́ efficiuntur. cutes enim duriores craſsioresq́ redduntur, ſeneſcente ætate. reſiccantur enim. Et quidem ſenectus ipſa ut nomen ſignificat, terrena eſt, quoniã ſine calore eſt: quæ quidem ſquammæ præ rigiditate tenuitateq́ deſiſtẽtes, ſumma corporis occupant.

EX CAPITE DECIMONONO

Mirarur Arcadia ſuum exocœtũ, appellatum ab eo quod in ſiccum ſomni cauſa exeat: circa Clitoriũ uocalis hic traditur & ſine bran

chrijs, idem aliquibus adonis dictus.) Dicitur exocœtus ab ἔξω & κοίτη, quasi in siccum exiens cubandi gratia, qui & adonis, ut inquit Clearchus, Plinius & Athenæus, appellatur: semipedali magnitudine constat, forma tereti, colore subfuluo. linea siue uirga singularis alba à branchijs adusq; caudam ex utroq; latere trahitur. circa saxosa loca uictitat, qui cum tranquillitas fuerit, in saxum aliquod exilit, ubi diu apricatur & dormit: qui ubi satis requieuerit, eo sese uoluendo applicat, ubi allidit unda, ut ab eius refluxu exceptus in mare postmodũ deferatur: cauet etiam aues quæ mari trãquillo littoribus aduolant, ut trochylus, carulus & clorius creci similis, quas ubi aspexerit, illico deijcit se in profundum, quod Oppianus etiam libro primo tradit. Mnaseas Patrensis pisces quosdã in Clitorio amne uocales esse cõmemorat, exocœtos ut arbitror intelligens. Exocœtum in Arcadia, ut nos interrogauimus, lychnon modo uocitant. Sunt prætereа & alij pisces qui uocales existimãtur, ut lyra, chromis. Aper etiam piscis, quem amnis achelous gignit, chalcis & cuculus ex Aristotele quarto de historia. & Philostephanus Cyrenæus in Aorno fluuio, qui per Pheneum fluit, pisces esse qui uocem turdorum similem edant, uocariq; uarios meminit. Clearchus itẽ circa Clitoriũ in Ladone amne pisces esse uocales enarrat. Exeunt in terrã & qui marini mures uocãtur.)

Per ma-

Per marinos mures marinas testudines intellexit, ut superius indicauimus. quod item inferius repetit cum dicit:mus marinus in terra scrobe effossa parit oua, & rursus obruit: terra tricesimo die refossa aperit, foetumq́ue in aquam ducit. Aristoteles testudinem nō marinam, sed quam lutariam uocant, id facere quinto de historia testari uidetur. Mus inquit aquatilis, siue testudo lutaria, ut Theodori uerbis utar, in terra scrobe effossa dolij amplitudine parit oua: quæ deserit terra obruta, dieq́ue tricesimo repetit: refossaq́ue aperit, foetumq́ue continuo ducit in aquā: ut Plinius testudinem lutariam inaduertēter pro marina accepisse uideatur, tametsi non ignorem, & marinā testudinem oua parere in terra ex eodem Aristotele ibidem dicente. Testudines etiam marinæ egressę in terram, pariunt oua auium cortaliū ouis similia, & defossa cooperta q́ue incubant noctibus. ouorū numerus maximus est, nam ad centena pariunt oua. quod itē Plinius supra de marinis retulit. inquit enim: in terram egressę in herbis pariunt oua auium ouis similia, ad cētena numero: eaq́ue defossa extra aquas, & cooperta terra ac pauita pectore, & complanata incubant noctibus. educant foetus annuo spatio. ubi nō tricesimo die repetere, refossaq́ue aperire, foetumq́ue continuo ducere in aquam, uti inferius: sed annuo spatio foetus educare dixit, quod Aristoteles terrestri testudini contribuit eodem loco

dicens: Testudo oua durioris testæ & bicolora edit, quale ouum auium est: eaq́; defossa & cooperta terra, ac pauita & cõplanata incubat, crebrius repetẽs, fœtumq́; sequente anno excludit. Sunt & animalia cõplura muris nomine appellata, ut mus araneus: os ei oblongum, cauda gracilis, dentes quadruplici uersu tenues, quod & uulnus indicat. ex eo purus statim sanguis effluit: mox saniosus, tũ pustulæ insurgunt. estq́; morsus periculosior quem grauida defixerit. pustulæ enim rumpuntur, ex quo interitus sequitur. sed si non grauida est, non interimit, ut Aristoteles, Dioscorides & Aetius scripsere. Sunt etiam sciuri, schirati uulgo dicti: quibus uillosior cauda pro umbra & tegmento est, pilo nigro, & interim ferrugineo, & resident in clunes, prioribusq́; pedibus ut manibus utuntur, atque illis cibos ad os admouent. autor est Plinius. Sed & mures quosdam syluestres magnitudine muris & specie mustellina, colore ceu uirides, per campos uagantes, & foramina subeuntes in Pannonia cõspeximus.

Et polypi & murenæ.) Aristoteles nono de historia: Mollium inquit, unus polypus exit in siccum, graditur per asperiora, uitat leuia. ualidum cum cæteris suis partibus hoc animal sit, collo tamẽ imbecille cum premitur est. In quinto autem libro inquit: exeunt murenę in terram, & sæpe in ea capiuntur. Quin & in

Indiæ

Indiæ fluminibus certum genus piſcium, ac deinde re ſilit: nam ſtagna & amnes trãſeunt.) Theophraſtus ut teſtatur Athenæus, inquit apud Indos piſces ex fluminibus in terram exire, ruruſq; in aquam reſilire ranarum more, qui forma ſunt marinis proxima.

EX CAPITE XX

Arinorum, alij ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporum differunt: dexter reſupinatus eſt illis, paſſeri leuus.) Plani piſces qui lati etiam appellantur, ſunt qui parte prona ſupinaq; plana conſtant, & in latera dilatantur: quorum quidem ſpina ea media à capite in caudam procurrens, radios illos non ad pronam & ſupinam partem, ſed ad latera emittit, ut in ſpinatis cernitur: cuiuſmodi rhombi ac paſſeres ſunt. nam aliud planorum piſcium genus eſt, quod pro ſpina chartilaginem habet, ut raia, paſtinaca, torpedo, & reliqua generis eiuſdem, de quibus infra pertractat Plinius: nunc de planis ſpinatis mentionem facit, dicens quod paſſeres à rhombis ſitu tantum corporũ differunt. nam ſi rhombos in latus componas, ita ut oculi cœlum ſuſpiciant, & mentũ terrã deſpiciat, pars ſupina dextra erit. ſed ſi paſſeres eodẽ modo componas, ſupina pars erit leua.

Rhombi

Rhombi enim econtrario q̃ passeres capita tenent. Est igitur rhõbus piscis planus passeri similis, sed amplior, ossa quædam rotunda aculeata habens, qualia & amiæ inesse cernuntur. Rhombus græca uox est: significatq; proprie figurã quadratã solidam, cuius latera omnia sunt æqualia, anguli uero oẽs obliqui hoc modo <> Hic rhombus si in terra iactetur, uoluitur ad similitudinẽ instrumenti illius fusi uocati, quod mulieres nendo digitis uoluunt. Vtebantur eo maleficæ mulieres, quibus maxime Thessalia abundat, ad deducendam lunam. Martialis:

Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo.

Idem Numerare quis pigri damna posit somni,

Dicere quot æra uerberent manus urbis,

Cum secta colcho luna uapulat rhombo. Solebant quippe ueneficæ mulieres ad deducendã lunam æra percutere. Ouidius de anu lunã deducente: Themesæaq; concutit æra. Theocritus in ecloga quam pharmaceutriã inscripsit, mulierem maleficam inducit amore adolescẽtis captam, inter multa alia quibus allicere sibi amantem conabatur, hoc rhombo usam fuisse. ut rhombus iste (inquit) æneus uertitur, ita uertatur meus amans ad meas fores. Quamobrẽ Theodorus, qui Græcis latina nomina reddere consueuit, Psettam in Aristotele non rhombum græco uti Plinius, sed passerem latino nomine cõuertit, præsertim cum ani-

cum animaduerteret psettam quasi genus esse rhombo & passeri apud Aristotelem, qui rhombum nusquam nominant, nam ubi psettas nono de historia animalium harena sese obruere inquit, Theodorus passeres interpretatus est, quæ uerba Plinius mutuatus inferius hoc libro rhombum cõuertit dicens: Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent, specie uermiculorum. Proindeque Athenæus, quẽ græci inquit psittam, Romani rhombum appellant. Quapropter Lynceus Samius cum in epistolis inquit pulcherrimas esse psittas circa Eleusina Atticę, rhombos intelligit. plani pisces huiusmodi in limosis proueniũt. Columella libro de re rustica octauo: limosa inquit regio planum educat piscem, uelut soleam, rhombũ, passerẽ. qui & si teneriores, inquit Celsus, duri tamen sunt. Diphilus uero ait, psitta & buglossos boni alimẽti sunt & suaues. horum naturam sequitur rhombus. Passeres plani pisces rhombis similes, trita etiamnum uoce à colore passerum auium passeres dicti sunt. parte em̃ supina candidi, prona uero terrei coloris, ut passeres aues sunt, qui noctu facilius quàm interdiu à piscatoribus capiuntur. Passer autem auis struthion gręce dicitur. Et struthion, etiam herba est, quæ radicula & lanaria latinis est appellata: de qua Theophrastus, Celsus & Dioscorides meminerunt. Sed Plinius cæteris plenius eam libro decimonono descripsit his uerbis: At

bis. At quæ uocatur radicula lauandis demum lanis ſuccum habet, mirum quantum conferens candore mollitiaq́;.æque naſcitur ſatiua ubiq;:ſed ſponte præcipua in Aſia Syriaq́; ſaxoſis & aſperis locis,trans euphratem tamē laudatiſsima, caule ferulaceo tenui, & ipſo cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid ſit cum quo decoquatur, folio oleæ. Struthion græci uocāt,floret æſtate,grata aſpectu, uerum ſine odore, ſpinoſa & caule lanuginoſo.Semen ei nullū,radix magna quæ cōciditur ad quem dictum eſt uſum.Sed de ſtruthio libro etiam xxiiij. Plinius ipſe meminit.Tingentibus inquit,& radicula ramos præparat,quā ſtruthion uocari diximus à græcis. de qua etiam lib. xxv. loquitur.ubi nō ramos præparat;ſed lanas præparat, eſt legendū:ut Dominicus Sēnus uir doctiſsimus caſtigauit.Eſt enim modus loquēdi Plinij:ut lib.xxij de radice anchuſæ.Pręparat inquit lanas pręcioſis coloribus. Quamobrē Marcell. Dioſcoridis interpres ſi locū hunc deprauatū animaduertiſſet, uerbis Plinij ſenſum falſum non attribuiſſet. Alij longi,ut murena, cōger.) alij ſupple marinorū piſciū longi ſunt, ut murena,conger. Ideo pinnarū quoq; fiunt diſcrimina, quę pedū uice datę ſunt piſcibus.) Vt uolatilibus alę, ut terreſtribus pedes,ita pinnæ piſcibus datæ ſunt.

Nullis ſuper quinas.)Legendū arbitror,nullis ſupra quaternas ex Ariſtotele, à quo Plinius accepiſſe uidetur.pri-

tur. primo nanq; de historia inquit: Quæ autem in genere natante pedibus carent, hæc aut pinnis natant, ut pisces, quorũ alij quaternas, binas scilicet parte prona, & binas supina habent, ut aurata, ut lupus. & libro etiam eiusdem historiæ secundo. Pisces igitur, ut modo dixi, nec mãmas habent, neq; meatum genitalium ullum conspicuũ: branchias autem rem habent peculiarem, quibus humorẽ quem ore acceperint reddũt: atq; etiã pinnas, quas magna ex parte quaternas gerunt. attamen lõgis binę iuxta brãchias hærent: mugilibus etiã quos lacus Sipharũ gignit, binæ: atq; etiã ei, quã uittam appellãt. nõnullis e longis, nullæ omnino sunt pinnæ ut murenæ: nec brãchiæ integræ ut cęteris piscibus habẽtur. Et quarto de part. anim. Pisces inqt qui nõ lati sunt modo raiæ, aut pastinacæ, quaternas pinnulas habent, binas parte prona, & binas supina. neq; est qui habeat plures. sanguine cũ careret. binas quæ parte prona lateribus gerũtur, oẽs fere habẽt: reliquis quæ subditę sunt, carent nõnulli ex longis & corpulentis, ut anguilla, ut cõger, & mugilũ genus, quod in lacu Sypharũ nascitur: quod ratione etiã probatur. nam si pinnę uice pedũ, ut ipse Plinius inquit, piscibus datæ sint, pedesq; animalia quæcunq; ambulant pari numero possideant ex Aristot. de nat. animal. lib. primo: ita pinnas numero pari, nõ impari, pisces habere secũdũ naturã erit: q̃d etiã cõfirmatur ex uerbis ipsius

Aristotelis paulo infra dicentis:omnia quę se mouēt, aut quaternis notis mouentur aut pluribus. Quaternis tantum quæ habent sanguinem:ut homines binis manibus binisq́ pedibus,aues binis alis & binis pedibus. Quadrupedes pedib.quaternis,pisces pinnis quaternis. nam & quæ pinnis aut non amplius binis, aut nullis ut serpentes utuntur, quaternis ea quoq; notis nihilominus mouētur.flexus enim quaterni ijs aguntur, aut bini cum pinnis binis. quod etiam decima sectione problematum meminit. Si quis autem Aristotelem in quarto de historia locustas caudam habere, pinnasq́ quinas eidem inhærere,tradidisse allegaret: Dicendum quod Plinius nō intellexit hoc loco de piscibus crusta intectis,qui sanguine carent, & pedibus ambulant:sed de ijs qui sanguinis compotes sint,& uice pedum pinnas obtineant. nam pisces qui sanguine carent,ut locustæ, absq; dubio quinas habent:nec uice pedum cum pedes obtineant pinnas habēt,ut paulo ante retulimus ex sentētia Aristotelis in quarto de partibus animalium cum dixit: neque est qui habeat plures q̃ quatuor:sanguine enim careret. Quibusdam binæ,quibusdam trinę,aliquibus nullæ.) Verba quibusdā trinæ puto esse addititia: nullus enim piscis est,qui pinnis aut quinis aut trinis natet,eisdem rationibus nuper asignatis: quod neq; ullus unq̃ tradidit. Nā pisces pinnis impari numero natare præter natu-

ram esset

ram esset.propterea expungenda sunt,atq; ita legen-dum: quibusdam binæ,aliquibus nullæ. Verum qui-bus pinnæ binæ,& quibus nullæ commissæ sint, dixi-mus,& Plinius mox indicabit. In fucino tantum la cu piscis est,qui octonis pēnis natat.) Hoc uidetur es-se cōtra opinionem Aristotelis in quarto de partibus animalium, dicentis:pisces quaternas pinnulas habe-re,binas parte prona,& binas supina,neq; esse qui ha beret plures.sanguine enim careret. Ad quod dicēdū uel quod hic piscis sanguine caret,uel quod Aristote-les excusandus est, quia Italicos pisces, & præsertim uno alteróue loco nascentes nosse nō potuit. Binæ omnino longis,ut lumbricis & anguillis & cōgris.nul-læ ut murenis.) Legendum,binæ omnino longis & lu bricis,ut anguillis & congris,nullæ ut murenis,ex Ari stotele primo de historia, unde hæc Plinius mutua-tur. Ait enim capite quinto: Quæ autem in genere natante pedibus carent, hæc aut pinnis natant, ut pi-sces: quorū alij quaternas, binas scilicet parte prona, & binas supina habent,ut aurata, ut lupus: alij binas tantum qui longi & lubrici sunt, ut anguillæ, ut cōgri: aut nullas om̄ino habēt,ut murena:sed ita mari utun tur,ut terra serpentes: modoq; simili repunt in humo re.quod secundo etiam eiusdem historiæ retulit.ait e-nim:Congri etiam & anguillæ & thunni lubrici sunt. Itēq; libro sexto:Pariūt inquit oua omnes qui squam

mis teguntur, ut lupus, mugilis, & qui cādidi appellan tur, & qui lubrici, prçterquàm anguilla. Theodorus le ues conuertit, quoniam deprauatum locum in Plinio nō animaduerterat. quod si aduertisset ipse quoq;, ut est Plinij maximus ęmulator, lubrici transtulisset. Pli- nius quoque secundo & trigesimo uolumine, mureng tergum dixit esse lubricum. etenim piscis is dicitur lu- bricus, qui manibus labitur dum tenetur. Piscibus au- tem longis Aristoteles & Plinius lubricis addiderunt ad differentiam eorum qui longi & asperi sunt: qua- les quos galeos siue mustellos Aristoteles appellauit, qui pinnis quaternis mouentur. nam qui longi & lu- brici appellantur, pinnis tantummodo binis natant, ex Aristotele primo & secundo de historia: ut nobis gloriari merito liceat, qui locum in Plinio mendosissi mum ac penè demortuum uitæ reddidimus. Alcyo- nius uero, ut qui semper ex aliorum ingenijs sibi lau- dem uendicare studuerit, quum à nobis hanc & alias huiusmodi castigationes nostras didicisset, eas sibi profecto impudentissime arrogādo, Longolio, Pau- lo Iouio, atque alijs plerisque uiris doctissimis, absq; ulla nostræ meritæ laudis mentione à seipso primum deprehensas iactanter exhibuit. nihil enim ingratum magis ac humanitate omni alienum committere po- terat, quàm non fateri per quos profecerit. Adsunt te stes Daniel Rhenerius senator grauissimus, & latinis, græcis & hebræis literis præstantissimus, & Egnatius

noſter uir multi ſtudij, & rerum literarumq́ ueterum impenſe doctus: necnõ Victor Fauſtus in græcis lite ris celebri fama & multo nomine, ac rebus naualibus: quibus iam luſtris duobus præteritis huiuſmodi locũ in Plinio corruptiſsimũ à nobis primũ emẽdatũ oſtẽ/ dimus. Qui igitur binis tãtũmodo pinnis natãt, ut ad Pliniũ reuertamur, eas habẽt q̃ parti pronæ adhęrẽt, niſi latitudo prohibeat: easq́ iuxta caput poſitas ge/ runt, qui habent: quoniã eo loco longitudine careant, qua uice pinnarũ moueãtur. Corpus enim eius gene/ ris piſciũ exporrectũ in caudã eſt. Cauſa aũt cur mu/ renis pinnę deficiãt eadem eſt, qua ſerpentes pedibus uacẽt. aut enim male mouerẽtur, aut nullo pacto mo ueri poſſent, ſi quaternas mouẽdi notas haberẽt. uix enim mouerentur, ſiue propinquas inter ſe haberent, ſiue remotas, propter lõgius interuallum: ſed ſi plures, mouendi notas, ſanguinis uacua eſſent. hæc eadem cauſa bipennibus quoque piſcibus reddenda eſt. Pi/ ſcibus autem nulla membra dependent, quoniam eo/ rum natura natilis eſt ratione ſuæ ſubſtantiæ. nihil e/ nim ſuperuacaneum, nihil fruſtra natura agit. ſed cum ſua ſubſtantia ſanguinem habeant, & tamen na/ tiles, non greſsiles ſunt, pinnulas habent, ut nantes pedibus carent, ut nõ pedeſtres, ſed aquatiles. pedum enim additio utilis ad motum, qui in pedo, hoc eſt ſo lo agatur, unde & nomen inditum pedibus eſt. Ad hoc fieri non poteſt, ut ſimul & quaternas habeant

pinnulas & pedes, aut aliud eiusmodi membrũ, cum sanguinem habeant. Corduli quamuis branchijs prædíti pedes habent, quoniã penna carent: caudam etiã habent laxã & latam. Quibus nec branchiæ.) Aristoteles non absolute negauit murenas habere branchias. Ita enim secũdo de historia tradit. Nonnullis è longis nullæ omnino sunt pinnæ, ut murenę, nec branchiæ integræ ut cæteris piscibus habentur: Hæc omnia flexuoso corporum impulsu ita mari utũtur, ut serpentes terra: in sicco quoq; repunt.) Hæc ab Aristotele primo de historia, præcipue quarto de partibus animalium accepit. Verba enim ipsius hæc sunt: nullæ omnino pinnæ prælongis, & serpentis speciem referentibus ut murenæ: sed flexuoso impulsu corporum, ita humore utuntur, ut terra serpẽtes. sensus est huiusmodi: pisces longi, & serpentis speciem referentes, ita in mari utuntur flexuoso corporum impulsu, sicuti serpẽtes in terra. ubi statim interpungatur sicut in hoc codice: ut quæ sequuntur uerba, non ad serpentes, sed ad pisces illos, hoc est murenas referas. Nam paulo post inquit Aristoteles: Serpentis enim ea quoque faciem referunt, & sui corporis flexu pro duabus pinnis utũtur, unde fit ut in sicco repere posßint & diutius uiuere. itaq; alteri non protinus, alteri cum pedestris naturæ familiares sint minus exanimantur. non enim dixisset Plinius: Ideo etiã uiuaciora talia: nisi intellexisset

tellexiſſet,huiuſmodi piſces in ſicco etiã repere poſſe, quemadmodũ etiam Ariſtoteles. Præterea dixit Plinius,in ſicco quoq; repunt.nam ſi uerba ea ad ſerpentes eſſent referenda,nõ dixiſſet quoq;:cum proprium & ſecũdum naturam ſerpentis ſit repere in ſicco,ſicuti proprium murenæ ſit repere in humore. quæ in ſicco quoq; repere poteſt & uiuere, quanq; nõ diu ſicut ſerpentes: nam murenas in terram exire Plinius ſuperius teſtatus eſt. Nos hæc referre uoluimus propter codices nonnullos,qui male diſtincti ſunt. Et è planis aliqua non habent pinnas,ut paſtinacæ.ipſa enim latitudine natãt.) Ariſtoteles primo de hiſtoria: Chartilaginei quoq; generis inquit, aliqua pinnis carent,uidelicet quæ plana ſunt,& caudã habent, ut raia & paſtinaca, ſuaq; ipſa latitudine natant:quod etiam quarto de partibus animaliũ repetit dicens: ſquatina & rana pinnas lateribus accommodatas infra gerunt propter amplitudinem partis ſuperioris: quę autem parti ſupinæ commiſſæ ſunt, eas iuxta caput adiunctas habent. nihil enim latitudo impedit, quo minus moueantur, ſed pro ſuperis illis has gerunt minores ijs quæ ad latera applicantur. Torpedo duas iuxta caudam pinnas habet,pro reliquis latitudine utit̃.& utroque ſui corporis ſemicirculo quaſi geminis pinnis natat. De paſtinaca & torpedine infra ſuis locis differemus. Et quæ mollia appellantur, ut polypi,quoniã

pedes uicem pinnarum illis præſtant.) Ariſtoteles pri mo eiuſdem hiſtoriæ, quæ autem inquit, pedes habere putantur, ut mollia, tum pedibus ipſis, tum pinnis natant, & quidem ijs celerius. iners autem alueus ducitur, ut ſepia, loligo. polypus, poteſt, ſepiæ loligo nequeunt.

EX CAPITE VIGESIMO PRIMO

Nguillæ octonis uiuũt annis.) Hæc omnia Plinius ab Ariſtotele mutuatur, ita enim octauo de hiſtoria tradit. Vita anguillis nõnullis, uel ad ſeptem octoq; annos protrahitur. Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus.) Ariſtoteles eodem loco uiuere inquit anguillæ exẽptæ aquis, uel ad diem quintũ ſextumq; poſſunt, & aquilone plures diutius durant, auſtro minus. Theophraſtus libro quinto, de ijs qui degũt in ſicco, inquit & anguillam & murenam diutius poſſe extra humorem uiuere, eo quod paruas branchias habeant, & parum humoris admittant. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant, nec in turbida.) Ariſtoteles ibidem: & ſi æſtate anguillæ de lacu in piſcinam transferuntur, uiuere nequeunt: ſed ſi hyeme, facile ſedis mutationem patiuntur. nullam denique uehementem mutationem tolerant

rant: & quidē æſtate, etiam ſi in frigidam aquā tranſferas, omnes plerunque intereunt: quin & ſi exigua in aqua ſtabulentur, pereunt, quod idem & cæteris piſcibus euenit. ſtrangulantur enim ſi ſemper eadem in aqua exigua uerſantur: quomodo ſpirantia animalia intereunt, ſi in aere exiguo claudantur. Ideoq́ circa uergilias maxime capiũtur, fluminibus tum præcipue turbidis.) Ariſtoteles ubi ſupra: Anguillæ inquit paucæ quædam certisq́ locis ueſcuntur limo atque edulijs, ſi quis apponat: Sed plurimæ dulci humore uiuunt: idq́ in uiuarijs anguillarijs data opera ſeruant, ut quàmmaxime pura ſinceraq́ ſit aqua, affluens ſemper & effluens per ripas ubi uiuaria extruuntur. nam niſi aqua ſit clara, breui ſtrangulatæ intereunt. branchias enim habent exiguas. hinc turbare aquam ſoliti ſunt qui eas piſcantur. Et quidem in Strymone amne circa uergilias capiuntur. tunc enim aqua & lutum aduerſis flatibus inturbatur. alioquin ſatius eſt quieſcere. Paſcuntur noctibus.) Ibidem Ariſtoteles: Victus inquit fluuialibus etiam tum ex mutua ſui generis præda, tum ex herba, radice, & ſi quid in cœno comperiant. nocte potius paſcere, interdiu ſecedere in altum ſoliti ſunt.

Exanimes piſcium ſolæ non fluitant.) Ariſtoteles item ait: Anguillæ non ſuperfluitant mortuæ, nec ſurſum ut cæteri piſces maxima parte efferuntur.

Sunt enim uentre exiguo. pingue in paucis inest, plurim e eo carent. Anguilla piscis est longus & lubricus, duas pinnas prope branchias gerens, cui fel in iecore inest, exiguaq; gula. quo in genere neq; mas, neq; fœmina est, neq; prolẽ ex se aliquam potest procreare. nec uero capta unq; aliqua est, quæ aut semen genitale aut oua haberet: meatus quoq; uel semini, uel uuluæ accõmodatos nulla rescissa ostendit. Sed hoc unũ inter sanguinea genus totum sine coitu, sine ouo procreatur. quod ita esse argumento cõstat: quod in nonnullis feculentis stagnis, aqua omni exhausta & limo detracto anguillæ denuo generantur, ubi aqua accesserit pluuia. nam siccis temporibus gigni nequeunt, etiam in lacu perenni, quippe quæ imbre & uiuant & alantur. sed hoc genus non coitu, non ouo creari apertum est. sed qui eam capillamentis & lumbricis quædam similia interdũ adnexa sibi gerẽtem uidisse aiũt, inconsiderate id asserunt anteq; aduertant qua parte illa gerãtur. neq; enim aliquid eiusmodi est, quod animal creet, nisi prius generarit ouum, quod in nulla anguilla uisum est. Et quæ animal gignunt, suo in utero fœtum continent, non in uentriculo: ita enim non secus concoquerentur primodia genituræ. Sed certe ex ĳs prodeunt quæ terræ intestina uocantur, quæ sponte in luto humescenteq; humo proueniunt. iam aliæ absolui ex his uisę sunt, alię scalptis discerptisq; intus

apparuerunt

apparuerũt. Oriuntur hæc inteſtina dicta, tum in ma
ri, tum etiam in fluuijs ſtagnisq́ue putredinis maxime
ratione: ſed in mari qua algæ ſunt, in ſtagnis autem &
fluuijs iuxta ripas. Calor enim amplius eas ſubiẽs par
tes facit, ut putreant. talis generatio anguillarum eſt.
Quam autem differentiam maris & fœminæ anguil-
læ notarunt, ſcilicet alteram caput habere amplius at
que oblongius, alteram hoc eſt fœminam repandius:
hæc non maris ac fœminę differentia eſt, ſed generis.
Sunt enim piſcium nonnulli epitrageæ, ab hirci ſterili
tate appellati: quo in genere carini & bareni ſiue bala-
gri ex amnicis annotantur. qui nec ouum, nec ſemen
ullum prolificum unq́ habeãt: ſed qui ſolidiores pin-
guioresq́ue in eo genere ſunt, ijs inteſtinũ paruum eſt,
& laus præcipua in paſtu. Anguillæ in cibo damnan-
tur omnes quocunq; tempore: duræ nanq; digeſtio-
nis ſunt, & humorẽ uiſcoſum aggenerãt. Verũ ex his
quas fœminas nominant, meliores eſſe cõſtat ex Ari-
ſtotele octauo de hiſtoria. anguillas uero copaidas di
ctas Epicharmus laudat, quod ad inſignem magnitu
dinem perueniant. Agatharchides dicit Bœotios mo
re uictimarum coronantes dijs eas ſacrificare. Diphi-
lus inquit, anguillas lacuſtres inſuauiores eſſe marinis,
& pluris alimenti. Anguillæ tamen omnes fluuiatiles
ſunt, ſed in mare etiam deſcendunt: quas ad tricenos
quoq; pedes lõgas in gange amne reperiri Plinius &

Solinus tradũt. Antiphanes uero Strymonem Thraciæ fluuiũ anguillas maximas poſsidere tradit. Nymphodorus Syracuſanus in Eloro amne inquit eſſe lupos,& anguillas magnas, adeo manſuetas ut è manibus etiam porrigentiũ panem capiant: quod & Apollodorus meminit in chronicis. Athenęus etiam lib. viij inquit, ſe uidiſſe in Arethuſa circa Chalcidẽ, anguillas manſuetas, inaureſq; aureas & argenteas habentes, & capientes ab afferentibus cibos.

EX CAPITE XXIII

Vrena quocunq; tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariãt.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Non deſunt quæ omnibus anni temporibus pariãt, ut murena, cuius partus & numeroſior eſt, & quæ prodierint ex paruo celeri incremento adoleſcũt: ut & hippurus, id eſt equiſelis. nam eius etiam partus de minimo in maximum celerrime augetur. ſed murena omnibus anni temporibus parit, equiſelis uere tantum. Oua eius citiſsime creſcunt in ſicco littore.) Legendum uidetur ex uetuſtis codicibus: Oua eius citiſsime creſcunt, ubi ſtatim interpungitur, ac deintegro ſic uerba incipiunt: in ſiccum littus elapſas uulgus coitu ſerpẽtium impleri putat. Non enim parit in ſicco, ſed in profundo, & exit in ſiccum. Dixit autem in ſiccum littus, ne ſi in littus tantum dixiſſet, in littus, hoc eſt mare terræ propinquum

pinquam quispiam intelligeret. unde pisces littorales uocantur, non quia in sicco, sed quia mari prope terrã uagentur. In sicco littore elapsas uulgus coitu serpentium impleri putat.) Huius opinionis fuit Oppianus, & ante ipsum Licinius Macer citatus à Plinio trigesimosecundo uolumine, cum dicit: Licinius Macer murenas tantum fœminini sexus esse tradit, & cõcipere è serpentibus: ob id sibilo à piscatoribus tanquam serpẽtibus euocari & capi. Itemq́ Archelaus in libro de duplici natura, murenas scribit in terram elapsas serpentibus commisceri. Cui quidem opinioni Aristoteles contradicit, myrum marem in murenis appellando ut mox liquebit. Itẽq́ Andreas qui falsum inquit esse quod inquiunt, murenã misceri cum uipera, quoniam locis palustribus & limosis minime gaudeat.

Aristoteles myrinũ uocat marem qui generat: discrimen esse quod murena uaria & infirma sit, myrinus unicolor & robustus, dentesq́ extra os habeat.) Legendum myrum, non myrinum. Itemq́ inferius myrus, tum ex uetustis codicibus, tum etiam Aristotele Athenęoq́, qui hunc piscem myrum appellauerunt. Aristoteles enim quinto de historia: Myrus, inquit, nõ idem quod murena est: quippe cũ murena sit uaria atq; infirmior, myrus unicolor & robustus, colore laricis arboris similis: dentes etiam tam intus quàm foris possidet, sexus discrimine perinde ac in cæteris.

Volunt

Volũt ut alterũ mas ſit, alterum fœmina. Theodorus murum conuertit, quẽ ſpinas nõ habere per carnem, ſed totum delicatũ eſſe Dorion dicit. Huius etiã duo genera eſſe: alij quidem nigri, alij ſubruffi: atque ex ijs nigricãtes meliores eſſe. nec ſum neſcius myrinum piſcem quendam ab eodem Ariſtotele libro octauo nominari. Eſt igitur murena quam & ſmyrenam Plato dorice appellauit, piſcis lõgus & lubricus, haud diſſimilis anguillę, uarius maculis, luteis & nigris, cui nullæ ſunt pinnæ, nec branchiæ integræ, flexuoſo corporis impulſu natãs, in ſicco quoq; repens more ſerpentum, dẽtibus malefica, atq; carniuora. Proindeq; Vedius Pollio eques Romanus, nouæ huius ſæuitiæ perſcrutator, ſeruos ad mortem damnatos, non ad feras, ſed in murenarũ uiuaria proijciebat, ut qui in alio genere totum pariter hominem diſtrahi ſpectare nõ poterat. Murenam & congrum mutuo inter ſe odio conflagrare, abſcindiq; congro caudã à murena morſu Ariſtoteles tradit: quæ & menſibus quatuor ijs ſcilicet frigidiſsimis latet. Optimæ ſunt ex hoc genere, quæ à latinis flutæ, & græcis plotæ, quaſi nauigabiles dicuntur, quod in ſumma aqua fluitantes mergi non poſsint. M. Varro in libro qui Gallus de admirandis inſcribitur, ut autor eſt Macrobius, In Sicilia quoq; inquit, manu capi murenas flutas, quod hæ in ſumma aqua præ pinguedine fluitẽt: quas ibidem optimas ſecundo de

cundo de re ruſtica tradidit. Accerſebãtur autem mu-
renæ, refert Macrobius, ad piſcinas noſtræ urbis ab
uſq; freto ſiculo quod Rhegyũ à Meſſana diſpeſcit.
Illic enim tam murenæ q̃ anguillæ optimæ à prodi-
gis eſſe creduntur, & utræq; ex illo loco græcæ plotæ
uocantur, latine flutæ: quod in ſummo ſupernãtes ſo-
le torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquã mergere de-
ſinunt, atq; ita faciles captu fiunt, quas etiã Columel-
la maxime commendauit. Iuuenalis:

Virroni murena datur quæ maxima uenit
Gurgite de ſiculo. Et Martialis:
Quæ natat in ſiculo grandis murena profundo
Non ualet exuſtam mergere ſole cutem.

Sed quis neget indomitam apud illos, & (ut ait Ceci-
lius) uallatam gulam fuiſſe, cui ex tam longinquo ma
ri inſtrumenta luxuriç compararentur. Nec rarus hic
Romç piſcis, ut peregre accitus erat. Autor eſt Varro
tertio de re ruſtica, & hoc libro Plinius, C. Cæſarem
dictatorẽ, cum triumphales cœnas populo daret, ſex
millia murenarum à C. Hirrio mutua in pondus acce
piſſe. Murena in tantis delitijs olim fuit, ut & nomen
Liciniorum familiç dederit, Varrone teſte, & mortua
in piſcina defleta ſit. peſsimæ uero murenç illæ haben
tur, inquit Galenus, quç circa fluminis hoſtia degunt.
in Gallia ſeptẽtrionali murenis oĩbus dextra in ma-
xilla ſeptenæ maculæ ſunt, ad formam ſeptentrionis

aureo colore fulgentes dum uiuunt, & cum anima colorem simul perdentes. Circa Carteiam locis exterioribus murenas minarũ supra octoginta reperiri Strabo meminit: quas hamum quoque deuorare, admouereq; dentibus lineas, atq; ita erodere Pytheas prodidit. Similiterq; hamo infixã inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaq; lineã præsecare. Ouidius etiam murenam retis maculas appetere ipsas conscium teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare donec euadat, in libro qui halieuticon inscribitur, testatum reliquit. Animam in cauda habere ex Plinio arbitrantur: eaq; icta ferula, non fuste, celerrime exanimari: at capitis ictu difficulter. nec minus quàm anguilla, autore Hicesio nutritiua est, quam & in hodiernum diem murenã ubique nominant. Est & murena fluuiatilis ex Athenæo, quam aliqui mendacissime gallariam à Dorione uocari, Athenæum falso interpretantes prodiderunt. Nam Dorion in libro de piscibus, fluuialem inquit murenam habere unicam spinam similem asello, qui appellatur gallaria. Est enim gallaria, non murena, sed aselli species minor ex Plinio & Athenæo, uti retulimus cum de asellis ageremus.

EX CAPITE XXIIII

Planorum

Lanorum pisciū alterū est genus, quod
pro spina chartilaginem habet.) Hoc lo
co de altero piscium planorum genere,
quod pro spina chartilaginem habet, Pli
nius pertractat, ut quæ chartilaginea nuncupant: quo
rum motus, uti retulimus, ideo lētus pigerq́; est, quod
non spina aut neruo corroboratur. Raiæ.) Scriben
dū ut raiæ. raia est piscis planus chartilagineus, quam
græci batin & baton uocant, ex eo quod cauda qui/
busdam aculeis constat, ad similitudinem rubi sentis
mora agrestia ferentis, quæ græce batos dicitur. Sed
raia cum pinnis careat, sua ipsa latitudinē natat: ossaq́;
intus quędā rotunda aculeata habet, qualia & rhom/
bis inesse cernuntur. Coit raia non solum admotis in/
uicem partibus supinis, sed etiam tergo fœminarum
supinis marium superpositis, modo cauda impedi/
mento nullo ob crassitudinem sit. Raia inquit Athe/
næus, alimentum humidum præbet, & elixata aluum
maxime omnium soluit, tosta autē peior. Archestra/
tus raiam hyeme comedendam præcepit. Lynceus
uero Theophrasti discipulus in libro de Apophthe/
gmatibus inquit: quum quidam diceret raiam bo/
num piscem esse, Dorionem tibicinem subdidisse: bo
num perinde ac si elixatum pallium comederes. Di/
philus uero suauem esse dixit. Pastinacæ.) Pa/
stinaca piscis est planus chartilagineus, qui radium

digitalis & interdũ ſemipedis longitudinis in modum ſerræ denticulatũ dentibus retrouerſis ſuper caudam retinet: quo nihil (ut inquit Plinius) in mari uenenatius uſquã. radici namq; infixus arbores necat. tripudio cantuq; delectatur, unde his etiam capi cõſueuerunt: Ælianus autor eſt. Coit quemadmodum raia. latrocinatur autem ex occulto: cuius ſolertiæ indicium eſt, quod ſæpius eam capiũt in uentre mugilem uelociſsimum piſcem habentem, cum tardiſsima ipſa ſit. hanc græci trygona uocant, quæ uox cum turturem ſignificet, Ambroſius turturem cõuertit: ſed melius utique quemadmodũ & Plinius & Theodorus paſtinacam, ſicut & raiam quàm rubũ uertiſſet: de qua Plautus etiã in Captiuis mentionem fecit. hãc Veneti piſcem columbum appellant, quæ in cibo ſumpta uentrem exonerat. ſed cibi cauſa ſecũdum Pliniũ extrahi debet quicquid ſimile eſt croco, caputq; totum, ad quæ & caudã nos addimus. Squatinæ.) Squatina quę rhina græce dicitur, piſcis eſt planus chartilagineus, nõ nimis latus: cuius os nec infra parte ſupina, ut maiori parte chartilagineorum, ſed ante promptumq; eſt, ut ranæ paluſtri. pinnas quemadmodum & rana marina lateribus accõmodatas infra gerit. huic fel in iecore continetur, caudaq; eidem lõga mucronataq; eſt. Coitus uero atritu mutuo tãtum partiũ ſupinarum agitur. ſquatina etiam cum raia coire creditur, argumento piſcis

cuiuſdam

cuiusdam, qui nomen ex utroq; compositū trahit rhinobati, ad cuius æmulationē Theodorus uertit squatraiam. Est enim parte priore raiæ similis, posteriore squatinæ, tanq̃ ex utroq; proueniēs genere. Hæc una ex planis chartilagineis bis parit. nam & incipiente autumno, & circa uergiliarū occasum, sed per autumnū felicius: singulis uero fœturis partus septeni, aut octoni proueniunt. fœtum suum & emittit, & recipit intra seipsam. Huic etiā solertia quædam inest: arena enim sese obruit tota, et adnatātes pisciculos corripit. Diphilus dixit squatinam ex chartilagineis esse facilis cōcoctionis, & leuem. uerum ex his magis nutrire quæ maior esset. Torpedo.) Torpedo à græcis narce dicta, & ipsa est inter chartilaginea plana, sic appellata q̃ si quis manu uiuam tenuerit, torporem brachio inspirauerit. idem etiā procul & è longinquo facit. nam & retis interuallo, ut inquit Auerroys octauo physicorū, & secūdo cœli & mūdi, uel si hasta uirgáue attingat, lacertos quamuis prædualidos torpescere certum est. Plato in Menone inquit, torpedinē torporem appropinquātibus inspirare. duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine utitur: & utroq; sui corporis semicirculo, quasi geminis pinnis natat: quæ quidē cauda breuis carnosaq; est, quoniam incrementū eius partis ad piscis latitudinem trāsit. huic etiam iuxta caput parte prona ueluti duo foramina spectātur, os ue

to infra parte supina ut pastinacæ. parit circa autumnum paulo ante æquinoctium: fœtus etiam suos & emittit & recipit intra seipsam, ut squatina. Hæc quoq; solertia quadã prædita est. nam pisces quos appetit, afficit ea ipsa quam suo in corpore continet facultate torpendi, atq; ita retardos præ stupore capit & uescitur. abdit se in harena & limo, & tunc pisces qui adnatantes obtorpuerint corripit, quam rem plerique conspectam à se retulerũt. Conditur etiam per hyemem terra, hoc est uado maris excauato, quod propter frigus facere Theophrastus existimauit. quæ si capiatur, inquit Plinius, quum luna in libra fuerit, triduóque asseruetur sub diuo, faciles partus facit: postea quoties inferatur, adiuuare. felle torpedinis uiuæ, quod in iecore habet, genitalibus illitum uenerem inhibet. cuius quidem iecori teneritas nulla præfertur. Diphilus inquit: Torpedo quum sit difficilis concoctionis, partes quæ circa caput sunt, molles habet & stomacho conuenientes, quæ & bene concoquuntur, reliquas uero econtrario. paruæ tamen sunt meliores, & præcipue simpliciter elixatæ. Est & turpena piscis maritimus: à quo cerati quoddam genus ad duritias emolliendas appellatum est à medicis, ut est apud Paulum Æginetam. Lamiæ, aquilæ.) Lamia, aquila, & ipsæ sunt pisces plani chartilaginei: de quibus Aristoteles quinto de historia, & Athenæus: quanquam

quanquã amia pro lamia deprauate legitur in Athenæo. Eſt enim amia aliud genus piſcis pelamidi ſimilis. Ranæ.) Non intelligit hic de rana lutaria, ſed de rana marina, quæ piſcatrix cognominatur. Eſt enim rana marina inter chartilaginea plana: pinnas ut ſquatina infra lateribus accommodatas habet, propter amplitudinem partis ſuperioris: quæ autem parti ſupinæ commiſſæ ſunt, eas iuxta caput adiunctas habet. nihil enim latitudo impedit quo minus moueatur: ſed pro ſuperis illis has gerit, minores ĳs quæ ad latera applicantur. Fœtus uero non ut cæteris chartilagineis eſt. nam una hæc inter chartilaginea, ut ait Ariſtoteles, non animal ſed ouum excludit, cuius cauſam poſt exponam. Huic etiam ingenĳ ſolertia quædam ineſt. quum enim arena ſeſe abſconderit, ut nullam ſui corporis partem detectam reliquerit, uerberat ĳs corniculis quæ gemina ante oculos ſuos dependent, ueluti fila quæ capilli ſpeciem referunt, ſed poſtrema rotundis quibuſdã præpilantur, quaſi eſcæ cauſa additis. quæ capillamenta piſciculi cum aſpexerint, adnatant ceu ad algas, quibus ueſci ſoliti ſunt. & dum illi capita machinamenti penſilis deuorant, ipſa ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat. Vnde piſcatricis nomẽ adepta eſt. Archeſtratus inqt: ſi uideris ranam eme, & uentriculum eius præparato.

Oſsiculum

Osiculũ in cauda habet, inquit Plinius, quo strumæ sananť, si quotidie pungãtur, ita ut nõ uulneret, donec percurẽtur. Hodie ab incolis Istrię piscis rospus appellatur. Monendi autem sumus quod in Aristotele raia piscatrix falso legitur. Nã libro nono de historia βάτραχον ἁλιέα ranam piscatricem uocauit. & Cicero de natura deorum secundo, & Plinius hoc libro. Raia uero (ut dixi) batos & batis appellatur, nõ batrachos: in quo uerbo sępius inuenies erratũ fuisse impressorũ culpa. Quo in numero.) Scilicet eorum pisciũ qui pro spina chartilaginem habent: nõ autem hic planorum intelligit Plinius. Sunt squali quoq; quamuis non plani.) Legendum galei, non squali ex Aristotele, unde hæc Plinius mutuatur, qui ut idẽ Plinius ait: hęc gręce in uniuersum selache, hoc est chartilaginea primus appellauit. Duo chartilagineorũ dũtaxat genera tradit, planorũ uidelicet, & non planorum, quæ duo in plures species distinguuntur. Inquit enim quinto de historia, ut seriatim nomina referã. plani ut raia, pastinaca, squatina. & paulo post ĩquit: Chartilaginea uero præter ea quæ enumerauimus sunt, bos, lamia, aquila, torpedo, rana, omneq; genus galeorum: sunt autem galei pisces, chartilaginei non plani, sed longi, quos Theodorus mustellos cõuertit, cuiusmodi sunt canicula, uulpecula, & reliqua generis eiusdem, ut ex Aristotele libro sexto de historia facile elici[illegible] est.

[illegible]elache

Selache.) id est chartilaginea. Sic enim Plinius & Theodorus interpretantur, quorum duo genera habentur apud Aristotelem ut diximus, plana, & nõ plana, quæ ambo plures in species distingũtur. Plana, ut raia, leuiraia, pastinaca, squatina, squatraia, torpedo, bos, lamia, aquila, rana. non plana, ut genus mustellinum, ut canicula quibus dentes malefici, & caniculæ, quas aliqui ab hinnulo nebridas mustellos appellant. Vulpecula quæ ut inquit Diphilus tale nomen sortita est, quoniam gustu uulpi quadrupedi assimuletur. musteli acanthiæ, id est, spinaces sic à spinis quæ binę & albæ eminent dorso nuncupati, cor habentes pentagonũ ex Athæneo, quos Veneti asilatos quasi aculeatos uocant. nam stimulum quo animalia punguntur Venetia, præcipue Patauini à similitudine probo scidis asili tergora animalium penetrantis, asilum nominant. quæ omnia cum squamis careãt, cute tamen aspera muniuntur, quoniam spina chartilaginea constant. unde & motum eorum esse molliorem necesse est. itaq; fulcimenti genus non rigidum, sed mollius esse oportuit. Adde quod terrenam omnem materiam natura inde ad eorum cutem conficiendam transtulit, inq; eius asperitatem absumpsit. pluribus enim locis tantundem exuperantiæ dispensare natura non potest. Brãchiæ uero chartilagineis detectę sunt omnibus: causa est, quod chartilagine tum brãchiæ, tum

t carum

earum tegumenta constant. Verum ijs si plana sunt, parte inferiore supinaq; habentur, ut torpedini, ut raiæ. sed si oblonga sunt, lateribus adhęrent, ut in quouis mustellino genere cernit. Raia tametsi deductas in latera habeat branchias, tamen non spineo intectas operimento, ut quę non chartilaginea sunt, sed cuticulari. Lien chartilagineis est admodum paruus. Sed iecur duplicatũ adipeumq;, quorum iocinoribus colliquatis oleum facimus. ipsa tamen chartilaginea nullo discreto adipe carni uentriue adhęrente pinguescunt. Hæc autem omnia, tum plana, tum mustelligena pelagia sunt, hyemeq; cõduntur diebus scilicet ijs frigidissimis. dormiunt uero chartilaginea, & ita interdum dormiunt, ut uel manu tollantur, quorum nonnulla quoque stridere uidentur, uerum ab his uocem emitti ullam recte dici non potest, at sonum siue strepitum reddi uerius dixeris. ·Omnia autem carnosiora sunt talia.) Lego carniuora, non carnosiora, tum ex uetustis codicibus tum etiã Aristotele octauo de historia, ubi ait: Alij tantum ut chartilaginei carniuori sunt. & item paulo post inquit: Alia igitur (ut dixi) carniuora tantũ sunt, ut delphinus, dẽtex, aurata ut chartilaginea, ut mollia. ubi cum de ijs qui carniuori sunt disseruerit statim determinauit de ijs, qui resupinati corripiunt. & quarto etiam de partibus animalium dixit chartilagineos pisces uoraces esse atq; rapina uiuere: ex quibus locis Plinij uerba accepta esse uidentur

tur.& certe ea quę in Plinio sequuntur, uidelicet & supina uescuntur, uerbis pręcedentibus rectè respondent. quem locum deprauatissimum antequam uetusta exemplaria conspexissemus ex Aristotelis collatione correximus, etiamsi Diphilus chartilaginea omnia carnosa esse tradiderit. Et supina uescunt.) Aristoteles eisdem locis chartilaginea inquit nisi conuersa resupinentur corripere nequeunt: quod natura non modo salutis gratia cæterorum piscium fecisse uidetur: dum enim sese ista cõuertunt mora intercedit, qua piscis quem insectantur euadere possit, nam omnia id genus rapina piscium uiuunt: uerũ etiam ne nimis suam deuorandi auiditatem explerẽt. Cum enim facilius caperent breui per immodicam satietatem perirent. Os etiam infra parte supina habent quoniã cum rostrum eorum structura tereti ac tenui sit, facile scindi in oris habitum non potest: excipio tamen squatinam, & ranam quibus os non subter, sed ante promptumq; est. cuius rei causa est, quoniam his rostrum non longum ac tenue, sed breue latumq; est. caput quoq; grande aculeatum ualdeq; asperum, in quo uires satis commode contineri possunt. quales non ita se haberent, si rostrum chartilagineũ oblõgumq; foret. non eñ chartilaginea os infra parte supina haberent si rostro suo oblõgo cibũ diuidere secareq; ualerent. nihil enim superuacaneum, nihil frustra natura agit. Si quis autem quæret, quamobrem Aristoteles

cum dixit chartilaginea os infra parte supina habere squatinam & ranam nõ excepit, dicendum quod Aristoteles non in uniuersum exposuit, sed ut magna ex parte res euenit ut sexto de historia tradidit. Monendi etiam sumus quod torpedo licet rostrũ oblongum non habeat, os ideo infra supina continet parte, quod ei caput non durum, non asperum, sed molle ac debile sit. quod si antè promineret, digerere non ualeret.

Vt in delphinis diximus.) Quoniam supra dixerat delphinos non nisi resupinos atq; conuersos corripere ut Aristoteles tradit, quod naturæ prouidentia factum esse uidetur, quemadmodum de chartilagineis diximus. dum enim resupinantur mora intercedit, aliter nullus piscis eorum celeritatem euaderet: ideo dixit, ut in delphinis diximus. Sed quis illud inutile fore putauerit, si præterea quæ de chartilagineorum coitu in particulari relata sunt, de ipso etiã in uniuersali meminero. Chartilaginea nãq; autũno mares cum fœminis circa coitũ congregantur. sed uere subeunt euripum disiuncta: neq; coniugium reperitur ullum, donec pariant, cum coitus tempore complura ex his sibi adhærentia capiãtur. eorum etiam similis modus est cocundi qui delphinis atq; cetarijs omnibus est. planis enim admotis partibus agunt, nec parum multúmue tẽporis, sed mediocre in ipso consumunt. Sunt tamen qui se uidisse confirment nonnulla ex

charti-

chartilagineis auersa modo canum terrestrium cohæ
rere. Fœmina in omni chartilagineo genere maior,
quàm mas est, quod idem ferè uel in cæteris generi-
bus piscium esse constat. Differunt etiam nõnulli ma-
res chartilaginei generis à suis fœminis, eo quod mari
bus bina quædam circa excrementi ostium pendent,
quibus fœminæ carent. mares tamen semen spargere
non uisuntur, cuius causa est, quod genus chartilagi-
neum semine minime abundat. uuluas etiam fœminę
ad septum positas cõtinent. æque enim à maribus &
fœminæ à fœminis differunt. sunt enim chartilaginei
minus copiosæ genituræ. Et cum cæteri pisces oua
pariant.) scilicet imperfecta. Cuiusmodi sunt, qui squa
ma crustáue integũtur, & quæ mollia nomine nuncu-
pantur: quæ omnia cum frigidiore constant natura,
oua pariunt imperfecta, quæ foris perficiuntur, & ce-
leriter augentur: cuius rei causa est, quod magna fœ-
cunditas est: quod si intra fœtum perficerent, paucio-
ra necessario ederent. quapropter genus hoc omne
piscium fœcundissimum est. Piscium autem oua uni-
colora omnia sunt, nec cãdidum habent distinctum:
quia exiguum hoc est, & frigidæ terrenæq; qualitatis
copia impedit. Hoc genus solum.) scilicet chartila-
gineorum, ut ea quæ cete appellant, animal parit. Ve
rum chartilagineorũ partus ab eo qui est cetariorum
in hoc sanè discrepat, quod ea, quæ cete appellantur

ut delphini & balenę, animal generãt sine ouo, quem admodum homo & quadrupedes quæ animal pariunt. Sed enim ea pariunt animal, quæ natura perfectiore sunt & principium sincerius obtinent. nullum enim intra se gignit animal, nisi quod aerem recipit, & spirat. perfectiora autem sunt quæ natura calidiore & humidiore nec terrena constant. Caloris uero naturalis ratio pulmone describitur sanguinis compote. quę enim pulmonem habent, omnino calidiora sunt ijs, quæ nõ habent: & inter ea superant, quæ non fungosum aut retorridum & parum sanguinis cõtinentem habent pulmonem, sed sanguinolentum & mollem. utq; animal res perfecta, uermis autem & ouum imperfecta: sic perfectum nasci solet à perfectiore. Quę autem calidiora sunt propter pulmonem, sed natura constant sicciore: aut quæ frigidiora quidem sed humidiora sunt: eorum altera ouum edunt perfectum, altera intra se & ouum & animal pariunt. Nã & aues & quæ cortice integuntur calore suo perficiunt, sed prę siccitate ouũ pariũt. Chartilaginea cũ minus ijs calida, magis humida sint, utroque participant: quippe quæ & ouum & animal intra se pariunt: ouũ, quia frigida sunt: animal, quia humida. humor em̃ uiuificus est, siccitas longè à uita remota est. Sed cum non penna, non cortice, non squama tegãtur, quæ indicia sunt naturę siccæ atq; terrenę, idcirco molle generant ouũ. ut enim piscib. sic eorũ ouis nulla satis insidet siccitas,

atq; ob eam rem intra se pariũt oua. nam si ouum foras prodiret, facile periret carẽs putamine, quod protegat, duriore. frigida sicciora q; pariũt quidem ouum sed imperfectum, crusta etiam duriuscula opertum propter naturam terrenam sui generis, utq; imperfectum exiens possit seruari tutela operimenti. testacei pisces itaq; cum squamati sint & genus crustatum, ut terrena constitutum natura oua putamine duriore generant. Sed mollium genus ut piscium natura corporis lenta est: sic oua quę imperfecta edere solet, tuetur & seruat. plurimum enim lentoris sua cum fœtura emittunt. Ouum autem in nõnullis chartilagineis non absoluitur utero, sed inhærẽs descẽdit ad animalis generationem, in quibus animal perfectũ habet suum umbiculum ex utero, cõsumpto iã ouo. fit hoc in mustellorum genere, leui cognomine. oua etiam chartilagineorũ unicolora quemadmodum & ouiperorum sunt omnia. Excepta quam ranam uocant.) Excipit Plinius ranã marinam quę piscatrix cognominatur. hæc enim una inter chartilaginea (ut Aristoteles secundo & sexto de historia & tertio de generatione animalium ait) non animal sed ouũ foras perfectum parit. Causa natura corporis est. Caput enim ut diximus longe grandius reliquo corpore habet, idq; aculeatum & admodum asperum: quam ob rem nec postea suos catulos intra se recipit, neque principio animal pa

mal parit. capitis enim magnitudo et aſperitas ut aditum ſic exitum impedit. & cum chartilagineorum ouũ cute molli operiatꝰ: quod enim frigidiora, quàm aues ſint nequeunt partem circumdantem indurare: Ideo ouum unum ranarum ſolidum durumq́ꝫ eſt, ut foris ſeruetur. Cęterorũ humida ſunt natura, & molli: operiuntur eñ intus corpore ſuæ parẽtis. Sed cũ genus chartilagineum minus omnino fœtificat quia animal gignit, ſeruari tamen ſua potiſſimum magnitudine poteſt. Rana inter hæc fœtificat numeroſius, uerum quod de facili pereũt, hinc efficitur ut appareant paucæ, & oua edit diuerſa iuxta terrã. Chartilaginea autem omnia, inquit Diphilus, in cibo frequẽter ſumpta oculos hebetant & inflationes aggenerant, & ut Galenus inquit mediocriter nutriunt. Sed de chartilagineis, & eorum natura abunde ſatis iam dictum eſt.

EX CAPITE XXV

ST paruus admodũ piſcis aſſuetus petris, Echineis appellatus, hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur, inde nomine impoſito. Quam ob cauſam amatorijs quoq; ueneficijs infamis eſt & iudiciorum ac litium mora.) Scribendum, echeneis. Ariſtoteles ſecundo de hiſtoria piſciculus, inquit, quidam echeneis eſt ſaxis aſſuetus, in cibos non admittendus, nomen à remorandis nauibus adeptus, utilis ad iudiciorum

causas & amatoria ueneficia. Est autem echeneis, remora à Latinis dicta, pisciculus semipedalis longitudinis, & quinq; digitorũ crassitudinis, limaci magnæ similis, ut ipse Plinius tricesimosecundo uolumine testatur: secundum uero Oppianum aspectu anguillæ proximus, forma turbinata, colore nigro, ore acuto, qui & incuruatur ut hamus, in petris uiuens, de quo Plinius eodẽ uolumine elegantissimè scripsit in hunc modum: quid uiolentius mari, uentisue, & turbinibus procellis? quo maiore hominum ingenio in ulla sui parte adiuta est, quàm uelis remisq;. Addatur his & reciproci æstus inenarrabilis uis, uersumq; totum mare in flumen: Tamen omnia hæc pariterq; eodem impellentia, unus ac paruus admodum pisciculus echeneis appellatus in se tenet. ruant uenti licet, & sæuiant procellæ, imperat furori uiresq; tantas compescit & cogit stare nauigia, quod non uincula ulla, non anchoræ põdere irreuocabili factæ: infrenat impetus & domat mundi rabiem nullo suo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla satis est contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. sed armatę classes imponunt sibi turrium propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cũ rostra illa ære ferroq; ad ictus armata semipedalis inhibere possit ac tenere deuincta pisciculus. Fertur actiaco marte tenuisse prætoriam na-

u uim

uim Antonij properantis circuire & exhortari suos, donec transiret in aliam. ideoq́ cæsariana clasis impetu maiore protinus uenit. tenuit & nostra memoria Caij principis ab Astura Antium remigantis, ut res est etiam auspicalis pisciculus. siquidem nouissime tum in urbem reuersus ille imperator suis telis cōfossus est. nec lōga fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta cum è tota classe quinqueremis sola non proficeret: & exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentē gubernaculo: ostenderuntq́ Caio, indignanti hoc fuisse quod se reuocaret, quadringentorumq́ remigum obsequio cōtra se intercederet. Constabat etiam peculiariter quo modo adhærēs tenuisset, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc posteaq́ uidere eum, limaci magnæ similem esse dicunt. Quocunq; modo ista se habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potētia naturæ atq; effectu in remedijs spōte nascentium rerum dubitare debeat? De hoc pisciculo ita cecinit Lucanus libro sexto. Non puppim retinens euro tendente rudentes In medijs echeneis aquis, oculiq́ draconum. Quidam confundunt echinum cum echeneide. nam aliud piscis genus echinus est, ut suo loco ostendemus. Notandū tamen uideri ex Plinio, nisi in codice sit menda, quinqueremem remos quadringentos, ex Polybio autem trecentos tantum ob-

tinuisse

tinuisse, qui hunc ordinem tam à Carthaginensibus quàm Romanis seruatum fuisse scribit: sicuti & quinqueremis, quam nuper Faustus noster, uir & literis & ingenio singularis, primus renouare instituit, non plures trecentis obtinet remos. Quae crimina una laude fluxus grauidarum utero sistens, partusq́ continens ad puerperium.) Plinius trigesimosecundo uolumine: mirumq́è graecis inquit alij lubricos partus, atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderunt: alij sale adseruatũ alligatumq́ grauidis partus soluere. ob id alio nomine odynoliontem appellauere, quod partus grauidis resoluat. Pedes eum habere arbitratur Aristoteles, ita posita pinnarũ similitudine.) Immo Aristoteles eodem secundo de historia, negat eũ habere pedes his uerbis. Caret pedibus genus omne serpẽtũ, ut pisces. nam echeneidẽ errore nõnulli pedes habere prodiderũt. expes eñ omnino est, sed quoniã pinnas habeat hinc fit ut pedibus instare uideat. Propterea legendũ existimo, pedes eũ habere arbitrantur ex Aristotele ita posita pennarũ similitudine. Sic eñ in nonnullis codicibus legitur. Mutianus muricem esse latiorem purpura, neq; aspero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte rostro, simplice concha utroq; latere sese colligente: quibus inhaerentibus plenam uentis stetisse nauem, portantem nuncios à Periãdro ut ca-

ſtrarentur nobiles pueri, conchasq́ quę id præſtiterunt, apud Gnidiorum uenerem coli.) De hoc muricis genere quod eiuſmodi potentiæ ſit libro etiam ſecundo & triceſimo refert Plinius hoc modo: Nec dubitamus idem ualere ad omnia genera, cũ celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas etiam eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit.

Trebius Niger ſexquipedalem eſſe.) Vetuſti codices omnes pedalem habent, nõ ſexquipedalem. nam ſi ſexquipedalis eſſet, hoc eſt unius pedis & ſemis, nõ eſſet paruæ mẽſuræ. neq; Ariſtoteles & Plinius echeneidem piſciculum ſeu piſcem admodum paruũ eſſe retuliſſent. Quare uel pedalem, ut antiqua lectio, uel ſemipedalem legendum, ut in triceſimoſecundo uolumine teſtatũ reliquit, licet ad cubiti magnitudinem peruenire poſſe Oppianus tradiderit, cui quidẽ hac in re non aſtipulor.

EX CAPITE XXVI.

VTANT piſces colorem. Candidæ hyeme mænæ, & fiunt æſtate nigriores.) Ariſtoteles octauo de hiſtoria, mæna, inqt, etiã mutatur, ut dixi, & ſmaris, ut ex albedine rurſus æſtate ad nigredinẽ redeant, quod maxime ſuis pinnis & branchijs declarant. dixit æſtate fieri nigriores, quia ſuſcipiũt colores cæruleos, qui quo ad albedinem ſunt obſcuriores & nigriores. eſt igitur

mæna

mæna pisciculus digitalis longitudinis, hyeme candi-
da, æstate uaria picturis ceruleis obliquis, uulgo me-
nula appellata: quam & succi melioris esse quàm co-
biones Hicesius testatur. laudatissima ex lipara: quæ
cum utero grauis est, tunc melior. forma rotũdior fœ
minæ, porrectior mari & latior. Euenit ut cum fœtu
impleri fœmina incipit, maris color in nigredinem
plusq́ uarietatis mutetur, & caro deterrima cibo effi-
ciatur. uocantur à nõnullis per id tempus tragi, id est,
hirci. parit brumali tempore. Mænam Græci mæni-
da uocant. Theodorus mænides in Aristotele mæ-
nas & aleces, & mænidia hoc est mænas paruas ale-
culas, quasi ex Plauto transtulit. necnon pisces quos-
dam sale inueteratos, harengas dictas, clupeis similes
qui ex Belgis & Menapijs in Germaniam & Panno-
niam afferuntur, ipsi aleces uocant. sunt leucomæni-
des, hoc est mænæ candidæ smarides à Græcis pro-
prio nomine uocatæ, quas illi hodie quoq́ smarides
& nostri girrulos siue gerrulos cognominant. hi nãq́
cãdidiores sunt ex hoc genere. Vnde ab ea piscis qua
litate homines ubi præ metu aliquo exangues & pal-
lidi ac quasi candidi, cuiusmodi ipsi pisces smarides di
cti, effecti sunt, smaritos appellare solemus, quæ &
marides & cynosœuma à nonullis uocantur ut inquit
Athenæus. Theodorus smarides cerros uidetur con-
uertisse, ut forte Gerres pisces ignobiles gerrulos mo

do uocari existimans Gerres scripserit, & librarius corruperit. Sunt & Boces mænæ illo maiores, quas Græci in hodiernum diem Boopas ut Aristophanes Byzantius & Veneti Boobas cognominant, aluo idoneæ & bonæ concoctionis, si elixentur, in prunis uero tostæ dulciores & molliores ut autor est Diphilus, quas & boicas Numenius appellauit. Speusippus libro secundo de similibus dixit boaca & smaridas similes esse menæ. sed & bocas à Festo uidetur nuncupari: bocas inquit piscis genus est à boando, id est uocem emittendo nominatus. boces Theodorus uocas interpretatur, ex eo forte quod legerat apud Athenæum boacas dici à uoce, & Mercurio sacros esse quemadmodum Citharum Apollini. Pherecrates etiam inquit nullum alium piscem esse uocalem præter quàm boax. Sic & Speusippus & alij Attici (ut inquit Athenęus) boacas appellarunt, Aristophanis testimonio. uerum Athenęus reprehendit Aristophanem Byzantium, quod non boacas sed boopas uocari tradiderit, quod paruæ sint & magnos oculos obtineant, hac ratione, quod Silurus cum frequenter caudam quatiat, Siurum appellare deberemus, quod tamen non facimus. non enim siurum sed silurum uocamus, sicuti nec Carcinon qui pupillas mouet Coracinum appellamus:
qui

qui enim pupillas continue mouet coracinus uoca-tur. Mutat & Phycis, reliquo tempore candida, uere uaria. eadem piscium sola nidificat ex alga, atq; in nido parit.) Aristoteles octauo de historia. Phycis etiam mutat colorem. cum enim cæteris temporibus candida sit, uerno uaria redditur. solam hanc ex marinis piscibus nidum sibi consternere atque in stragula parere aiunt. quam etiam Phycon uocauit. Theodorus Fucam conuertit. ita enim dicitur, quoniam piscium sola nidificet ex alga, quam Græci Phycon uocant: qui circa algas uersatur & quamquam cætera abstinet carne, tamẽ suillas sæpenumero appetit. hũc Græci Phyceam uulgo nominant. De phycide Hippocrates, Dioscorides, Athenęus & Oppianus. Diphilus uero phycidas, & phycænas quasi genera duo, sed uicina tamen, inter saxatiles enumerat inquiens: Phycæna & phycis ex saxatilibus cum sint mollissimi pisciculi facile corrumpuntur. Volat hirundo, sanè perquam similis uolucri hirundini.) Aristoteles quarto de historia: atque etiam inquit marinæ hirundines quę sublimes uolitant, haud quaquam mare attingentes. Sunt enim his pennæ latæ & longæ. & est hirundo piscis notus dictus à Græcis Chelidon, lucernæ pisci ualde similis, in nauigia uelis eũtia sæpe uolitans: unde & nautæ illi pisces hmõdi captos solent templis offer-

offerre, ac suspendere. in quodam Mauritaniæ flumine inquit Strabo hirundines pisces gigni septenū cubitorū quę gulam perforatam habeant, per quam respirēt. Sed & aliud piscis genus Chelidon est, polypo ut inquit Diphilus simile, humorem habens qui bonum colorem facit & sanguinem mouet. & Chelidonias pelamidum genus quam & Tritonem appellari diximus. Speusippus Coccyga, chelidona & triglā similes esse tradit: & chelidon siue hirūdo auis est nota quæ in domibus nostris nidificat.

EX CAPITE XXVII.

TEM Miluus subit in summa maria, piscis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet.) Miluus siue lucerna quem Græci ieraca & irica uocant. De hoc pisce meminit Oppianus Athenęus & Diphilus, qui durioris esse carnis quàm cuculus, in reliquis similis testatus est. hunc piscem Romani piscem caponem hodie cognominant, ut mirer aliquos lucernam piscem Venetijs minime reperiri, ac de genere mullorum esse asserentes: cum mulli squammas habeāt ut autor est Plinius, quibus lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscem antiquis Romanis paritérque Venetis lucernam cognominari. Sciendum tamen, uolucrem quā Aristoteles Ictinon uocauit, miluum à

Theodoro

Theodoro couerti:qui & uolucrem ieraca ab Aristotele uocatam, accipitrē interpretatus est. Attollit cornua è mari sexquipedalia ferè cornuta quæ ab his nomen traxit.) Ipse potius legerem Attollit cornuta è mari sexquipedalia fere cornua, ut omnes codices habent. Quis enim tam rudis est qui sequentia uerba scilicet quæ ab his nomen traxit non ad cornutam referat? Cornuta uidetur esse piscis magnus, cum Plinius inter pisces maiores connumerauerit libro tricesimosecundo. Cornua habens sexquipedalia hoc est longitudinis pedis unius & semis, unde nomē accepit.

EX CAPITE XXVIII

PISCIUM quidam sanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera in primis quæ mollia appellantur.) Aristoteles de historia libro quarto nunc inquit ordinem animaliū quæ sanguine carēt, persequemur. genera in hoc ordine plura sunt. Primum quæ mollia appellauimus, hoc est quæ sanguine carent, & foris carne molli obducta solidum intus modo sanguinei generis cōtinent, quale sepia est. Deinde contecta crustis tenuibus.) Aristoteles eodē loco: secundum quæ crustis tenuibus operiūtur, hoc est quę partem solidam foris mollē carnosamq́ intus continent. Durū illud eorū tegmen non fragile, sed collisile est, quale cancrorum genus & locustarum. Postremo

x testis

testis conclusa duris.) Aristoteles ibidem: Tertiũ quæ silicea testa conclusa muniuntur. hoc quibus pars carnea intus, solida foris fragilis atq; ruptilis non collisilis, quale genus concharum & ostrearum est. Mollia sunt loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis.) Mollia quæ malacia Græci uocant, inde dicta sunt, quoniam non squamma, non testa, non cute dura, aut aspera, sed carne molli obducta sunt: ut loligo, sepia, polypus, & reliqua id genus. Loligo igit̃ quæ teuthis græce dicitur, piscis est sepiæ similis, uerum oblongior & ãgustior, pedibus octonis breuiorib. ijs quàm sunt polypi, intus per dorsum & corporis prona procurrẽte gladiolo chartilagineo: unde à thecæ calamariæ similitudine, quoniam ceu cultrum & calamum retinere uideatur, piscem calamarium appellant. Obtinet & ipsa nigrum illum humorem atramentum uocatum. Loligo, inquit Diphilus, facilius concoquitur, sed insuauis est. Sepia quoq; eiusdẽ similitudinis cum loligine est, octonis pedibus, solidum intus quoddam insertum continens quod sepium uocant. Et si Columella sepiæ testum appellauerit libro sexto, differens à gladiolo quod robustius latiusq́; est, inter spinã & os mediam præ se ferens naturam, fungosam intra se complectens & friabilem corpulentiam. Venatur etiam suis illis prælongis prætenturis, non solum pisciculos, sed mugiles etiam sępius. Verum cum icta est tri-

dente

dente mas fœminam adiuuat: fœmina mare percusso fugam arripit. mutat hæc more polypi suũ colorem, eam enim colorem sibi contrahere similem loco in quo uersatur autumant, cuius atramentum aluũ mouet autore Celso. Diphilus inquit. Sepia elixa mollis est, & suauis & facile concoquitur, & bonam aluum facit. succus uero ipsius sanguinem extenuat, & mouet per hęmorrhoidas. Polypus à pedum multitudine quasi multipes dictus, piscis est ex mollium genere octonis pedibus, per quos acetabula quædam dispersa habet, quibus haurit quodammodo cui adhæsit, & ita tenet ut nequeat diuelli. comprehensum hominem in terram deijcit. uerũ differt à cæteris quę modo enumeraui mollibus, eo quod alueus polypi paruus est & crura prælonga. cæteris ediuerso, alueus amplus, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingrediendi. hic piscis plurimum alit, & libidinem maxime irritare creditur, ut Diphilus, Alexis, & Paulus Æginęta tradidere. durus tamen est & difficilis cócoctionis, maior uero maioris est alimenti. elixus humectat aluum. habet humorem qnodammodo salsum, si uero concoctione uincatur, haud parum alimenti corpori præbet. Scribit Athenæus Philoxenũ Cythereum, polypum binum cubitorũ, excepto capite comedisse, ob idq́ꝫ in ęgritudiné mortemq́ꝫ incidisse. Itemq́ꝫ Diogenem Cynicum polypum crudum comedisse, ac

ex eo defunctum esse, quod item Laertius testari uidetur, quamquã de eius morte uariæ extiterunt opiniones. His caput inter pedes & in uentre, pediculi octoni omnibus.) Legendum his caput inter pedes & uentrem. non enim caput in uentre mollia habent, sed inter pedes & uentrem ex Aristotele de historia libro quarto. inquit enim. euenit in mollibus sane omnibus ut caput inter pedes & uentrem habeatur, pediculi ergo octoni omnibus binis acetabulorum ordinibus ductu perpetuo omnibus, excepto genere uno polyporum. Theodorus pro pediculis brachia interpretatur, quæ & crura, & barbas & cirros ibidem uocauit, sed & crines Plinius quandoq;. uerum duos ex his longiores Aristoteles promuscides appellauit.

Sepiæ & loligini pedes duo ex his longissimi & asperi, quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus se uelut anchoris stabiliunt, cæteri cirri quibus uenantur.) Eradendũ est punctũ, quod inter duo & ex scriptũ est. ut legatˀ, sepię & loligini pedes duo ex his longissimi. &c. Arist. eodẽ lib. quarto sepiæ inquit loligines & lollij peculiares binas sortiuntur promuscides lõgas, acetabulo parte extima bino, asperiusculas, quibus capiunt & ad ora admouent cibos. ijs etiam quoties tẽpestates urgẽt ad saxa aliqua adhærẽtes se uelut anchoris iactis stabiliunt. quod repetit etiã quarto de partibus animalium his uerbis. Habent sepiæ & loligines

loligines pedes supra dentes senos exiguos, eorumq́ꝫ nouissimos duos maiores: reliquos autē octonorum duos infra omnium maximos. ut enim quadrupedibus crura posteriora firmiora ualidioraq́ꝫ sunt: ita ijs quoqꝫ maximi qui infra habentur. his enim onus sustinetur, motusq́ꝫ potissimum agitur. duo etiam illi nouissimi maiores suis medijs sunt, quia illis ministrent. polypus medios quatuor habet maximos. omnibus igitur his pedes octoni, sed sepijs & loliginibus breues, polypis magni. aluum enim corporis sepię & loligines habent magnū, polypi paruum: itaqꝫ quod natura polypis ex corpore dempserat, id in pedū longitudinem addidit. quod sepijs & loliginibus de pedibus abstulerat, eo corporis magnitudinē auxit. quamobrem polypis pedes non solum ad nandum utiles sunt, sed etiam ad ambulandum. sepijs autem & loliginibus inutiles sunt. parui sunt em̄ cum alueū habeāt magnum. cum itaqꝫ pedes habeant breues atqꝫ inutiles, ne æstu maris tēpestateq́ꝫ exturbentur saxis, utq́ꝫ de longinquo admoueant: ideo promuscides binas prælongas habent quibus uelut anchoris innitantur, seq́ꝫ stabiliant modo nauigij tempestate urgente, uenentur etiam procul oriq́ꝫ e longinquo admoueant. Dijudicēt ergo alij quid uelit innuere Plinius his uerbis: Cæteri cirri cum quibus uenantur. Cum Aristoteles unde hæc Plinius mutuatur, sepias & loligines

non cum cæteris pedibus seu cirris, sed cum duobus ijs duntaxat lõgioribus promuscidibus appellatis uenari tradiderit. Verũ si diuinare fas est, uel expũgẽda sunt uerba cæteri cirri tanq́ꝫ addititia, legendũq́ꝫ sit, sepiæ & lolligini pedes duo ex his longissimi & asperi quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus se uelut anchoris stabiliunt, cum quibus uenantur. quẽadmodum Aristoteles de sepijs & loliginibus: pedes duo longissimi sunt quibus uenantur oriq́ꝫ cibos admouent. cæteris uero ut polypis, ut bolitænis & huiusmodi, sunt cirri quibus uenantur. Nam Aristoteles ibidem ubi uerba de sepijs & lolliginibus fecit: uidelicet ideo promuscides binas prælongas habẽt quibus uelut anchoris innitantur seq́ꝫ stabiliãt modo nauigij tempestate urgẽnte, uenẽtur etiam procul oriq́ꝫ è longinquo admoueant, statim subsequens inquit: Polypi promuscide carent, quoniam pedes ad usum eundem commodos habeant: hoc est ad uenandum cibosq́ꝫ ori admouendum. & quarto etiam de historia Polypus inquit suis brachijs ut pedibus ac manibus utitur, quippe quibus duobus supra os positis cibum admoueat: sunt tamen codices in quibus nõ cirri, sed curti legitur hoc modo: cæteri curti sunt quibus uenantur, quod neqꝫ etiam quadrat, præsertim cum sepiæ atqꝫ loligines non pedibus curtis sed duobus ijs longissimis uti retulimus uenentur ex Aristotele.

EX CAPITE XXIX.

OLIGO etiam uolitat extra aquam se efferens, quod & pectunculi faciunt, sagittæ modo.) Hoc excerpsit à Trebio Nigro & M. Varrone ubi de lingua latina dicit: Loligo quod subuolat, litera cõmutata prima uoligo. Sepiarum generis mares uarij, & nigriores, constantiæq; maioris. Aristoteles quarto de historia: Cum uero mares inquit in hoc genere à fœminis differunt, tamen uel maxime sepiæ id probant. Mas enim prona sui corporis nigriora supinis potius partesq; omnes asperiores habet quàm fœmina, & lineis interuenientibus uarias, caudam etiam acutiorem. & quinto eiusdẽ historiæ de sepiæ partu loquẽs Mas inquit uarius magis quàm fœmina, dorsoq; atriore est. Ambo autem ubi sensere se apprehendi effuso atramento quod pro sanguine his est infuscata aqua absconduntˊ.) Aristoteles quarto de historia: Viscera inquit molliũ nullis, sed habẽt quam mutem appellãt: atrumq; illum humorẽ cui nomen atramentum, quod plurimum in sepia est. effundunt suum id atramentum omnia metu perculsa, sed præcipue sepia. & nono de historia: Mollium astutissima sepia est. sola hæc suo utitur atramento non modo cum metuit, uerum etiam abscondendi causa. polypus atq; loligo atramentum præ metu mittũt, sed accrescit denuo postquam miserunt, ut nunquam co

pia desit

pia desit atramenti. Cęterum sepia ut dixi sæpe uel si-
ne pauore suo utitur atramento ad se occultandã, &
cum progressa paululum sese ostenderit, redit in atra
mentum. quod item quarto de partibus animalium
refert. quod quidem atramentum non his pro sangui
ne inest, ut minus rectè Plinius hic tradidisse uidetur,
cum illud quod pro sanguine in animalibus exangui-
bus habetur sit humor seu uitalis succus ille qui per
totum corpus diffunditur, ut succus uerbi gratia qui
ex carne sepiæ uel locustæ marinæ exprimitur: quo
humore si aut per uim, aut per naturam priuētur hęc
animalia in perniciem agantur necesse est. Atramen-
tum autem quod in sepia est, cum uitalis humor non
sit pro sanguine non habetur, sed est excrementum,
quod præsidij salutisq́ue gratia obtinet tunica conten-
tum membranea, exitum finemq́ue habens, qua alui
excrementa emittunt parte, quæ fistula uocatur, quæ
in supinis posita est: quo utitur non modo cum metu
it, uerum etiam cum se abscondere uelit. quoties enim
metu perterretur, eiusmodi atramentum effundit: cu-
ius rei causa est quoniam sanguine careat, & ob eam
rem refrigerata & pauida. hinc ut hominum nonnul-
lis per metum funditur aluus, aut excrementum uesi-
cæ profluit: sic sepiæ accidit quidem necessario, ut me
tu perculsa atrum illum humorem effundat. abscon-
dendi autem causa, quia hoc effuso humore aquam
infuscat.

infuſcat ſibiq́; nigrorem ſepium proponit, & turbu-
lentiam quaſi quò ſe abſcondat. Item ſi hoc atramen-
tum pro ſanguine obtineret non effunderet, ſed pro
ſui corporis aliméto conſeruaret: nec tunica illa mem-
brana tantum, ſed alijs quoq; partibus cõtineretur,
cum ſanguis ſit nutrimentum & materia ſpiritus, qui-
bus continetur uita & actus omnis. Vnde nõnulli ani-
mam eſſe ſanguinem prodiderunt, ſicut Critias ut tra
ditur ab Ariſtotele primo de anima. non igitur atra-
mentum ſepiæ pro ſanguine continetur, ſed humor
ſiue ſuccus ille in carne ſepiæ cõtentus, qui ſi exprima-
tur non niger ſed clarus & albicans potius apparebit.

Polyporum multa genera, terreni maiores quàm
pelagij.) Ariſtoteles quarto de hiſtoria: Polyporum
inquit genera plura ſunt, eſt enim quod & conſpecti-
us & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pela-
gij ſunt: & quod corpore exiguo uarioq; eſt cibo in-
eptum: & quod heledonam uocant crurum prolixita
te diuerſum: & quod unum ex mollium numero ſim-
plicem acetabulorum ordinem agat. Cætera nanque
omnia duplici calculantur. Ad hæc quod alij bolite-
nam, alij ozolin appellant. Duo item uiſuntur genera
conchis indita, quorum alterum nautilon aliqui uo-
cant. alterum nauticon ſiue ouum polypi. teſta ijs ut
pectunculis concaua, ſimplex tamen, nec ita deſtina-
ta ut ei inhæreant. ſæpius ij iuxta terram paſcuntur,

unde euenit ut fluctibus iactati in aridum elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur, aut in terra anima extinguatur. Constant exiguo corpore, facie simili bolitænis. Est etiam qui cochlearum more siliceo tegmine ita muniatur, ut nunquã egredi soleat, suaq́ interdum brachia exerat. Sunt & alia his generibus annumeranda, Polypodinæ, Bolbotinæ, osmylos ex Athenæo, ut Aristoteles alibi & Speusippus narrant. & Chelidon quæ similis polypo est humorem habens ut inquit Diphilus qui bonum colorem facit, & sanguinẽ mouet. Est & polypus (ut legitur apud Hippocratem & Celsum libro de medicina sexto) caruncula modo alba modo subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramẽ, quo spiritus à naribus ad fauces descẽdit, adeo increscit, uti post uuã conspici possit. strangulatq́ hominem maxime austro aut euro flãte, fereq́ mollis est, raro dura: eaq́ magis spiritum impedit, & nares dilatat, quę ferè carcinodes est. Paulus Æginita Polypus inquit tumor est pręter naturã in naribus consistens, à similitudine marini polypi nominatus, quod eius carni similis sit, uel quicunq; ille sit de diffinitionibus. Itẽ Galenus polypus inqt à multitudine pedum dicitur: ut enim illi multas habent incisiones & scissuras, cõtumescuntq́ & increscũt: sic morbus iste eodem modo. Et omnes brachijs ut pedibus.

bus ac manibus utuntur. Aristoteles eodem loco: ultimo uero quod & acutius & solum albicans est, & parte sui extrema bifurcatum dorsoq; adnexum (dorsum autem partem leuem appellant à qua acetabulorum ordo inchoatur) hoc ultimo inquã brachio in coitu utitur. Est polypis fistula in dorso qua transmittunt mare, eam modo in dexteram partem modo in sinistaram transferũt.) Scribendum eamq; modo in dexteram partem &c. ut cęteri codices habent. ibidem quoq; Aristoteles fistulam inquit polypus ante alueum positam supra brachia gerit cauam, qua mare trãsmittit quantũ suo admittit alueo, quoties aliquid ore capit: eamq; modo in dexteram partẽ transfert, modo in sinistram. hac eadem fistula suum quoq; atramentum fundere assolet. Natant obliqui in caput quod prædurum est suffocatione uiuentibus.) Legendum sufflatione non suffocatione. hoc est caput illud prædurum est sufflatione quamdiu uiuunt: tum ex uetustis codicibus, tum etiam Aristotele, qui ita loco præallegato loquitur. Natat obliquus pedes in eam porrigens partẽ, quod capitis nomine appellatum est. Atq; ita efficitur ut cum natat, prospiciat in aduersum, nam oculi suprà sunt constituti, & os habeat ex aduerso. caput illud polypis quãdiu uiuunt prædurum & quasi inflatum est. Cæterum per brachia uelut acetabulis dispersis eo hausto quo-

dammodo cui adhærescũt tenẽt supini, ut auelli non queant.uada non apprehendũt. Ibidem Aristoteles tangunt inquit, ac tenent brachijs supinis, membranamq́ interiectam totam extendunt,in arenã tamen elapsis facultas apprehendendi retinendiq́ nulla est.

Soli mollium in siccum exeunt, duntaxat asperum:leuitatem odere.) Aristoteles de natura animalium libro nono: mollium inquit unus polypus exit in siccum, graditur per asperiora, uitat leuia. Validum cum cæteris suis partibus hoc animal sit, collo tamen imbecille, cũ premitur est. Mollia ita sese habẽt. Conchas tenuiores scabrasq́ effiecre circum se uelut loricam duram, eamq́ eo ampliorem quo ipsæ sunt ampliores, atq; de ea quasi latibulo aut casula quadam prodire aiunt. Vescuntur conchiliorum carne,quorum conchas complexu crinium frangunt: itaq; præiacentibus testis cubile eorum deprehenditur.) Aristoteles ait octauo de historia: polypi conchulis maxime extringentes caruncula uescuntur: unde fit ut eorum cubilia cognoscant qui uenantur congerie testarum. Et cum alioquin brutum habeatur animal ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodam modo familiari callet: omnia in domum comportat, dein putamina rosa carne egerit, annatantes pisciculos ad ea uenatur.colorem mutat ad similitudinem loci,& maxime in metu.) Legendum uidetur annatantesq́

tesq́; pisciculos ad ea uenatur ex codicibus omnibus, tum manu scriptis tum etiam impressis. Aristoteles, nono de historia: polypus inquit fatuus quidem est, quum ad manum demissam hominis accedit, sed prudens rei familiaris cum omnia colligat & suo in domicilio recondat. Cumq́; consumpserit quantũ utile sit, abijcit testas & cancrorum crustas & putamina conchularum & spinas pisciculorum. sui etiam mutatione coloris uenatur pisces. trahit enim colorẽ similem ijs quibus appropinquarit saxis, quod idem etiã cum metuerit facit, quæ & Theognis in elegijs, Clearchus & Athenæus tradidere. Ipsum sua brachia rodere falsa opinio est, id enim à congris euenit ei.) huius opinionis Pherecratem fuisse ex Athenæo constat, quem etiam imitatus est Oppianus. Vnde Alcæus dicere solebat: Comedo meipsum, ut polypus. Itemq́; Ælianus: polypus inquit uoracissimus omnium marinorum est, cum prædæ inopia laborat cirris suis derosis saturatur, quasi natura id fami remedium ipsi præparauerit. si quis polypis rutam imposuerit, immobiles manent. hæc ille. sed cur hoc uerisimile esse nõ potest ut polypis interdum à sibi ipsis, & interdum à cõgris brachia prærodi contingat, quando & cercopithecos desiderio carnis comedendæ correptos caudam sibi prærodere uideamus? licet Aristoteles octauo de historia contradicat his uerbis: Quod autẽ non

nulli aiunt polypum se ipsum esse, falsum est, sed aliqui sua brachia corrosa habent à congris. Sed renasci sicut colotis & lacertis caudam, haud falsum.) Aristoteles secundo de historia. caudæ etiam lacertis atque serpentibus amputatæ renascuntur. Supinus in summa æquorũ peruenit ita se paulatim subrigens, ut emissa omni per fistulam aqua uelut exoneratus sentina facile nauiget. postea duo prima brachia retorquens membranam inter illa miræ tenuitatis extendit. qua uelificãte in auras cæteris subremigans brachijs, media cauda ut gubernaculo se regit. ita uadit alto Liburnicarum gaudẽs imagine, & si quid pauoris interueniat hausta se mergens aqua.) Quæ Plinius nautilo siue pompilo, Aristoteles polypo contribuisse uidetur. Verba Aristotelis hæc sunt, nono de historia: Nauta quoq; polypus natura & uitæ muneribus singularis est. nauigat enim per maris summa elatus de imo gurgite. effert se concha inuersa ut ascendere possit facilius, & inani scapha enauiget. ubi uero emersit conchã reuenit. habet inter sua brachia membranulam quandam annexam, similem ijs quæ digitis insertæ palmipedum auium cõtinent. uerum illæ crassiusculæ sunt, hæc prætenuis est & araneæ speciem imitatur: hac uelificat cum aura inspirat, cirros pro gubernaculis utroq; demittit latere. si quid metuerit conchã protinus mari replet atq; ita demergit. de

git.de generatione incrementoq́ eius conchæ nihil adhuc exploratum habeo, uidetur tamen non ex coitu gigni, sed sponte ut cæteræ conchæ prouenire, nec uero an concha solutus uiuere possit certũ adhuc est.

EX CAPITE XXX.

OLYPORUM generis Ozena dicta à graui capitis odore.) Ozenã polypi genus Aristoteles quarto de historia, ozolin & bolitenã uidetur appellasse, de qua diximus superius, frequens in Laconia quæ regio nũc Zaconia dicitur, dicta quod ea uox odorẽ illum & uirus graue significat. Theodorus ossolem cõuertit. Est & ozena ulcus in narium altitudinẽ usq; ossa illa, quę ab angustijs uocantur Isthmoide, ardens & graue olens. Humor effluit, odorandi uis adimitur. Celsus libro de medicina sexto: si autem inquit ea ulcera circa nares sunt pluresq́ crustas & odorem fœdũ habent, quod genus Gręci ozenam appellãt, sciri quidem debet uix ei malo posse succurri &c. Galenus item ozena est inquit exulceratio in naribus in imo fœtida, & graue olens. & oris fœtorem ozen Græci uocant. Vnde & ozenitim nardi quoddam genus apud gangem nascens, uirus redolens Plinio uidetur appellari. sed ozen casiæ speciem Aetius uocauit. Polypi binis mensibus conduntur.) Aristoteles quinto de historia: polypus inquit hyberno tempore coit, uerno parit, la-

rit, latet circiter mẽses duos. idemq́ꝫ Athenæus tradit.

Vltra bimatum non uiuunt. pereunt autem tabe semper: fœminæ celerius, & ferè à partu.) Aristoteles nono de historia: genus polyporum magna ex parte biennio uiuere nõ potest. sua enim natura tabi obnoxium est. cuius rei indicium cum prensus polypus aliquid humoris emittat, demumq́ꝫ absumatur totus, quod fœminis à partu potissimum incidit. stupẽt etiam fœminæ, ut neqꝫ undis iactatæ sentiant, & manu urinantis de facili capiantur: sordescũt etiam, nec præterea asidendo uenari possunt. mares uero aluco tument & in mucorem lentescunt. Indiciũ ne bimatum compleant esse uidetur, quod ab ortu eorum qui æstate fit ad autumnum, non facile grandem polypum uideris, cum paulo ante id tempus prægrandes spectentur. à partu ita senescere debilitariq́ꝫ tam marẽ quàm fœminam ferunt, ut uel à pisciculis deuorentur, & facile à suis detrahantur cubilibus, cum antea nihil tale ijs usu eueniat: tum uero paruos nouellosq́ꝫ quamuis recens natos tamen nullo eiusmodi malo affici narrant: quin imò ualidiores esse quàm grandes confirmant. Sepias etiam bimatu non uiuere apertum est. Luctatur enim complexu, & sorbet acetabulis, ac numeroso succu detrahit eum.) Acetabula sunt caliculi illi in brachijs polyporum, qui rei cuiqꝫ admoti ueluti cucurbitulæ suo haustu adeo tenent ut auelli nequeant.

Theodorus

Theodotus autem cotyledonas acetabula interpretatur. Mire omnibus marinis expetentibus odorem quoq; eorum, qua de causa & nassis illinuntur.) Aristoteles quarto de historia. Nidores inquit potius genera quæq; piscium appetunt. Vnde etiam caruncu-las sepiarum deustas odoris gratia escam hamis affigunt. ita enim fit ut pisces auidius accedant. polypos etiam assatos non nisi nidoris causa nassis inditos dimitti asseuerant. Clearchus uero oleæ ramis polypos capi retulit, his enim maxime oblectantur. Carteiæ in cetarijs assuetus quidam polypus exire &c.) Strabo circa Carteiam polypos non tantæ magnitudinis sed talenti pōdo reperiri tradidit. Cetariæ dicuntur loca iuxta mare in quibus thynni & alij huiusmodi pisces capiuntur, & iuxta saliuntur. Exire è mari in lacus eorum apertos.) per lacus intelligit tinas, quæ & labra dicuntur. Sepes erant his obiectæ.) sepes accipitur hoc loco pro ea uiminum seu lignorum textura, quæ obiectu introitum prohibet. Barbas quas uix utroq; brachio complecti esset.) sic nos quoquè barbas in antiquis exemplaribus legimus. hoc diximus quia in cæteris omnibus impressis codicibus branchias pro barbas deprauate legitur. & intelligit per barbas brachia, quæ & crura & cirri & crines appellantur, nec dixit brachia, quoniam statim subsequitur, Quas uix utroq; brachio complecti esset. Theo-

dorus quoq; in Aristotele quarto de historia barbas similiter appellauit clauarũ modo torosas, longas pedũ triginta. Acetabulis siue caliculis urnalib. peluiũ modo.) Sunt qui corrigũt calicibus, pro caliculis, quippe cũ urnalis magnitudinis fuisse à Plin. referat. In nostro mari loligines quinûm cubitorũ capiuntur, sepiæ binûm.) Aristoteles non loligini sed lolio, hoc est teutho contribuisse magnitudinem huiusmodi uidetur quarto de historia cũ dicit: loligine uero lõge grandior qui lolius nominatur, quippe qui uel in cubita quinq; excrescat. sepias quoq; aliquas in bina augeri cubita notum est. Itemq; Strabo duorũ cubitorum sepias nõ in nostro mari, sed circa Carteiam repertas tradit. In hanc condi nauplium animal sepiæ simile, ludendi societate sola.) De nauplio ab alijs autoribus mentionem factã esse nõ inuenio. Aristoteles uero (uti retulimus) duo polyporũ genera cõchis indita, nautilũ scilicet & nauticũ similẽ facie bolitænis, idẽ ferè facere testatus est, quod itẽ simili penè modo nautilon nauigare prodidit Oppianus. Id eñ ubi cõstat rumore nauigantiũ humana calamitas in causa est.) Antiqua lectio clarius se habet hoc modo: Nisi forte tristi (id eñ cõstat) omine nauigantiũ humana calamitas in causa est. Mollia aũt ut de his aliquid in uniuersum etiã referamus, nihil ossis nihil terreni habere discretũ uidentur, quod dignum effatu sit, sed ferè tota

carno

carnosa & tactui cedētia sunt. ne tamē corpus eorum facile pereat modo illorū quæ carne lasciuiunt, naturam inter carnem & neruum obtinent: mollis enim ut caro est, sed intendi potest ut neruus. fissilis autem caro eorum non in directū, sed in anfractū: ita enim ad uires commodior esse potest. habent etiam quod spinis proportionetur, ut sepiæ quod sepium uocant, loligines quod gladiolum. polypi nihil huiusmodi habent, quod eorum alueus quem caput appellant, breuior est, illorum procerior: ideocq́ ut directus inflexusq́; maneret, natura his adminiculis faciēdum censuit: quemadmodum in genere sanguineo alijs os dedit, alijs spinam. Stomachus siue gula ab ore prælonga est, quam ingluuies excipit quomodo auibus: tum uenter coniungitur, & intestinum uentri annexum simplex usq; ad exitum tēdit. sepijs igitur & polypis uenter similis tum figura tū tactu est. At ijs quas loligines appellamus bina quidem conceptacula uentris speciem gerunt, sed alterum minus ingluuiem imitatur & tactu discrepat: quoniam corpus etiam totum carne molliore constat. habent hæc ita eas partes eadem causa, qua aues. neq; enim eorum ullum potest commolere cibum, itaq; ingluuies uentri præiacet. habent etiam quod atramentum uocatur, quo natura ad præsidium & tutelam eorum abutitur. Sed cum atramentum hoc mollia habeant omnia, tum præci-

pue plurimumq́ꝫ ſepia continet,quod loligines, & po lypi ſupra apud mutim potius poſitum habent,ſepię infra ad aluum.copioſius enim habent quoniam ma gis utantur,quod ijs propterea euenit quia uitam lito ralem traducunt, & tamen nihil quo ſibi auxilientur aliud habent,quomodo polypi & brachijs ſibi ſuffici unt,& coloris mutatione quæ & ipſa accidit ei per me tum,ut effuſio atramenti. loligo ſola ex ijs gaudet al to, uitamq́ꝫ pelagicam agit. ſepia igitur plus continet atramenti, & infra quoniam copioſius. facilius enim & longius profundere maiori ex copia poterit. fit in hoc genere atramentum:ut in auibus,quod per excre mentum album terrenum ſubſidat. nam id quoqꝫ ca ret ueſica, quantumq́ꝫ terrenum maxime ſit in atra mentum ſecernitur:& plurimum ſepiæ conſiſtit,quo niam plurimum terrenæ materiæ habeat.argumento ſepium eſt, quod tale tantũq́ꝫ ſit: hoc enim polypus caret,loligo chartilaginoſum ac tenue gerit. Quã ob cauſam autem hoc atramentum effundant ſuperius enarrauimus. Habent hæc foris aluerum corporis in diſcretum, & pedes parti priori iunctos circum caput infra oculos,circa os & dentes. ſed cum cætera anima lia quibus pedes, aut parte priore poſterioreq́ꝫ eos habeant, aut latere ut ea quæ multis pedibus innitan tur, & ſanguine carẽt: hoc unum genus pedes parte, quã priorẽ omoes uocãt continet. cuius rei cauſa eſt, quod

quod pars eius posterior ad priorem adducta est, extremaq́ coeunt & confunduntur, quo modo turbinatis inter testata accidit. His omnibus octoni pedes: sepiæ autem & loligines promuscides binas prælongas habent, quibus polypi carẽt. quorum autem pedibus acetabula cirramentaq́ adsunt, hæc uim contextũq́ talem habent, qualem implicamenta illa quibus digitos antiqui medici indere solebant. ita enim fibris implexa sunt, quibus caruncculas cæteraq́ cedentia trahant, quippe quæ lapsa prehendant, intenta premant & retineant, cum pars interior tota cõtingat atq; amplectatur. itaq; cum aliud non habeant, quo capere admouereq́ possint, nisi aut pedes aut promuscides, hæc pro manibus obtinent ad uim tum inferendam, tum propulsandam, atq; etiã ad cætera uitæ munera necessaria. sed cum cætera omnia geminis acetabulis seriem à capite in extremos usq; cirros habeant ordinatam, genus unum polypi quoddam simplici insperditur acetabulo, cuius rei causa ad lõgitudinem tenuitatemq́ brachij referenda est: cum enim angustum sit, simplicis acetabuli ordinem tantum capiat necesse est. non igitur ita cõstant, quia necesse sit propria substantiæ ratione. pinnulam hæc omnia habent circumdantem alueum, quæ cum in cæteris, tũ in grandium loliginum genere iuncta perpetuaq́ gestatur. minores uero, quas loligines uocant, latiorem hãc habent,

nec anguſtam, ut polypi & ſepiæ, neq; circumactam
per totũ alueum,ſed de medio orſam.Cauſa cur eam
habeant eſt, ut natent & ſe dirigant, ut uolucres cau/
da pennis condita,piſces penna chartilaginata regun
tur.polypis hoc minimum eſt, minimeq; cõſpicuum,
quoniam paruum habeant alueum, quẽ ſatis ſuis pe/
dibus dirigere poſsint. Habet mollium genus parte
quod os uocatur binos dentes, atq; in ore pro lingua
carnoſum quiddam, quo uoluptatem eſculentorum
diſcernat.Senſibus quoq; præditum eſt.nam ſepię &
polypi odore eſcarum allectanti capiuntur, & polypi
quidem ita adhæreſcunt, ut auelli inde non poſsint,
ſed truncari potius patiantur. At uero pulicaria her/
ba admota protinus ab odore eius reſilire dicuntur.
Guſtus etiam ſimilis ratio.interdum enim cibum per
ſequuntur diuerſum,nec eiſdem ſaporibus omnia de/
lectãtur. Sunt etiam carniuora omnia, nam loligines
atq; ſepiæ piſces uel maiores euincunt, polypi con/
chulis ueſcuntur.Cocunt omnia ut polypi,ſepiæ,loli/
gines eodem modo. oribus enim inuicẽ admotis cõ/
plexuq; mutuo brachiorum libidinem explent. ergo
polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in ter
ram uerſo nitibundoq; explicat porrigitq; ſua bra/
chia:alter ſuperuenit paſsiſq; brachijs ſingulis ad ſin
gula ſubiacentis acetabulorum conceptu mutuo ad/
hæreſcit. Sic enim coniungi neceſſe eſt,quum natura
exitum

exitum excrementi in os inflectendo adduxerit. Marem etiam nonnulli aiunt gerere quod genitalis speciem referat suo brachio, in quo duo amplissima acetabula habentur. neruo id quasi constare porrectũ ad medium usq; brachium confirmant, totumq; nari fœminæ annecti. Sepiæ ac loligines ora applicantes, & brachia inter se complectentes, natãtesq; in aduersum coeunt, narem etiam dictam in narem inserunt: natatus alteri anteuersus, alteri in os agitur. Mollibus uuluæ bifidæ etiam sunt: quæ enim oua eorum uocantur, pro uulua habent membranas quibus continentur. Sed hoc maxime indiscretũ est in polypis, ut simplex esse uideatur. cuius rei causa est forma corporis quæ similis nanti est. meatus ille interior idem excrementi & uuluæ est. est enim qua semen genitale per meatum emittant: idq; parte corporis supina qua pu tamen distat, & mare illabitur faciunt. Quamobrem ea parte mas cũ fœmina copulatur. nam si mas siue semen, siue membrum aut aliquã uirtutem, siue uim aliam mittit, admoueri ad meatũ uulualem necesse est. crinis uero insertio maris polypi per fistulam, qua piscatores crine coire polypos aiũt, cõplexus gratia fit, non quasi instrumẽtum id sit utile ad generationẽ: & enim extra meatum corpusq; est. interdũ tergis quoque mollia copulantur, sed generationis ne gratia, an alia causa nondum exploratum habetur. pariunt

ea quoq;

ea quoq; per coitum, & quidem sæpe mas cōiunctus cum fœmina uisus est. quamobrem hinc etiam histo rice nequaquam dicere illi uidentur, qui pisces omnes fœminas esse autumant, nec per coitum parere. hæc enim oriri per coitum arbitrari illos non mirum est: aut si hæc ita parere illos latuit, indiciū imperitię est. diutius hæc quàm cætera coeunt, more insectorum, ratione. sunt enim exanguia, & ob eam rem frigida na tura. sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoni am uulua earū ita articulata, ut bifida cernatur. At po lyporum omnium simplex est causa, forma eorum uteri quæ specie rotunda cōglobataq; est. fissio enim eius iam repleri incerta est. uerno autem tempore pa riunt, & sepia in primis: parit hæc omnibus anni tem poribus. mares & fœminæ incedere coniugatim so lent. polypus hyberno tēpore coit, uerno parit, ouum ueluti cirrum edit, uel in cubilibus, uel in figlino, uel in quo alio cauo, labruscæ florētis racemulis, aut fructui populi albæ simile, incomptū foris & grāde, intus hu morem candicantem concolorem totum atq; æqua bilem continens. perquam fœcundū hoc animal est. nam de eo quod ediderit copia innumera prouenit. discrepat mas à fœmina, eo quod capite est produ ctiore, & quod genitale piscatores appellant albidum suo in brachio continet. fouet polypus oua quæ edi derit, quamobrē deterrimi tantisper efficiuntur: haud enim

enim paſtum prodire patiuntur.pendent utiq; per cu bile oua tanta fœcunditate,ut collectis uas impleatur longe amplius, quàm caput ſit, quo continebantur. Polyporum itaq; ouis diebus poſt quinquaginta ma xime ruptis,polypuli modo araneorum perquã mul/ ti exſerpunt: quorum natura ſigillatim nondum con/ ſpicua eſt, quamquam forma ſatis tota apparet, ſed ob exiguitatem imbecillitatemq; copia interit.iã non nulli adeo ſpectantur exigui ut nulla partium conſtẽt diſtinctione,quamuis ad tactum moueãtur. oua quę ſepiæ edunt magnitudinem myrtorum capiunt,& ni greſcunt:emiſſo enim atramento parentis infundun/ tur,atq; ita inficiuntur. cohærent inter ſe ad ſpeciem racemi,cuncta uni obducta cuidam nexui, nec facile alterũ detrahi ab altero poteſt. mas enim humorem quendam mucoris mittit, cuius lentore tenaciter oua ſibi cohæreſcunt, ac creſcunt etiam hoc, & cum pri/ mum edita candida ſint atq; exigua,mox atramento perfuſa nigra maioraq; redduntur.Cũq; ſepiola iam intus conſtiterit,uidelicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui menbranula proles exit. primum pars illa interior candida ueluti grando con/ ſiſtit,cum fœmina ſuum atramentum aſperſerit. Na/ ſcitur enim ſepiola ex eo ipſo candicante corpuſculo, uerſa in caput modo auium uentre annexo. Sed qua lis nam ſit in his annexus umbilici,nondum explora/

tum habemus, Constat tamen candidum illud subin de diminui, dum sepiola augetur, & ad postremum ut luteum auibus sic candidum his aboleri. primum oculi grandes in his quoq; perinde ut in cæteris apparent. pariunt sepiæ intra diem decimũ quintum, mox oua edita crassitudinem acinorum uuæ minorũ intra diem item decimum quintum capiunt, quibus obruptis sepiolę excluduntur: quæ si quis prius prole iam perfecta absciderit oui membranam, stercusculũ mittunt, suumq; præ metu colorem immutant ex candicante in rubriusculum. Sed cum genus omne crustatum sibi iuncta contineat oua, itaq; foueat, polypus & sepia, & reliqua generis eiusdem, oua quæ pepererint absoluta fouent: & præcipue sepia, quippe cuius sæpenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit appareat. Polypus fœmina modo incubat ouis, modo in ore sui cubilis assidens brachium super ouis exporrectum tenet. sepia parit iuxta terram inter algas & harundines, & si quod aggestum tale iniectum sit, ut sarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. & quidem piscatores de industria fasces sarmentorum disponunt. hæc perlibenter in eis loculamentis parit prolixam illam continentemq; seriem ouorum, qualis cirri muliebris species est. enititur aluum per interualla reprimens, inspergitq; atramentum interposita quiete, utpote cum non nisi cum labore

bore emittat. Loligines in alto pariunt. consertum ijs quoq; ouum quale sepijs est. uiuendi spatium tam sepiæ quàm lolignii breue: nam exceptis paucis bimatum non complent. polypis etiam tantundem temporis ad uiuendum datum est. prodeunt è singulis sepiarum ouis sepiolæ singulæ, quod idem in genere etiam loliginum fit. Inter loliginem marem & fœminã hoc interest, quod fœmina intestina continet duo ueluti mammas, quę si aluo disiecta inspectes facile uideris. Mas omnino illis caret. Sepia tum hoc idem discrimen habet, tum uero quòd mas uarius plusquam fœmina est, ut exposui. Præstant mollia, cum grauida sunt, ut loligines, sepiæ, polypi. sed dura sunt concoctioniq; renituntur. quod item Galenus tradit, ideo ad rem ueneream (inquit Athenæus) maxime pręstant quoniam spiritus multos aggenerant. In ponto mollia non sunt, nisi locis quibusdam pauca. Sed de mollibus hactenus. Locustæ crusta fragili muniuntur, in eo genere quod caret sanguine.) De cãcris hac parte caput inchoare debuisset. nã male sunt capita hæc distincta. cum enim tria sint piscium genera, quæ sanguine carent: primum uidelicet quæ mollia nuncupauimus: secundum, quæ crustis tenuibus integuntur: tertium, quæ silicea testa operiũtur: unumquodq; genus singillatim suo per se capite distinguendũ fuisset, non autẽ crustata mollibus, & testata crusta intectis

admiſceri debuiſſent. Quod autem hic Plinius locu/ ſtas cruſta fragili muniri tradidit, ei eſt in oppoſitum quod Ariſtoteles quarto de hiſtoria, ubi poſt molli/ um genus, quod inter ea quæ ſanguine uacant primũ ut modo dixi obtinet locum, mox cruſtatorũ genus ſubiungit, dixit. Secundũ quæ cruſtis tenuibus operi/ untur, hoc eſt quæ partem ſolidam foris, mollem car/ noſamq; intus cõtinent. Durum illud eorum tegmen non fragile ſed colliſile eſt, quale cancrorum genus & locuſtarum. ea autem que tegmine ſiliceo non cruſta ceo muniuntur, teſta fragili atq; ruptili eſſe prodidit. ita enim ſubſequitur ibidem. tertium quæ ſilicea teſta concluſa minuuntur, hoc eſt quibus pars carnea intus ſolida, foris fragilis atq; ruptilis non colliſilis, quale ge nus concharum & oſtrearum eſt. Eſt autem locuſta marina è cruſtatorum genere maxima, quæ carabos græce dicitur, aſtaco ſimilis, pedibus utroq; ex latere quinis, ultimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum, cuius pars anterior quam caput appel/ lant tota ſpinulis horret. eminent à fronte duo oſsicu la acuta denticulataq;, quibus ſubiacent oculi exerti duri myrti ſeminis magnitudine: cornua ante oculos bina longa & aſpera prodeunt, à principio craſſa, du/ ra, articulata & ſpinulis hirta, cætero lenta & flexilia, in tenuitatem deficientia: quibus bina item alia mino/ ra, leuiora articulataq; & in extremitate bifurcata cor nicula

nicula subiacent. Pars autē posterior quæ ad caudam exit carne solida intus crustaceis obducta uertebris constat, sed caudæ extremitati pinnæ quinq; quibus natant adnexæ sunt. Hanc quidem Græci carabon & Itali locustam modo etiam cognominant. differt mas locusta à fœmina, quod fœminæ primus pes duplex, mari simplex. pinnæ etiam parti supinæ adnexę fœminæ maiores, & quæ collo proximæ sunt, minores habētur. Mari omnes æque minores, nec usquam per diminutionem dissimiles. Ad hæc mari in nouissimis cruribus uelut calcaria maiuscula prominent acuta, quæ fœmina parua habet leuiora. Pascuntur locustæ uenatu pisciculorum circa sua cubilia, quæ in alto locis asperis, saxosis cauernosisq; faciunt. quicquid ceperint, ori admouent suo forcipe, & pisces etiam maiores uincere possunt. euenit usu ut locustis polypi superiores sint, & adeo ut si eisdem in retibus senserit locusta polypum præ metu emoriatur. Congros locustæ uincunt, nam elabi non queunt propter asperitatem, ut autor est Aristoteles: atq; etiam murenas ex Oppiano. Coeunt more quadrupedū retro mingentium, scilicet ut fœmina caudam supinam exponat, mas suam superponat & applicet. Coire solent ineunte uere iuxta terram. oua gerunt tribus mensibus his, maio, iunio, iulio. tum deinde sub aluo in rugas deponunt, quæ oua more uermium augentur, quod idem

de mollibus etiam ac de piscibus ouiperis intelligitur. Ouũ enim omnium ita accrescit. fit igitur locustarum ouũ arenidũ in partes octo diductũ. singulis em̃ operimentis quæ de latere extãt singula quædã chartilaginea iungunt, qbus oua adhærẽt, totũq; quasi species uuæ cõsistit. unũquodq; em̃ illorũ chartilagineorum in plura scinditur, quę si discreueris patent: sin aspicis tantũ, compositũ quiddã apparet. fiunt maxima non quæ iuxta meatum, sed quæ media sita sunt: minima; quę nouissima continẽtur. Magnitudo minimis quanta granis ficuũ est: nec meatũ ipsum ulla contingunt; sed per mediũ hęrent. utraq; em̃ ex parte, caudã dico & aluũ, bino maxime distinguitur interuallo. sic enim operimẽta quoq; disposita sunt. sed quoniã latera cõplecti satis ipsa nõ possint, addito extremo cuncta tegunt: idq; uelut operculũ obturat. uidet prorsus locusta chartilaginosis illis particulis mãdare oua: cum enititur, caudã adducens & protinus comprimens inflectẽsq; sese parere. Chartilagineæ uero illę appẽdices per id tempus augentur, atq; ouorũ capaces reddũtur. partus enim in ijs recipitur, ut sepiarũ in sarmẽtis & qualibet colluuione collocatur. Locustæ ad hũc pariunt modum: mox ubi ea sui corporis parte intra diem uicesimum maxime oua cõcoxerint, abigunt uniuersa, conglomerataq; ita in idem, ut & foris congesta appareant. Tum ex eo locustæ proueniunt intra

diem

diem maxime decimum quintum, & sæpe minores quàm ut digiti magnitudinem expleant capiuntur. excludunt igitur oua ante arcturū: abigunt iam concocta atq; absoluunt ab arcturo. Locustarum marinarum genera plura sunt, ut ex Aristotele secundo & quarto de partibus animaliū intelligi potest: ita enim libro quarto inquit: Crustata omnia ingredi possunt: Itaq; pedes complures obtinuerunt. Summa eorum genera quatuor numero sunt: locustæ, astaci, squillæ, cancri: quæ singula in plures species diuiduntur, quæ non modo forma uerum magnitudine etiam multo inter se differant. alia enim magna, alia parua admodum sunt. Et locusta est insecti generis, uolucre animal, caballeta uulgo dicta, quæ pedes ultimos duos habet longissimos ad similitudinem bromi auenę generis, qui ex Dioscoride folio & stipula triticum imitatur, herba geniculata: in cacuminibus dependentes habet paruulas ueluti bipedes locustas, quibus includitur semen: quod & Plinius uicesimo secundo uolumine tradidit. Bromos inquit semen est spicam ferentis herbæ. nascitur inter uitia segetis auenæ gręcę (ut Marcellus in Hermolaum redargutus appareat) genere: & folio & stipula triticū imitatur, in cacuminibus dependentes paruulas uelut locustas habet. quam lectionem Hermolaus restituit, cum antea deprauate lobas pro locustas legeretur, quamquam in Corollario capite

rio capite de bromo lobas etiam legi posse indicauit, etiam si lolis pro lobis legatur impressorum uitio, quod tamen nullo modo stare potest. nam si herba ferens bromos, spicā gerit ut inquit Plinius: bromos spicosi generis erit inter frumentacea, quæ à leguminibus & miliaceis genere discrepant, quā quidem spicam neq; Græci neq; Latini lobam uocant. Lobos enim græce siliquam significat, quæ leguminum est. Vnde in Plinio etiam cū libro decimooctauo inquit: Milium intra hos decem annos ex India in Italiam inuectum est nigrum colore amplum grano, harundineum culmo, adolescit ad pedes altitudine septē prægrandibus culmis, lobas uocant: omnium frugum fertilissimum: lobas pro phobas mēdose legitur, ubi nec prægrandibus culmis, sed prægrandibus comis ex uetustis codicibus est legendum. non enim culmos hoc est stipulas harundineas, sed comas illas seu paniculas phobas uocant, quos duos errores nullus me prior animaduertit. nam comam eam miliaceam, quam uulgo quoq; paniculam dicunt, non lobon sed phobam Græci uocant. Lobon enim (uti retulimus) siliquam appellant, quæ leguminum est, non miliaceorum ut autor est Theophrastus octauo de historia plantarū libro, ait em̄ capite tertio: Ad hæc quæ fructuum ratio exigit addimus quod alij spicam gerunt ut frumentacea, alia lobon, hoc est, siliquam, ut legumina

mina, alia phobam, ut miliacea. Effusam enim illā harundinaceam comam phobam, id est ut Theodorus uertit iubam, appello. Quid quærimus Theophrastum, quando Plinium ipsum habemus, siliquam esse leguminum non miliaceorum paulo supra his uerbis dicentem. omnium satorum fructus, aut spicis continetur, ut tritici, hordei, muniturq; uallo aristarū quadruplici: aut includitur siliquis, ut leguminum, aut uasculis, ut sisamæ, ac papaueris. Milium ac panicum tantum pro indiuiso & paruis auibus exposita sunt, inde fensa quippe membranis continentur. Ex quibus uerbis apparet lobon, id est siliquam leguminum esse non miliaceorum. facilis corruptio, quoniam remansit desinentia syllabæ in bas, & scriptum fortassis erat fobas sine aspiratione, ut quis lobas pro fobas scripserit. nec lobas quidem, sed lobos Plinius dixisset. sed & aurium fibras Græci lobos uocant. Reliquum est ut quid bromos, quidúe milium indicum sit indicemus. Est autem bromos, ut scribit Dioscorides, auenæ species. Auenæ enim duæ habentur species, altera folio & stipula triticum imitāte, in cacuminibus semina habet ampla alba & ualde pilosa, ex quibus binæ aristæ nigrantes prodeunt: quæ cum natura intortæ sint, tactæ ex aqua sese reuoluunt. unde præstigiatores utrique illius aristę extremitati chartā, uel aliquid huiuscemodi aliud cū cęra cohærere solēt, quibus tactis hu

more chartæ illæ femetipfæ reuoluunt, ceu miracu-
lum fpectantibus exhibentes. hæc fpecies & in horde-
is nafcitur, præfertim quæ ex Cypro ueniunt. Et hæc
uidetur effe quã Theophraftus Aegilopem appella-
uit. Altera eft quæ ab alijs Aegilops & Theophrafto
bromos uidet' appellata, folio ftipula & femine bro-
mo fuperius defcripto fimilis, minore tantum nec ita
pilofo femine, fed rubefcẽte, quæ & in hordeis noftra
tibus quoq; nafcitur. ambas fpecies in hũc ufq; diem
auenam uocamus. Latent menfibus quinis, fimili-
ter cancri, qui eodem tempore occultantur, & ambo
ueris principio fenectutem anguium more exuunt re
nouatione tergorum.) Ita ego quoq; in uetuftis ex-
emplaribus legi renouatione tergorum: nam cum ex-
uunt fenectutem hoc eft cruftam qua integũtur, con-
tinuo crufta ijs alia renouatur. Ita nanq; Ariftoteles
octauo de hiftoria loquitur: latent locuftæ menfes cir
citer quinq;. cancri etiam exuunt fenectutem mollio-
res quidem perfpicue: fed etiã duriores exuere aiunt,
ut maias. Cum uero exuunt, mollis admodum crufta
fubnafcitur: & quidem cancri præ teneritate non fatis
abundare poffunt. quod quinto etiam eiufdem hifto
riæ uolumine prædixerat, his uerbis: Crufta fua & lo-
cuftæ & cancri tam nuper quàm poft exuuutur per
uer, quemadmodum angues membrana uernationis
quam fenectutem appellant. Cætera in aquis na-
tant

tant,locustæ reptantium modo fluitant.) id est crustata omnia in profundo natãt exceptis locustis quæ anguium modo supernatant. Si nullus ingruat metus,recto meatu cornibus,quæ sunt rotũditate præpilata,ad latera porrectis,ijsdem erectis in pauore oblique in latera procedunt.cornibus inter se dimicant.) Aristoteles octauo de historia: incedit locusta sua natura ante, cũ nihil metuit demissis in latera cornibus: at ubi metuit, fugit retro, lõgeq; sua cornua porrigit. Dimicant inter se more arietum, cornibusq; extollentes uibrantesq; feriunt aduersarium, sed uniuersæ etiam plerunq; tanquã gregis collegium uisuntur. Cum igitur uerba Plinij mutuata esse cernantur ab Aristotele, atq; id quod carabus in illo legitur, locusta conuerti Plinio latine uideatur, erunt locusta & carabus eadem non diuersa,etiam si Barbarus in castigationibus Plinianis libro tricesimosecundo, carabum & locustã pro diuersis haberi hoc loco à Plinio existimauerit.nã quãdo Plin. inferius cancrorũ genera inquit, carabi,astaci,mææ &c.nõ propterea fecit, ut carabos diuersos esse à locustis superius nominatis ostẽderet, sed ut cancrorũ genera quę nobiliora forẽt indicaret.

EX CAPITE XXXI.

IVVNT petrosis locis, cancri mollibus.) Verba uiuunt petrosis locis referenda sunt ad præcedentia,scilicet ad locustas. Aristo-

teles enim quinto de historia inquit: Locustæ asperis petrosisq; locis proueniunt, gammari leuioribus ac terrenis: neutrum genus limosa amat. unde fit ut gammari apud Hellespontum & circa Thasum gignantur, locustæ circa Sigeum & Athon. Coniectantur loca aspera limosáue piscatores oris litoralibus, atq; alijs id genus indicijs, quoties capturã in alto libet exercere. Litora potius uernis hybernisq; temporibus expetunt, cõferunt se in altum æstate, uidelicet cum alias calorẽ, alias frigus persequunt᷑. ijs etiam quas nomine ursæ arctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod locustis. quo circa per hyemem, & uere priusquam oua excludant, cibo laudantur, cũ exclusérint deterrimę fiunt. quod autem Plinius dixit cancros locis mollibus uitam degere, haud satis uerum uidetur. Sunt enim Paguri cancri, & tamẽ non nisi locis saxosis capiuntur, & similiter cancri illi alij parum minores cibo non idonei præcipue mares, preterquã cum exuerint senectutem, quos tã petrosis quàm terrenis locis uitam agere perspicuum est: quod ex Aristotele elici etiã potest, tã octauo de historia, ubi cancros saxatiles stercus deuorare inquit: quàm etiã quarto de partibus animalium, cum cancris caudã inutilem esse tradat, quoniam uitam agere terrenã cauernasq; subire soleant. nec defendi satis potest Plinius, nisi quis in Plinio non cancri, sed astaci legendum existimauerit

iſtimauerit,ut dictum eſt ex Ariſtotele,unde hæc mutuatur.ſcilicet locuſtę aſperis ſaxoſiſq; locis proueniunt,aſtaci leuioribus.quod et ſequentia indicant:uidelicet hyeme aprica litora ſectantur, æſtate in opaca gurgitum recedunt:etiā ſi Oppianus aſtacos locis petroſis degere prodiderit:Nos autē ſequimur (uti Plinius) Ariſtotelem autorem grauiſsimum ,& cæteris fidedigniorem. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pingueſcūt,& plenilunio magis, quia nocte ſidus tepido fulgure mitificat.) Quæ Ariſtoteles animalibus teſta intectis contribuit, Plinius cruſtatis etiā accōmodaſſe uidetur. Verba enim eius quarto de partibus animaliū hęc ſunt: quamobrem fieri ſolet per id tempus anni quo uigent,ſcilicet uere & autumno.laborant enim teſtata omnia per frigus & æſtum,atq; exuperantiam temporis pati nequeunt. argumento eſt,quod echinis euenit: habent enim id iam inde ab ortu naturæ, & pleniluniјs uberius: non quia per id tempus copioſius paſcuntur, ut quidam putāt: ſed quod noctes tepidiores ſint propter lucem pleniorem.Calorem enim deſiderant,quoniam frigori patent, utpote quæ ſanguine careant:ex quo fit ut æſtate potius ubiq; uigeant,præterquam in pyrrenſi euripo: nam ibi non minus tempore hyberno probantur:cuius rei cauſa eſt,quod tūc uberius pabulentur,cum piſces per id tempus ea loca relinquāt,quod

ſuperius etiam libro quinto de hiſtoria retulerat: ge-
nus deniq; omne inquit, quod teſta operitur, uerno
autumnalíq; tempore habere cernuntur ea, quæ oua
appellant, exceptis echinis cibo idoneis: quippe qui-
bus & ſi per ea tempora præcipue ubertas ouorũ eſt,
tamen nullo tempore committitur, ut ouis omnino ca
reant: ſed maxime plenilunijs diebuſq; tepidis reſtitu
untur, redduntuŕq; pleniores, præterquã rj, quos pyr
ræus fert euripus, nam illi hybernis menſibus melio-
res ſunt, parui quidem, ſed pleni ouorum. idemq; Lu-
cilius (ut autor eſt Gellius) teſtatum reliquiſſe uide-
tur his uerbis: Luna alit oſtrea, implet & echinos, mu-
ribus fibras &c. à quo etiam Plinius mutuatus cerni-
tur libro ſecundo, cum dicit: Iam quidem lunari pote-
ſtate oſtrearum conchyliorumq; & concharum om-
nia corpora augeri & rurſus minui, quin & ſoricum fi-
bras reſpondere numero lunæ exquiſiuere diligẽtio-
res. Cancrorum genera, carabi.) Plinius cũ ea quæ
à Græcis malacoſtraca appellarentur, cõmuni nomi-
ne uacare dictum eſſe ab Ariſtotele primo De hiſto-
ria percepiſſet, omnes qui cruſta integuntur, tam qui
caudam gerũt, quàm quibus cauda deeſt, ſub cancri
nomine, uti primus eius impoſitor nominis cẽſuit ap-
pellandos, ceu cancrorum genus & ſpeciem facien-
do. Ariſtoteles autem quarto De hiſtoria, eos tãtum,
quibus corpus rotundum eſt cancros uidetur appel-
laſſe

laſſe his uerbis: Cancris ex cruſtaceis ſolis cauda deeſt,& corpus rotundũ eſt, cum locuſtis ſquillisq; longum ſit. propterea Theodorus malacoſtraca non cancros ſed cruſtata melius interpretatus eſt. ſunt autem carabi, qui locuſtæ à latinis interpretantur: de quibus ſupra latius diſſeruimus cum de locuſtis ageremus. Aſtaci.) Ariſtoteles quarto De hiſtorijs: Cruſta autem intectorum inquit, genus primum carabos: cui proximũ genus alterum eſt, quem aſtacon hoc eſt (ut Theodorus uertit) gammarum uocant, Nam & Plinius libro uiceſimo ſeptimo ubi de aconito loquitur, gammarum marinum hunc appellaſſe uiſus eſt. Differt is à carabo, hoc eſt locuſta brachijs, quæ denticulatis forcipibus protendit: atq; etiam quibuſdam alijs diſcriminibus, quamquam non multis: quem quidem in hodiernum quoq; diem aſtacon uocant. pedes inferiores ad grãdes uſq; diſpoſiti octo, tum grandes ipſi lõge maiores, extremaq́; parte latiores quàm locuſtæ habent, ſed non ſpecie eadẽ. dexter enim ſuum extremum latum & oblongum & tenue habet: ſiniſter craſſum & rotundũ, uterq; tamen ſciſſus in extremo, perinde ut maxilla tam infra quàm ſupra dentatus eſt: uerũ dexter puſillos ſerratosq́; dentes continet omnes: leuus primos ſerratos, intimos uelut maxillares, ſcilicet parte inferiore quatuor & continuos, ſuperiore tres non cõtinuos. Vterq; tamen par-

tem

tem mouet superiorem ad inferioremque astringit. ble
sus item uterque situ inferiore, tanquam nati ad capien
dum premendumque. duo supra os grandes habētur,
alij hirtiusculi paulo ab ore inferiores. mox branchię
os circundant non sine hirsutie frequentes, quas assi/
due mouet. flectit, atque in os adducit duos illos hirti/
usculos pedes. surculi etiam graciles geruntur à pedi/
bus qui ori proximi habētur. Dentes huic quoque duo
ut locustæ, supra quos cornua breuiora tenuioraque
quàm locustæ. Quatuor item alia adsunt cornua, spe
cie quidem duobus illis similia, sed tenuiora & breuio
ra. super hæc oculi constituti sunt parui crassiusculi,
non ut locustæ maiusculi. frons quasi quædam acuta
& aspera supra oculos extat, latior quàm locustæ. de/
nique facies acutior, & pectus latius quàm locustæ, to/
tumque corpus mollius & carnosius. pedū autem octo
numero pars scissa in extremo bifurcatur, pars desinit
indiuisa. quatuor enim bifurces sunt, reliqui quatuor
simplices ex toto pertendūt. quod autem collum ap/
pellant quinque partium foris est, & sextum latius, illud
situm loco nouissimo habetur, tabellis continuatum
quinque. interiora uero in quibus fœminæ prius pari/
unt quàm fœtum edāt, hirtiuscula quædam quatuor
continentur, quibus singulis spinæ singulæ breues at/
rectæque eminent ad exteriora. pectus corpusque totum
leue est, nō more locustarum aculeatum & asperum.
Verum

Verũ in pedibus magnis aculeos partis exterioris maiores esse manifestũ est. Fœminam hoc in genere nullum discrimẽ à mare distinguit. Nã & mari & fœminæ forceps alteruter grãdior more incerto est, parem uero utrunq; neuter unquam habere uisus est. Exuit senectutẽ & ipse aut uere aut autumno post partum.

Maiæ.) Scribendum mææ nomine græco potius quàm latino, ut codices antiqui habẽt: quas Theodorus latino nomine maias interpretatus est. uel legendum carides, mææ, ne Plinius diminutior quàm Aristoteles esse uideatur, maxime cum ab eo hæc omnia mutuatus sit. nam Aristoteles quarto de historia, ut seriatim nomina tantum referã, inquit: Carabus, astacus, caris, męæ, paguri heracleotici. Sunt autem carides quas latini squillas interpretantur, locustis fere similes: à quibus differunt, quod forcipe careant. Squillarum genere continentur gibbæ, craugines, & paruæ quę maiores nunquam effici possunt. Caridas Sophron, Epicharmus curidas, sed & coridas idem Epicharmus & Simonides appellauere, de quibus & Plinius hoc libro & undecimo, Galenus, Athenęus, Paulus, & Oppianus meminere. Squillarum autem generi, quas gibbas uocamus, quini utrinq; pedes situ quo cæteris, quorum proximi capiti acutiores, alij uentri subiuncti, quorum extrema latiuscula sunt. tabellæ ijs nullæ parte supina, prona similis locustarum est. Cau

da ijs est,cui pinnæ quaternæ assunt. Crauginis quo-
que lateri caudæ utrinq; pinnæ adnexæ sunt, quarum
pinnarum media utroq; in genere spinulis horret, ue
rum in craugine latiora,in gibbis acutiora. dicũtur au
tem carides,inquit Athenæus,quoniam caput maius
reliqua parte corporis habeant.Quæ autem mæ uo
cantur,è genere cãcrario maximę sunt: quibus cauda
deest, & corpus rotundũ est,dorso spinoso, cruribus
oblongis:quas uulgus cancreolas cognominat. Pa
guri.) & ipsi è genere cancrario sunt,dorso leui tabel-
latioreq;, pedibus breuioribus ijs quas mæas uocaui-
mus,uerum forcipibus proportione maioribus quic-
quid perceperint uehementer cõstringentibus: in Bri-
tannia quàm maximi reperiũtur,circa saxosa loca uer
santur.cum decoquuntur partim ruffescunt & partim
nigrescũt,inter lautissimos recepti cibos, quos carnis
& digestionis durioris Galenus De uirtute alimento-
rum tradit.Dalmatæ aliquibus in locis in hodiernum
diem paguros, & Veneti cancros porros cognomi-
nant. Heracleotici.) Aristoteles quarto de historia
Cancrorum genus inquit multiplex est,nec facile enu
merandum:maximum quas mæas appellant: Secun-
dum paguri,& quos heracleoticos uocant. Videntur
itaq; heracleotici paguris esse haud quidem dissimi-
les. Leones,& alia ignobiliora.) De leonibus mari
nis Hippocrates, Aristoteles uero nullibi pertractat.
de ursis

de ursis autem marinis è genere crustatorum meminit Hippocrates secũdo De uictus ratione, & Aristoteles De historijs libro quinto. Oppianus uero de leone bellua quadam marina testari uidetur, uerum Plinius de leone inter crustata libro etiam tricesimosecundo meminit, hoc modo: leones quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. Carabi à cæteris cancris cauda distant.) Aristoteles quarto de partibus animalium, ubi de locustis & cãcris loquitur. Sed interest inquit, quod carabi, hoc est locustæ, caudam habent, cancri non habent. locustis enim ut nantibus cauda utilis est. natant enim cauda quasi remo innitendo. At cancris inutilis est, quum uitam agere terrenã, cauernasq; subire soleant. In Phœnice hippœ uocantur, tantæ uolocitatis ut consequi non sit.) Aristoteles quarto de historia: Genus inquit cancrorum litorale Phœnice fert, tantæ uelocitatis, ut uix consequi sit: unde hippeas, hoc est equites illos appellarunt: ijs nihil ferè intus propter inopiam pabuli.

Cancris uita longa.) Aristoteles quarto de historia, locustis tantum, non cancris uitam diuturniorem datã testatur. Pedes octoni omnibus, in obliquum flexi.) Aristoteles libro eiusdẽ historiæ quarto: cancris etiam pedes omnes deni cum forcipibus sunt: Recte itaq; inquit Plinius cancris pedes octonos esse: octo enim sunt forcipibus non annumeratis. nam pau

lo post ipse Aristoteles Cancris, inquit, pedes utrinque quaterni, tũ terni alij eodem modo explentes reliqua. bona pars corporis pedibus caret. pedes omnibus in obliquum flectuntur quomodo etiã insecta mouentur: quæ uerba in codicibus latinis impresſis non inueniês cum tamen in græcis reperiantur. Fœminæ primus pes duplex, mari simplex.) Aristoteles quarto de partibus animalium: Genus inquit cancrarium, & locustarium similia inter se sunt, eo quod utrunque brachia forcipibus denticulatis habeat, sed hæc nõ ingrediendi causa habentur, sed ut ijs quasi manibus capiant, & retineant. Quamobrẽ contra quàm pedes ea flectere solent. hos enim in cauum, illa in orbem flectunt & circumagunt: sic ad cibum capiendum admouendũque commodius agitur. Superior pars in primoribus his mouetur, inferiore immobili.) Aristoteles eodem libro. Cancri inquit superiorẽ sui forcipis partem mouent, non inferiorẽ: habenti enim pro manu, forcipem esse oportet, mordẽdi autem secandique officium dentis est. cancris igitur cęterisque quibus licet ociosius cibum capere, quum in humore non sint oris usus partitus est, ut manibus aut pedibus capiant, ore secent & mordeant, sicuti crocodillo fluuiatili euenit. qui unus maxillam mouet superiorem, quoniam pedes ad capiendum retinendũque inutiles habet: parui enĩ admodũ sunt. itaque ad hũc usum natura os

ci

ei pro pedibus utile condidit. Ad retinẽdum uero un
de ictus inferri uehementius poteſt, inde motus com
modius agitur:infertur antem uehementius deſuper
quàm de parte inferiore.ergo cum utriusq; tum capi-
endi tum mordendi uſus ore adminiſtretur,magis au
tem neceſſarium retinendi officium ſit cui nec manus
ſint neq; pedes idonei,commodius ijs eſt mouere ſu
periorem maxillã quàm inferiorem. Dextrum bra
chium omnibus maius.)Ariſtoteles quarto de hiſto-
ria Cancris inquit forcipes,pedesq; haberi,& ij qua-
les eſſent dictũ iam eſt:omnibus uero magna ex par
te grandior ac ualidior forceps dexter, quàm leuus
eſt.cuius rei cauſam quarto de partibus animaliũ red
dit,his uerbis.Locuſtæ cancriq; omnes forcipẽ dex-
trum grandiorem ualentioremq; habent: parte enim
dextra efficaciora ſuapte natura ſunt animalia om-
nia.reddit autem ſemper natura cuiq; uel ſoli,uel præ
cipue quo uti poteſt,ut dentes, eosq; aut exertos aut
ſerratos aut cõtinuos,& cornua & calcaria & reliquas
huiuſmodi partes, quarum uſus ad defendendũ aut
dimicandum. Aſtaci ſoli non certum ſed alterutrum
æque (ut fors tulerit) forcipem habent grandiorem
tam mares quàm fœminæ. cauſa autẽ cur forcipem
habeant quod ex eo genere ſint, quod forcipem ha-
bet: cur alterum grandiorem incerte, quod non inte-
gram ſui generis naturam tenet, ſed ita degenerat,ut

quod ad aliud destinatum est, eo non eodem sed ad gressum utatur. Pinnother autem uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriç. huic solertia est, inanium ostrearum testis se cōdere, & cum accreuerit migrare in capaciores.) Notandū est duo esse cancrorum minimorum genera. quibusdam uiuentibus nascitur, & reperitur ut in pinnis cōcharum generis maximis est uidere, ab Aristotele pinnother siue carcinion appellatum. alterum oblongum quod & carcinion hoc est cancellus, aut squilla parua ab eodem Aristotele nuncupatur, quod non conchis uiuentibus, ut pinnother, sed terra limoq́ principio nascitur, ac dein conchulas ingreditur uacuas. De primo autē genere, hoc est pinnothere, Aristoteles quinto de historijs sic tradidit: Cancri colore albido, corpore admodum parui in nonnullis testa operti generis nascuntur, & plurimi quidem in mitulis foliatis, mox in pinnis, quos pinnotheras uocant, quin etiam in pectunculis atq; ostreis, uerum ij nullum conspicuum capiunt incrementum. De altero uero genere ita paulo post loquitur: Cancellus ille concharū hospes principio ex terra limoq́ consistit, mox conchulas ingreditur uacuas: ubi cum excreuerit transit in concham ampliorem, uidelicet aut naticis, aut turbinis, aut alicuius similis. sæpe etiam paruam buccinam subit, ingressusq́ ampliorem illam gerit, pari modo, & uiuit in domici

in domicilio capaciore, rursusq́ excrescens aliam pe-
tit ampliorem. & hunc intellexisse Plinius uidetur,
hic similis testa contectis animalibus est, quapropter
ijs in ancipiti esse, genusq́ sibi uendicare utrunq; ui-
detur. forma similis araneis est, nisi quod partem cor
pori & pectori subditã ampliorem quàm aranei ha-
beat. cornicula duo ruffa, tenuia, quibus oculi toti-
dem subiacent, qui nunquam intro recedant ut can-
crorum. sed semper eminentes appareant. os sub ijs
est quod uelut capillamentis quibusdam plurimis cir-
cundatur. his pedes subiuncti duo bifurces, quibus ci
bum ori admoueat. bini item utriq; adhærent lateri,
& tertius paruus. thoracis pars inferior mollis tota
est, disiectoq́ sinu pallidum intus cernitur: meatus ab
ore ad uentrem pergit, foramen excrementi perspici
nullum potest. pedes ac thorax duritiẽ præ se ferunt,
sed minus quàm cãcri. nexu nullo testis adhæret, pur-
purarum modo & buccinarũ, sed absolutus liberq́
uagatur. oblongior est qui turbinem subit, quàm qui
neritem. genus enim diuersum est, quod in nerite de-
git, cætera quidem non absimile, sed dextrum bifur-
culatum pedem paruum habens, cum leuum grandi-
usculum habeat. cuius rei causa est, quoniam turbines
omnes si erectos cõponas, ut pars tenuior & acutior
cælum suspiciat, & pars amplior terram despiciat, hia
turam obtinẽt à sinistris: quamobrem cum leuus pes
sine

ſine impedimento liber ſit,& exerceri poſſit,ſuſcipere facilius incrementum poteſt: dexter uero cum reſtri/ ctus & impeditus ſit,neq; ita commode ut leuus exer ceri poſſit,augeri minime ualet: quam quidem ratio/ nem Ariſtoteles cum quarto de hiſtoria cancellũ ita deſcriberet,nõ aſſignauit. Dalmatia, Iſtria & paludes noſtræ Venetæ plurimum abundãt hoc genere. Sed de cruſtatis in particulari iam dictum ſit,de quibus in uniuerſum etiam aliquid referre congruum eſt. Cru/ ſtatum itaq; genus ex eo quod ſanguine caret parti/ bus pluribus uacat. Iam enim uiſcera, quæ cuiq; ſan/ guineo inſunt generi omnia, nullum cruſta intectum quod habeat nouimus: ſed communes generi utriq; partes, gula, uenter, inteſtinum. Et cum mare omnia eius generis ore excipiant,cancri parte oris exigua ad/ ducta reſpuunt, locuſtæ ſuas ad branchias tranſmit/ tunt,quas ipſę plures quàm cætera habent. commu/ nis enim omnibus branchiarum adnexus eſt. dentes omnibus bini,& carnoſum illud quod linguæ propor tionetur,eadem cauſa qua ſanguineis, uidelicet ad ci/ bum ſentiendum. nam locuſtis dentes duo primores, & in ore caruncula illa conſtituta pro lingua eſt. tum uenter os protinus excipit præterquam locuſtis: ijs enim gula ante uentrem exigua,mox à uentre inteſti num,quod locuſtis,& ſquillis, & gãmaris rectè in cau dam finit, qua excrementa emittunt,& oua pariunt.

cancris

cancris qua applicatum illud operculum geritur, me-
dio applicaminis ipsius, uerum ijs quoq; parte exteri-
ore, qua oua pariūt, desinit. Fœminis itē huius generis
locus ouis deputatus, iuxta intestinū omnibus est: &
quā mutē siue papauer appellarūt, amplius parciúsue
habent hæc omnia genera. Discrimina propria con-
templari in singulis congruum est. Locustis igitur (ut
modo dixi) dentes bini maiusculi, & uenter, quo hu-
mor similis muti continetur. caruncula illa etiam inter
dentes linguæ repræsentans effigiem, & gula ab ore
breuis, quam uenter membraneus excipit: cuius ostio
tres denticuli inhærent, duo aduersi, reliquus infra. in
testinum uero à uētris latere simplex, pari crassamen
to, ad excrementi usq; ostium fertur. Hæc locustæ, &
gammari, & cancri sortiūtur. sed locustis meatus quo-
que à pectore pendens ad excrementi exitum perti-
net, qui fœminis pro uulua est, maribus genitalis semi
nis receptaculum sufficit. meatus hic iuxta cauū carnis
continetur, ita ut media caro interiaceat. intestinum
enim deuexum pertingit, meatus uero cauo applica-
tur, nec secus quàm in quadrupedum genere hæc ha
bentur. nulla maris meatum ac fœminæ differētia di-
stinguit. quippe cum uterq; tenuis sit & albidus, &
humorem intra se continens pallentem. uterq; etiam
ex pectore pendet. Squillas etiam ouum clauiculasq;
similem in modum habere certum est. maribus sanè

præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partibus, colore formaq́; promuscidi sepiarum proxima: uerũ hæc torta in uertiginem more buccinarum papaueris, quorum origo ab acetabulis, quę subdita pedibus nouissimis ordinãtur. Caro in ijs quoq; est colore sanguinis rubra, & tactu lento, nec simili carni. ab hoc pectori anfractus alter strue buccinea, crassitudine lineæ sese porrigit: sub quo duo quædam arenæ conditioni similia, semini genitali accommodata, intestino adnectuntur. hæc in mare. fœmina autem ouum rubidum parit membranaq́; obuolutũ prętenui, uentri laterićq; utriq; intestini adnexum, atq; ad carnem usque adhærens. partes has habent interiores, atq; exteriores. cancri autem forcipes pedesq́; habent, & ij quales essent dictum iam est: quinetiam de oculis diximus, uisum parti plurimæ esse in obliquũ. Alueus uero totius corporis indiscretus est. nec enim caput distinctum, nec aliud quicquam. oculi non eodem situ omnibus positi, sed alijs è latere supra continuo sub prono amplo distãtes discrimine, alijs in medio breui discrimine, ut heracleoticis, ut maijs. os oculis subditum, in quo dentes duo, ut locustis, uerum non rotundi, sed longi. tegmina dentes operiunt duo: inter talia interiacẽt quædam qualia locustarum dentibus adnecti exposui. humorem igitur ore accipit, tegminibus illis depellendo:
emittitq́;

emittitq́ meatu oris ſuperiore, adductis meatibus, quà interfluxit. Duplex ille meatus ſub oculis eſt. quoties ergo aquam acceperit, utroq; tegumento os obturat, atq; ita reſpuit humorem. Gula poſt dentes breuis admodum eſt, ita ut protinus uenter os excipere uideatur. uēter biſulcus gulæ ſubiungitur, cuius ex medio inteſtinum ſimplex & tenue procedit, quod ſub applicato exteriore operculo deſinit, ut dictum eſt. quod autem inter tegmenta interiacet, huius ſicuti locuſtarum dentibus adnectitur. humor intus in alueo pallidus, & minuta quædam oblonga albida cōtinentur, ruffa etiam alia maculis diſperſis. Differt à fœmina mas magnitudine, craſsitudine & operculo. id em̄ amplius in fœmina eſt & diſtantius, & hirſutius, & opacius, quale etiam fœminæ locuſtarum ſortiuntur. Coire etiam plane cernuntur, quoniam eorum coitus diuturnior eſt. alterum etiam eorum marem eſſe, alterum uuluam habere bifidam certum eſt. coeunt modo eorum quæ in auerſum mingunt, cum alterum ſupinum, alterum pronū applicauerint caudas. & enim ne parte ſupina ſuperueniant pronam, impediunt caudæ præ ſuarum pinnarum prolixa appendice. habent in hoc genere mares tenues genitales meatus, fœminæ uuluas membraneas ad inteſtinum fiſſas hinc atque inde, in quibus gignitur ouum: quod cum frigidiore conſtent natura generant imperfectum, uerum

quod foris perficiatur, & recipit incrementum. Cruſtata, inquit Paulus, ut gammari, paguri, cancri, locuſtæ, ſquillæ menſis quidem cōueniunt, ſed coctu difficilia ſunt: ac ſi ſæpe in aqua dulci elixentur aluū ſupprimunt. Cruſtatorum natura ita ſe habet. Ex eodem genere ſunt echini.) De teſtatis hic capitis initium eſſe debuiſſet. nam de iјs nunc quæ teſta operiuntur incipit pertractare cum dicit: Ex eodē genere ſunt echini: id eſt, echini marini ſunt ex eodem genere, ſcilicet quod ſanguine caret. nam ſuprà Plinius capite uicesimooctauo tria prodidit piſcium eſſe genera, quæ ſanguine uacāt, his uerbis: Piſcium quidam ſanguine carent, de quibus dicemus. Sunt autem tria genera, imprimis quæ mollia appellantur, deinde cōtecta cruſtis tenuibus, poſtremo teſtis cōcluſa duris. & ſimiliter cum de cruſtatis poſtea tractare capite xxx. cœpiſſet, dixit. Locuſtæ cruſta fragili muniuntur in eo genere, quod caret ſanguine. ſic etiam hoc loco cum de teſta opertis, uti de tertio genere quod ſanguine caret, acturus eſſet inquit: Ex eodem genere ſunt echini, id eſt, echini ſunt ex eodem genere quod ſanguine caret.

Quibus ſpinæ pro pedibus, ingredi eſt his in orbem uolui.) Ariſtoteles quarto de hiſtoria: Spinis ſuis echini utuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, ſedemq́ꝫ permutant. & infra: Echini inquit, inter teſtacea genera, quibus facultas ingredien-

di eſt,

di est. quod item quarto de partibus animalium meminit. Ex his echinometræ appellantur, quorũ spinæ longissimę, calices minimi.) Aristoteles eodẽ quarto de historia: Genera echinorum plurima. primum quod cibo idoneum est, in quo quæ oua appellãt magna esculentaq; cõsistunt, pariter in maiore corpore & minore: nam nouelli adhuc paruiq; pleniusculi illis constant. secundum ac tertium spatagi & brissi, quæ genera pelagia sunt, raraq; inuentu. Ad hęc quæ echinometra appellatur, quasi matrem aut matricem dixeris echinorum, quæ quidẽ omnes magnitudine excedit. Genus item aliud est minutum, spinis lõgis præ durisq;, gigni in alto gurgite solitũ, quo nõnulli ad distillationẽs urinæ medicamento utuntur. Circa Toronen candidi nascuntur spina parua.) Aristoteles quarto de natura animalium, circa Toronen inquit echini nascuntur candidi & testa & spina & ouo, augeri forma productiore quàm cæteri soliti. spina ijs parua, nec rigida sed mollior. nigra autem ori illa applicata plura & ad foramen exterius coeuntia habẽtur, sed disiuncta inter sese, quibus quasi interuentu liminum discriminantur. mouentur agilius & frequentius, qui sunt cibo idonei, cuius rei argumentum, quòd semper aliquid algæ suis spinis implexum gerãt. Oua omnium amara, quina numero.) Aristoteles eodẽ quarto de historia libro: Sũt ergo inquit echinis omnibus

oua,ſed nõnullis exigua,nec cibo apta. Et paulo poſt: Ventri autem ſubdita ſunt quæ oua appellant,membrana obducta,diuerſa,eodẽ in omnibus impari quinario numero,quorum quod nigricat parti creditum eſt ſuperiori,ex dentium origine pendens, amarũ nec eſculentum Ora in medio corpore in terrã uerſa.) Ariſtoteles eodem in loco: Euenit autem echinis, ut quod caput appellãt, & os uerſum in terram ſit:quod uero ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſupra habeatur: quod idem omnibus turbinatis patellisq́ꝫ euenit. paſtus enim de imis petatur neceſſe eſt, unde fit ut os inuerſum ad paſtum ſit, excrementum uero ſuperius parte prona teſtę cõtineatur. Tradunt ſæuitiã maris præſagire eos, correptisq́ꝫ operiri lapillis: mobilitatemq́ꝫ pondere ſtabilientes, nolunt uolutatione ſpinas atterere. quod ubi uidere nautici, ſtatim pluribus anchoris nauigia infrenant.) Plinius etiam libro decimooctauo inquit: Echini affigentes ſeſe, aut harena ſaburrantes,tẽpeſtatis ſigna ſunt. Oppianus quoqꝫ libro ſecũdo tradit echinum præſagire tempeſtates & lapillis operiri, ne agitatione procellæ ſpinas atterat. eſt autem echinus marinus teſtacei generis ut dictum eſt,ericius uulgo nominatus, forma orbicularis, ſpinis circumuallatus, quibus pro pedibus utitur in orbem ſeſe uoluendo, nec aliter ingreditur. cui caro negata eſt: idq́ꝫ ipſum habet peculiare, ut nullam

intus

intus carnem contineat. nigra quædam in omnibus uice carnis spectamus. dentes quini in omnibus sunt, caui intrinsecus, inter quos caruncula quædam interiacens linguæ officio fungitur. mox iungitur gula, deinde uenter in partes quinq; distinctus, perinde ac si plures numero uentres hoc animal habeat. sunt enim omnes distincti, plenicq; uacantis materiæ ex stomacho uno dependēt, in unumcq; ostium excrementi finiunt quà testa forata est. uentri autem subdita sunt, quæ oua appellant, eodē numero atq; impari: quina enim. ratio, quòd non ouum est quod ouum uocatur, sed quòd bona animalis enutritione alimoniacq; prouenìat. fit ostreis quidem in altero tantummodo latere id quod oui nomine appellatur, idemcq; est quod echinos habere dicimus: sed cum testa echini non modo cæterorum ostreorum orbem colligat unum, sed in globum circumagatur, ut non partim talis, partim non talis formetur, sed usq;quaq; similis sit: (undiq; enim in se nutibus suis conglobatur) idcirco ouū quoque simili modo habeat necesse est. non enim ambitu ut cætera dissimili constat echinus. nāq; ijs omnibus caput in medio situm est: quam quidem corporis partem sitū tenere superiorem certū est. Nec uero ouum habere continuum potest, quando neq; cætera generis eiusdem sic habent, sed altero latere tantum sui orbis. ergo cum id commune omnium sit, proprium autem illius

tem illius, ut globi ſpeciem gerat, oua numero impari ſint neceſſe eſt: nam ſi pari eſſent, per diametrum diſpoſita haberentur, cum ſimilem hinc atq; inde ſeruari rationem interualli conueniat. ſic autem diſpoſitis utroq; latere orbis ouum haberetur, quod in cæteris oſtreis non eſt. altero enim latere ſuæ oræ id habent & oſtreæ & pectines. itaq; terna aut quina, aut quolibet alio numero impari eſſe neceſſe eſt. ac ſi terna eſſent, diducta inter ſe laxo admodum interuallo haberentur: ſi plura quàm quina continuum prope ouum redderet: quorũ alterũ non melius eſt, alterũ fieri non poteſt. quina igitur oua echinos habere neceſſe eſt, quã ob cauſam uenter quoq; quinquepartitus eſt, & dentes totidem habentur. ſingula enim oua cum quaſi corpora quædam animalis ſint, modũ quoq; uiuendi ſimilem habeant neceſſe eſt. hinc enim capitur incrementum: nam ſi uenter unus tantummodo eſſet, oua aut longe diſtarent, aut totum alueum occuparent, ut echinus & difficile moueretur, & cibi minus impleretur. Cum autem quinq; numero internalla ſint, uentrem ſingulis adiunctũ quinquepartitum eſſe neceſſe eſt, eademq; de cauſa dentes etiam totidem habentur: ita enim natura ſimilem rationem prædictis membris reddiderit. Sed quam ob cauſam oua numero impari, totq; numero echinus habeat dictum eſt. cur autem alij parua admodum, alij magna, cauſa eſt
quòd

quòd natura constant alij alijs calidiore. calor enim cibum concoquere plenius potest: quamobrem qui cibo inutiles sunt, in ijs excrementi plus est. mobiliores etiam facit natura caloris, ut pascātur nec stabiles maneant: cuius rei indicium est, quod eorū spinis aliquid semper adhæreat, tanquam crebro moueantur. spinis enim ut retulimus, ut pedibus utuntur. echinis autem cibo idoneis & si uerno autumnaliq; tempore præcipue ubertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur ut ouis omnino careant: sed maxime plenilunijs diebusq; tepidis restituuntur redduntur q; pleniores, præterquam ij quos pyrræus fert euripus. nā illi hybernis mensibus meliores sunt, parui quidem, sed pleni ouorum. echinos miræ magnitudinis in insulis ante Eufraten reperiri Strabo autor est. Haberi & fluuiatiles echinos Paulus Aegineta prodidit. est & echinus terrestre animal, cuniculi magnitudine, sed specie porcina, aculeis uallatus quemadmodum histrix est: ubi uero sensit uenantem, cōtracto ore pedibusq;, ac parte omni inferiore, qua raram & innocuam habet lanuginem, conuoluitur in formam pilę, ne quid comprehendi posſit præter aculeos: in desperatione uero urinam ex se reddit tabificam tergori suo spinisq; noxiam, propter hoc se capi gnarus. cute cuius expoliūtur lina, & uulgo ericium appellant. echinus tam aquatilis quàm terrestris græca uox est, à latinis erina

ceus appellatus:quamquam Theodorus echinũ marinum ubiq; in Aristotele non aliter quàm echinum interpretatus est, Plinium forte imitatus, attamen qui terrestris est erinaceum conuertit. & echinus græcis uas ęreũ significat, in quod testimonia cõiecta signabantur. sed & fœni partem, & oleæ genus. item muliebris ornamenti, nõ dissimilis omnino brachialibus & armillis. Pollux autor. & herbæ genus apud Galenum, quam & erinon Dioscorides uidetur appellasse, quamquam in uetustis codicibus nõ erinos, sed echinos legitur. est & apud Hippocratẽ echini herbę mentio. dicuntur & in castaneis echini, quia eo modo quo echini marini aculeis armati sunt. Græci eñ echinon hirtum uocant, inde echinatum dicimus: quod ad similitudinem castanearum calycis aculeis hirtum est.

EX CAPITE XXXII.

In eodem genere sunt cochleæ, aquatiles terrestresq; exerentes se domicilio &c.) Aristoteles quarto De natura animaliũ ubi loquit de turbinatis. Caro inquit prima in ore testæ, quam omnia torosiusculam habent, aliis magis talis, aliis minus. caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo, quæ pro magnitudine animantis plus minusue capiunt incrementi. Exerũt caput more omnia eodẽ, ideoq; per metũ retrahunt intro, nonnullis etiã os & dentes acuti breues

& te-

& tenues, ut cochleis. Promuſcidas item gerunt modo muſcarum, quod quidem membrum linguæ effigiem præ ſe fert. Plinius item libro undecimo: Cochleis bina ineſſe cornua ad prætentandum iter tradit. inquit ergo Plinius hoc loco: in eodē genere ſunt cochleæ, aquatiles terreſtresq́ &c. hoc eſt cochleæ ſunt in eodem tertio genere teſtatorum quæ ſanguine carēt, ut echini: quemadmodū de ijs ſuperius expoſuimus. ſunt autem cochleæ inter teſtacea quæ ſanguine carent. Verum aliæ aquatiles, aliæ terreſtres ſunt, quæ item in plures ſpecies diſtinguntur. aquatiles cochleę ſunt, quæ græce ſtrombi, latineq́ turbines communi alio nomine nuncupātur, quod ex amplo in tenue deficiant in uertiginem torti, quibus caro laxior continetur & abſolutior q̄ cæteris biualuis & uniualuis generis. Mouentur ſanè omnes & ſerpunt parte dextra, non ad uertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Interiorum natura ſimilis quodā modo in omnibus eſt. differunt enim inter ſe magnitudinis exceſſusq́ effectu. gula ijs à uentre duplex lōga porrigit ſe uſq; ad id quod mutem ſiue papauer appellant, quod postremo fundo commiſſum eſt. Hæc ergo ut in purpuris & buccinis conſpicua in clauicula teſtæ cōtinetur. quod autem gulæ ſubiungitur inteſtinū eſt, gulæ ipſi continuum, ſimplexq́ ex toto uſq; ad exitum, cuius initium circa anfractum papaueris eſt, qua & laxius

hæret:quod enim papauer appellatur, quasi materia uacans atq; excremētitia est. Hinc sursum uersus re/plicans carnis repetit sedem, finitq; ad caput, unde e/ijcitur excremētum pariter in omnibus turbinatis ge/neribus, tam aquaticis quàm terrestribus. Partes exte riores eius generis differentijs uariantur. nam biualui/bus turbinata quodā modo assimulātur. quippe quæ omnia operculo quodam congenito carni patulæ op posito claudantur, ut purpuræ, buccinæ, natices, & reli qua generis eiusdem, idq; præsidij causa: quà enim te sta nō protegit, facile offendi possent ab ijs, quæ ex/trinsecus inciderent. Turbinati etiā generis alia in an/fractum intorta sunt, ut buccina: alia in globum tan/tum circumacta, ut echinorum genus ex Aristotele quarto de partibus animalium. Cochlearum genus coire perspectum est, sed an ortus earum per coitum sit nec ne, nondum exploratum satis habetur. cochle/as autē terrestres siue limaces cochlias & cochlia Græ ci uocant. nam cochlos & cochlax marinos calculos si gnificat. Est & cochlos apud Aristotelem animal te/staceum, & aliud quàm limaces, à Theodoro dictum Vmbilicus. hoc & cochlian est ubi Aristoteles appel let, sicut limacem quoq; cochlon. Cochleæ igitur om nes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto: quæ cum exerunt caput, bina illa cornicula ut dictum est prætendunt, equinamq; seu potius bouinam effi/

giem

giem præferunt. Quapropter Veneti ab eiuſmodi ſi-militudine eas bubalos appellant, repuntq́ꝫ tegmina ſua ſecum ferentes. unde Cicero terrigenã, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam cochleam deſcripſit: addidit ſanguine caſſam, ut excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguinis compotem. Teucer autem limacem ad exemplum quæſtionis ludicrę, ita finit. animal ſine pedibus, ſine ſpinis, ſine oſsibus, cruſtatum, oculos nunc exerens, nunc retrahens, qua ſi innuens cornicula illa pro oculis haberi: qui etiã minus rectè cochleas inter cruſtata poſuit, quæ omnia à Plinio & Ariſtotele negata eſſe uidentur. Sunt enim cochleæ inter teſtata, non cruſtata. Inuenio limacis genus cocalian ab Ariſtotele uocari, & aliud abrotonẽ, quamquam ſunt qui locuſtam putãt. item qui apem, alij qui piratã in eo uocabulo intelligant. Saliua cochlearum, quæ punctis acu uel ſtilo carnibus manat, à Græcis ut Galenus inquit myxa dicitur, hoc eſt mucoſus lentor ſiue mucor mucúsue. laudatiſſimę habentur in Sardinia Africaq́ꝫ ex M. Varrone Dioſcorideq́ꝫ. Africanis duplex genus, nudarũ tectarũq́ꝫ, quibus magna fœcunditas. mox præcipua laus eſt Solitanis à patria & balearicis, quas in ſpeluncis naſcentes cauticas nominant. Item inſulis Aſtypalęa, Chio, Sicilia, necnon Ligurũ alpibus natæ, quas pomatias uocant. Siculæ uero commendantur, quamdiu paruæ

ſunt,quia magnitudo duras facit auferteq; ſuccũ. laudantur & caprearum inſulis. Præterea ſunt quæ albæ ſiue albulę in reatino agro,itemq; acceratę latęq; multifariam naſcẽtes. Strabo cochleas prædicat linuſias, ab agro cui nomen lino eſt, iuxta Pityuntem,medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio. Nec non ſylueſtres adhæreſcentes frutectis & ſentibus, quarum genus ſeſilon nominant.fluuiatiles uirus habent.In Aegypti Nilo grandiſsimæ feruntur,uocales ululantium expreſſa ſimilitudine.In Illyria etiam amplitudine commendantur.iam aliæ in uſu ſunt,aliæ cibis damnatæ.cochleę mire in Campania caulẽ aſphodeli id eſt haſtulæ regiæ perſequuntur, & ſugendo arefaciũt.limax teſta detracta hebeteſcit.proceſſu uti que temporis,id quoq; in aureliã tranſit ut eruca,atq; immobile uiuit.ſed quid nam ex eo animalis pennati oriatur, compertum non adhuc eſt. Vbi etiam limax ſit neque ſus eſt,neq; perdix: omnes enim limaces ab his eduntur.

EX CAPITE XXXIII.

ECTINES in mari ex eodẽ genere habentur.) Similiter pectines ſunt ex eodem genere, ſcilicet teſtatorum quæ ſanguine carent. ſunt aũt pectines conchæ ſtriatæ,teſtis biualuibus,altera tamen tumida, altera plana, binisq; auriculis angularib. & reſeratiles ſunt: ab al

ab altero enim latere nodo ligantur. admoto quoq; digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe, ut cernentes. Pectines ait Ariſtoteles locis harenoſis ſui ortus initia capere, & celeri incremẽto augeri, quippe qui anno perfici poſsint, quos etiam uolare aiunt. Et quoniam ſua cuiq; poteſt eſſe ſententia, ego non exiſtimo pectines uolare poſſe per aera. cum enim callo illo interiori ambæ teſtæ adeo cõnexæ ſint, ut difficile diuelli queant, non poſſunt ita libere aperiri, ut uolare ualeant. quamobrem uolare hoc in loco pro ſalire celeriter in modum uolatus, & diſcurrere de loco ad locum potius interpretarer. pectines enĩ tãta uelocitate dehiſcunt, ut ex uehementi repercuſsione ſaliant & ſuperiactent, ut quaſi uolare uideãtur. ſic enim Ariſtoteles quarto de hiſtoria tradidit: Concharum item alia ſe mouent ut pectines, quos etiam uolare nõnulli aiunt: nam & de ferramento quo capiuntur ſæpe exiliunt. & alibi: Pecten potiſsimum plurimumq; ſe mouet uolatu. quod etiã Plinius ſuperius capite de loligine commeminit, pectunculos eos appellando. & quidẽ pectines cum anni pluuij ſunt, tunc magis trahunt rufum colorem. iam in pyrrhæo euripo pectines aliquando defuerunt, non modo propter ferramentum quo piſcatores abradendo ubertim caperent, uerum etiam propter ſiccitates: qui tunc quidem optimi, cum grauidi ſunt. ſed quamquam pectines grauidos dicimus,

tamen

tamen nullum eorum uel coitum uel partū uidemus, ſed tantum modo ouum illud uocatum. laudatiſsimi Mytilenis, ut Philillius Phrynicus & Ariſtophanes tradidere, Tyndaridæ, Salonis, Altini, Antij, in inſula Alexandriæ in Aegypto. Reconditi & ipſi in magnis frigoribus ac magnis æſtibus.) Ariſtoteles octauo de hiſtoria: Pectines canis exortu latēt: ſed eorum plurima ſanè latent, & algore urgente & æſtu. & quinto eiuſdem hiſtoriæ: Latent aliquamdiu in harena pectines, quos & Veneri cōferre Alexis in Pamphila teſtatum reliquit. Vnguesq́ꝫ uelut igne lucentes in tenebris, etiā in ore mandentium.) De unguibus quos Græci onychas uocant, Plinius eadem repetere infra uidetur hoc libro, quos & dactylos, hoc eſt digitos & ſolenes, & aulos & donacas triceſimo ſecundo uolumine appellauit, nec in ijs aliam differentiam fecit Athenæus, quàm quę inter mares & fœminas: quemadmodum & Diphilus, ſolenes inquiens ſunt multi ſucci, & mali & uiſcoſi: & mares ipſarum ſunt uirgati, & coloris cœleſtis, de quibus etiā meminit Speuſippus. ſunt autē ungues è concharum genere, leues, digitalis longitudinis, tenuesq́ꝫ, ab humanorum unguium ſimilitudine ſic appellati, binis quidem concluſi ualuulis, uerum utroq́ꝫ latere connexi, ad ſtrepitū ſe ſubtrahentes, inferiusq́ꝫ ſubſidentes, quoties ferramentum ſentiunt admoueri: exiguo nanq́ꝫ extant, reliquo autem corpore

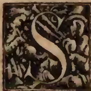
corpore perinde ac in cubili occuluntur, euulsiq́ uiue/
re nequeunt: locisq́ harenosis sui ortus initia capiũt,
ex Aristotele: harenaq́ etiam pascuntur ut testatur
Oppianus. Veneti conchas lõgas cognominãt. Hinc
& piscatores ostrearum soliniſtæ nominabantur, ut
Athenæo placuit. & unguis operculum conchylíj est,
quale in purpura uisitur: in paludibus Indiæ nascitur,
ubi regio eius nardifera est, ideoq́ odoratus conchy/
lijs fruticem nardi pascentibus. leguntur hæc è lacu,
cuius palustria æstate siccantur. Prima tamen autori/
tas à rubro mari adductis colore subcandido, pingui
bus. nigricant Babylonij, minoresq́ sunt. utriq; gene/
ri odor suauis, castoreum aliquatenus imitans cũ suf/
fitur. autor est Dioscorides. nonnulli uero ostraci/
um appellant, siue ostracon. Galenus poma hoc est
cauum, siue quod idem est operculum, etiam in pur/
puris. onycem uero Paulus testam uocari dicit con/
chylij, duntaxat indici, quod & condylion appellat.
condylos certe ostrei genus est eidẽ Paulo. & ampul/
la ungenti onyx quandoq; dicitur. Firmioris iam te
stæ murices.) De muricibus infra suo loco differemus

Nauigant ex his Neritæ &c.) Nerites quã Theo/
dorus naticem interpretatur turbinati generis est, te/
sta leui, ampla & rotũda: forma buccinis proxima est,
papauere tamen non nigro ut illa sed rubro. testę ad/
nexum corpus mediũ eius firmiter est. pascuntur hęc

F mari

mari tranquillo absoluta saxis, quibus etiam adhærescunt, more patellarum & muricum, & cæterorum generis eiusdem, nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod uelut operculum sibi posside͂t. rimis cauernisq; saxorum generantur: celeriq; incremento augentur. qui natices capiunt, non aduerso flatu, sed secundo adeunt, quoties escam persequuntur. nec uoce ulla, sed silentio agunt utpote cum & olfaciant, & audiant: nec fieri posse aiunt quin subterfugiãt, si uox proferatur.

EX CAPITE XXXV.

SED quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas.) De purpuris & conchylijs inferius peragemus, ubi Plinius mentionem facit abunde. Sunt autem margaritæ (ita enim lingua indica appellant, ut Arrianus autor est) quas Romani soli ut inquit Plinius uniones appellarũt, quod nullæ duę margaritæ simul reperiantur, sed semper discretæ & unæ, specie tum orbiculares, tum ętiam ouales fastigiata longitudine, elenchi appellati, candore nitentes, si noui sunt: nam cum uetustate decolores deterioresq; efficiuntur. Laus enim omnis in candore, magnitudine, orbe, leuore ponderéq; cõsistit, & maxime qui exaluminati uocantur. Speciem quoq; unionum habent quæ physemata & tympania Græci uocant, parte altera tumida: sed differunt, quod physemata sunt aere

inflata

inflata ſine corpore, tympania intus ſolida, ut inferius liquebit. oriuntur in cōchis, haud multum oſtrearum conchis differentibus, teſta interius leui ac perlucida, quæ ad dealbandam faciem ſine nocumento præclara res eſt, ſi eam in puluerem minutiſsimum cultro raſeris, poſtmodumq́ꝫ aquæ exiguo maceratam nocte ori circumliueris, ac mane poſtea fruſto telæ tenuiſsimæ aqua madefacto leuiter abſterxeris. ſunt & aliæ conchæ quæ generāt uniones. nam circa Boſphorum thracium, quem nunc Strictum Conſtantinopolis uocant, uniones ruffi ac parui reperiunt in conchis, quas myas appellant, & in Acarnania, quæ uocatur pinna gignit. Iuba quoqꝫ tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo: ipſum unionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilē. Similiter & Androſthenes teſtatur quoddā cōcharum genus in India reperiri, ex quibus margaritę uellūtur, pectinis effigie, niſi quod nec auriculas habent ut pectines, nec teſtas aſperas, ſed leues, quas indigenæ berberim & berberion cognominant, ut autor eſt Athenæus. Megaſthenes item ſcribit, ut Arrianus refert: Conchas in quibus margaritæ aut uniones gignuntur retibus capi, gregatimq́ꝫ multas ueluti apes depaſci, regemq́ꝫ ſuum habere: ac ſi contingat regem comprehendi à piſcatoribus, eas protinus circūfundi, nec uim effugere: fugiente rege, & ipſas effugere. earū car

F 2 nes

ries Indos corrumpi finere, osse ad ornatum uti. Sunt & cochleæ margaritiferæ Plinio tricesimosecundo uolumine: quarũ generis sunt pentadactyles, meliceba-les. echinophoræ dicunt. quibus cãtant. Fertilissima est Taprobane & Toidis.) Est alia insula ex Plinio libro sexto Tylos appellata, plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiusdem nominis. Quare præcipuum custodiunt pelago altius mersæ quàm ut penetrent radij.) Videtur Plinius ex uerbis quæ paulò supra retulit sibi ipsi contradicere. nam si conchæ hæ margaritiferæ altius & in profundo maris stabulentur, ut hic & libro tricesimotertio testat, ubi ait: ut iam minus temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas, tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam oscitatione impleri roscido cõceptu, & pro qualitate roris accepti uniones candidæ & sordidæ atque pallentes fieri poterunt? Propterea cum in profundo maris cõchas degere secundum naturam sit, censeo margaritas neque concipi, neque eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesque huiusmodi sibi per ætatem accidere. Quæ uocant physemata efficere.) Physemata margaritarum quidem speciem habent, uerũ aere sunt inflata, à bullarum similitudine, quæ in aqua spiritu excitãtur, præcipue dum bullit. bullas enim physemata Græci uocant

cant

cant. Ob id tympana nominantur.) Codices antiqui tympania scriptum habent, ut sit à tympano: quemadmodum & inferius crotalia à crotalo, nō crotala nuncupauit. Est autem tympanū instrumentum ex una parte tumidum & rotundū, ex altera planum membrana clausum, intus uacuum, uulgo uaccarum uocatum, quod baculo feritur, cum turmæ equitū ad pugnam concitatæ sunt. inde margaritæ quæ ab una parte tumidæ seu rotundæ sunt, & ab altera planæ, à tympanorum similitudine tympania nominantur.

Operitq; opes, gnara propter illas se peti.) Codices omnes tum manu scripti tum etiam impreſsi legunt: Operitq; opes suas, gnara propter illas se peti.

Nam apud Græcos non est, nec apud barbaros inuētores eius aliud quàm margaritæ.) Ita inquit Arrianus, lingua Indica appellantur margaritæ. Hermolaus uero uidetur indicare hoc loco uniones alio etiam quàm margaritæ nomine apud barbaros appellatos fuisse, allegans Androsthenem in paraplo Indiæ, ut Athenæus autor est, scripsisse ostrei genus illud margaritiferum in India uocari berberim, specie pectunculi, non tamen cælata sed leui testa, nec auriculas habere duas ut pectines, sed unam: cum tamen Plinius non de conchis ijs margaritiferis ut Androsthenes, sed de margaritis siue unionibus ipsis loquatur, alio profecto carentibus nomine. Immo Plinius

F 3 dixit

dixit, uniones non uno conchæ genere nasci, earum nomina ferè omnia reddens. nam genus unum haud multum ostrearum conchis differens esse meminit, & quæ circa Bosphorum Thracium uniones gignunt, myas uocari, & in Acarnania quæ uocatur pinna gigni, & Arabicis concham esse similem pectini insecto hirsutam echinorum modo. necnon cochleas margaritiferas reperiri libro tricesimosecundo retulit, quarum generis sunt pentadactyles, melicembales &c. eradendũ uidetur in uerbis Hermolai hirsutaq́;, nam si testa leuis est, nõ erit hirsuta. Indicus specularium lapidum squamas assimilat.) Vetusti codices ubiq; & quidem rectius legunt, assimulat. Dicimus assimulo pro comparo nõ assimilo, quod pauci animaduerterunt. Summa laus coloris est exaluminatos uocari.) Exaluminati uniones illi appellantur, qui colore maxime præstant, & perlucidi sunt, ij nanq; summo habentur pretio. Tempore meo Murianenses uitrearij uniones adulterabãt. primum uniones uitreos uacuos, sed translucidos faciebãt, deinde materia implebant, qua splendidi, & unionum coloris redderentur intantũ ut uix à ueris unionibus discerni possent. Quapropter fuerunt decemuirorum decreto uetiti.

Elenchos appellant fastigiata longitudine, alabastrorum figura in pleniorem orbem desinentes.) Elenchi sunt uniones facie turbinata, ex amplo scilicet in

tenue deficientes, quos pira modo uocant. De elen-
chis unionibus Iuuenalis satyra sexta.

Cum uirides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extensis magnos commisit elenchos.

Quos puto Senecam intellexisse septimo De benefi-
cijs libro in furorem mulierum scribentem: Video in-
quit uniones non singulos singulis comparatos, iam
exercitatæ aures oneri ferendo sunt, iunguntur inter
se, & insuper alijs binis superponuntur: non satis mu-
liebris insania uiros subiecerat, nisi bina aut trina pa-
trimonia auribus singulis pependissent. Elenchon la-
tini indicem interpretantur. cuiusmodi est apud Plini-
um primi libri inscriptio. nã & libros elẽchorũ scripsit
Aristoteles. Alabastrum uero erat uas unguentarium
forma turbinata, sine ansulis, quod ex lapide alaba-
strite onyce antiquitus appellato, fiebat, quoniam ut
inquit Plinius sexto & tricesimo uolumine, optime
unguenta incorrupta in eo seruari dicitur. Crotalia
appellant.) Crotalia hæc à sono uocãtur, propter col-
lisionem ipsam margaritarum, quod sono crotala in-
strumenta imitarentur. est enim crotalum instrumen-
tum rotundum circulo ligneo factum, cũ laminis qui-
busdam ex ære rotũdis numismatis magnitudinis, so-
num ex collisione reddentibus, dictum à pulsatione:
nam manu pulsatur. utebantur hoc instrumento Ae-
gyptij in deorum solennitatibus. Virgilius.

Copa.

Copa syrisca caput graia redimita mitella,
Crispum sub crotalo docta mouere latus.
Cuius & Macrobius meminit, nūc cymbalū uocant, illud dico quod membrana caret. Affectantq́ iam & pauperes, licitatorem fœminæ in publico unionem esse dictantes.) Vetus lectio: cupiuntq́ iam & pauperes, licitatorem fœminæ in publico unionem esse dictitantes. Quin & pedibus, nec carpidarū tantum obstragulis sed totis socculis addunt.) Obstragula, ut arbitror, sunt ligacula illa quæ calceos & crepidas obstringunt, ab obstringendo dicta, quibus solebant Romanæ mulieres uniones appendere, obseruantq́ in hunc diem, uniones & pillulas argenteas alligātes.

Crebrius circa Bosphorum Thraciū, ruffi & parui in conchis quas myas appellant.) Myes quos Latini mytulos interpretantur, conchæ sunt testis leuibus sed interius nitentibus & perlucidis, ut ostreæ margaritiferæ, labijs quoq; tenuioribus quàm ostreis, eiusdem propè generis cum ijs, qui uel in flumine generantur. nos tales nō modo in Bosphoro Thracio, sed alijs quoque locis conspeximus, quos nunc musculos appellant, quos Plautus in rudente musculos ut arbitror appellauit his uerbis: Ex urbe ad mare huc prodimus pabulatum, pro exercitu gymnastico & palestrico hoc habemus, echinos, lepadas, ostreas, balanos captamus, conchas, marinam urticam, musculos, pla

gusias, ſtriatas &c. cuius ſententię indiciũ affero, quod ferè omnes è teſtaceo genere ſunt. ſic etiam Celſus ſecundo libro, oſtrea inquit, pelorides, echini, muſculi & omnes fere conchulæ, ſcilicet aluum mouent. huic proximum genus eſt, quas myas, hoc eſt muſcas uocant. differũt à mytulo rotunditate, minores aliquanto atq; hirtæ, tenuioribus teſtis, de quibus Plinius & Athenæus meminerunt. eſt & myſtocetus Ariſtoteli tertio de hiſtoria, quem Plinius & Theodorus muſculum conuertere, pilos in ore intus habẽs uice dentium quibus omnino caret, ſuillis ſimiles. Diphilus & mya, id eſt murem, piſcem dicit eſſe quendam, durum, difficilioris concoctionis, cutem tamen ſuauem habere, cui & Capriſco nomen ſit. Non deſunt qui myacas in Dioſcoride myas ſiue mytulos eaſdem eſſe cõchas putent, cum tamen Plinius hoc ipſo uolumine mytulos in harenoſis prouenire prodiderit, & libro triceſimo ſecundo myacas in mytulos degenerare, atq; in algoſis non harenoſis uiuere teſtatum reliquerit. alij uero tellinas pro pectunculis capiunt, ſiquidem affirmare poſsint medicinas, quæ de tellinis redduntur à Dioſcoride, ad uerbum ferè pectunculis Pliniũ aſſcripſiſſe: qui tamẽ coargui facile poſſunt autoritate item Hippocratis, tellinas à pectunculis diſtinguentis.

At in Acarnania quæ uocatur pinna gignitur.) Democritus uidetur appellare pinnam conchã quandam

dam Aegyptiã paralion cognomine, nec credo hanc intellexiſſe Plinium, cum in Acarnania non in Aegy-pto reperiri tradat: ſed potius pinnam concharum generis maximam, quæ in harenoſis limoſiſq; ſubrecta ſemper naſcitur, teſta ſcabra, intus perlucida, nec unquam ſine comite, qnem pinnotheren uocant, de qua infra ſuo loco diſſeremus. Enormes & feri, coloriſq; marmorei. Antiqua lectio melior. enórmes fere, concoloreſq; marmori. Romæ in unionibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aeſopi filius &c.) De hoc Aeſopi tragœdi filio Valerius Maximus libro nono meminit, & idem refert. Singulos uniones conuiuis ad ſorbendũ dedit.) Vetuſti codices elegantius, non ad ſorbendum, ſed abſorbendos legũt. ſic paulo ſupra Detractum dixit alterum merſit, ac liquefactũ abſorbuit. Conchylia & purpuras omnis ora atterit.) Per conchylia hoc loco aliqui intelligunt murices. Murex enim conchylium per excellentiam dicitur, unde ueſtis tincta murice conchyliata dicitur. Plinius infra: In conchyliata ueſte cętera eadem ſine buccina. Et Cicero in Phil. Conchyliata periſtromata appellat, quæ infecta erant ſucco cõchyliorum. Ponitur tamen conchylium, & pro ipſo colore, ſicut purpura murexq;. idem: Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento. Quandoq; generale nomen eſt ad omnes con-

nes conchas à quibus nomen accepit. Plinius infra: Lingua purpuræ lõgitudine digitali, qua paſcitur per forando reliqua conchylia. & ſupra libro ſecũdo Spiritum inquit ſidus lunæ exiſtimari, & hoc eſſe quod terras ſaturet, accedẽſq; corpora impleat, abſcedẽſq; inaniat, ideo cum incremento eius augeri conchylia, & ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit.

EX CAPITE XXXVI.

PVRPVRAE uiuunt annis plurimum ſeptenis.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Tempus inquit uiuendi, & purpuris, & buccinis longum. Annos circiter ſex purpuræ uiuunt. Purpura Græcis porphyra uocata, concha eſt è turbinatorum genere, aculeis clauata, lingua digitali, firma, toroſa & ualida, duritia tanta ut conchas poſsit perforare, flore purpureo, qui nigrantis roſæ ſplendore ſublucet, colorum omnium gratiſsimo, tingendis ueſtibus maxime expetito. Latent ſicut murices circa canis ortũ tricenis diebus.) Ariſtoteles viij. de hiſtoria: Purpurę, inquit, & buccina canis exortu dies circiter tricenos conduntur. quod quinto etiam eiuſdem hiſtoriæ retulerat, his uerbis. Caniculæ tempore purpuræ nullæ ferè capiuntur: non enim tantiſper paſcuntur, ſed ſe abſcondunt & latent. Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiuſdam cerę ſaliuãt.) Verba ſunt Ariſtotelis in quin

to de historia, à quo Plinius hæc omnia mutuatus est. Propterea magis approbarem, si cuiusdam cerij hoc est faui, non cuiusdam ceræ legeretur. nam coagmentatio illa quam Aristoteles meliceram, uel ut Theodorus uertit fauaginem uocat, quam purpuræ uerno tempore cõstruunt, fauo similis est: quæ nec ex cera, sed ex purgamentis, ceu putaminibus cicerum alborum consistit. Aristotelis autem uerba sunt. Purpuræ uerno tempore eundem in locum sese colligentes condunt, quam fauaginem nominant, quæ uelut fauus est apum: uerum nõ ita elegans, sed quasi è putaminibus cicerum alborum multa inter se conposita struem unam sua cohæsione coagmentarint. nullum ijs patet foramen, neq; ex ijs purpuræ enascũtur, sed cum purpuræ tum etiam reliqua testis inclusa è limo ferè & materia putrescẽte oriuntur. illa uero coagmentatio fauo similis, tanquã purgamentũ, tam ijs quàm buccinis euenit. nam buccinis quoq; fauificare in more est. itaq; ne ea quidem quæ ex testaceis fauos saliuant, alio modo quàm cætera testis inclusa generantur. uerum melius atq; uberius quoties præsunt quæ eiusdem sunt generis. emittũt enim cum suos ordiuntur fauos mucorẽ quendam, ex quo putamineæ cellulæ illæ consistunt. hæc ergo rupta diffusaq; omnia, humorem quem continebant, in terram dimittunt. Mox eo quo effuderint loco gignuntur purpurulæ

exordio

exordio admodum exiguo consistentes, quas sibi an/
nexas gerunt, quæ grandes capiuntur: nõnullæ etiam
forma nondũ distincta cernuntur. si fortè priusquam
pepererint capiantur, fœtus interdum per crates & te
getes non qualibet eliduntur, sed congregatæ eodem ut
facere in mari solent, itaq; per angustiam uelut uuæ
specie fœtus conformatur. Addo etiam quæ tertio de
generatione animalium testatur. uidelicet buccina &
purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali na/
tura humores quosdam mucosos emittunt. suam ta/
men cuiq; existimationem relinquo. Fauus etiam siue
cerion, morbi genus est in scapulis & pectore frequen
tior, multis foraminibus, humorem glutinosum ma/
nantibus mellis crassitudinem referentem, carne in al/
titudinem corrupta, & subpallida, ut ait Pollux: quod
quidem genus à Celso libro quinto meliceria nomi/
natur, cuius species duas fecit. *Simili modo & muri/
ces.*) scilicet ceryces fauos extruunt simili modo, quo
purpuræ. Aristoteles quinto de historia: Illa uerò, in/
quit, coagmentatio fauo similis tanquam purgamen
tum, tam ijs scilicet purpuris, quàm cerycibus siue buc
cinis euenit: nam cerycibus quoq; fauificare in more
est. uerum ex uerbis tũ Aristotelis paulo supra & mo
do dictis, tum etiam Plinij supra & infra relatis, conie
ctare licet, Pliniũ cerycem modo muricẽ ex eo quod
uertigo cõchę in acutum maxime tẽdat: (murex enim

pro acuto quandoq; capitur) modo buccinum, quia sit alteri turbinato generi buccino dicto similis, cōuertisse: quē Theodorus uocis significationem imitatus, buccinū semper interpretatus est. Ceryx enim idem quod præco significat. uerum quæ aporredes uocantur murices cōuertit, ut muricis nomē generalius esse quàm buccini cōiectare liceat. Ceryx igitur qui secundum Plinium latine murex & buccinum uocatur, concha est è turbinato genere, purpuris magnitudine inferior, similis buccino illi turbinatorum generi, quo sonus editur, oris tantum rotunditate in margine incisa differens, promuscidem modo muscarum habens, firmam & torosam, quæ linguæ effigiem præ se fert: cuius flore illo purpureo antiqui uestes inficiebant, quæ muriceæ & conchyliatæ dicebātur. Murex interdum accipitur pro purpura & eius colore, interdū pro acumine & asperitate saxi. Virg. v. Aeneid. Et acuto murice remi Obnixi crepuere. Idem Buc.

Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice. Et iiij. Aen. Tyrioq; ardebat murice lęna. Sed purpuræ florem illum tingendis expetitum uestibus in medijs habent faucibus. liquoris hic est minimi in cādida uena, unde pretiosus ille bibitur nigrantis rosæ colore sublucens. reliquum corpus sterile.) Aristoteles quinto de historia libro: purpuræ, inquit, florem suum inter papauer dictum & collū continent

tinent,textu ſpiſsiore aſpectu,ueluti membranæ can-
dicantis,quam detrahunt. tingit hæc preſſa, & inficit
manum: pertinet eadē ſuo ſitu perinde ut uena, idq́ꝫ
flos celeber putatur. reliquum contextus quaſi alu-
men eſt.Cum fauificant purpuræ,tunc deterrimū ha
bent florem,quem liquorem ſiue ſuccum & florem &
rorem,& ſarranum,& tyrium,& ſaniem, & pelagium
Latinis uocatum reperio, præſertimq́ꝫ oſtrum à Vi-
truuio libro octauo. Viuas capere cōtendunt,quia
cum uita ſua ſuccum illum euomunt.)Eradendum eſt
ſua,nam uetus lectio cum uita ſuccum, non cum uita
ſua ſuccum legit. Sic etiam Ariſtoteles quinto de hi-
ſtoria: Dant operam ut uiuæ frangātur.nam ſi prius
quàm fregeris, expirarint, florem omnē cū uita euo
munt:quapropter ſolent eas aſſeruare in naſsis, dum
ipſi ſe colligant atqꝫ requieſcant. Veteres naſſam eſcę
adiunctam demittere non ſolebant.itaqꝫ ſæpe accide
bat ut purpura iam extracta decideret. At homines
noſtræ ætatis adiungunt naſſas,ne ſi decidat abſolua
tur:quod tūc potiſsimū euenit,cū plena eſt. nā ſi ina-
nis ſit,difficile ſe euellere poteſt.hęc propria eueniunt
purpuris. Et maioribus quidem purpuris detracta
concha auferunt,minores trapetis frangunt.) Ariſto-
teles eodem loco: Paruas, inquit, purpuras tundunt
cum teſtis.nō enim detrahere facile eſt. maiorem flo-
rem teſta ablata detrahūt, quamobrē euenit, ut col-

lum à

lum à papauere separetur. flos enim positus inter hęc est, supra eam partem quam uentrem appellāt. Itaq; detracto flore diuidantur partes istæ necesse est. Ita demum rorem excipientes tyrij.) Tyrij à Tyro Phœnices insula, ubi purpuræ nobilissimæ producuntur. Tyria enim purpura omnium optima Straboni, Plinio, cæteris perhibetur. Præcipuus hic Asiæ.) Hic purpurarum flos nullibi in tota Asia, quàm qui in Tyro insula pretiosior reperitur. Nam flos purpurę tyrię cæteris purpurarum floribus gratior est. hinc uestes purpureæ, tyriæ atq; sarranæ dictæ sunt. In Meninge Africæ.) Meninx insula Africæ est, non longe à sirtibus distans, quam Lotophagorum terram putant: cuius Homerus meminit, ubi fuit Vlixis ara, quæ oppidum habet eodem nomine. Plinius, Strabo, Ptolemæus. Et Getulo littore oceani.) De purpura getulica Plinius libro sexto & tricesimoquinto, ubi de atramētis loquitur, ait: Puteolanū potius laudatur quàm tyrium, aut getulicum, aut laconicum: unde pretiosæ purpurę capiuntur. Hinc fasces securesq; Romanę uiam faciunt.) Fasces & secures capiuntur hic pro magistratibus & honoribus qui à populo præstabantur. Nam cum lictores fascibus uirgarum & securibus alligatis ad terrorē, Consules & alios magistratus præire soliti essent, factum est, ut fasces & secures, pro magistratibus & honoribus usurpemus. Virgilius.

Non

Non illum populi fasces, non purpura regum Flexit. Erant autem lictores, qui carnificis officio fungebantur, ministri Consulum Proconsulum & similium. sed cōsulis duodecim erant, aliorum seni tantum, portantes uirgarum fasces securibus alligatos: magistratusq; præibant, ac quoties iussi erant, fasces soluentes primo uirgis cædebant reum, mox securi feribant. Liuius: Missiq; lictores ad sumendum supplicium, nudatos uirgis cædunt, securiq; feriunt. hos primus instituit Romulus: dicti à ligando lictores, quod uirgarum fasces ligatos gerebant. Idemq; pro maiestate in pueritia est.) Vetus lectio, idemq; pro maiestate pueritiæ est. Lingua purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua conchylia, tanta duritia aculeo est.) Aristoteles quinto de historia: Longior digito lingua hæc purpuris est, qua pascitur, & tum conchulas, tum etiam sui generis testam perforare potest. & secundo de partibus animalium, ubi loquitur de lingua, inquit, purpuris enim tantam obtinet uim hoc membrum, ut testas conchyliorum transigere ualeat, uelut turbinum quorum esca capiuntur. Aqua dulci enecantur, & sicubi flumini immerguntur, alioqui captæ diebus quinquagenis uiunt saliua sua.) Aristoteles octauo de historia: Testaceo, inquit, generi anni pluuij prosunt, præterquam purpuris. cuius rei indicium est, quod si amnis in mare

fluentis aquam gustauerint, moriuntur eodem die. uiuit purpura extra mare, quæ capta est, dies circiter quinquaginta. Alit altera alterã eo quod sua testa generatum ueluti algam muscimuc gerit. quæ autẽ pro cibo ijs afferunt, ponderis causa hæc adhiberi aiunt, ut in libra sint grauiores. Conchæ omnes celerrime crescunt, præcipue purpuræ, anno magnitudinem implent.) Aristoteles quinto de historia: Omnia id genus celeri incremento augentur, sed præcipue purpuræ atq; pectines, quippe quæ anno perfici possint. Vt tanquam in uictu frugum nascitur ratio.) Legendũ noscitur, non nascitur, ex uetustis codicibus.

Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia.) Purpura & cõchylium hoc loco sumitur ut diximus pro colore. Duo sunt genera, buccinum minor concha ad similitudinem eius buccini, quo sonus æditur, unde & causã nomini, rotunditate oris in margine incisa.) Ecce buccinum pro ceryce seu murice dictum à Plinio. cum enim ex ipso Plinio duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis uestibus expetitum, alterum scilicet buccinum alterũ purpura, quæ alio nomine ex ipso Plinio pelagia nuncupatur, necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchyliũ appellatur. erit igitur buccini eadẽ quæ cerycis siue muricis descriptio. Est enim turbinati generis concha, sine aculeis, similis buccino illi

concharum

concharum generi,quo ſonus ęditur:differt tamen ro tunditate oris in margine inciſa. Nam buccino,qui ſo num edit,non eſt inciſa. Alterum purpura uocatur caliculatim procurrēte roſtro,& caliculi latere intror ſus tubulato,qua proferatur lingua.prętere clauatū eſt ad turbinem uſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt buccino:ſed utriſq; orbes totidē, quot habēt annos.) Liberatus nunc Theodorus à falſa ca lūnia Marcelli, qui in ſuo Dioſcoride ubi de purpuris loquitur,cum reprehendit,quod ubi in Ariſtotele,an nos circiter ſex purpuræ uiuunt & ſingulis annis incre mentum eorum patet,per orbes, quibus totidē quot annos habent,conuerterat,non orbes ſed uolutas in terpretari debuerat:non animaduertens homo nimis ſciolus uideri cupiens, quod ita Plinius etiā hoc loco Ariſtotelem conuerterat.quare Theodorus Plinium Ariſtotelis meliorem quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectius quàm uolutas cōuertit. Nam uolutæ appellantur, quod circuli ſiue orbes illi interio res uolutim complicentur, & ab exterioribus faſciolę modo inuoluantur & obtegantur.prima nanq; uolu ta ſiue plicatura integitur à ſecunda & ſecūda à tertia, & ſic uſq; ad ultimam:quemadmodum in uoluta capi tuli à Vitruuio demonſtrata cōſtat. At qui in purpu ris orbes uocātur omnes detecti ſunt,clauiculatim in faſtigiatam longitudinem exeuntes,nullo orbe ab al

tero uolutim intecto. ſed ut ad rem redeã, ego potius cuniculatim, & cuniculi una cum Hermolao legerem, tum ex Plinio ipſo ſuperius, ubi de concharum generibus loquitur, in quibus magna ludẽtis naturæ uarietas, dicẽte cuniculatim, pectinatim, imbricatim undatatum ex Ariſtotele quinto de hiſtoria, ut Theodorus uertit. Tempus inquit uiuendi & purpuris, & buccinis longum: annos enim circiter ſex purpurę uiuũt, & ſingulis annis incrementũ eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit. & quarto de partibus animalium: Genus inquit teſtatum omnino partim cruſtatis, partim mollibus ſimile eſt: qua eñ foris terrenam portionem, intus carneã habent, cruſtatis aſsimulantur: qua autem forma eiuſmodi corporis conſtat, cũ mollibus cõuenit omne quodã modo, ſed pręcipue quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Eſt ubi etiam clauiculatim, ut quarto de hiſtoria duobus in locis, interpretetur. primo facie dixit clauiculæ buccinorum. ſecundo, mouentur item eadem omnia turbinata parte dextra, non ad uertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. & quarto de partibus animalium: Continẽt quod papauer uocatur turbinata omnia ſua clauicula. ſic etiam Hermolaus in Dioſcoride libro ſecundo, ubi ait: cionia uocantur partes in buccino atq; purpura mediæ, ſecundum

quas

quas silicei operimenti clauicula est. Cæterum exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legũt. facilis corruptio quinta uocali in primam mutata. Buccinum non nisi petris adhæret, circaq́ꝫ scopulos legit.) Quod hic de buccino dicitur, Aristoteles de aporrede quarto de historia dicere uidetur, quam Theodorus muricem conuertit. Verba Aristotelis hæc sunt: Natices saxis adhærescunt more patellarum & aporredum siue muricum.

EX CAPITE XXXVII.

PVRPVRAE nomine alio pelagiæ uocantur.) Aristoteles quinto de historia uidetur potius dicere pelagiam esse purpuræ speciem, quàm purpuram alio nomine uocari pelagiam, ut mox uerba in testimonium adducemus. Earum genera plura, pabulo & solo discreta &c.) Aristotelis uerba hæc sunt: Genera purpurarum plura, & nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectum Idæ promontoria gignuntur. aliæ paruæ, ut quas euripus fert & Caria. pelagiæ magnæ scabræq́ꝫ sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillus. nonnullas ex magnis uel ad pretium minæ euadere nouimus. paruę ad litora & oras reperiuntur flore rubeo. partes item aquiloniæ nigras, austrinę rubras magna ex parte ferũt. Ex quibus uerbis, uidelicet pelagiæ magnæ scabræq́ꝫ sunt, apparet

quòd si uerũ esset quod ait Plinius, purpuras scilicet alio nomine pelagias nominari, sequeretur quod eæ quæ paruæ sunt, non appellarentur purpuræ, cum eæ quidem tantum quæ magnæ sunt pelagiæ nuncupentur ex Aristotele. Deinde Plinius purpurarum generum nomina exprimit, scilicet lutense, algense, teniense, calculosum, & dialutense.

EX CAPITE XXXVIII.

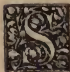

CAPI eas post canis ortum, aut ante uernum tempus utilissimum, quoniam cum fœtificauere fluxos habent succos.) Aristoteles quinto de historia sic: Capiuntur purpuræ tempore uerno, cum fauos extruunt. Caniculæ tempore nullæ ferè capiuntur. & paulo post inquit: Cum fauificant purpuræ, tunc deterrimum habent florem. Ac modico uapore torreri.) Vapor hic sumitur pro calore. Plinius hoc libro: Capiuntur testudines multis quidem modis, sed maxime euectæ in summa pelagi, aut meridiano tepore blandito, eminente toto dorso per tranquilla fluitantes: quæ uoluptas liberè spirandi in tantum fallit oblitas sui, ut solis uapore siccato cortice non queant mergi. itemq; libro secundo: Molliri eis creditur solis uapor, geminatus ardore sideris. & quintodecimo uolumine: Gleucino mustum incoquitur uapore lento. Et ideo longinquæ fornacis cuniculo.) Cuniculus pro uaporario fornacis

nacis hoc loco sumitur. Decimo fermè die liquatis cortina.) Cortina multa significat, sed hic accipitur pro uase æreo, quod uulgo caldariũ appellant, in quo uellera tingi solent. Plinius libro decimosexto, ubi de pice loquitur: Hæc rursus in cortinas æreas coniecta aceto spissatur. & libro tricesimoquarto: ex ęre factita uere & cortinas tripodũ nomine delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabãtur. & libro tricesimoquinto: Fit etiã atramentum apud infecto-res ex flore nigro, qui adhęrescit æreis cortinis. & pau-lo post. alterum genus eius est, in purpurarijs officinis innatans cortinis, & est purpurę spuma. Vellus elu triatum mergitur in experimentum.) Ipse potius lege-rem uellus elutatum, hoc est luto & sordibus depur-gatum, uel quod prius aquam foris trãsmiserit. nam elutriatum dicitur ab elutriare, hoc est, de uase in uas transferre, quod latine quamquã rarius dicimus trãs-uasare. Quoniam fucum remittit.) Fucum id est co lorẽ. sed & fucus animal insecti generis est, quod inter apes degit, sine aculeo, api simile, sed nigrius. Ame thysti color.) Nomen accepit à colore gemmæ quæ dicitur Amethystus. At tyrius pelagio primum sa-tiatur immatura uiridiꝗ́ cortina.) Quid uelit modo Plinius significare per cortinam, haud satis intelligo: uerum si diuinare fas est, quoniam dixit immatura ui ridiꝗ́, plantam aut certè fructũ intellexisse arbitror.

Plinius

Plinius enim libro uigesimo secundo inquit transalpina Gallia herbis tyrium atq; conchylium tingit, omnesq; alios colores. nec quærit in profundis murices. quid igitur si legeretur immaturo uiridiq; cotino. Est enim cotinus ex ipso Plinio lib. decimosexto in Apennino frutex ad liniamenta modo conchylij colore insignis, quem nō oleastrum, sed oleastellum, & oleam cilibricam à Columella nominari putant, cuius & Dioscorides in Chamelæa meminit. oleastrum uero, & si cotinon Græci uocāt, Photion quandoq; dici Phauliam existimat. certè phaulia oliuæ genus est, Columellæ, Plinio, Græcis omnibus. Est & gramen herba quod chortinon appellant, ex eodem Plinio decimoquinto uolumine. cytinū quoq;, hoc est flore satiuæ punicæ legi posse monuissem, ni Plinius ipse cæteris autoribus aduersari uideretur. nam flores in cytino erumpentes tingendis uestibus balaustia appellauit, & pomum ipsum immaturum & primum partum eius cytinon, cum Dioscorides, Galenus, & Paulus cytinon in satiua, & balaustium in syluestri punica florem appellauerint.

EX CAPITE XXXIX.

ED Romulo in trabea.) Trabea uestis erat regia, auro & purpura intexta, qua soli reges & augures utebantur. Virgilius.

Ipse quirinali lituo paruaq; sedebat

Succinctus

Succinctus trabea,leuaq́ ancile gerebat.

Nam toga prætexta.) Prætexta genus togæ erat, cui purpura prætexebatur, quæ à uirili distinguebatur: quoniam prætexta duntaxat adulescētes utebantur, ferè usq; ad sextum decimum annum, deinde uirilem togam sumebant. Seneca: Quantum credis me accepisse gaudij, cum deposita prætexta sumpsisti uirilem togam. Et Cicero: Ego autem à patre ita eram deductus ad Scæuolam sumpta uirili toga, ut quoad possem & liceret, à senis latere nunquam discederem.

Et latiore clauo.) Clauus uestimenti genus erat uelut quibusdam clauis aureis distinctum, ut hinc fortè uestis quædam nunc de brocato auro dicta sit: quod & à plumarum similitudine plumatile uocabatur, & à uerrucis clauo similibus uerrucata uestis, uerum si latius erat, latus clauus dicebatur, hoc soli senatores ac patricij iuduebantur, aliquando etiam sacerdotibus ac pontificibus dabatur. Silius.

Sacrificam lato uestem distinguere clauo.

Hinc lati claui dicebantur patricij. Sunt & clauatæ uestes, quæ si non ex auro, ex cocco tamen aut alijs coloribus clauos & uerrucas habeant. Lāpridius in Alexandro: Conuiuium neq; opimū neq; nimis parcum sed nitoris summi fuit, ita tamen ut pura mantilia mitterentur, sępius cocco clauata, aurata uero nunqnam.

Violacea purpura uigebat.) scilicet ianthina. Nam

purpura in uiolæ colorem tendens uiolacea, hoc est ianthina dicit à uiola illa syluestri & humili quæ nunc uiola clauda uocitatur, in opacis & macris locis uerno tempore sponte proueniente, folio rotundo hederæ terrestri atq; assaro simillimo, cauliculo statim ab radice exeunte: & in eo flosculus odoris præcipui colore purpureo, quem uiolaceum appellant: semine minuto in uasculo rotundo: quæ græco nomine à cæteris discernitur appellata ion, ut ab hoc ianthina uestis, & ianthinus color; id est, ut nunc etiam uiolaceus appellatur. Cum enim Ion Græci dicũt, uiolam purpuream intelligunt, de qua Plinius, & Dioscorides. huius nostria genera uidimus, unum flore purpureo sicuti modo descripsimus. alterum flore candido: tertium flore coloris item eiusmodi, ut primum genus, uerum pleniore, & multifolio, ob id Dasypodion Græci uocant. nascit Constãtinopoli, quod Venetias inde tulimus. Sũt & alia uiolarũ genera, ut leucoion, quod & si uiolam albã ipso nomine significat, tamen & pro lutea & purpurea capit, ex Plinio & Dioscoride. Hinc apud Columellam:

Candida leucoia, & flauentia lumina caltæ,

ad differentiam cæterarum, uidelicet purpurearum & lutearum, uel nigri leucoij. Hippocrates enim nigra inquit leucoia quærantur. Dioscorides uero ijs quoq; ceruleam addidit, quamquam nonnulli uerbum suppostititium

posititium opinãtur ex uetustis codicibus.& sanè Plinius libro uicesimo primo ubi de uiolis satiuis loquitur, scilicet purpurea, lutea, & alba quæ græce leucoia dicuntur, nullam de cerulea mentionem fecit. Itẽ Paulus Aegineta, Ioton inquit oleum hoc est uiolaceum, modo ex purpureis, modo ex candidis, modo ex luteis confici solere uiolis. Theophrastus autem non luteam, non purpuream, nec ceruleam, sed leucoion tantum, hoc est uiolam albam, quam in cæteros colores uariari sexto de historia testatur. ita nanq; eam descripsit, sicuti ex plerisq; locis excerpsimus. uiola alba florum prima se ostendit, emicat ubi cælum clementius statim, etiam non hyeme exacta: ubi uero immitius, postea. celeriter euanescit, amara maleq; olida in uetustate redditur, nec sicuti rosa suum odorem etiã siccа conseruat, nec locis admodum sitientibus atq; tenuibus odorata consistit, nec ubi cælum uehementer feruidum est: quia extra modum siccatur. in caule foliata, radice ferè ad similitudinem bulbi orbiculata. Ego quoq; in opinionem eorũ descendissem, qui leucoia à Theophrasto, Plinio & Dioscoride tradita uiolas esse credunt, quas nunc uiolas albas, purpureas & luteas appellamus, radicem longam, ramosam, ligno samq; habẽtes, ni Theophrasti uerba prorsus aduersari uiderentur, quòd leucoia radicem habere orbiculatam tradiderit. ait enim septimo de historia planta-

rum:plura autem genera esse bulborum nimirũ con/stat. differũt nãq; inter sese magnitudine, colore, figura, sapore, quippe cum adeo dulces quibusdam in locis exeant, ut uel crudi mandi facilime possint, ut in Cherroneso Taurica. sed maxima peculiarisq; præcipue differentia lanigerarum herbarum adnotatur. Est enim genus quoddam eiusmodi littoribus nascens, lanamq; sub primis tunicis habens, ut inter internum quod manditur, & externum media ista conculcetur. texunt ex ea & togę & alia uestiměta, qua de causa lanatum id constare putaueris, non modo illius indici crinitũ. quin & bulbosa plura, nec ijs pauciora notare licet, exempli gratia, leucoion, bulbinã, opitionem, cycẽ & sisyrinchiũ quodã modo, quę quidem redigi ad bulborum genus desiderãt, quod radice orbiculentur. nam colore quidem penitus discrepãt. candent enim, nec squamis cõstant. Peculiare sisyrinchio datum est, ut una radix primo augeatur hyeme, tum incunte uere quod in imo excreuerit contrahatur, supernumq; crescat quod manditur. atq; hæc differentias sortiri eiusmodi constat. hæc ille. unde est ut mihi facile persuadeam, quas nunc uiolas uocamus non esse leucoia, quę ab antiquis scriptoribus tradita sunt, sed eas potius esse contenderem, quas Latini uiolas simpliciter appellãt, à Theophrasto ia & ionias inter satiuas & suffrutices appellatas, quæ quidem uerius

uiolæ

uiolæ matronales, quam leucoia à Theodoro inter/pretarentur, quod eas matronæ colere soleant: licet in Dioscoride, ubi de leucoio pertractat, uerba scilicet: Alij uiolam matronalẽ, sint addititie posita. nõ enim hæc in uetustis codicibus legũtur. Argumento (ut ad rẽ redeã) quod hę uiolę nõ plantis ut olus, cuiusmodi ex Plinio leucoia seruntur, uerũ semine proueniũt, ex Theophrasto sexto de historia plantarũ, ubi de plantis bulbosis loquit̃. sic enim de uiola simpliciter dicta meminit: Radix croci multa carnosa in totũq; uiuax, gaudet calcari, & melius ita euadit radice attrita pede inferius, ideo iuxta semitas fontesq; pulcherrimum exit. satus radice fieri assolet. Hæc in hũc modum proueniunt. Reliqui autem omnes prædicti flores semine exeunt, ut uiola, Iouis flos, phyum, flammula, hemerocalles. nam & ipsa, & eorum radices ligno nimirum constant. quod sanè uerissimum est: huiusmodi nanq; uiolarum genus, & caule, & radice lignosa constat, semineq; prouenit. ubi notandum, Theophrastum hemerocallem inter plantas lignosam radicem habentes enumerasse, cuius radicẽ Plinius & Dioscorides bulbosam fecere. Quare Marcellus qui in Dioscoride, ubi de leucoio pertractat, addidit, Alij simpliciter uiolam appellãt: confundit leucoion cuius radix bulbosa est, cum uiola simpliciter dicta lignosam radicem habente: quod cæteri interpretes ipso peritiores

 non

non fecerũt. Nec uideo quamobrem leucoion Dioſcoridis in cæruleam quoq; uariari non poſsit, cum leucoij genus late quondam patuerit. nam & nigra leucoia apud Hippocratem legimus, & nos quoq; flores ceruleos in ramulis folioſis & bulboſa radice prodeuntibus complures in oriente conſpeximus. diſtat autem uiola nigra, quæ melanion græce dicitur, à uiola alba, tum aliorum quorundam, tum plantæ ratione ipſius, quod latifolia, humilifolia, carnifolia extet, ramulis careat foliaq; ab radice habeat perpetuo uirentia, in flore alterum florem inſidentem mediũ gerens ut bini flores eſſe uideantur, aſsidue & per annum durans ſi cultus adhibeatur, radice ex Theophraſto capitata. Inquit enim ſexto de cauſis plantarum: Viola nigra & crocũ, neq; multũ alimenti deſiderãt, & ſatis ex ſeſe habẽt. ſunt eñ capitata. ubi per radicẽ capitatã intelligit, quòd radicẽ ferè bulboſam, quæ in caput excreuerit ad ſimilitudinem croci, allij, porri ue habeat. ſic enim Theophraſtus de allio ſeptimo de hiſtoria tradit: radice allium ſeritur, & cepe, & bulbus & arus, & in plenum quæ in capitatorum genere eiuſmodi ſint. & paulo infra: porrum inquit ſubtus ſuo latere promit, ueluti quoddã caput bulbaceũ. Itẽq;: omnia ergo inquit capitata radice, uiuacia maiorem in modum ſunt, ſed pręcipue ſcylla, utpote quæ ſuſpenſa uiuere poſsit, & quidem plurimũ temporis. & ſexto de cauſis

causis plantarum: Scylla, bulbus, deniq; omnia quæ radice sunt capitata, contra partem superiorẽ tenuem imbecillemq;, radices amplas carnosasq; gerunt. cum igitur melanion, hoc est uiola nigra, radicẽ uti proba uimus habeat capitatam, non eadem erit cum uiola purpurea, quã Dioscorides Ion porphyrion, ut dixi-mus appellauit, radice exigua & gracili: ex quo facile coarguitur Marcellus Dioscoridis interpres. Nã ubi Dioscorides Ion porphyrion recte scripserat, ipse ion melan falsissime castigauit, deceptus uerborũ descri-ptionis similitudine, quę Plinius de uiola purpurea re tulit, scilicet. ex ijs uero uiolis, quę sponte opacis & ma cris locis proueniunt, purpureę latiore folio statim ab radice carnoso exeunt, solæq; græco nomine à cæte-ris discernuntur appellata Ia, ut ab hijs ianthina ue-stis: quæ ferè conuenit cum uiola nigra, præterquam in radice. Itẽ quia in Theophrasto sexto de historia legerat, Violam nigram differre ab alba, quòd radice multa cohæreat. ubi per radicem multã cohærentem Theophrastus non radicem capillamentis numero-sam, ut Marcellus existimauit, sed multis bulbis, seu capitibus croci modo coaceruatam intellexit, quod idem etiã de croco mox subdidisse uidetur. Crocum inquit natura herbaceum, modo prædictorum erum pit, sed folio angusto, ferè nanq; in capillamenti mo-dum foliatur: sero floret, sero germinat, aut præmatu

re, utro

re, utro scilicet modo tempus acceperis. floret quippe uergiliarum occasu, paucisq; diebus, confestim uero cum folio florem quoq; expellit, quinimo prius. radix multa, carnosa, in totũq; uiuax. hæc ille. Cõstat igitur radicem habere nõ exiguam, ut ion porphyrion, sed multam & capitatam, hoc est multis capitibus bulbaceis coaceruatam: nam si exiguam & gracilem, ut ion porphyrion haberet, Theophrastus nõ dixisset, neq; multum alimenti desiderat, & satis ex sese habet. est enim capitata. nam de ijs quæ radice numerosa cohærent, multo indigere alimento quinto de causis plantarum dixit. illud quoq; indiciũ affero, quòd Dioscorides alibi etiam ion porphyrion, nõ ion melan, hanc uiolam appellauerit. nam capite de moly, florem dixit habere uiolæ albæ, lactei coloris, sed minorem, & amplitudine potius uiolæ purpureæ, nõ autem nigrę, quod nec ipse immemor Marcellus mutauit. Plinius quoq; libro uigesimoprimo, uno & eodẽ loco, ubi de uiola purpurea loquitur, mox sequit̃ de melanio tanquam diuerso genere à purpurea. inquit enim. florum prima uer initiantium uiola alba, tepidioribus ferè locis etiam hyeme emicat: postea quæ appellatur purpurea, proxime flammea, quæ & phlox uocatur, syluestris dũtaxat. Codiaminon bis anno uere & autumno, æstates hyemesq; fugit. Seriores supradictis aliquanto Narcissus & lilium trãs maria, & in Italia quidem ut

dem ut diximus post rosam. nam in Græcia tardius etiãnum anemone. Est aũt hęc syluestriũ bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicitur in medicinis. Sequitur oenanthe, melanion. ex syluestribus heliochrysos. quæ omnia Plinius à Theophrasto libro sexto de historia mutuatur, ex quibus uerbis comprehenditur, melanion sine dubio genus esse diuersum à uiola purpurea, quamquam & ipsum purpureum colorem obtineat ex Virgilij quarto Georg. carmine.

Funduntur uiolæ sublucet purpura nigræ.

Nã per ea quæ Plinius dixit, sequitur œnanthen, melanion & heliochryson, florere post uiolam albã, purpuream, flammeam, codiaminon, narcissum, & lilium transmaria. Item Theophrastus ibidem sexto de historia: Sequitur inquit, œnanthe & melanion, & è syluestribus heliochrysos, ex quibus uerbis uidetur quasi oenanthe & melanion sint ex urbanis, non ex syluestribus ut heliochrysos indicare. nec dici potest, quod per purpuream uiolam Plinius intellexerit eam quæ leucoion græce dicitur, cum iam dixerit Florũ prima uer initiantiũ uiola alba, hoc est leucoion, quod in albam, purpuream, luteam & ceruleam uti ostendimus uariatur, hæc omnia simul complectens genera. item si ion melan esset uiola purpurea, cũ & melanion nuncupetur, mentitus utiq; fuisset Plinius, dicẽs quod uiolæ purpureæ solæ græco nomine à cæteris discernun-

K tur

tur appellata ia. Non enim porphyrion hæc nomine composito ut leucoion, xanthonion, melanion, phlogion, sed ion tantũ uocatur, ut post ion sequatur porphyrion separatim, ut porphyrion adiectiuũ, quod significat purpureum, discernatur ab io, quod nec assidue per annum durat, etiam si cultus adhibeatur, non enim æstate floret, nec in flore alterum florẽ insidentem gerit, & si Marcellus fingat, ut de melanio testatur Theophrastus: Nec uerisimile est, Dioscoridem uiolam eam purpuream nigram appellasse, cum non modo purpureæ uerum & candidæ uti retulimus, ex hoc genere conspiciantur. Videntur & aliæ eiusdem generis esse. sunt enim his haud certe dissimiles folio initio rotundo, serrato per ambitum, processu oblongiore, cauliculo geniculato, flore superiori parte purpureo, inferiori uero candido, in medio luteo, radijs quibusdã nigris distincto. Miror etiã Marcellũ nõ addidisse, uti homo licentiosissime solitus est facere, Romani uiolam nigram, de qua Vergilius in Buccolicis:

Et nigræ uiolæ sunt, & uacinia nigra.

Sed prudẽtius utiq; fecisset, si Dioscoridis uerba non permutasset, & sententiam suam in commentarijs, ut Hermolaus fecit, alijs dijudicandam reliquisset. Rubra tarentina.) Vestis tarentina appellabatur quod ex nobilissimo uellere tarentino contexta esset. nam pecus & uellus tarentinum, ut libro octauo testatur

Plinius.

Plinius,ſummam nobilitatẽ habebat, fortaſſis quod mollitia cęteris antecelleret. unde quidam tarentum appellatum putant,quod nuces, iuglandes & pineas, ut inquit Plinius,molles habeat,ac ſimiliter oues,quæ ut autor eſt Macrobius, ſunt tarentinæ, à Tarento, quod eſt Sabinorum lingua molle,ad quod alludens Horatius ſcripſit: Et molle Tarentum. Vellus autem tarentinum (ut autor eſt Plinius) fului coloris erat.

Dibapha tyria.) Dibapha tyria appellabatur ue-ſtis ut ait Plinius, quæ bis tincta purpura eſſet, ueluti magnifico impendio. Reprehẽſus eſt Lentulus Spinther ædilis curulis,quod primus hoc genere in prætexta uſus fuiſſet. Triclinaria facit.) Triclinaria id eſt, quę ad tricliniũ pertinẽt,ut mappæ triclinares,& lecti triclinarij & huiuſmodi. erat enim locus in quo diſcũbebant & cœnabant, præcipue in conuiuium accepti, à tribus lectis quos ſternebant contiguis. nã tris men ſas in conuiuio apponere ueteres ſolebant,& iacendo cœnare. In conchyliata ueſte cætera eadẽ ſine buccino.) Si uolumus exponere,uti certè aliqui exponũt, conchyliata ueſte, id eſt tincta murice, erit contradictio in uerbis Plinij.nam ſi uerum eſt, quod ſupra ex uerbis Ariſtotelis & Plinij inuicem collatis oſtendimus, hoc eſt Plinium cerycem modo muricẽ, modo buccinum conuertiſſe,ac propterea buccinũ eſſe, qui ceryx,murex & conchylium appelletur,cum duo pr

ſertim concharum dixerit eſſe genera, quæ tingendis ueſtibus uſui eſſent, uidelicet buccinũ minor concha, & purpura, quo pacto uerba hæc, ſcilicet conchyliata ueſte exponi poterũt tincta murice, ſiue buccino, cum buccinum & murex uti retulimus eadem eſſe cõſtet? neceſſe igitur erit uel negare coniecturam noſtrã Ariſtotelis fundamentis ſuperius roboratam: uel dicere, quod uerba conchyliata ueſte hoc loco non ſignificent tincta murice, ſed ipſo conchylio, ut conchylium ſit concharum genus diuerſum à murice ſiue buccino. Plinius triceſimoſecundo uolumine inquit, muricum uel conchyliorũ teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus. ut ſit ſenſus: cinis teſtę earum concharum quæ murices uel earum quæ conchylia appellãtur, maculas in facie mulierum purgat. ſicuti etiam inferius eodẽ triceſimoſecundo libro muricem à purpura diſtinxit his uerbis: muricũ, uel purpurarum cinis utroq; modo &c. Etiam ſi Plinius hoc libro nono uti retulimus, duo concharum genera tingendis ueſtibus uſui eſſe dixerit. ſi quis tamen aptius expoſuerit, cõtinuo parati erimus mutare ſentẽtiam.

EX CAPITE XL.

RGENTVM auro confundere ut electra fiant.) Electrum capitur hoc loco, pro mixtura quadam auri & argenti. Plinius libro triceſimotertio ubi loquitur de ratione naturali inueniendi

niendi auri: Fit, inquit, & cura electrum argento addi-to, quod si quintam portionẽ excessit, incudibus non resistit. & electro autoritas Homero teste, qui Mene-lai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit. Mineruæ templũ habet Lindos insulæ Rhodiorum, in quo Helena sacrauit calicem ex electro. Adijcit hi-storia, mammæ suæ mensura. Electri natura est, ad lu cernarum lumina clarius argento splendere. Strabo li bro de situ orbis tertio: Ex auro, inquit, excocto, & te-naci quadam creta repurgato, purgamentũ electrum est. rursus hoc excoquitur cõmixtionẽ auri atq; argen ti habens: argentum quidem exuritur, cæterũ aurum ipsum remanet. & electrum est naturale metallum ex Plinio ipso præallegato loco ubi ait: omni auro inest argentum uario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In uno tantũ Galliæ metallo quod uo-cant Albicrarense trigesimasexta portio inuenitur. ideo cæteris præest. Vbicunq; quinta argenti portio est, electrum uocatur. Scrobes eæ reperiuntur in cana liensi. Est & tertium electrum, gummi, siue lachrymæ succi ue genus, ex arboribus pinei generis profluens, quod ex Plinio lib. trigesimoseptimo, in insulis septen trionalis oceani gignitur, & à Germanis appellatur Glessum. itaq; & à nostris unam insularũ ob id Gles-sariam appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austrauiam à barbaris dictam. nascitur

autem defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in cerasis,resina in pineis. erumpit humoris abundãtia,densatur rigore uel tepore autumnali. cum intumescens æstus rapuit, ex insulis certe in litora expellitur,ita uolubile,ut pendere uideatur, atq; cõsidere in uado, quod arboris succum esse prisci nostri credidere,ob id succinum appel antes. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quod accensum tedæ modo ac nidore flagret. Nasci & in India certũ est. Archelaus qui regnauit in Cappadocia,illinc cortice inhærẽte tradit aduehi rude, polirióq; adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primo destillare argumento sunt quædam intus translucentia, ut formicæ aut culices lacertæq;, quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas indurescenti. genera eius plura. cãdida odoris præstantissimi. sed nec his nec cereis pretiũ. fuluis maior autoritas, ex ijs etiamnum amplior translucentibus, prætcrquã si nimio ardore flagrent: imaginemq; igneam inesse, nõ ignem placet. Summa laus falernis, à uini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verũ hoc quoq; notum fieri oportet, quocũq; modo tingui libeat, hœdorũ seuo & anchusæ radice, quippe etiã conchylio inficiuntur. cæterum attritu digitorum attrahunt in se paleas & folia arida ut magnes lapis ferrum. Ramenta quoq; succini oleo

addito

addito flagrãt dilucidius, diutiusq; quàm lini medulla. Dioscorides quoq; tradit, quod certè Plinius falsum existimat: iuxta Eridanum amnem è populis destillare lachrymam narrari, quæ densando in spissitudinem coeat, & uocetur electrum, ab aliquibus uero chrysophorum, ex attritu odoratum, colore auroso, qui & alibi pterygophoron appellauit quod stramenta, floccos atq; fimbrias in se traheret. Callistratus certè nouam huic differentiã attulit, appellando chryselectrum, quasi coloris aurei, & matutino gratissimi aspectus, rapacissimum ignium & si iuxta fuerint celerrime ardescens. tale electrum, nunc ambram uocitamus, diuersum tamen ab eo quod ambram siue ambar caninum cognominant, Aetius ambar, quod Hermolaus barbarus succinum orientale primus nominauit incompertum ueteribus, ut ipse existimat, multis locis scaturiens bituminis & sulphuris modo. Discrimen eius triplex, Ruffum, & pingue præferũt, sclachiticum à municipio quodam pridie uocatum, ubi nascitur. Subalbidũ ex Arabia felici minus probatur è maritimo quodam oppido cui Sechra nomen est. deterrimum nigrescit, quod pisces deuorauere. Addere his æra, ut corinthia.) Plinius libro tricesimoseptimo, ubi de electro loquitur: Taxatio inquit in delitijs tanta, ut hominis quamuis parua effigies uiuorum hominum uigentiumq; precia superet, prorsus ut castigatio una

tio una non sit satis. In Corinthijs æs placet auro argentoq; mixtum, in cęlatis ars & ingenia &c. Inquit ergo quod sicut argentū auro confundebant ut electra fierent, ita argento & auro addebant ęra, ut corinthia uasa fierent. nam æs corinthium maxime laudatur, cuius genera tria esse tradidit idē autor trigesimoquarto uolumine: Candidum argento nitore quàm proxime accedens, in quo illa mixtura pręualuit: alterum in quo auri fulua natura: tertiū in quo æqualis omnium temperies fuit. uasa igit' ex ære corinthio auro argentoq; permixto Corinthia appellabātur. unde factum est ut omnia uasa ex ære elegantia, corinthia sint appellata, propter quæ apud ueteres tanto in pretio fuerunt æris metallà, ut argenti quoq;, atq; auri pretium transcēderint. Quippe lucernæ, cādelabra, salina, trullęq; ex ære fiebant. Quin etiam statuæ, columnę, limina, & ualuæ in tēplis, ut etiam in æde diui Marci nunc habemus. Scribit etiam Plinius ipse, Sp. Caruilium olim Camillo pro crimine obiecisse, quod ostia ærata haberet in domo. & Romæ porticum duplicē à Cn. Octauio qui de Perseo rege triumphauit, ad circū flaminium factam appellatam fuisse corinthiam, à capitulis æreis columnarum. In tantūq; procesit æris corinthij autoritas, ut Verrem quem Cicero damnauerat, non alia de causa proscriptum ab Antonio fuisse tradatur, q; quòd Corinthijs se ei cessurū negauisset.

Ex capite

EX CAPITE XLI.

ON est satis abstulisse nomen gemmæ, amethystum, rursum absolutus inebriatur Tyrio.) Color purpuræ tendens ad uiolam Amethystus appellatur, qui absolutus cum rursus inebrietur tyrio, tunc Tyriamethystus dicit̃, simulq́ luxuria duplex: qui quidẽ color ab Anethysto gemma nomen assumpsit, cuius fulgor ille emicans uiolaceus est ad similitudinem eius uiolæ quam purpuream siue ianthinam appellauimus. Plinius libro uigesimo primo: Luxuria uestibus quoque prouocauit eos flores, qui colore cõmendantur. Hos animaduerto tres esse principales, unum in cocco, qui in rosis micat: gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras tyrias dibaphasq́ ac laconicas. Alium in amethysto, qui in uiola, & ipse in purpureum quemq́ ianthinum appellauimus. Amethystus aũt, qui & Amethysus dicitur ex Theophrasto, gemma est, cuius genera plura traduntur à Plinio lib. tricesimoseptimo. inquit enim: principatum Amethysti indicæ tenent. sed in Arabię quoq; parte quæ finitima Syrię Petrea uocatur, & in Armenia minore, & in Aegypto, & in Galatia reperiuntur. sordidissimæ autem atq; uilissimæ in Tharso & Cypro. causam nominis afferunt, quod usq; ad uini colorem accedens priusquam eum degustet, in uiolam desinit: fulgorq́ quidam in illa

L purpuræ

purpuræ non ex toto igneus, sed in uini colorem deficiens. Perlucent autem omnes uiolaceo colore, scalpturis faciles. Indicæ absolutum purpuræ colorem habent: ad hancq; tingentium officinæ dirigunt uota. fundit autem eum aspectu leniter blandum, neq; in oculos, ut carbunculi, uibrat. Alterum carũ genus descendit ad hyacinthos. hunc colorem Indi Sacon uocant, talem gemmam Sacodion. Dilutior uero ex eodem sapinos uocatur, eadem & paranites in cõtermino gentis Arabiæ. quartum genus colorẽ uini habet: quintum ad uiciniam crystalli descendit albicante purpuræ deiectu, hoc & minime probatur: quando præcellens debet esse in suspectu uelut ex carbunculo refulgens quidam in purpura leuiter roseus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas, hoc est puerorũ amores uocari. alij anterotas, id est mutuos amores: multi Veneris gemmam: quod maxime uidetur decere, & specie, & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas resistere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Multum ab ea distat hyacinthos, tamen è uicino descendens. Differentia hæc, quòd ille emicans in amethysto fulgor uiolaceus, dilutus est in hyacintho, primo quoq; aspectu gratus, euanescit antequam satiet: adeoq; non implet oculos, ut penè non attingat, marcescẽs celerius nominis sui flore. Hyacinthum autem florem, qualẽ Dioscorides describit, in hortis nostris habemus

habemus, quem ex Thracia Venetias tulimus. folia habent bulbi protinus à radice, caulem dodrantalem leuem, tenuioremq́ digito minimo, coloris herbacei, comam procumbentem incuruã, plenam florũ olentiæ iucũdissimæ, coloris cerulei aliquantulum ad purpuram inclinantis, primo aspectu grati, deinde euanescentis antequã satiet, semine nigro coriandri magnitudine, radice bulbosa purpuranteq́: floret initio ueris cum uiola purpurea. Verum quia posit aliquis cauillari, dicẽs hunc quem descripsimus florem, nõ esse hyacinthum, cum Dioscorides hyacinthi florẽ non colorem ceruleum sed purpureum habere descripserit, qui nec de odore quicquam meminerit: dicimus quòd Dioscorides per purpureum uiolaceum intellexit, quippe cum & uiolam illam, quam Ion porphyrion Græci uocant, cuius colorem uiolaceum siue ianthinum uocari diximus, unà cum Plinio coloris purpurei esse descripserit. nam & Plinius hyacinthi colorem uiolaceum dilutum uocauit, his quæ supra retulimus uerbis. Differt hyacinthus lapis ab Amethysto, quòd ille emicãs in amethysto fulgor uiolaceus dilutus est, in hyacintho primo quoq́ aspectu gratus euanescit antequam satiet: adeoq́ non implet oculos, ut penè non attingat, marcescẽs celerius nominis sui flore. Quid enim aliud est uiolaceus color dilutus, quàm uiolaceus clarior & apertior, quem çeruleum appellamus

mus.unde Columella in hortto suo dixit.

Necnon uel niueos uel cęruleos hyacinthos.

Solinus etiam hyacinthum lapidem cęruleo nitore fulgere tradidit, ut qui colorem cœli dixerunt hyacinthinum de cęruleo uideantur accepisse. odorē autem inesse hyacintho & si Dioscorides non meminerit, elici tamen coniectura potest ex uerbis Plinij: qui uigesimoprimo uolumine inter odoratos flores sic ait cap. septimo: Troianis temporibus croco iam erat honos, & hos certe flores Homerus tres laudat: Loton, Crocon, Hyacinthum. Omnium autem odoramētorum atq; adeo herbarum differentia est in colore & odore & succo &c.ubi cum de his & alijs floribus odoratis finem tractandi imposuisset, inquit: & de odoratis floribus satis dictum. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerit, aut ex Aiacis cruore editi, ita discurrentibus uenis, ut græcarum litterarum figura legatur inscripta. Pausanias tamen florem, qui natus sit extincto Aiace, apud Salamina credi refert editū primo, nec hyacinthum, sed literis Hyacintho similem uideri ex cādido rubentem, ac lilio minorem, quemadmodū Ouidius, itēq; Virgilius describere uidentur. Et Cosmosandalon dici florem apud Hermionenses Trœzenijs confines idem Pausanias testatur, quē ipse Hyacinthum uidetur interpretari, & flore coronatos festa, quę Chthonia uocant

nía uocant, agere. De cosmosandalis & Cratinus, & Clearchus. ut nō temere cōiectare liceat, hyacinthum florem ab historicis descriptum diuersum esse ab eo, de quo Poetæ fabulantur. Moueor uerbis Pausaniæ, dicentis florem qui natus sit ex Aiace extincto, non hyacinthum, sed literis hyacintho similem uideri. ut flos is ob hanc causam siue similitudinem litterarum, quam habet cum hyacintho flore historicorum, qui cæruleus est, hyacinthus & ipse appellatus sit, ut hyacinthi duo genera esse uideantur. nec uerisimile est, autores uni tantum florum generi tot colorum uarietates ascripsisse, ut non parua etiam ob id inter autores ipsos confusio esse uideatur. Ouidius decimo Metamorph. libro scribit hyacinthū forma lilium imitari, coloremq́ purpureum continere, in quo funestæ literæ illæ inscriptæ sunt, his carminibus:

Talia dum uero memorantur Apollinis ore,
Ecce cruor qui fusus humi signauerat herbas,
Desinit esse cruor, tyrioq́ nitentior ostro
Flos oritur, formamq́ capit, quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
Nō satis hoc Phœbo est (is enim fuit autor honoris)
Ipse suos gemitus folijs inscribit, & αι αι
Flos habet inscriptum, funestaq́ litera ducta est.

Illud autem monuerim, quas in hyacintho literas appellant, ueras esse literas mihi nō esse credendum, sed

potius notas quaſdam nigras. Nam Plinius libro decimooctauo,,ubi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex ſententia M. Varronis reperiri tradit, in quo quidem flore nõ literas ullas, ſed nigras tantum notas inſpicies. Virgilius quoq;: Et ſuaue rubens hyacinthus, non cęruleum, ut alij autores, dixit. Nam rubens & cęruleum colore inter ſe maxime diſcrepant. Non repeto deſcriptionem Pauſaniæ autoris grauiſsimi, cum nuper eam retulerim. cum itaq; conſtet duplicem eſſe hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis ſcriptis, qui à poetis deſcribitur: alterum uero cęruleum ſine literis ab hiſtoricis de ſcriptum: nam nihil Dioſcorides in ſuo hyacintho de literis commeminit: haud temere in Virgilio ferrugineos hyacinthos, cum ſint rubentes, nõ cęruleos, ſed rubentes ad ſimilitudinẽ ferruginis interpretarer: præſertim cum hyacinthus Poetarum, non ceruleus, ſed rubẽs ſit, quemadmodum Virgilius & Pauſanias deſcripſere. rubet enim color ferrugineus. Plinius item libro quinto decimo: Grandiſsimis, inquit, pineis nucibus, altiſsimeq; à terra ſuſpenſis intus exiles nucleos lacunatis includi toris, ueſtitos alia ferruginis tunica. quæ ſanè tunica nõ cęrulei, ſed ferruginei coloris eſſe perſpicitur. Nonius uero qui non hyacinthum hunc, ſed illum forte cęruleum tantum nouerat, ferrugineos hyacinthos cęruleos interpretatus eſt. Palladius

uero

uero nescio quàm recte hyacinthum irim, siue gladio lum à similitudine foliorũ uocari tradiderit, cũ Dioscoridis hyacinthus folia habeat non iridis, neq; gladioli, sed bulbacea, ac propemodum, ut planius dixerim, liliacea, & uenosa, uerum strictiora oblõgioraq;, quæ nullam cum iride atq; gladiolo similitudinem habent. folia nanq; iridis & gladioli potius harundinacea ex Theophrasto quàm bulbacea sunt, quæ nec in radice conueniunt, cum sit radix hyacintho bulbosa, iridi geniculata. Sed & hyacinthum uideo Romanis Vacinium, Dioscoridis autoritate uocari. Quare in Bucolico Maronis carmine:

Nonne fuit satius tristes Amaryllidis iras
Atq; superba pati fastidia? nónne Menalcam?
Quamuis ille niger, quamuis tu candidus esses?
O formose puer nimium ne crede colori,
Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur:

Hermolaus Barbarus per uacinia nigra hyacinthos interpretatur. Plinius enim uacinia inquit aucupijs Italiæ feruntur: Galliæ uero etiam purpurea tingẽdis seruorum uestibus. Item libro uigesimosecũdo, transalpina Gallia herbis tyrium, atq; conchylium tingit, omnesq; alios colores. & libro uigesimoprimo hyacinthus inquit in Gallia eximie prouenit, quo ibi pro cocco hysginũ tingitur. Est autẽ hysginus color à quo Græci uestes hysginobaphes appellant, hoc tinctas colore

colore. Nec obstat quod nigra dicat poeta, quandoquidem purpuream quoque uiolam est ubi autores nigram uocare soleant, præsertim poeta ipse quarto Georgicorum hoc carmine:

Funduntur uiolæ sublucet purpura nigræ.

Sed error est. nã si Virgilij sensus sit, uti certe esse debet, ut alloquens dilectum puerum cohortetur eum ad amorem sui, monensq́ue ne propter formam superbiat, cum nõ omnia quæ candida, eadem dilecta, nec omnia quæ nigra & deformia, continuo aspernanda sunt: nam ligustra decidunt, nec leguntur, & uacinia quauis nigra & deformia, colliguntur: hyacinthũ florem tanquã deformem ligustro minime cõparasset, cũ sit pulcherrimus, immo & ipso ligustro pulchrior: cum præcipue uacinium aliud quàm hyacinthum significet, ut mox ex Plinij sententia docebimus. Item uacinia si hyacinthos significarẽt, ad quid rogo in aucupijs sererentur? Ad hæc addimus, quod in uetustis Dioscoridis exemplaribus Græcis uerba illa, Romani bacum seu uacum, alij uacinium, non habentur: sicut & in cæteris plantarum descriptionibus nullæ ferè aliæ nominum appellationes præter quàm græcę insertæ sunt. Verum nomina illa omnia tanquam addititia in margine annotata esse perspiciuntur. sicuti & in Sampsucho legitur, Romani meiuranam uocant, quod nusquam legitur apud latinos. nam si Romani meiuranam

meiuranam uocassent, Plinius utiq; qui latinum no/ men sampsuchi mendicare uidetur, meiuranam à la/ tinis appellari prodidisset: quemadmodum & in leu/ coio, uiolam matronalem, addititium & nouum uoca bulum esse deprehẽdimus, sicut & in pluribus alijs id factũ uidetur: quod Dominicus Sennus Patauinus medicus insignis, & in hoc studiorum genere tempe/ state nostra facile princeps me monuit. Seruius uero per uacinia uiolas interpretari uidetur, quod neq; eti/ am probo. Nam si uacinia uiolæ sunt, uiolæ erunt uti que nigrę, quoniam uacinia appellauerit poeta nigra: quod tamen est falsum, cum Virgilius ipse uacinia ni/ gra à uiolis nigris aperte distinxerit in Bucolicis hoc carmine:

Et nigrę uiolæ sunt, & uacinia nigra.

Est autem uiola nigra, quæ Theophrasto & Plinio uti retulimus melanion dicta est. uiola uero purpurea est, quã Dioscorides Ion porphyrion appellauit. Leo nicenus per uacinia non uiolas, nec hyacinthos, nec arbores ut aliqui arbitrantur, sed acinos, siue baccas ipsius ligustri, quæ nigræ sunt, intelligere uoluit, quasi baccinia dixerit, quæ in Italia ut inquit Plinius aucupi orum gratia seruntur, & in Gallia purpurea ad tingen das seruorum uestes, ut nunc quoq; Italiæ aliquibus in locis ex ligustri acinis atramentum scriptorium si/ ue colorem nigrum rustici ad tingendum conficiunt.

nec obstare, quod Plinius dixerit purpurea, quando & ebuli acinos, qui nigri sunt, sanguineas baccas Virgilius in Bucolicis appellauerit hoc uersu:

Sanguineis ebuli baccis, minioq; rubentem.

Vt sit sensus, quod Poeta alludens ligustro puerum admonet, ne suæ pulchritudini atq; colori quamuis candido nimium confideret, quia cũ ætate candidum colorẽ amittet, fietq; deformis, idq; sibi eueniet quod ligustro accidit: eius nanq; flores qui sunt pulchri, candidi & odorati cito pereunt, quia parum durant, atq; ex arbore ipsa nil nisi acini seu uacinia illa colliguntur, quæ processu temporis nigrescunt, nec aspectu quidẽ adeo ut flores grata. quod simili modo sentire uisus est Virgilius, uel quicũq; ille fuerit ubi de rosa loquitur:

Collige uirgo rosas, dũ flos nouus, & noua pubes,
Et memor esto æuum sic properare tuum.

His nanq; carminibus poeta uirgines hortatur ad uoluptatem percipiendam. ita enim pulchritudo & uirginum decus præterit, & breue tempus sortitæ sunt, sicut rosa quæ mane aperta, & uiuacitatem ostendens, peracto die languida & fragilis, uero rubore deperdito apparet. Ouidius quoq; de arte amandi.

Forma bonũ fragile est, quãtũq; accedit ad annos
Fit minor, & spacio carpitur illa suo.
Nec semper uiolæ, nec semper lilia florent,

Et riget

Et riget amissa spina relicta rosa.
Et tibi iam uenient cani formose capilli.
Iam uenient rugæ, quæ tibi corpus arent.

In quam quidem sentētiam ego quoq; pedibus irem, quando constaret acinos illos ligustri purpureos esse: & colorem purpureum tingere, quemadmodum de uacinijs Vitruuius & Plinius testantur. Verum enimuero, si meam quoq; his addere sententiā licet, dicam quod si Virgilij & Plinij uerba diligentius perpenderis ac examinaueris, uacinia nigra nihil aliud quàm acinos, siue mora agrestia illa nigra, quæ rubus sentis profert, significare facile iudicaueris. nā Græci in hodiernū quoq; diē mora illa agrestia non ab re uacina, & uacinia cognominant, dicta à βάτου, hoc est rubo, cuius quidem genus quoddā esse constat βάτος κυνὸς siue κυνὸς βάτος appellatum, hoc est ut Theodorus uertit in Theophrasto canirubus, uel à βάπτω, quod est tingo. nam mora illa agrestia colorem purpureum inficiunt, unde Plinius sextodecimo uolumine cum de ligustro arbore peregisset, Ligustra inquiens tesseris utilissima: memor Virgiliani carminis mox subdidit. Itē uacinia Italiæ in aucupijs sata: Galliæ uero & purpurea tingendi causa ad seruorum uestes. ut per uacinia, non arbores, ut aliqui existimant, sed mora illa agrestia rubi sentis intelligas, ut sit sensus: quòd sicuti ligustra tesseris, ita & uacinia id est

mora illa agrestia rubi, sunt aucupijs utilissima. In aucupijs enim huiusmodi rubi seruntur, ut senticeta & auiaria fiant, quibus aues edendi causa mora illa agrestia facilius allectentur. Virgilius.

Sanguineis quoq; inculta rubent auiaria baccis.

Et in Gallia etiam mora illa purpurea utilissima sunt ad uestes seruorum causa tingendas. cuiusmodi & cotini siue oleastelli baccis uestes conchylij modo colore insigni inficiuntur, sicut & nunc ex ipsius rubi ebulicq; acinis ad coloranda uina succum exprimunt. Est autem rubus sentis inter aquaticas frutices ex Plinio decimosexto uolumine, quamuis arborē improprie appellauerit, quoniam & de ea, & de sambuco arbore simul locutus est dicens: inter aquaticas arbores sunt & rubi, atq; sambuci fungosi generis: ne si frutices dixisset, sambucum arborem exclusisset: quod similiter fecit libro decimo septimo, rubum inter arbores enumerans. est tamen ubi rubum fruticem esse dixerit, ut libro decimo sexto: Non decidunt autem, inquit, folia & in fruticum genere quibusdam, rubo, & calamo. Theophrastus quoq; de historia plātarum uolumine primo, rubum inter frutices enumerat, inquiens: Arbor est, quod ab radice caudice simplici, ramosum, nodosū, surculosum, haud facile dissolubile assurgat, ceu olea, ficus, uitis. Frutex, quod ab radice caudice multiplici, ramosumq; se attollit, ut rubus, paliurus

liurus &c. Fert autem rubus folia quina aut trina numero in pediculo, herbę ferenti fraga similia, floribus roseis: in racemis fructus ueluti mora inter initia herbacea, mox purpurea, cum ematuruere nigra, auibus quàm maxime grata, quæ uacinia (uti retulimus) appellãtur. unde & Virgilius uacinia mollia, id est matura & asperitate carentia nuncupauit: quæ Plinius libro decimosexto mora etiam appellauit: nõ quia sint uere mora, nam mora sunt ex moro arbore fructus, sed ob similitudinem quam habent cum moris. quemadmodum & fructum pentaphylli, siue quinquefolij fragum uocauit, non quia pentaphyllum fraga gigneret, sed quoniam fructum ferret fragis similem, quem cum alio proprio nomine careret, ob similitudinem quam habet cum fragis, fragum uocauit. Et certe pentaphyllum fructum fert ex Dioscoride. inquit enim in præfatione primi libri. nam qui pullulanti herbæ duntaxat adstiterit, adultam cognoscere non potest: neq; qui adultam tantum inspexerit, nuper erumpẽtem noscet. Quo fit, ut propter mutatam foliorum faciem, caulium proceritates, florum seminisq; magnitudinem, nonnulli qui olim has ætatum uarietates non perspexerunt, magno in errore uersentur. Quæ causa etiam nõnullis scriptoribus imposuit, qui herbas quasdã, uerbi gratia gramen quinquefolium & tussilaginem, emittere florem fructũ & caulem

negant.ergo qui sæpius ad uisendas herbas,& earum loca se contulerit, earum cognitionem maxime conse quetur, ut Plinius à Leoniceni calumnia nunc liberatus appareat. nam libro etiã decimoquinto capite uigesimoquarto fraga & unedones, ob similitudinem fructuum congeneres appellauit.sic itaq; fructũ pentaphylli, tanquam frago suo congeneri similem fragum uocauit. Ligustrũ uero (ut nihil quod equidem nouerim prætercam)arbor est parua, folijs oleæ similibus,floribus paruulis,candidis & odoratis, racematim florentibus,maio mense, seminibus initio uirentibus, processu nigris uuarum more congestis. in sepibus & senticetis potissimum gignitur,nassis & tesseris utilissima.adhuc etiam in Italia aliquibus in locis ligu strum appellãt,Patauini uero Conastellũ,quasi oleastellum dixerint.nã & folio & fructu similis est.Marcellus autem Dioscoridis interpres ligustrũ eandem esse arborem uoluit,quæ Gręcis cypros uocetur,cum tamen prorsus diuersa sit.Argumento, quòd Diosco rides cypron descripsit semine nigro sambuco simili, peregrinamq; arborem fecit,quemadmodum & Plinius lib.duodecimo,cypros inquiens,in Aegypto est arbor ziziphi folijs,semine coriãdri &c.At quod ligustrum uocat, semen nõ coriandro aut sambucino aci no, sed potius lentisco simile in racemis profert: nec arbor est peregrina, cum sponte ubiq; in Italia nascatur.minus

tur.minus illud animaduertens, quod ipsum maxime ab hac sententia diuersum facere debuisset, quod Dioscorides statim post cypron Philyriã, quã ipse Marcellus uoluit esse tiliã, æqualis esse magnitudinis cum cypro descripserit, nouerit'q; tiliam arborem esse ligustro proceriorem multoq; crassiorem, ad asseres sutorias, pro incidẽdis corijs, & (ut inquit Theophrastus) ad fabricas nauium, arcarum & mensarum commodissimam. cuius uerba in quinto de historia hæc sunt: Robur tam nauibus quàm domibus commodum, necnon & in terra obrutum durat. Tilia foris nauium longarum & arcarum, mensurarumq; fabricæ expetenda est. & nos quoq; tiliam uidimus tam uastam, quam uix terni cubiti circumplecterentur. Cum igitur cypros æqualis magnitudinis cum tilia tam uasta arbore sit, non erit eadem quam ligustrũ latini uocant. Est enim ligustrum pollicis crassitudinis, decemq; pedum altitudinis ad summum. Quamobrem Marcellus inscitiæ accusandus est, quippe qui in Dioscoride ubi interpretari debebat: Cypros arbor est folijs oleę & reliqua: interpretatus est, cyprum Romani ligustrum dicunt. quod falsum est, tum rationibus antedictis, tum quod id nullis græcis codicibus legitur. Est enim interpretis imperiti, ne dicam audacis, autorem quem interpretatur facere mentionem, quod Hermolaus noster non fecit. Et quando inquit Plinius libro

uigesimo

uigesimoquarto: Ligustrum eadem arbor est quæ in oriente Cypros, intelligendum eadem arbor est in Italia, quæ in oriente cypros, quoad similitudinẽ. nam si uoluisset cypron esse ligustrum, non dixisset libro duodecimo: Cypros in Aegypto est arbor ziziphi folijs &c. cùm passim & sponte ut dictum est, in Italia ligustrum nascatur. ubi nec affirmauit cum dixit: Quidam cyprum esse dicunt, arborem quæ in Italia ligustrum uocetur. Sed nec philyrea tilia est, ut omnes sunt hactenus affinitate nominis decepti, uno excepto Dominico Senno, uiro in hac simplicium facultate omnium peritissimo. Differunt enim inter se philyra & philyrea. philyra nanque est, quam latini tiliam interpretantur, cuius duo habentur genera, mas scilicet & fœmina ex Theophrasto de historia plantarum libro tertio: Distant inter se inquit tum materie, tum totius corporis forma, & quòd altera fructifera, altera sterilis. nã materies mari dura, flaua, nodosior spinosiorque, fœminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusque inflexibilis propter duritiam est, fœminæ candidior flexibiliorque, ex quo cunas faciunt: item fœminæ odoratior. & mas sterilis nulloque flòre est, fœmina & florem & fructum gignit. Flos calycula intectus propter folij pediculum amentumque futurũ, pediculo annexus, uiridis dũ in calicula est, detectus autem leuiter flauus, floret cum urbanis. fructus

oblongus

oblongus, orbiculatus, magnitudine fabæ, similis hederę acino, quinis angulis ueluti neruis eminentibus inq́ acutum sese contrahentibus partitus, qui scilicet maiusculus est, minutiusculus autē confusior constat. Cum ille maiusculus scabitur, paruula quædā ac prætenuia semina, quanta atriplicis emittit. folium & cortex dulcia suauiaq́. foliū forma ederaceū, nisi quòd in angulum acutiorem rotundatur, & quanquam iuxta pediculum curuatius, tamen de medio in acutius coactum prætendit, seq́ prolixius protrahit, crispum in orbem leuiter atque serratum. medullam exiguam materies continet, nec multo reliquo molliorem corpore. nam & reliquum ligni molle est, quæ & Plinius magna ex parte retulit. Philyrea autem arbor est, ut Dioscorides describit, magnitudine qua cypros, folijs oleæ nigrioribus latioribusq́, fructu lentisci, nigro, subdulci, uuarum modo cōgesto, locis asperis prouenit. folia huius astringunt eodem profectu, quo folia oleastri, ideo ad omnia quæ spissanda sunt, pertinent. commanducata ulceribus oris infantiū utilissime imponuntur. ad idem & decocto colluere salutare est. Pota urinam ciunt, sanguinem mensium detrahunt. Qui autem philyream & philyram id est tiliam candem esse arborem uolunt, asignent rogo apud quos legerint philyram id est tiliam habere folia oleæ, & fructum ferre subdulcem ad similitudinē len-

N tisci

tiſci,uuarum more congeſtũ, ſicuti nos legimus apud Theophraſtum philyram ſiue tiliam habere folia hederacea atq; ſerrata, & florem dum eſt in calycula uiridem detectum aut leuiter flauum,& fructum non modo non ſubdulcem, ſed qui à nullo mandi poteſt, ex eodẽ autore aliubi,& Plinio,ederæ acino ſimilem, quem corymbaceum potius quàm racemoſum dixeris. Quamobrẽ fateri neceſſe eſt.philyreã nõ eſſe philyram,hoc eſt tiliã. immo quãdo etiã tilia ad eadẽ ad quę oleaſter,ſicut philyrea utilis eſſet, & quod philyrea & tilia deſcriptione inter ſe diſcreparẽt, ſicuti certe diſcrepant,philyrea non eſſet tilia. Verũ cũ deſcriptiones, uſus & remedia quæ de philyrea Dioſcorides & de liguſtro Plinius tradidere,inter ſe plurimũ conuenire præcipiaẽ,haud temere affirmauerim unà cũ Dominico Senno philyreã Græcis uocari quam Latini liguſtrũ appellant. Nam Plinius libro xxiiij.liguſtrum, inquit,eadem arbor eſt,quę in oriente cypros,ſuos in Europa uſus habet,ſuccus eius neruis,articulis,algoribus,folia ubiq; ueteri ulceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt.quæ de philyrea Dioſcorides retuliſſe etiã uidetur,& ualet ad ea quæ cypros & oleaſter,ceu ſuæ congeneres ex Plinio & Dioſcoride. Addo etiam quòd Dioſcorides ſtatim poſt cyprum philyream tanquam ſibi ſimilem atq; congenerem ſubdidit pertractandam. ſunt enim eiuſdem magnitudinis &

nis & similitudinis: hinc factum est, ut aliqui eandem esse cum cypro existimauerint. nec dubitandum est, Plinium ignorasse philyream Græcis esse, quæ in Italia ligustrum uocetur. Itē si philyrea fuisset tilia, Dioscorides quoq; eam inter marē & fœminam, ut Theophrastus distinxisset, atq; aliter ut dictum est descripsisset. Præterea eodem de cypro capite Marcellus, ubi debebat interpretari, Ipsa rufant capillū tusa, adiecto struthei mali succo, pro strutheo malo cotoneo, struthion herbam lanariam intelligēs, Ruellio adhærendo, Rufant capillum concisa succoq; lanariæ herbæ madentia, & inuncta transtulit. Et quod magis ridiculum est, in fine primi libri Commētariorum suorum Hermolaum melius ipso sine dubio interpretantem de hac ipsa re accusat. in qua quidem uereor ne ipse accusandus sit, cum ibi struthion nō herbam lanariam, sed malum cotoneum significet, cum herbæ lanariæ, non rufare sed dealbare proprium sit ex Plinio & Dioscoride. quod ut planius intelligi posſit, adducam quæ de cypro Plinius & Dioscorides tradidere. Verba enim Plinij libro uigesimotertio hæc sunt: Cypros qualis esset & quemadmodum ex ea fieret oleum docuimus. natura eius excalfacit, mollit neruos. folia stomacho illinuntur, & uuluæ concitatę succus quoq; eorum apponitur. folia recentia commanducata, ulceribus in capite manantibus. Item oris me-

detur collectionibus,condylomatis.Decoctum folio-
rum ambustis & luxatis prodest. Ipsa rufant capil-
lum tusa,adiecto struthei mali succo. Flos capitis do-
lores sedat cum aceto illitus. Idem combustus in cru-
da olla nomas sanat, & putrescentia ulcera per se uel
cum melle.odor floris olet,qui somnũ facit.& studio-
se dixit struthei mali ,ut struthion herbam lanariam
excluderet.Dioscorides uero sic scribit:Cypros arbor
est,folijs oleæ circiter ramos, latioribus, mollioribus,
colore uiridioribus,flore muscaceo,cãdido, odorato.
Semẽ ei atrũ simile sambucino acino .Nascit Ascalo
ni Iudęæ optima.Itẽ Canopo.natura folijs astricto-
ria,unde commanducata oris ulceribus imponuntur.
eadem illita collectionibus feruidis medentur.Itẽ car-
bunculis. Decocto eorum fouere ambusta prodest
Ipsa rufant capillum tusa,adiecto struthei succo.Flos
capitis dolores sedãt,cum aceto illitus fronti. Quem-
admodum ex ea fieret oleum docuimus,natura cuius
excalfacit emollitq; neruos, si adurentia misceantur.
Ecce Dioscoridem in plenum cum Plinio conuenire,
ut credendũ sit facile Plinium à Dioscoride accepisse.
Vixit enĩ Dioscorides tẽpore Cleopatræ & Antonij,
ut Sudas testatur his uerbis: Dioscorides Anazarbẽ-
sis medicus cognomẽto Phacas,id est lentinus,quod
lentigine os dehonestaretur: fuit autem sub Cleopa-
tra & Antonio in Aegypto, scripsit libros quatuor &
uiginti

uiginti ualde celebres ad medicinæ usum. uerũ à tẽpo-
re Antonij ad Vespasianũ, cui Plinius hãc naturalem
historiã dedicauit, centũ uiginti & ãplius anni suppu-
tant, quamobrẽ nõ uideo cur Plinius Dioscoridem le
gere nõ potuerit. Cum igit Hermolaus Pliniũ cũ Dio
scoride conuenire, strutionq́; ibidem pro malo coto
neo acceptum ab ipso perspexisset, prudẽtius q̃ Mar
cellus struthei mali succo trãstulit. Et si affectus animi
exuere, & loqui syncere quidẽ uolumus, opus est uo-
lentibus Dioscoridem intelligere ac latinitate donare,
ut Plinium, qui Dioscoridẽ legit, nõ modo non negli
gant, uerũ etiam præ manibus habeãt, & amplectan-
tur, cum neminem aliũ in lingua latina habeamus, qui
nos melius præsertim in hac simpliciũ facultate possit
adiuuare. Sicut cõtra censetur indoctus, ut inquit ipse
Hermolaus, q̃ Pliniũ nõ legit, indoctior qui lectũ con
temnit, indoctissimus cui non sapit. Dãnat enĩ quisq;
quod ignorat. nec cuius quis ignarus sit bene sentire
potest. Simili quoq; modo capite de philyrea eũdem
taxat, ubi in Corollario inquit. Est materia tiliæ tota
mollis, ut inter carnosas mollissima calidissimaq́; dica
tur, quoniam citissime retundat ascias tincturam ea-
rum caloris sui ui resoluens: diciq́; temperaturã, non
tincturam iubet, non animaduertens, quod si Barba-
rum reprehendit Theophrastum pariter & Theodo
rum eius fidissimum interpretẽ, & utriusq; linguæ pe-

ritissimum, ac ipso Marcello millies doctiorem reprehendit. Non enim uerba hæc Hermolai, sed Theophrasti sunt, sic quinto de historia plantarum tradentis: Tilia inter carnosas pręcipue mollis, necnon & calidissima eadem esse uidetur: indicium quod aciem ferri maxime hebetat. tincturam enim ui sui caloris perlaxat. At Hermolaus noster nō ueluti Marcellus, pro medicastris, ut sic appellem, sed pro medicis alijsq; uiris doctissimis Dioscoridem luculentissima oratione conuertit: pariterq; Theophrasti uerba unà cū Theodoro diligentissime cōuertit, & interpretatus est. Non enim legitur in Theophrasto stomosin hoc est temperaturam, sed baphin, quod tincturam significat. uerū nos ut huc digrederemur impulit rei cognatio, cum rationem Amethysti redderemus. Coccoq; tinctum tyrio tingere ut fieret bis bissinum.) Antiqua lectio ut fieret byssinū, scilicet cocco & tyrio. Hermolaus uero mauult legere bis byssinum ut duplex sit. unum naturale, & suæ pulliginis ex bysso lino, aut lana illa pinnali quę byssus etiam uocata est. alterū tincturæ artificio factum, ut edocet Plinius hoc loco. etenim tyrio primum tinctas, mox & cocco tingere mos erat; aut contrà cocco tinctum tyrio tingere, ut fieret byssinum. Nam & tertio & quarto & quinto saturabantur. unde nomina illa uestium Monocoros, Dicoros, Tricoros, Tetracoros, Pentacoros, in uitis prin-

cipum

cipum. Colos nanq; cocci (ut autor est Plinius libro uigesimo secundo) inter principales imperatorijs tantum paludamentis dicabatur, qui ex eodem autore libro uigesimoprimo in rosis micat. gratius nihil traditur aspectu, & in purpuras tyrias dibaphasq́;, ac laconicas. De bysso autem lana Aristoteles quinto de historia: Pinnæ, inquit, erectæ locis arenosis cænosisq́; ex bysso id est uillo, siue lana illa pinnali proueniunt; colore luteo, ac perlucido. Fiunt ex ea pretiosissimæ uestes bysinæ appellatæ, & bysinum eiusmodi color, qui aliquando etiã dicitur byssus. hoc fit si cocco tinctum ut diximus, tyrio tingatur. De lino aũt bysso Plinius libro decimonono, honor, inquit, proximus bysino mulierũ maxime delitijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs stipula eius permutata quondã, ut auri. Pausanias byssus inquit nõ alia græciæ parte nascitur, quàm in Elide, tãta tenuitate, ut ne Iudaicæ quidem bysso cedat, etiam si colore minus ruffet quàm iudaica. De bysso Iudaico in sacris literis satis abundeq́; legitur. Et erithrodanum planta latine rubia dicta, caulibus quadrangulis, longis, spinosis, similibus aparinę, maiusculis omnino firmiusculisq́;, folijs circa articulos per interualla ceu stellis quibusdam in orbem, semine rotundo inter initia uiridi, mox rubro, & ubi planè maturuit nigro, radice tenui, longa rubente, uelleribus tingendis & pellibus perficiendis

utili

utili præſertim Italica,ut Democrito placuiſſe dicunt, ob id à quibuſdam appellata byſſos. Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima laude eſt.) Differt coccus baphica, hoc eſt granum tinctorium à cocco gnidio ſiue grano gnidio, ut apertiſsime conſtabit Galenũ & utriuſq; notas cõtemplantibus.nam de cocco ſiue grano gnidio ſic Plinius libro uigeſimo ſeptimo refert:Cocco gnidio color cocci,magnitudo grano piperis maior,uis ardens:itaq; in pane deuoratur, ne adurat, cum gulam tranſit.Frutex qui hoc ferat, thymelæa ſiue chamelæa dicitur.at qui tinctorium granũ gignit,de quo meminit hic Plinius, aut priuatim coccus dicitur, ut Dioſcoridi uidet́, aut ilex eſt aquifolia ex Plinio libro decimoſexto:Omnes tamen inqt roboris dotes ilex ſolo prouocat cocco. granum hoc, primoq; ceu ſpectes frutices paruos aquifoliæ ilicis: quiſquilium uocant, penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donati. uſum eius gratiorem in conchilij mentione tradimus. Gignitur & in Galatia, Africa,Piſidia,Cilicia,peſſimũ in Sardinia.& ut idem autor libro uigeſimoquarto tradit,eſt genus ex eo in Attica & Aſia naſcens,celerrime in uermiculum ſe mutans,quod ideo ſcolecion uocãt,improbantq;.Et Pauſanias qui fruticẽ hunc in Locride copioſum ad Ambryſon rhamni amplitudine, præterea lentiſco ſimilem,ni-

lem, nigriore tantum & molliore folio describit, fru/
ctu solani quidem specie, sed erui magnitudine. colli/
gendum præcipiunt antequam uermiculus is nasca/
tur. Galatæ qui supra Phrygiam sunt, gentiliter Lig
uocant. Iones & Græcia tota coccũ, Itali in hunc usq;
diem granum.

EX CAPITE XLII.

ONCHARVM generis & pinna est. na
scitur in limosis subrecta semper, nec un/
quam sine comite, quem pinnotheren uo
cant, alij pinnophylacẽ. id est squilla par/
ua. alibi cancer dapis affectator.) Aristoteles quinto
de historia: Pinnæ, inquit, erectæ locis harenosis cœ/
nosisq; ex bysso idest uillo siue lana illa pinnali pro/
ueniunt, quę custodem intra se continent aut caridion
hoc est squillam paruam ut Cicero secundo De natu
ra deorum & Theodorus cõuerterunt, aut carcinion
idest cancellum: quo quidẽ custode priuatæ pereunt
breui tempore quod & Athenæus tradit. sedem nun/
quam mutare solẽt: radice eñ innituntur, quę & euul/
sæ uiuere nequeunt. Est autem pinna concharum ge
neris maxima ad similitudinẽ cruris suilli, foris scabra
intus leuis ac perlucida, nastura uulgo dicta, cãcellũ il
lũ, quẽ alio nomine pinnotherẽ siue pinnophylacem
ut autor est Plinius & Athenæus uocãt, intra se conti
nens. Aristoteles eodem loco: cancri colore albido, cor

pore admodum parui, in nonnullis testa operti gene-ris nascuntur, & plurimi quidem in mytulis foliatis, mox in pinnis, quos pinnotheras uocant, de quibus etiam mentionem facit Oppianus. Quin etiam in pe-ctunculis atque ostreis, uerum ij nullum conspicuum capiunt incrementum. Piscatores cancros eiusmodi nasci confirmant, unà cum illis, quorum testam inha-bitant. Diuersum sanè genus à cancello illo concha-rum hospite. is enim ex ipso Aristotele, principio ex terra limoque consistit, mox conchulas ingreditur ua-cuas, ubi cum excreuerit, transit in concham amplio-rem, uidelicet aut naticis aut turbinis, aut alicuius simi lis. sæpe etiam paruam buccinã subit, ingressusque am-pliorem illam gerit. Pari modo & uiuit in domicilio capaciore, rursusque excrescẽs aliam petit ampliorem. Paludes nostræ Venetæ, Istria & Dalmatia plurimũ abundãt hoc genere, de quo suprà abunde satisque di-ximus. Nasci etiam in cubilibus spongiarum noui-mus, ut idem autor eodem libro tradit, bestiolam ara nei similem, nomen pinnothera mutuantẽ. degit hæc intra spongiarum cubile, & aperiendo claudendoque pisciculos capit. aperit antequam ingrediãtur, claudit & contrahit cum ingressi sunt. pinnis haud absimiles sunt pernæ cõcharum generis Plinio trigesimosecun-do uolumine circa Pontias insulas frequentissimæ, stant uelut suillo crure longo in harena defixæ, hian-tesque

tesq́ʒ qua limpitudo est, pedali non minus spatio cibum uenãtur. dentes in circuitu marginum habẽt pectinatim spissatos. intus pro spondylo grandis caro est. Assultant alij protinus.) Vetus lectio: assultant illi protinus, id est minuti pisces dum se pandit pinna ilico assultant. & hactenus Plinius de tertio genere quod sanguine uacat & siliceo tegmine operitur. uerũ cũ de alijs duobus generibus quę sanguine carent, scilicet mollibus & crustatis nonnulla in genere à nobis relata sint, ratio etiam admonet ut de ipso quoqʒ tertio genere in uniuersum nonnihil adijciamus. Quę igitur testa operiuntur animalia ut umbilici, conchæ, cochleę, purpuræ, & omnia quæ ostreæ aut cõchæ nõmine appellamus, atqʒ etiam echinorum genus, carnem quãcunqʒ habent similiter atqʒ crustata habent: quippe quæ intus eam contineant, testaq́ʒ foris claudantur, nec intra se durum quicquã. sed ipsa inter sese numerosa discrepant differentia, tum testæ, tum carnis interioris ratiõe. alijs enim in eo genere nulla est caro, ut echinis, alijs est sed penitus inclusa, nec ulla ex parte conspecta excepto capite, ut terrestrium limacibus & ijs quæ cocalia quidam appellarunt, & aquatilium purpuris, buccinis, cochleis, & reliquis omnibus turbinatis. cætera aut duplici cõstant ualuula, aut simplici, ut genus alterũ biualue, alterum uniualue posset nuncupari. Biualue appello, quod gemina testa conti

netur. uniualue quod testa singulari clauditur. Sunt itē quibus altera pars superficiei detecta carnē osten dat, ut patellæ biualuis generis: pars clusilis est, ut pectunculi & mytili. eiusmodi nanque omnia parte altera ligata, altera soluta constant, ut & concludi possint, & aperiri. alia binis quidem cōclusa ualuulis sunt, uerum utroque latere connexa, ut ungues siue digiti. Non desunt quæ testa tota occultentur, ut nulla ex parte carnem detectam habeant, ut quæ uertibula, siue tubera & callos appellamus. ipsarum etiam testarum magna uarietas. nam aliæ leues, ut ungues, mytili, & concharum quædam albæ: aliæ scabræ, ut ostreæ, pinnæ, & conchæ nonnullæ & buccina. quædam pectinatim diuisæ, ut pectunculi & concharum nonnullæ. crassitudine quoque differunt & tenuitate, tum totius tum partis, uelut labrorum. Alijs enim labra tenuia, ut mytilis: alijs crassa, ut ostreis. item alia se mouent, ut pectines, quos etiam uolare nonnulli aiunt. nam de ferramento, quo capiuntur, sæpe exiliunt. alia ita natura immobili sunt ut nunquam sedem in qua hærent sponte ipsa mutare ualeant, ut pinna. omne sanè turbinatorum genus mouetur & serpit. patella etiā saxis absolui, in pastumque fieri solita est. Commune autem & ijs quæ adhuc enumeraui, & cæteris testacei generis, ut testa intus æqualis leuisque habeatur. Caro biualuis & uniualuis generis ita testæ adhæret, ut nisi per uim neque

at de-

at detrahi. at turbinati laxior cõtinetur & abſolutior: cui generi peculiare eſt, ut teſtæ poſtrema à capite in torqueantur. operculum etiã eadem iam inde ab ortu naturæ omnia gerunt. mouentur item eadem omnia parte dextra. partes exteriores eius generis differentijs ijs uariantur, interiorũ natura ſimilis quodam modo in omnibus eſt, maximeq́; in turbinatis. differunt enim inter ſe magnitudinis exceſſusq́; affectu. Nec uero multum uniualue ac biualue genus concluſile ſibi diſsident. quippe quæ parum differentiæ inter ſe afferant, quamquam longe ab immobilibus diſcrepent. natura ergo turbinatorum ſimilis conſtat: nec niſi magnitudine uariat ut modo dixi. alijs enim partes maiores atq; euidẽtiores, alijs minores obſcurioresq́; ſunt. ad hæc diſcrimen illud duritiæ, mollitię cæterarumq́; generis eiuſdem affectionum. Caro eñi prima in ore teſtę, quam omnia toroſiuſcula habent, alijs magis talis, alijs minus. caput eius medio partis prominulum iungitur, & cornicula duo quæ pro magnitudine animantis plus minus capiunt incrementi. exerunt caput more omnia eodem: idemq́; per metum retrahunt intro. promuſcidas item gerunt modo muſcarum, quod quidem membrum lingue effigiem præ ſe fert. Habent hoc idem & purpuræ & buccina firmũ & toroſum quo ſimiliter ut aſili quadrupedum tergora penetrãt, imò longe ualidius. teſtas enim eſca

rum possunt perforare. uenter os protinus excipit, similis in umbilicis gutturi auium, habentque parte inferiore duo quædam albida, torosa mammis similia, cuiusmodi carunculas uel in sepijs esse aduertimus, sed hæc torosiora. gula à uentre duplex longa porrigit se usque ad papauer, quod postremũ fundo cõmissum est. Hæc ergo ut in purpuris & buccinis conspicua in clauicula testæ continentur. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est gulæ ipsi continuum, simplexque ex toto usque ad exitum, cuius initium circa anfractum papaueris est, qua & laxius hæret. quod enim papauer appellamus, quasi materia uacans atque excrementitia, magna sui parte in omnibus testaceis generibus inest. Hinc sursum uersus replicans carnis repetit sedem, finitque ad caput unde eijcitur excrementum pariter in omnibus turbinatis generibus, tam aquaticis quàm terrestribus. membrana in grandiusculis umbilicis à uentre gulæ attexitur continua, per quam meatus prolixior albicans, colore similis superioribus illis mammillantibus carniculis, tendit. Habet etiam incisuras quales in ouo locustarum habentur, uerum hoc albidum, illud rubidum est. nullus exitus huic, nullum foramen postremum patet, sed prætenui membrana cauo perducta angusto continetur. Tendunt ab intestino ad imum nigrantia quædam aspera atque continua, qualia uel in testudine uisuntur, sed minus nigra.

Cæteri

Cæteri quoq; umbilici hæc habent eadē, sed quo mi-
nores eo minutiora. Vniualue autem & biualue ge-
nus partim his simile est, partim diuersum. Caput enī
& cornicula, & os obtinent, atq; etiā quod linguæ spe
ciem gerat, uerum hæc in minutioribus sensum præ
sua exiguitate effugiunt. nonnulla etiam in exanima
tis aut non mouentibus percipi nequeunt. papauer il-
lud quod etiam mutem appellamus omnia habent,
sed non loco eodē, nec par, nec ex æquo manifestum,
sed patellæ in imo, biualuia uero ad partē qua mutuo
testarum complexu continentur. Capillamētis etiam
illis hęc omnia circundātur: & quod ouum appellant,
tēpore quo gigni solet ambitu alterius lateris ore con-
tinetur, uidelicet ijs quibus datum id à natura est, si-
cut etiam albugo umbilicis, id enim illis iunctum simi
le intelligimus. sed eiusmodi partes (ut dixi) cum con-
spicuę in magnis habeantur, in paruis tamen aut nul-
lo pacto aut uix sentiuntur, quamobrem in magnis
pectunculis præcipue patent. Quod genus id est, cui
altera ualuularū latior uelut tegmen superposita est.
ostium excrementi cæteris à latere est. foramen enim
quo egerant omnia habent, quippe cum papauer il-
lud, ut dictum iam est, excrementitium quiddam om
nia membrana contentū sortiantᷣ. At illi quod ouum
appellant, foramen nullum in genere tributum uide-
mus, sed carni ipsi intumescit, nec eadem qua intesti-

num

num parte continetur, sed dextera, cum intestinũ habeat sinistram. cæteris ergo talis excremẽti exitus est. At uero patellæ feræ, quam marinam aurem quidam appellarunt, parte ima testę excernitur, qua foramen habetur. uenter etiam post os esse in hoc eodem patellæ genere constat, atq; etiam ouis illa similia. Sed quis eorum cuiq; situs sit, diligentius ex dissectionibus petendum est. Testatorum corpus nõ multiplex est, cuius rei causa est, quod eorum natura stabilis est. Quæ enim mobiliora sunt, hæc plures habeant partes necesse est, quoniam actiones eorum sint & officia plura. plura enim desiderant instrumenta ea quæ plures motiones exercent. Ad hæc aut omnino immobilia sunt, aut parum motus adipiscuntur: uerũ natura consulens eorum saluti, duritiam testæ obduxit. Habent omnia testata caput infra plantarum modo: cuius rei causa est, quòd cibum de imo capiant. quod uero ad excrementi exitum deputatum est, id suprà habetur: quod idẽ & echinis & turbinatis omnibus patellisq; euenit. pastus enim de imis petatur necesse est, ut plantæ radicibus suis hauriũt, ita ijs usu euenit, ut inferiora habeant supra, superiora infra. membrana obducit, qua portio poculẽta humoris transmissa, liquataq; cibo assumitur. nullum ex ijs est, quod capite careat. cæteræ corporis partes nomine uacant, præter eam quæ cibum recipit. Conchæ dentibus etiam

binis

binis fulciuntur, ut cochleæ, quæ dentes & præduros & acutos habent, & quod interiacet dentibus carnosum similiter, ut mollia & crustata. laborant testata omnia per frigus & æstũ, atq; exuperantiã temporis pati nequeunt. latent omnia ut purpura, buccinum, omneq; id genus, sed absolutorum latibulum euidentius est. conduntur enim secessu, ut pectines facere uisunt: aliqua leuiore quodã tegmine superimposito delitescunt, ut cochleæ terrestres, id est limaces. & adhærentium mutatio incerta est. nõ tamen eodẽ tempore omnia latent, sed limaces hyeme, purpuræ & buccina canis exortu: pectines etiã tempore eodem. In Ponto non sunt testata, nisi locis quibusdã pauca. In mari rubro testata omnia mira quadam magnitudine augentur. Anni pluuij testaceo generi prosunt, præterquam purpuris. iam in pyrrhæo euripo pectines aliquando defecerunt, non modo propter ferramentum quo piscatores abradendo ubertim caperent, uerum etiam propter siccitates. Cæteris etiam testatis imbres conducunt, propterea quod mare dulcius redditur. sed frigus facit profecto, ne uel in ponto, uel in fluuijs gigni posśint, exceptis biforibus paucis. genus nanq; uniforo potisśimum rigore induratur & interit. Pectines omneq; ostrearium siue concharium genus tunc optima sunt, cum grauida: & quamquam grauida dicimus, tamen nullum eorum uel coitum, uel partum ui-

demus.hoc enim unum ferè genus totum expers coitus est. unum ex his genus cochlearum coire perspectum est, sed an ortus earũ sit nec ne,nondum exploratũ satis habetur.Natura testati generis cõsistit partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quamquam sæpenumero ea quoq; spõtina oriantur cõstitutione. Sed generatiões plantarũ accepisse hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione,nonnullæ etiam sobole, ut cepe. hoc igitur tertio modo mytili gignũtur,quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur.buccina & purpuræ & quæ fauare dicuntur,quasi à semina i natura humores quosdam muccosos emittunt,semen uero nullum esse eorum putandum est, sed quo diximus modo plantis assimulantur.quamobrem larga eorum copia prouenit,cũ primũ constiterit aliquid:hæc enim omnia uel spõte ut oriantur euenit: itaq; ratione tunc magis cũ origo præcesserit,constituũt.aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum merito est ab eo principio,cui soboles quæq; adnascitur.sed cum similem habeant facultatem cibus,excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constituioni primæ consentaneum est. Quapropter excremento hoc gigni probabile est. quæ autem uel sobolem nullam procreant, uel non fauant,eorum omnium ortus spontinus est.omnia uero quæ hoc modo consistunt,

aut

aut in terra, aut in aqua cum putredine gigni uisuntur, & imbre admisso. cum enim dulce in principium constituendum secernitur, quod superest talem accipit formam. nihil autem gignitur putrescens, sed concoctum: putredo uero & putridum excrementum rei concoctæ est. nihil enim ex toto efficitur, quomodo neq; in ijs quæ ab arte conduntur: nam si ita esset, facere non requireretur: sed quantum inutile est, id aut à natura, aut ab arte detrahitur. Generantur autem in terra humoreq; animalia & plantæ, quoniam humor in terra, spiritus in humore, calor animalis in uniuerso inest, ita ut quodãmodo plena sint animę omnia: quãobrẽ consistunt celeriter, cũ calor ille comprehẽsus siue exceptus est. Cõprehenditur autẽ & humoribus corporeis incalescẽtibus efficitur uelut bulla spumosa, sed differẽtia nobilioris ignobilioris ue generis constituẽdi in comprehensione principij animalis est. huius autẽ rei causam & loca habent, & corpus quod cõprehenditur. In mari uero multũ portionis terrenæ est, quocirca ex tali concretione natura testati generis oritur, ita ut pars terrena circa durescat cogatq; eodẽ modo, quo ossa & cornua: (sunt enim hæc illiquabilia igne) corpus intus contineatur, quod uitam obtinet.

Nouit torpedo uim suã ipsa non torpens, mersaq; in limo se occultat, pisces qui securi natãtes obtorpuere corripiens.) Aristoteles libro de natura animalium

nono: Torpedo, inquit, pisces quos appetit afficit ea ipsa quā suo in corpore continet facultatē torpendi, atq; ita retardos præ stupore capit & uescitur. abdit se in harena & limo, tunc pisces qui adnatātes obtor/puerint corripit: quam rem pleriq; conspectam à se retulerunt. est autē torpedo piscis inter chartilaginea planus, à Græcis ita narce appellatus, quod si quis eā manu uiuam gestauerit, torporem brachio inspirauerit: ob id nunc etiam Apuli torpedinem, & Veneti tremulum cognominant. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix uocatur. eminētia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos per/trahens, donec tam propè accedant ut assiliat.) Ari/stoteles eodē loco: Sed in marinis quoq; ait animantibus permulta intelligi possunt nō sine solerti ingenio effici ratione uitæ commodioris. nam & inuulgata illa de rana quæ piscatrix cognominata est, & quæ de torpedine, uera omnino certaq; sunt. Rana enim ijs quæ gemina ante oculos suos dependent, quorum fila ca/pilli speciem referunt, sed postrema rotundis quibus/dam præpilantur, quasi escæ causa additis: his inquam ubi locis harenosis aut feculētis obturbato solo se ab/sconderit, piscatur attollens illa sibi pendētia fila. dum enim pisciculi occurrunt, & capita machinamenti pensilis pulsant, ipsa subtrahēs fila allicit, donec eos in os adducat, cuius meminit & Oppianus. Sciendum ta/men apud

men apud Aristotelē plerisq; locis raia pro rana men dose legi. Est enim rana quæ piscatrix cognominatur & ipsa inter chartilaginea plana, græce batrachos appellata, quæ caput longe grandius reliquo corpore habet, idq; aculeatum, ualdeq; asperum, cuius fœtus non ut cæteris chartilagineis est. nam una hæc inter chartilaginea (ut ait Aristoteles) nō animal, sed ouum excludit, de qua suprà satis superq; diximus, cum de chartilagineis ageremus. Simili modo squatina & rhombus abditi pennas exertas mouent specie uermiculorū, itē quę uocatur raia.) Squatina quæ rhina græce dicitur, & ipsa piscis est inter chartilaginea planus, licet nō nimis latus, cuius os nec infra parte supina, ut maiori parti chartilagineorum, sed ante promptumq; est. cauda quoq; eidem longa mucronataq; est. cutis autem aspera, qua ligna & ebora poliuntur, nunc etiam squatina uulgo dicta. Rhombum etiam inter planos qui spinam tamen obtinet, superius collocauimus. Est etiam raia piscis planus chartilagineus, uti ostendimus capite uigesimoquarto, quam Græci batin & baton uocant, ex eo quod cauda aculeis quibusdam armata sit, ad similitudinem rubi, quę græce batos dicitur. Verum cum pinnis careat ex Aristotele primo de historia, & quarto de partibus animalium, non uidetur esse uerum quod dixit Plinius, scilicet quod pinnas exertas moueat, quod de squati-

na & rhombo concedimus. Hæc enim pinnis prædita ſunt. attamen Ariſtoteles non pinnis hoc, ſed radiolis ſui oris eiuſmodi piſces facere teſtatus eſt. ait enim nono de hiſtoria, unde Plinius hæc mutuatur. obruunt arena ſeſe & aſelli, & raiæ & pſittæ, & ſquatinæ: cumq́ꝫ nullam ſui corporis partem intectam reliquerint, uerberant radiolis ſui oris, quos piſcatores uirgulas uocant: quos piſciculi cum aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus ueſci ſoliti ſunt. niſi quis dixerit in Plinio legendum eſſe rana, nō raia, hoc modo. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie corniculorum. itemq́ꝫ quæ uocatur rana. paſtinaca latrocinatur ex oculto &c. ut nam iungatur cum uerbo præcedenti, ut non legatur raia nam, ſed rana. ut ſit ſenſus: ut illa ſcilicet rana piſcatrix corniculis ſuis piſcatur, ita ſquatina & rhombus quamuis corniculis careant, pinnis ſuis uice corniculorum utuntur, quod ſimiliter & eadem quæ uocatur rana facere uidetur. nam quando præpilatis illis capillamentis ſiue corniculis caruerit, ut inquit Ariſtoteles eodē loco, eorum uice utitur pinnis, quamobrē macilētior capitur, quia non ita cōmode piſcari poteſt. Nec obſtat quod paulò ſuprà Plinius de rana meminerit, cum intellexerit ibi quādo cornicula ſua habuerit, & infra cum eiſdem caruerit. ſi quis tamen aptiorem ſenſum inuenerit, continuo gratias teſtabor. Sed nec illud quidem notabile eſt

le est omittendum. quod enim hic Plinius rhombum Aristóteles uti retulimus, psittã nominat, quã Theodorus passerem cõuertit. Athenęus quoq; rhombum inquit Romani dicunt, quem Græci psittam uocant.

Nam pastinaca latrocinatur ex occulto, transeuntes radio (quod telum est ei) figens. argumenta solertiæ huius, quod tardissimi piscium hi mugilem uelocissimum omnium habentes in uentre reperiuntur.) Aristoteles eodem loco inquit: Pastinaca etiam seipsa occultat, sed non simili modo. Argumentum sic uiuere hos adduci potest, quod sæpius habentes in uentre mugilem capiuntur uolocissimũ piscem, cum tardissimi ipsi sint. pastinacam quam Græci trigona uocant, & ipsam inter plana chartilaginea, radium dentatum dentibus retrouersis super caudam gerentem, descripsimus.

EX CAPITE XLIII.

SCOLOPENDRAE terrestribus similes, quas centipedes uocant, hamo deuorato omnia interanea euomũt, donec hamum egerant, deinde resorbent.) Scolopendra tam terrestris quàm marina, latine centipes siue centipeda nuncupatur. De marina sic Aristoteles nono de historia meminit. Qui autem scolopendra appellatur, ubi hamum deuorarit, euomit foras sua interiora, donec hamũ eijciat, tum recipit intro, ac ualet eadem

qua antè

qua antè salubritate. appetitus his quoq; nidorulento rum ut terrestribus est. mordent nõ ore, sed tactu totius corporis, similiter ut quę urticæ uocãtur. idéq; testatur Oppianus. quibus autoritatibus Plinium liberauimus à falsa calumnia Marcelli, eũ in suo Dioscori de accusantis, quod dixerit, Centipedes marinas deuorato hamo omnia interanea euomere, donec hamum egerãt, deinde resorbere, cum Plutarchus non interanea euomere scripserit, sed seipsas inuertere, Verum Plinius non à Plutarcho, sed ab Aristotele accepit, quamobrem taceat Marcellus, quia aduersus Plinium & Hermolaum semper est infans. De hac item scolopendra Aristoteles etiam libro eiusdem historię secundo meminit: Scolopendras, inquit, etiam maris incolas esse nouimus, specie terrestribus similes, magnitudine paulo minores, colore rubẽtiores, numero pedum copiosiores, & crurum tenuitate graciliores. nasci locis saxosis solent & modo serpentum non magna altitudine gurgitum. Aelianus quoq; : Marina, inquit, scolopẽdra terrestri quàm simillima, quam si humana caro attigerit, statim prurit, quasi urticæ herbæ modo attentata. idem & urtica piscis facit. Est & scolopendrion herba quã Dioscorides Asplenon etiã appellauit, folijs scolopẽdrę animali similibus, multis ab radice una polypodij modo incisis, à terra sufflauis, hirsutis, superne coloris herbacei. gignitur in petris, & parietibus

parietibus ſiliceis & opacis, neq; caulem, neq; florem, neq; ſemen habens. Recētiores uero ferè omnes pro ſcolopendrio aliam omnino plantam capiūt, quę prouenit folijs lapathi, longioribus duntaxat adultioribusq́; modo ſenis, modo ſeptenis, interius leuior, auerſis annexos exiles ceu uermiculos præferēs: in opacis hortisq́; naſcitur, auſteri guſtus, caule, flore, ſemine deficitur. Sed phyllitis hæc non ſcolopendrion uocatur à Dioſcoride, quæ rectius & magis proprie quàm quæ ſcolopendrion appellatur, lingua ceruina à latinis interpretaretur, ut Theodorum omnino taxem, qui ſcolopēdrion in Theophraſto linguam ceruinam improprie cōuerterit. nam ſcolopēdrion cum nullam cum cerui lingua ſimilitudinem habeat, quemadmodum de phylliti utiq; conſtat, ſcolopendræq́; animali ſit ſimile, latinóue alio nomine careat, centipedariam uocari interpretandi ratio depoſcebat, quemadmodum & chelidonion herbam recte hirundinariam conuertit. Lapſus fortè Theodorus, quoniā aut recentioribus, aut libris pictis fidem adhibuit, quibus pleraq; falſa reperiūtur. Nō deſūt qui & hemionion eſſe ſcolopendrion affirment. Theophraſtus nono de hiſtoria plantarum hemionon Theodoro mulam interpretante à ſcolopendrio certè diſtinxit, quippe qui hemionon folijs ſcolopendrij appellati radice numeroſa tenuiq́; deſcripſerit, mulasq́; hac herba pluri

mum delectari, ut inde nomen, atque etiã ad lienes uti. Plinius uero radicem aspleni seu scolopẽdrij aliter descripsisse uidetur. Inquit enim uigesimoseptimo de naturali historia libro: Asplenon sunt qui hemionion uocant, folijs trientalibus multis, radice limosa, cauernosa, sicut filicis candida, hirsuta. nec caulem, nec florem, nec semen habet: nascitur in petris, parietibusque opacis humidis, laudatissima in Creta. Dioscorides quoque qui folia multa ab radice una habere tradidit, radicem simplicem & singularem non numerosam licet hirsutam intellexisse uidetur, ut fateri necesse sit, hemionion non modo genus esse distinctum à scolopendrio, ut ipse Theophrastus uoluit, uerum etiã ab aspleno. Hemionios nanque (ut nos uidimus) herba est, folijs trientalibus ab radice multis, polypodij modo incisis, à terra sufflauis, hirsutis, superne coloris herbacei, radice nigra, numerosa, tenui, ut capillamenti speciem referat, quam modo citherach recẽtiores appellant. Nos hæc ex autoritate Theophrasti & uisu loquimur. Asplenon uero siue scolopendrion in omnibus ferè cum hemionio præterquam in radice conuenit, quæ aspleno non numerosa, tenuis atque nigra, sed ex Dioscoride una siue simplex est, & (ut addidit Plinius) limosa, cauernosa, sicut filicis cãdida, hirsuta: quę descriptio cauernosa & candida, radici nigrę numerosæ ac tenui ut capillamenta conuenire nullo modo potest

test. Addimus etiam quod Dioscorides ipse myosoti-
da radicem unā digiti crassitudinis multis capillamen
tis fibratam habentem in totū scolopendrio compa-
rauerit. qui uero asplenon siue scolopendrion & hemi
onion easdē esse plantas uolunt, coguntur dicere, Pli-
nium & Dioscoridem radicem aspleni seu hemionij
malè descripsisse. Et hemionitis aliud est & diuersum,
ut puto, genus ab hemionio, siquidem folijs ari seu
lunatis ex Dioscoride cōstat. nam hemionios siue he-
mionos ex Theophrasto, uti retulimus, folijs scolo-
pendrio similibus ostenditur. Hermolaus uero, ubi in
Plinio lib. uigesimoquinto legebatur: Inuenit & Teu-
cer eadem ætate Teucrion, quam quidā hermenion
uocant, spargentem iuncos tenues, folia parua, aspe-
ris locis nascentem &c. cum eandem cum hemioniti
esse contenderet, folia curua uel ari, malè ut opinor e-
mendauit. Plinius enim non hemionion ibi sed Teu-
crion herbam describit, quæ ex Dioscoride uirgas ha
bet multas trixagini similis, folio tenui ciceris amplitu
dine, quod ijs quæ à Plinio dicta sunt rectè respon-
det. Teucrion nanque uirgas seu iuncos spargit, & folia
parua cū sint trixagini similia, & ciceris amplitudine:
quę me potius folia parua, uti scriptū erat, quàm cur-
ua seu ari, ad legendū inclinat animus, ubi nec hemio
nion sed hermion, uel herminion antiquis exemplari
bus legitur. Miscēt, cōfunduntque aliqui teucrion cum
àspleno atque hemionitide, quoniam eadem potestate

umbrosis etiam mõtium,& circa fontium riuulos ma iore ex parte proueniat, ut unicuiq; intueri licet. Fuit enim hic Marcellus nimis periculosus interpres præ nimia sua mutandi licentia. quo fit ut plerunq; nec mi hi nec doctis satisfaciat, quippe qui inuidia in Hermo laum flagrans, quòd prior edidisset Dioscoridem, sæpe ab eo dissentiat in transuersum raptus, & ingenij in felicitate & odio. Cæterum asplenon ab alijs scolopẽdrion, quod multos pedes habeat scolopẽdrę animalis similitudine est appellatum, sed asplenon uocatum quod animalibus lienem absumat, hoc modo inuentum testãte Vitruuio circa Potereum flumen, quod est Cretæ inter duas ciuitates Gnosõ & Gortynam. dextra enim & sinistra eius fluminis pascebantur pecora, sed ex ijs quæ pascebant̃ proxime Gnoson splenem habebant. quæ autem ex altera parte proxime Gortynam, non habebant apparentem splenęm. unde etiam medici quærentes de ea re, inuenerunt in ijs locis herbam, quam pecora rodendo imminuerãt lienes. ita enim herbam colligendo curabãt lienosos hoc medicamento: quam ob causam asplenon & splenion uocauere, non autem ut ridicule exposuit Marcellus, quòd longitudine latitudineq; sua fasciolæ & emplastelli formam haberet. Hemionios autem & si multis in locis reperitur, nullibi tamẽ copiosior quàm in mõtibus Ascrinij, quod nũc Catharum uocamus. At

uulpes marinæ simili in periculo glutiũt amplius usq; ad infirma lineæ, quæ facile prærodant.) Aristoteles nono de historia: Pisces, inquit, qui uulpes nuncupantur, cum se deglutisse hamum senserint, sibi opitulantur, ut centipedes. longius nanq; sese efferentes hami lineam abrodunt. capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prætalto & fluctuoso, quod & Oppianus tradit. Sunt autẽ uulpes marinæ quæ Græcis alopeces uocantur, pisces è galeorum genere inter chartilaginea caniculis similes, oua ad præcordia continentes super mammas, quibus ut descenderint iam absolutis fœtus innascitur. Athenæus inquit uulpem mustellum piscem Rhodi optimum esse, & canẽ pinguem à Syracusanis uocari. Glanus qui & glanis uocatur, auersus mordet hamos, nec deuorat sed escã spoliat.) Vetus lectio melior est, non enim glanius, neq; glaucius, sed cautius, qui & glanis uocatur, & reliqua. hoc est magis caute. nam scolopendra & uulpes cum hamum deuorarint, hæc scilicet hamum retinendo, illa interiora euomendo, quamuis ingenium præ se ferant, periculum tamen incurrunt. uerum cautius ijs & prudentius agit qui glanis uocatur, quoniã hunc piscem silurum quoq; superius appellauerat, de cuius ingenio sic Aristoteles nono de historia tradit: Glanis si minor sit natu, minusq; usu exercitatus, facile hamo capitur, sed si peritus & hamifraga est, morsu dentis sui du

ſui duriſsimi rumpit hamũ, & fœtũ aſsidue cuſtodit.

EX CAPITE XLIIII.

GRaſſatur aries ut latro.) De ariete belua marina diximus nonnihil ſuperius, cum de elephantis marinis ageremus.

EX CAPITE XLV.

EQVIDEM & his ſenſum ineſſe arbitror, qui nec animantium neq; fruticum, ſed tertiam ex utroq; naturã habẽt, urticis dico & ſpongijs.) Plinius utrunq; genus, urticam ſcilicet & ſpongiam, inter zophyta, hoc eſt quæ nec animaliũ nec fruticum naturam ſed tertiam ex utroq; ſortiantur, collocauit. Ariſtoteles quarto de partibus animaliũ: Quas inquit autem urticas appellant, non teſta operiuntur, ſed excluſæ omnino ſunt. ijs quæ in genera diuiſimus ancipiti natura, hoc genus eſt ambigens & plantæ & animali. abſolui enim & eſcam petere nõnullas & ſentire occurrentia poſſe, atq; etiam aſperitate corporis uti ad ſe tuendum, animalis eſt. Spongiam aũt plantæ natura ſimilem fecit his uerbis: Vertibula autẽ parum ſua natura à plantis differunt: ſunt tamen ſpongijs uiuaciora, quippe cum ſpongiæ uires habeãt plantæ. natura enim continue ab inanimatis ad animalia tranſit, per ea quæ uiuant quidem, ſed non ſint animalia, ita ut parum admodum differre alterum ab altero uideatur propter ſuam propinquitatem. Spongia igitur ut

tur (ut dictum est) cum adhærẽdo tantũ uiuere possit, absoluta autem nequeat uiuere, similis plantis omnino est. Vrticæ noctu uagantur.) Aristoteles primo de historia. Sunt item quæ adhærere soleant, & quoties libuit absolui, ut genus quoddam eius quam urticam uocamus, quippe cum nonnullæ ex ijs noctu absolutæ pascantur. & libro quarto: Vrtica etiam sui generis cernitur, quippe quæ & adhæreat saxis, more nonnullorum intectorum testa, & interdum abiuncta uagetur. & libro quinto: Genus, inquit, duplex urticæ est. aliæ enim sinuosis adhærẽt, quę nunquam ab saxis absoluuntur. aliæ plana & litora amãt, quæ suis abiunctæ sedibus uagantur. tacta uredinem mouet instar terrestris herbæ quæ ab urendo urtica dicitur, quod folia eius tacta acerrime urant, quod & Aelianus tradit. Carnosæ frondis ijs natura, ut carne uescantur.) Legendũ uidetur: carnosæ frondes ij natura ut carne uescantur. scilicet quòd ijs sint carnosæ frõdes. tum ex uetustis codicibus, tũ etiã ex sequentibus, uidelicet Cõtrahit ergo se quãmaxime rigẽs, at prænatante pisciculo frondem suam spargit, cõplectẽsq; deuorat. Aristoteles etiã quarto de historia. Nulla inquit urticæ testa, sed corpus omni ex parte carnem præ se fert. Sentit & manũ admotam corripit, adhærescitq; perinde ac polypus suis brachijs, ita ut caro intumescat, os medio in corpore continet, et de saxo

quasi

quasi de testa uiuit, & prænatantes pisciculos excipit retinetq́, sicut manu admota hominis agi dictũ est, deuoratq́ in hunc modum quęcunq; nacta est esculenta. Alias marcenti similis.) Aristoteles ibidẽ, duplex ait genus percipitur urticarum, alterum corpore paruo quod cibo aptum est. Alterum maiusculo duroq́, quale circa Euboiæ Chalcidẽ gigni scimus. Sũt omnes hybernis mensibus carne cõstante, atq; rigidiuscula. quamobrẽ per id tempus capiũtur, ciboq́ idoneæ sunt. At æstate rarescũt, & resoluũtur: præmadẽt n. & marcẽt, ut si tetigeris facile discerpantur atq; dispereant. Deniq; nulla tantisper euelli integra potest, ac æstus impatientia saxa subire interius solent. Eadem noctu pectines & echinos perquirit.) Aristoteles eodem loco: absolui etiam saxis genus quoddam urticę notatũ est, quod & echinos & pectines in quos offenderit corrodit. Dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat, & cõtrahitur.) Idem uti retulimus in eodem loco: Sẽtit inquit, & manum admotã corripit. Adhęrescitq́ perinde ac polypus suis brachijs, ita ut caro intumescat. Ora ei in radice esse traduntur, excremẽta per summa tenui fistula reddi.) Idẽ quoq; autor præallegato loco: Os, inquit, medio in corpore urtica cõtinet. Et octauo eiusdem historiæ: urticę pisciculis forte incidentibus uescuntur: os in medio habent, quod in maioribus euidentius est. Meatum eti

am ut ostreæ,quo excrementum secedat,habet parte superiore. Quidam urticas cum uertibulis easdem esse tradunt,sed error est. Spõgiarum tria genera accipimus,spissum ac prædurum & asperum , tragos id uocatur. minus spissum & mollius,manon.tenue densumq; ex quo penicilli,achilleum.) uerborum sententia hæc est,spissum,ac prædurum,& asperum, ut unũ genus spongiarũ tragos appellatũ intelligas. Alterũ minus spissum, & mollius, manon uocatum.tertiũ tenue densumq; , achilleũ cognominatum. Aristoteles quinto de historia, Genus,inquit, spõgiarum triplex statuitur: nã alię raræ, aliæ spissę, alię quas nominant achilleas. Tenuissimũ genus id tertium,& spississimũ & ualidissimum est, quod galeis, ocreisq; inseritur: eoq; minus ciere strepitũ posse notatũ est.genus hoc inuentu perquam rarum est. Quę aũt in genere illo spisso prædurę sunt atq; asperę,nomine tragi,hoc est hirci nuncupantur. Spongia græce spongos appellatur,itemq; spongia ut dicũt Attice. Spõgiarum genera,ut Dioscorides & Plinius referunt,ita distinguunt, alias ex ijs mares existimari fistula tenui spissioreq;: item è maribus duriores alias quas appellant tragos, alias fœminas notis contrarijs. Nascuntur omnes in petris,aluntur conchis, pisce,limo.) Aristoteles eodẽ libro. Spõgię quidem omnes, aut ad saxa nascuntur, aut iuxta litus, lutoq; aluntur: cuius rei argumentum

est

est,quod captę limo refertę omnes cernuntur: quod certe indicat, cęteris quoq; adhęrentibus cibum per ipsum annexum hauriri.imbecilliores propterea sunt spissę, q̃ rarę,quia minus altæ radicis hęsu innitun/tur. Intellectum inesse ijs apparet, quia ubi auulso/rem sensere, contractæ multo difficilius abstrahũtur: hoc idem fluctu pulsante faciunt.uiuere esca manife/stò conchæ minutæ in his repertæ ostendunt.) Ari/stoteles eodem loco: Sensum & spongijs esse aiunt, argumento,quod ad euulsoris accessum contrahun/tur, ita ut euelli difficile sit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestasq; urget,ne sua de sede pel/lantur,quod item primo de historia retulit,his uerbis, Quin etiam spõgia sensum habere aliquem creditur, argumento, quod multo difficilius abstrahatur nisi clanculum agatur, ut referunt auulsores. Maximæ fiunt manæ,sed mollissimæ circa lyciam, in profundo autem nec uentoso molliores, in hellesponto asperę, densæ circa maleam. putrescunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus.)Aristoteles magnitudine am/plissima solutæ illæ & raræ spongiæ augentur, pluri/mæ quæ circa Lyciam sunt, sed mollissimæ quæ spis/sæ:nam achilleę torosiores his constant:omnino quæ alti tranquillisq;.insunt gurgitibus mollissimæ sunt. Flatus.n.ac tempestates spongias quoq; ut cętera al/tilia reddunt duriores, & incrementum impediunt.

Quamobrē spōgiæ Hellesponti spissæ ac duræ sunt, & omnino quas mare ultra Maleam promōtorium citraq; fert. Differunt inter se mollitie, duritieq;, nec calorem immodicum spongiæ patiūtur. Fit.n.eo ut more pullulantium putrescant, quo circa optimæ iuxta oras comperiuntur spongiæ si gurgite alto demersæ sunt: cōmode enim temperantur propter altitudinem gurgitis. est autem Malea promontorium, quod nūc caput Maleum appellamus, Viuentibus idem qui madentibus nigricans color.) Aristoteles ibidem: color illotis uiuisq; nigricās est. Adhærent nec parte, nec totæ: intersunt autem fistulæ quædam inanes, quaternæ fere aut quinæ, per quas pasci existimātur: sunt & aliæ, sed supernæ concretæ, & subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur.) Ibidē Aristoteles, adhærent, nec parte, nec toto . intersunt enim fistulæ quædam inanes, sed pluribus passim particulis hęsitant, & quasi membrana extenta subesse radicibus earū uidetur. superne autem cęteri meatus concreti propemodum latent. at uero quaterni, aut quini patent, per quos pasci existimantur. Pessimum omnium genus earum est, quæ Aplysiæ uocātur, quia elui non possunt.) Idem autor eodem loco, Genus item aliud est, quod nomē aplysias inde accepit, quia nunquā lauetur, quasi illotariā uoces. habet hoc ampliores illos meatus, sed reliquo toto corpore densum

est

est,nihilo tamen densius,quàm quæ ante enumeraui mus genera:quãquam lentius, & ex toto pulmoni si-milius cernitur. Theophrastus uero spongias quasdã plysias uocauit de plantarum historia libro quarto

EX CAPITE XLVI.

Anicularum maxima multitudo circa eas urinãtes graui periculo infestat.) Canicu-larum pisciũ duo uidẽtur esse genera, alte rum è galeorũ genere inter Cartilaginea ore non in rostro sed infra parte supina denticulato, canicula etiamnum Venetis appellatum, Alterũ uero de quo meminit hic Plinius ,ore in rostro, dentatoq; dẽtibus retrouersis,hoc est introrsus spectantibus.pi-scem hunc Theophrastus quarto de historia planta-rum Carchariam uidetur appellasse, Theodoro cani culam interpretante. Ambo quidem malefici,uerum hic est primo maleficẽtior. De Carcharia Columella libro octauo.cum scombri,inquit,Carchariæ,& elaca tenę uentriculos,& ne per singula enumerem salsamẽ torũ omnium purgamenta quæ cetariorum officinis euerruntur:quamq; carchari pro carchariæ,& elaca-tæ pro elacatenę deprauate legitur. De elacatena Pli-nius,Festus & Athenęus: & est piscis salsamẽtis ido-neus.Sed & canem marinum carchariam dici nõnulli uoluerunt, à cane pontico longe diuersum,cuius Stra bo meminit libro primo. Thynni enim inquit cũ gre-

gatim præter Italiam acti elabuntur & Siciliam attin gere prohibentur, in maiores incurrunt beluas, ut puta delphinos, canes, aliasq́ue balenis similes, è quorum uenatione canes & galeotas pinguescere, quos xiphias, idest gladios appellari ferunt. Fuit etiam marinus canis carmine Homeri celebris, cuius frusta Romæ thuriani pulmenti nomine uendebantur tribus obolis in libras Rutilij Ruffi ætate, qui res gestas populi romani condidit. De cane item marino meminit Aelianus, & Canicula est cæleste signum omnibus notum. Protendunt quidem tridentes illi.) Scribendũ uidetur alij nõ illi ex uetustis codicibus.

EX CAPITE XLVII.

Ertissima est securitas uidisse planos pisces, quia nunquam sunt, ubi maleficæ bestiæ, qua causa urinantes sacros appellant eos.) Sunt hæc præcedenti capiti referẽda, nam ad caniculas pertinent, Quod autem hic Plinius inquit planos pisces non esse ubi maleficæ bestiç sunt & cętera, Aristoteles similiter uidetur de Anthia pisce naturalis historiæ nono libro retulisse: quo in loco, inquit, anthias sit nullã ibi beluam esse confessum est, quo iam indicio secure spongiatores urinantur, & sacrum hunc piscem ob eam rem nominant, de quo Plinius infra meminit. Silicea testa inclusis fatendum est nullum esse sensum ut ostreis.) Ostrea cõcha

rum

rum generis nobilissima asperam scabramq; testam habent inter lautissimos recepta cibos, laudabiliora quæ capiuntur ubi dulcis admiscetur aqua, ut quæ in dulci portu capiuntur, qui nunc portus phanarius appellatur, quem intrat amnis Acherō ex Acherusia palude profluens: & quæ in lacu Lucrino depasta optimum habeant saporem, quod docuit Sergius Orata. quāobrem excogitatū est, ut aliunde aduecta in Lucrino cōpascerentur, unde Martialis. Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino. Variant coloribus, ruffa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeijs. Præcipua uero habētur in quacunq; gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine potius spectāda quàm latitudine, neq; in luto capta, & si Veneti ea cæteris antecellere opinentur, neq; in arenosis, sed solido uado, spondilo breui atq; nō carnoso, nec fibris laciniosо, ac tota in aluo. Addūt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumēto generosa interpretantur, calliblephara appellantes. Multis eadem natura quæ frutici, ut holothurijs, pulmonibus, stellis.) Hæc assumpta esse uidentur ab Aristotele quarto de partibus animalium. inquit enim: holothuria autem parum sua natura à plantis differunt. & paulo infra. Quæ autem holothuria uocāt, & pulmones, atq; etiam plura huiusmodi alia in mari parū ab ijs differunt, sua ipsa absolutione: uiuūt enim sine ullo

sensu

sensu, perinde ac plantæ absolutæ. nam & in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, quæ & uiuant, & gignantur, aut in alijs plantis, aut absoluta, quale etiã est quod modo Parnasus fert uocatũ à quibusdam epipetrum: hoc enim diu uiuere potest suspensum. & holothurium igitur, & quicquid generis eiusdem simile plantæ est, quia adhærendo tantũmodo uiuit. Sed cum aliquid habeat carnis, sensum aliquẽ habere uideri potest. itaq; utro nam modo statuendũ sit, incertum est. habet hoc animalis genus duo foramina rimãq; unam, qua recipiat humorem cibo accõmodatum, & qua rursus emittat quantum humoris remaneat. nihil enim excremẽti, ut cætera testata, hoc se habere ostẽdit: ex quo fit potissimum, ut & hoc, & quidquid simile in animantium genere est, planta iure appellari possit. Itemq; paulo post. Stellarũ inquit, etiã genus simile est, quippe quod cõcharum complures aggrediens exugat: quod idem octauo quoq; de historia commeminit. holothuria autem quæ & tethya ab Aristotele & Plinio appellãtur, Theodorus uertibula tubera & callos interpretatus est. Quę sic Aristoteles quarto de historia describit. Quæ autẽ uertibula, siue callos speciali nomine à tegminis qualitate appellamus, naturam inter hæc genera peculiarẽ sortiri notũ est. His enim solis corpus totum tegmẽto includitur, cuius duritics inter testã & corium est Quamobrem

obrem modo prædui bubuli tergoris secatur. Adhæret ergo id genus saxis sua testa, duoq; seposita inter se foramina exigua admodum habet, & uisum uix patientia, quibus humorem accipit & reddit: excrementum enim nullũ in eo spectatur, quale in cæteris ostreis, uel echineum, uel quod appellant papauer continetur. disiectis primum membrana neruosa crusta ambiente obtenta ostenditur, qua uertibuli caro ipsa continetur, nulli è cæteris similis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc utroq; ex latere membranæ circũdanti, & corio, & qua adhæret arctius in partẽ utramq; est, uidelicet qua tendit ad meatus ductos foras per crustam, quibus redditur & accipitur cibus & humor, quasi alterũ sit os, alterum ostium excremẽti delegatũ. nec modus idem, sed alterũ crassius, alterũ tenuius est cauũq; intus, utrinq; exiguo quodã interueniẽte continuo: humorq; in altero consistere solitus est: pars uero alia, quæ uel instrumentalis, uel sensualis sit, nulla omnino percipitur, neq; excrementitium quicquã (ut dictum iam est) quo in cæteris more cõtinetur. Color uertibulis, aut pallidus aut rubidus est: uerum quæ rubida, cibo idonea sunt: quæ pallida, seu lutea amarulenta. Quidam confundunt uertibula cũ urticis eadem esse uolẽtes, sed error est cũ diuersa omnino sint: Vertibula enim testa scabra ueluti corio integuntur, & pedibus carent, & immobilia sunt. Vrtica

S uero

uero uti retulimus ex opinione Aristotelis nullam testam habet, sed corpus omni ex parte carnem præsefert, & pediculos habet, ut polypus, & saxis absoluta uagatur: decepti forsitã uerbis Aristotelis octauo de historia dicentis, Nonnullorũ natura corporis carnosa est, ut eorum quæ tubera appellantur, aut urticæ. ubi duo genera distincta nõ unum intellexit, ut sit sensus: Natura corporis nonnullorũ est carnosa, cuiusmodi ea sunt, quæ tubera, aut ea quæ urticę uocantur. Qui autẽ pulmones marini uocantur, sponte prouenniunt, & carne ueluti chartilagine quadam trãslucida constant, forma rotunda superne concaua, ut conchę uideri possint, cum natent, cirros emittẽtes ex imo, ad modum polypi. uulgo nunc potæ marinæ appellantur, de quibus Aristoteles & Plinius aliubi. Stellę uero cõparantur stellis quæ pinguntur similitudine, & ueluti echini spinosæ: quæ ut ait Aristoteles quinto de historia, adeo natura calida est, ut omnia cõtacta protinus decoquat. piscis is omnibus notus suumq́ adhuc retinet nomen. Et circumglobata escæ sæpe extrahũtur: Quæ causa somnum piscium in mari noctibus infestare existimatur.) Aristoteles quarto de historia inquit. Pisces enim uel manu facile caperentur dũ dormiunt, nisi pediculis, & pulicibus appellatis solicitarentur. Nunc uero si somno dati immorentur, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarum occupati absumun-

absumūtur. Gignuntur hæc in profundo maris tanta fœcunditate, ut etiā escā de pisce emolitā, si diu in uno manserit, totam corrodant atque absumant: & quidem sæpenumero piscator escā demissam glomeratis undique his bestiolis perinde ut pilam recipit: qui quidem pediculi nō in piscibus ipsis, sed limo gignuntur, similes multipedibus asellis, nisi quod caudā pediculi amplius culam habeāt. Genus pediculi marinum simplex unumque est, ubique proueniens, sed maxime in foraminibus & cauernis. insecta hæc omnia sunt, & multipeda, & exanguia. Maris autem quod à Cyrena in Ægyptū panditur, piscis pediculus nomine circa delphinum est: qui omnium pinguissimus fit pabuli copia, quæ Delphini opera suppeditatur, ex eodem Aristotele quinto de historia. Quibusdam uero ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur.) Aristoteles octauo de historia, Chalcis, inquit, uitio infestatur diro, ut pediculi sub branchijs innati quam multi interimāt, quod nulli ex cæteris accidit. Est autem Chalcis ærica à Theodoro latinitate donata: piscis fluuiatilis carniuorus, qui quodam modo stridet & ter in anno parit, gregatimque sua oua gurgiti altiori mandat congesta. Chalcis item auis est, ex Aristotele nono de historia, quæ raro apparet. mōtes & enim incolit, nigro colore est, magnitudine accipitris quē Palūbariū nominant, forma longa ac tenui. Iones Cymindem cā

appellant, cuius Homerus etiam meminit in Iliade, cũ dicit: Chalcida dij perhibent,homines dixere cy/mindẽ. Sunt qui eandem hanc auẽ non aliam esse,ac ptyngem uelint.interdiu minus apparet,quia nõ clare uidet,sed noctu uenatur more aquilæ,& pugnat cum aquila adeo acriter,ut sæpius ambæ implexæ deferã/tur in terram, & uiuæ à pastoribus capiantur. Parit hæc oua duo,& saxis speluncisq́ʒ nidulatur.

EX CAPITE XLVIII.

Ec uenena cessant dira ut in lepore.)Leporem marinum Græci lagoon thalassion uocãt,animal pusillum,odore tetro, inter lolligines ferè uersatur, quibus & similis esse dicitur, ut autor est Dioscorides. Venenũ id est ut & .xxxij. uolumine Plinius ipse testatur, alijs cibo, alijs potu, alijs uisu. siquidem grauidæ si omnino a/spexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciunt, Remedio est mas ob id in/duratus sale, ut in brachialibus habeant.eadem res in mari,& tactu quidem nocet. Vescitur eo unum tantũ animalium,ut non intereat mullus piscis, & tenerescit tantũ,& ingratior uiliorq́ʒ fit. Homines quibus in pa/stu est,piscem olent: hoc primo argumento ueneficiũ id deprehenditur,Cætero moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus,incertiq́ʒ temporis ueneficiũ id esse

autor

autor est Licinius Macer. est & lepus terrestris Græce lagos, & lagoos cherſæos appellatus, cuius coagulum magnum habet in medicinis uſum, præcipue ad concipiendũ mares, ſi cibo ante conceptionem prę ſumatur: ut Hermolaum noſtrum iam liberatum pateat à falſa calumnia Marcelli, qui eum falſo accuſauit, quòd cũ in Dioſcoride, ubi de leporis coagulo agitur, ſumptum à puerperio abortiuum eſt, interpretatus fuerit, ſterilitatem facere non abortiuũ eſſe interpretari deberet, uti ipſe Marcellus fecit, quod eſt totũ oppoſitũ: non animaduertẽs Plinium libro uigeſimo octauo teſtatum reliquiſſe, Coagulũ leporis in cibo ſumptum, mares concipi facere, his uerbis: ſi uuluæ leporum in cibis ſumantur, mares concipi putant: hoc & teſticulis eorum & coagulo profici. & quod magis ridiculum eſt, Hermolai uerba in caſtigationibus Plinianis exponit: nec ipſa quidem intelligit. Ait enim uigeſimo octauo libro, eſt autẽ Atocion quæcũq; medicina conceptũ adimit, hoc eſt partus ſpem intercipit, Non enim dixit cõceptionem, ſed conceptum ideſt fœtum, qui iam conceptus eſt, adimit: hoc eſt ut ipſemet exponit, partus ſpem intercipit, ceu fœtũ, qui cõceptus eſt, peruenire ad partum impediat, & prohibeat: quod quidem non ſterilitatem, ſed abortũ facere dicimus: quaſi conijcere liceat ex horũ antiquorũ ſcriptorum uerbis, coagulum leporis ante conceptionem

 ſumptum

sumptum mares concipi facere, post conceptionem uero sumptum abortiuũ esse. Sed illum quoq; alterũ Marcelli errorem manifestari conuenit, quod in eodẽ loco dorcadis capreæ, quã à latitudine cornuum platycerota dicunt, perperã & falsissime uerterit, cum rectius dorcadis platycerotis, ut Hermolaus interpretatus fuisset, Nõ enim caprea est, quæ platyceros Græce dicitur, sed diuersum omnino genus ex Plinio, uolumine undecimo ubi de cornibus loquitur, tradente. aliorum finxit in palmas, digitosq; emisit ex ijs, unde platycerotas uocãt. Dedit ramosa capreis, sed parua, nec fecit decidua. ex quibus manifesto apparet animalia hæc prorsus esse diuersa. In indis & magnitudine, & pilo duriore. tantum uiuus ibi capitur.) Plinius trigesimo secundo libro eodem loco negat in india capi uiuentem his uerbis, In India affirmant non capi uiuentem. quod uerisimilius est, tum quia id animal uisu etiam uenenosum est, tum etiam quia sequitur, inuicemq; ibi hominem pro ueneno esse, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Quare legendum existimo: In Indis & magnitudine, & pilo duriore tantum, nec uiuus ibi capitur: quasi uiuens perniciosior sit, & sic non erit contradictio. Aeque pestiferum animal Araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Araneus piscis est magnitudine Cobionis, aut paulo maior, colore uario: cuius dorso prope caput tres aculeos

leos habet noxios.ita etiam araneum hodie cognominant. Sed nullum usquam execrabilius quàm radius super caudam eminens trygonis, quam nostri pastinacam appellant.) Trygon siue pastinaca est inter chartilaginea plana, uti superius indicauimus, quæ radiũ pestiferum dentibus retrouersis super caudã gerit, nunc piscem columbũ uocitant. Est autem radius is tenuis, ac planus, desinens in mucronẽ utroq; ex latere in modum serræ denticulatum denticulis retrouersis, Quamobrem Dioscorides dẽtibus rectius q̃ squammis descripsisset. Quin etiam Marcellus coarguendus est in suo Dioscoride affirmans sibi ex antiquo nullo patere autore, quisnam in sedando dentiũ dolore usus aculei pastinacæ fuerit, cum id demõstrauerit aperte Plinius, inquit enim. xxxij. uolumine Dẽtium dolores sedantur ossibus draconis marini scarificatis gingiuis, cerebro caniculæ in oleo decocto adseruatoq;, ut ex eo dentes semel anno colluãtur, Pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas & in dolore utilissimum

EX CAPITE XLIX.

Orbos uniuersa genera piscium, ut cætera animalia etiam fera, nõ accipimus sentire: uerum ægrotare singulos manifestũ facit aliquorum macies, cum in eodẽ genere præpingues alij capiantur.) Aristoteles octauo de historia, Morbus, inquit, pestilens nullus incidere piscibus

piſcibus uniuerſis uidetur qualis plerũq; hominibus, & quadrupedũ equis, & bubus, & reliqui generis nonnullis accidit tum feris tum urbanis: ægrotare tamen & ipſi putantur: & quidẽ piſcatores pro morbi indicio capiunt, cum aliquot extenuatos languentibus ſimiles, & colore immutatos inter multos pingues, ac ualidos eiuſdem generis ceperint.

EX CAPITE L.

Iſces attritu uentrium coeunt tanta celeritate, ut uiſum fallãt: delphini & reliqua cete ſimili modo, ſed paulo diutius.) Ariſtoteles tertio de generatione animaliũ. In piſcibus quoq; ſexus diſcrimẽ maris ac fœminę eſt omnesq; coeunt, niſi ſexus alicui generi ſit indifferẽs: & ſine maris genitura, nihil ex ijs poteſt generari. Facit enim celeritas coitus piſcium, ut eius opinionis autores decipiantur. Tanta enim celeritate rem ueneream peragunt, ut etiam piſcatores cõplures lateant: nemo enim eorum aliquid tale cognitionis gratia obſeruat. Verũtamen coitus uiſus eſt. eodẽ eñ modo quo delphini piſces etiam coeunt, admouendo ſupina per lapſum quibus impedimento cauda eſt: ſed delphinorũ adiunctio diuturnior eſt, piſciũ uero huiuſcemodi celerrima eſt. Itaq; cum eam nõ cernant, captu ſiue uoratu ſeminis, & ouorum quem exploratum habent, mouentur uel piſcatores, ut ſtultam illam & uulgarẽ

rationem

rationem de cõceptione piſcium afferãt, quam & fabulator Herodotus ſcribit, quaſi ſeminis deuoratu piſces impleantur, nec uident id fieri non poſſe: meatus enim qui per os introtendit in uentriculũ fertur, nõ in uuluã & cętera. Quod & quinto de hiſtoria retuliſſe etiam uidetur his uerbis. ſed omnia chartilaginea hũc in modum coire apertius notatũ à pluribus eſt. morãtur enim in coeundo diutius omnia quæ animal generant quàm quæ oua: delphinis quoq;, omniq́; cetario generi hic idem modus eſt coeũdi. planis enim admotis partibus agũt: nec parũ multũue temporis, ſed mediocre, in coitu ipſo conſumunt. Fœmina piſcis coitus tempore marem ſequitur uẽtrem eius roſtro pulſans: ſub partu mares fœminam ſimiliter, oua ueſcentes earum.) Ariſtoteles eodem quinto de hiſtoria. Piſcium, inquit, oua parientiũ coitus minus patet: quãobrem cõplures fœminas prolificum maris uorando impleri crediderunt. id enim fieri ſæpius cernitur: nam tempore coitus fœminæ mares ſequentes id faciunt, uentremq́; eorum ſuis percutiũt roſtris: quo etiam fit ut mares ſemen & celerius fundãt & largius: tempore autem partus mares fœminas ſequẽtes, quæ illæ oua ediderint, ipſi mordicus uorant. Nec ſatis eſt generationi per ſe coitus, niſi æditis ouis inter ſe uerſando mares & fœminæ uitale aſperſerint uirus.) Ariſtoteles tertio de generatione animalium: At uero mas

inquit, ouiperi generis, ut fœmina oua præ multitudine reponit, sic ipse spargit. plus enim seminis habet, quàm satis ad coitum sit. tẽdit enim natura potius absumere semen id ad augenda oua reposita, quàm ad primã constitutionem. nam ut & ante & modo diximus, oua auium intus perficiũtur, pisciũ extra: similis enim quodam modo generatio atque in uermiperis est, quamque imperfectiorem edunt conceptum, quæ uermem pariunt, sed utrisque tã auium quàm piscium ouis perfectionem mas adhibet: Verum auium intus cum intus perficiantur, pisciũ extra cum hæc imperfecta edãtur: nam aliàs idem utrisque contingit.

EX CAPITE LI.

Piscium oua in mari crescunt quædam summa celeritate ut murenarum.) Aristoteles quinto de natura animalium. Non desunt, inquit, quæ omnibus anni tẽporibus pariãt, ut murena, cuius partus, & numerosior est, & quæ prodierint ex paruo celeri incremento adolescunt. Causam autẽ celeris ouorum pisciũ incrementi tertio de generatione animalium reddit. Plani piscium quibus cauda nõ obest aculeique, ut testudines & raiæ, in coitu superueniunt.) De testudine Aristoteles quinto de historia sic ait. Quin etiam pedestriũ quadrupedes quæ oua pariunt eodem coeunt modo, quo ea quæ animal generant mare superueniente, ut testudo tam aquatilis, quàm terrestris.

terrestris. De raia uero sic paulo post loquitur. Plani aut chartilaginei generis, ijdemq́ habentes caudam ut raia, pastinaca, & reliqua huiuscemodi, nõ solũ admotis supinis, sed etiã tergo fœminarũ supinis mariũ superpositis, modo cauda impedimẽto nullo ob crassitudinem sit, coeunt. Polypi crine uno fœminæ naribus annexo.) Aristoteles eodem quinto de historia, Mollia, inquit, ut polypi, sepię, loligines, modo eodẽ omnia coeũt: oribus enim inuicẽ admotis, cõplexuq́ mutuo brachiorũ libidinẽ explent. ergo polypis coitus cum alter capite uulgo appellato in terram uerso, nitibundoq́ explicat, porrigitq́ sua brachia: alter superuenit passisq́ brachijs singulis ad singula subiacẽtis acetabulorum conceptu mutuo adhærescit. Marẽ etiam nõnulli aiunt gerere quod genitalis speciem referat suo brachio, in quo duo amplissima acetabula habentur. neruo id quasi constare porrectum ad medium usq; brachiũ confirmãt, totumq́ mari fœminæ annecti. Sepiæ & loligines linguis componentes inter se brachia, & in contrarium nantes, & pariũt ore.) Legẽdum uidetur complectentes inter se brachia, nõ componentes ex Aristotele eodem loco. Inquit enim. Sepiæ, ac loligines ora applicantes, & brachia inter se cõplectentes, natantesq; in aduersum coeunt, narem etiam dictam in narem inserunt. natatus alteri anteuersus, alteri in os agitur, Pariũt ea sui corporis parte,

quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas arbitrãtur. Et pri-mo etiã de generatione animaliũ, Mollia, inquit, ore coeũt, renixu complexuq; mutuo brachiorũ. Sed polypi in terram uerſo capite coeunt.) Cũ polyporũ coitum paulo ſupra ex ſentẽtia Ariſtotelis quinto de hiſtoria explicuerim, rurſus idem repetere ſuperuaca-neum uiſum eſt. Reliqua mollium tergis, ut canes.) Ariſtoteles primo de generatione animalium, nõ ex-cipiẽdo aliquem, ſic inquit: Interdũ tergis quoq; mol-lia copulãtur, ſed generationis ne gratia an alia cauſa, nondum exploratũ habetur. Item locuſtæ, & ſquil-læ, cancri ore.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria ſic. gene-ra cruſta operta, ut locuſtæ, gammari, ſquillæ & hu-iuſmodi reliqua more quadrupedũ retro mingẽtium coeunt, ſcilicet ut fœmina caudam ſupinam exponat, mas ſuã ſuperponat & applicet. coire ſolent ineunte uere iuxta terrã. Iam enim coitus omniũ id genus ex-ploratus eſt: interdum etiam cum ficus matureſcant, coire incipiunt. Hoc eodem modo gãmari quoq; & ſquillæ coeunt. Cancri parte priore copulantur, ſua o-percula loculoſa illa rugoſaq; mutua conſertione cõ-ponentes. Primum cancer minor ab auerſo ſuperue-nire ſolet, tum maior, ubi ille ſuperuenerit, uertit in ſe latus. Nulla re differt fœmina à mare, niſi quòd oper culũ applicatile illud amplius, & diſtãtius, & hirſutius fœminę gerant, in quo oua pariunt, & quà egerũt ex-cremen

crementũ: membrũ autem, quod mas in fœminã inferat nullum omnino habetur. Ranæ superueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehẽdente, posterioribus clunes.) Loquitur hic de ranis palustribus nõ marinis, quæ linguam sui generis habent: pars enim prima quæ cæteris absoluta est, ijs cohęret, modo quo ferè tota pisciũ: intima uero absoluta ad guttur applicãtur, qua suam uocem solent emittere. & quidem genus illud ululatus, quã ololyginẽ nominant, mares intra aquã reddũt ut cieant ad coitũ fœminas, maxillæ inferioris labro dimisso pari libra cum aqua modice recepta in fauces, superioreq́ intenta. flagrãt tantisper oculi modo lucernæ, cum sinus buccarũ maxillis distẽtis interluceat, Coitum enim noctu magna ex parte agere uisuntur. Iẽtq́ oua parere non animal, etiam si Plinius partus earum minimas carnes nigras, hoc est gyrinos uocauerit. Sunt enim ranæ inter quadrupedes ouiperas ex Aristotele de historia libro secundo. Ait enim: in quadrupedibus etiam ouiperis similis ratio est, nam ea quoq; admodũ exiguũ habẽt lienẽ: ut testudo, mus aquatilis, rubeta, lacerta, crocodilus, rana. Et libro tertio, Quadrupedũ quoq; ouiperarum, inquit, hæc eadem ratio uuluæ est, ut testudinis, lacertæ, ranæ, & reliquorum generis eiusdem. Ranarũ genus multiplex, ut referunt autores, de quibus alias dicemus, Sunt enim aliæ uocales, aliæ mutæ, aliæ

palustres siue aquatiles, aliç terrestres, quæ in humore etiam degunt, ut rubetç asperæ & uenenosæ: lapidem in capite gerētes quem ad dolorem iliū anulis gestāt: & rana marina diuersum omnino genus ab his, uti supra retulimus: ut aberrare uideatur Marcellus, qui ranam marinā eiusdem generis cum palustribus fecit, cum Dioscoridem exponēdo dixit. Habent aliæ ranæ legitimo naturæ ordine in aquis suos natales, nec mare tantū, sed profluētes omnes, & palustres aquas incolunt. Et mytuli, & pectines spōte naturæ in harenosis proueniunt.) Aristoteles aliter sentire uidetur tertio de generatiōe animaliū his uerbis: Natura testati generis cōsistit, partim spōte partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quāq; sæpenumero ea quoq; spontina oriātur cōstitutione: sed generatiōes plantarū accepisse hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, ut cepe: hoc igitur tertio modo mytili gignuntur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur. bucina, & purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. semen uero nullum esse eorum putandum est, sed quo diximus modo plātis assimulantur: quamobrem larga eorum copia prouenit cum primum constiterit aliquid. hæc enim omnia uel sponte ut oriantur euenit: itaq; ratione tunc magis cum origo præcesserit consistunt

ſtunt: aliquid enim excrementi ſingulis proficiſci cre-dēdum merito eſt ab eo principio, cui ſoboles queq; adnaſcitur. Sed cum ſimilem habeant facultatem ci-bus excrementūq; cibi, fauantium ſubſtantiā ſimilem eſſe conſtitutioni primæ conſentaneum eſt: qua pro-pter excremēto hoc gigni probabile eſt. Quæ autem uel ſobolem nullam procreant, uel nō fauant, eorum omnium ortus ſpontinus eſt. Cum igitur dicat eo-rum quæ ſobolem nullam procreant, uel non fauant, ortum ſpontinū eſſe, Mytuli qui ex ipſo Ariſtotele ſo bole generātur, & fauificare ſoliti ſunt, ut quinto de hi ſtoria ſcriptum eſt, non ſponte prouenient. Qui autē eſſent mytuli, quiue pectines, ſuperius indicatum eſt.

Vt murices purpuræ ſaliuario lentore.) Saliuariū lentorem appellat mucoſam illam congeriem fauagi-nem dictam, quā purpuræ, & murices ſiue buccinæ cō ſtruunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium muricē pro Ceryce, hoc eſt, buccino accepiſſe. Hæc em̄ duo genera purpura ſcilicet & buccinum fauificare ſoliti ſunt, ex Ariſtotele quinto de hiſtoria. Sicut aceſcen te humore culices.) Intelligit culices uinarios, qui ex Ariſtotele quinto de hiſtoria ex uermiculis, qui fece ui ni aceſcente gignuntur originem trahunt. nam culicū plura ſunt genera. alij uinarij, ut dictum eſt. alij mulio nes uocati: qui ex aſcaridis hoc eſt tipulis generantur, quos etiam procul ſentire Ariſtoteles tradit: alij ſunt

ficarij

ficarij culices,quos Aristoteles psenas ionica uoce appellauit,etiam si legatur corrupte pseras: quod Hermolaus Barbarus literis homo multis,& in perquirẽdis ueterum mometis diligẽs & accuratus animaduertit. Atq; etiam poetæ cum psenes dicũt, caluos & glabros intelligunt,ut est apud poetam Simonidem.qui quidem culices pomis caprifici egrediuntur,sed ex putrescentibus eorundem granis gignuntur: cuius indicium afferunt,quòd postquam euolauerunt, grana ficubus nulla penitus insunt. euolant magna ex parte pedem aut pennã relinquẽtes in pomo, rursusq; easdem subeunt caprificus. generantur hoc modo. fit primũ uermiculus,mox rupta cute euolat culex, mutataq; sede petit ficus immaturas, quibus se insinuãs facit ne decidant.quãobrem agricolæ appendere ficis caprificus,& iuxta easdem caprificos serere assolent. Gignuntur autẽ quia caprifici maturare atq; perficere nequeant, Vt enim in cæteris putrescentibus genus aliquod animalis concrescit, ita etiam in his uiuifica quædam natura.Sed cum alimento careãt,quærãtq; quod sibi conueniat,feruntur ad id auide quod simile est:omnibus enim rei cognatæ desiderium natura inijcit, quemadmodum & pediculis sanguinis, ex quo putrefacto nascuntur.cum autem morsu crebro culices ora ficuũ aperuerint,humorem absumunt superuacuum,& aditum liberum auris præbẽt, & omnino

poma

poma ſpirantia efficiunt:euenit enim ut cum calore il-
lo conficiente ſpiritus quoq; aliquid interſeratur,ut in
his euenit, quæ igne coquuntur, quo ſpiritu ſemoto
unà cum humore exactoq; fructus permanēt.Eſt uel
alterum culicū genus apud Theophraſtum & Pliniū
centrine uocatū, quod ocioſe uiuit, quēadmodū fuci
inter apes, & quos ex altero genere ſua poma ingreſ-
ſos aſpexerit, protinus necat, id uero ſuis moritur o-
perculis.Quin & poliū culices gignit,cum copioſe fru-
ctificat, & ulmi folliculis genus quoddā beſtiolarum
innaſcitur culicum figura,quod Cnipes appellant,qui
cum in ficis gignuntur ficarios illos culices deuorant.
Huius remedium cancros ſtatuunt alligandos: in eos
enim uertere ſeſe culices inquiunt,ſed ficis quidem au
xilia iſtiuſmodi comperta habentur.Culices acida pe
tunt,ad dulcia non aduolant, ex Plinio libro decimo.
Hortos quoq; riguos infeſtant,præcipue ſi ſunt arbu
ſculæ aliquæ.hi galbano accenſo fugantur,ac lupino-
rum crematorum gytq; ſuffitu necantur.Hos genera
li nomine, & alios uermiculos paruos alatos culices
appellant. Græci conopas uocant,unde conopeū uo-
citatum eſt tentorium ad arcendos culices coutextū,
quod ſupra lectum explicari cōſueuit. His dictis duę
ſuperſunt quæſtiones,prima quod Ariſtoteles de ani
malium hiſtoria libro quinto ait. Culices muliones di
cti ex tipulis generantur,& qui uinarij uocātur ex uer

 miculis

miculis originem trahunt: & primo de generatione animalium dixit, Culices ex animalibus non generari. Quid igitur contradicit ipse sibi Aristoteles, nonne & tipulæ & uermiculi animalia nuncupantur? Dicẽdum quod duplex est generatio, sui generis, & non sui generis, & sic quando primo de generatione animalium inquit, Culices neq; ex animalibus nascũtur, sensus est, quod non generãtur ex animalibus, quæ sunt cognati generis. hoc est culices ex culicibus non generantur: non enim coeunt culices: & quinto de historia uult dicere, quod culices nascũtur ex uermiculis, qui nõ sunt sui generis, quod patet: Nã culices dicti muliones ex tipulis, quæ non sunt sui generis enascuntur: & tipulæ fere in puteis, & ubicunq; aqua se colligit terrena subsidente concretione oriuntur. fit ut principio fex ipsa putrescens colorem candicantẽ trahat, mox nigricãtem, postremo cruẽtum: talis cum fuerit, minutissima quædam & rubra specie algulæ prodeunt, quę ad tẽpus hærentia suæ origini mouentur, deinde absoluũtur, itaq; feruntur per aquam tipulæ nuncupatæ. tum paucis post diebus erigunt se super aqua duræ, atq; immobiles: mox diruto putamine culex emergit, ac insidet, donec uel sole, uel flatu moueatur, & uolet. Cõmune omnium uermiũ est, & eorum quæ ex uermibus proueniunt animalium, ut primordiũ generationis aut à sole, aut spiritu præstetur, sed copiosius, ac

celerius

celerius fiunt tipulæ in aquis, quarum ſedimentum uariũ atq; promiſcuum ſit, quale in agro Megarico (ut Ariſtoteles tradit) in operis ſolet miſceri: putreſcit & enim hoc facilus. & autumno quoq; uberius generantur: minus enim humoris eſſe tũc accidit. Aſilus quoq; ex culicibus paluſtribus, & laćtuſculis quibuſdam beſtiolis, quæ in fluuijs ſupernatant enaſcitur: quamobrem magna aſilorum copia circa aquas, ubi id genus beſtiolarũ eſt. Ex erucis quibuſdã corpore piloſo, nõ grandi primum Cicindelæ clunium fulgore nomine indito, fiunt non uolucres, quibus deinde mutatis pẽnigera animalia gignuntur. Quin etiam ſuperę & acię dictæ quibuſdam eiuſmodi alijs generãtur erucis quę undent ingreſſu: parte enim innitentes priore contrahunt ſeſe adducẽtes poſteriorem arcuatimq; incedũt: uerũ quæq; orta ſibi colorem à ſua eruca trahunt. Pleraq; alia in medium afferre exempla poſſem, ſed hæc ſufficiant. Altera quæſtio eſt, quod uidetur Plinius ſibi ipſi contradicere per ea quæ ſupra retuli ex ſententia ipſius, ſcilicet Culices acida petere, ad dulcia nõ ad uolare, quod accepit ab Ariſtotele quarto de hiſtoria: & libro undecimo Plinius ipſe Culices ſanguinẽ potiſſimum humanũ appetere tradidit. Sanguis autem ex Ariſtotele tertio de hiſtoria, & quarto de partibus animalium, dulcis eſt. ergo Culices dulcia appetunt. Dicendum quod Plinius quando dixit: Culices acida

petunt,ad dulcia nõ aduolant,puta flores, mel & hu/iusmodi alia quæ in se dulcedinis aliquid cõtinent:quẽadmodũ apes, quæ ad dulces aduolant flores, quod elici poteſt ab Ariſtotele eodem quarto de hiſtoria. Nec cruor ille quem culices attrahunt dulcis eſt, quia ſanguinis pars dulciſſima leuiſſima ac puriſſima tota ad corpus nutriendũ aſſumpta interius eſt. quæ uero alieniſſima crudiſſima ac putrida eſt, quoniã nec apta nutritiõi eſt,ſegregatur, atq; ad ſumma corporis eue nit:quo fit, ut puſtulæ extra corpus erumpant.quod igitur putridũ ſalſum eſt,qm̃ ſalſedinis cauſa putrefa/ctio eſt. Gal.febrium ſecundo.quod autem ſalſum & putridum eſt,tempore procedente propter conſum/ptionem maiorem in humiditate factam efficitur a/marum,quod & in ſudore etiam euenit. Quæ uero ſiliceo tegmine operiuntur, ut oſtrea,putreſcẽte limo aut ſpuma circa nauigia diutius ſtãte defixoſq; palos, & lignum maxime.)Ariſtoteles tertio de generatione animalium,omne aũt,inquit, genus teſtatum ſponte inſtitui,hoc eſt ſine coitu, apertum hinc eſt,quod na/uigijs putreſcente fece ſpumoſa adnaſcuntur,& locis multis,ubi nihil tale aderat ante, poſt per inopiã hu/moris facto cœno oſtreæ prouenerunt,ut apud Rho dum inſulam cum claſſis & fictilia proiecta eſſent in mare tempore poſt cœno obducto teſtis oſtreę in ijs reperiebantur. Anguillæ atterũt ſe ſcopulis,ea ſtri/gmenta

gmenta uiuiſcunt,nec alia eſt earũ procreatio.)Ariſto teles aliter ſentire uidetur ſexto de hiſtoria cum dicit. Anguillæ nec per coitũ procreantur,nec pariunt oua, nec uero capta unq̃ aliqua eſt, quæ aut ſemen genitale,aut oua haberet. Meatus quoq; uel ſemini uel uuluæ accõmodatos nulla reciſa oſtẽdit, ſed hoc unũ inter ſanguinea genus totũ ſine coitu ſine ouo procreat: quod ita eſſe argumento conſtat, quod in nonnullis feculentis ſtagnis aqua omni exhauſta, & limo detracto anguillæ denuo generantur, ubi aqua acceſſerit pluuia. nam ſiccis temporibus gigni nequeunt etiam in lacu perenni, quippe quæ imbre & uiuant & alantur:ſed hoc genus non coitu,non ouo creari apertum eſt.Videntur tamẽ nonnullæ habere facultatem gignendi,quod in aliquibus lumbriculi fiant.his generari anguillas creditur, quod error eſt: ſed certe ex his prodeunt,quæ terræ inteſtina uocantur, quæ ſponte in luto,humeſcenteq; humo proueniunt. Iam aliæ ab ſolui ex his uiſæ ſunt,aliæ ſcalptis diſcerptiſq; intus apparuerunt, quod alibi etiã dixit. Non igitur anguillæ ex ſordibus corporum earum, ſed inteſtinis terræ generantur. Piſcium diuerſa genera non coeunt præter ſquatinam,& raiam,ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis,& nomen ex utroq; compoſitum apud Græcos trahit.)Ita etiã Ariſtoteles tradit ſexto de hiſtoria.Piſcium, inquit, cæterorũ diuerſa genera coire

uiſum à nemine eſt. Squatinam ſolam, & raiam hoc facere creditur, argumento piſcis cuiuſdam, qui nomẽ ex utroq; compoſitum trahit rhinobati, quaſi ſquatraiam appelles: eſt enim parte priore raiæ ſimilis, poſteriore ſquatinæ, tanq̃ ex eo utroq; proueniẽs genere, quod & ſecundo de generatione animaliũ refert.

Quædam tempore anni gignuntur, & in humore, & in terra.) Vetus lectio: quædam tẽpore anni gignuntur, & in humore, & in terra. Hirudines) Hirudinum, quas ſanguiſugas uocant, ad extrahendũ ſanguinem uſus eſt. Piſcium autem lupus & Trichias bis anno parit, & ſaxatiles omnes: mulli ter, ut Chalcis, Cyprinus ſexies.) Ariſtoteles quĩto de hiſtoria. Piſces, inquit, plurimi etiã ſemel pariunt, ut ij, quos fuſaneos ex argumẽto cognominant, quia fuſim retibus capiantur, ut thunni, limariæ, mugiles ſpuriæ, coliæ, chromes, paſſeres, & reliqua generis eiuſdem, excepto lupo. huic enim ſoli ex eo genere partus bis anno exercetur, ſed poſterior infirmior eſt. Trichias quoq;, ideſt Sarda, & ſaxatiles bis, excepto mullo. hic enim ſolus ter parit, quod & fœtu ipſo ſtaturaq; intelligitur. Ter enim aliquibus in locis partus apparet. De chalcide & cyprino Ariſtoteles eiuſdem hiſtoriæ libro ſexto, Cyprini inquit quinquies aut ſexies anno: partumq; ſiderum ratione potiſſimum faciunt. Chalcis ter, & reliqui ſemel edunt oua, de quibus etiã Dioſcorides

ſcorides, Oppianus, cæteri. Sargus autẽ piſcis eſt qui nunc quoq; ſargus appellatur, Cantharo piſci ſimillimus, bis anno pariens, uere ſcilicet & autumno, uti ex ſententia Ariſtotelis ſupra retulimus. Sexto tamẽ de hiſtoria inquit, Sargus coit menſe decembri, fert uterum dies triginta, quod ſane tempus, necq; uernum, necq; autumnale eſt, niſi quis dixerit Sargon ibi pro ſargone mugilũ genere capi, etiam ſi ibidem à mugilum genere diuerſus eſſe uideatur. Nam libro quinto dixit Mugilũ, labeones, Sargones, mucones, capitones graueſcere utero menſe decembri incipiunt, gerũtq; diebus tricenis. Veſcitur Sargus mulli reliquias: nã ubi ille luto excitato abijt (fodere enim poteſt) hic deſcendit, & paſcitur, imbecillioresq; ne eodem adnatent, arcet, ex eodem Ariſtotele octauo de hiſtoria, Plinioq;: circaq; cautes uerſat̃, ex oppiano: & irrationali quodam amore proſequũtur capras, ut tradit Aelianus, & ſi earum in littore paſcentium unius aut alterius umbra in mari uiſa fuerit adnatant libẽter, lætiq; exiliunt & attingere eas miro quodam modo geſtiunt, cum tamen nõ admodum ſint natura ad ſaliẽdũ habiles. Ex planis ſquatina ſola bis, autumno & uergiliarum occaſu.) Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Cartilagineorum ſquatina una bis parit. nam & incipiẽte autũno, & circa uergiliarum occaſum, ſed per autumnũ felicius. Singulis uero fœturis partus ſepteni

aut octoni proueniunt. Itemq; sexto eiusdem histo/riæ libro: Squatina inquit, etiam autumno occasu uer/giliarum, qui partus secundus est. Primus enim uerno fit tempore, sed secũdus felicior est. Plurimi pisciũ tribus mensibus aprili, maio, iunio.) Legendum pluri/mi piscium tribus mensibus, martio, aprili maio ex A/ristotele. Ait enim quinto de historia. Pariunt pisces plurima sui parte mensibus his tribus, martio, aprili, maio: autumno pauci, ut salpa, sargus. Salpæ au/tumno, spari, torpedo, squali, circa æquinoctium.) A/ristoteles eodem loco unde Plinius hæc mutuatur, se/quitur uti retulimus: autumno pauci ut salpa, Sargus, & nonnulla alia generis eiusdem paulo ante ęquino/ctium. Adde ijs torpedinem & squatinam, quod item Athenæus tradit Cæterum antiqua lectio Spargi nõ spari habet: quod legi non potest. etiam si spargi sint pisces, qui rhiades ab Aristotele eodem loco uocãtur. Sed ij per ęstatem non circa ęquinoctium pariunt ex eodem philosopho. propterea legendũ existimo sar/gi ut Aristoteles non spari: nam spari non autumno ut sargi sed per ęstatem pariunt. cuius indicium est, quod sparuli per ęstatem uideri occipiunt, qui error proficisci potuit ex lectione Athenæi, qui post men/tionẽ de salpæ partu statim de sparo meminerit, nul/la de partu mẽtione facta: sed Plinius hæc omnia sum psit ab Aristotele, uti superius indicauimus, cum de

Chartila

chartilagineis ageremus. Sunt autem ſpari, qui nunc quoq; ſpari appellãtur forma auratis proxima, acris & mollis carnis, ſtomacho idonei, urinam cientes. non difficilis concoctionis, frixi autem difficilis. autor eſt Diphilus. Verum melioris ſucci quã menæ, ut autor eſt Hiceſius: de quibus Plinius mẽtionem facit xxxij. uolumine, itemq; Matron. quod non obſtat, ut ad inſtitutum redeã, quod Plinius paulo ſupra de ſargis meminerit, cum illic quoties anno parerẽt, hic quibus anni temporibus fœtus excluderent diſſerat, quẽadmodum & Ariſtoteles feciſſe uidetur quinto de hiſtoria, unde accepit hæc omnia. Nã capite nono & decimo quoties anno piſces pariãt pertractat, inquiens. Scorpio bis & ſargus, uere ac autumno. ſalpa ſemel, autũno, Thunna etiam ſemel. Chartilagineorũ ſquatina una bis parit: nam & incipiente autumno, & circa uergiliarum occaſum, ſed per autumnum felicius. poſtea ſubſequenter capite undecimo, quibus anni temporibus hæc omnia fœtus ederent edocet, inquiẽs: pariũt piſces plurima ſui parte menſibus his tribus, martio, aprili, maio: autumno pauci ut ſalpa, ſargus & nõnulla alia generis eiuſdem paulo ante ęquinoctium. Adde ijs torpedinem, & ſquatinã. Thunna circa ſolſtitiũ parit, uel ut uerius dicam, fecit, ut exprimeret quinam eſſent hi pauci piſces, qui autumno parerent, non obſtante quod paulo ſupra de eorum partu peregiſſet,

ne nimis recederet ab affinitate nominis sargi & squatinæ, uti etiam meminimus superius cũ de chartilaginеis ageremus. Molles uere, sepia oibus mensibus. oua eius glutino atramenti ad speciem uuæ cohærẽtia masculus prosequitur afflatu, alias sterilescũt.) Aristoteles quinto de historia inquit. mollia quoq; uerno tempore pariũt, & sepia inprimis. parit hæc omnibus anni temporibus, perseueratq; in edendo ouorũ numero dies quindecim, quoties autem ediderit, mas è uestigio sequens atramentũ ouis superinfundit, atq; ita efficitur ut solidescãt. & infra. oua quæ sepiæ edũt, magnitudinem myrtorum capiunt, & nigrescunt: emisso enim atramento parentis infunduntur, atq; ita inficiuntur. cohęrẽt inter se ad speciem racemi cuncta uni obducta cuidã nexui, nec facile alterum detrahi ab altero potest. Polypi hyeme coeunt, pariunt uere oua tortili uibrata pampino, tanta fœcunditate ut multitudinem ouorum occisi non recipiant cauo capitis quæ prægnantes tulere. ea excludunt quinquagesimo die, è quibus multa propter numerũ intercidũt.) Aristoteles eodem libro, Polypus, inquit, hyberno tẽpore coit, uerno parit, latet circiter mẽses duos, ouum ueluti cirrũ edit, fructui populi albæ simile. perq; fœcundum hoc animal est: nam de eo quod ediderit, copia innumera prouenit. & infra. edit polypus suum ouũ uel in cubilibus, uel in figlino, uel in quo alio cauo, simile

ſimile labruſcæ florẽtis racemulis, aut fructui arboris populi albæ,ut dictum iam eſt. pendent utiq; per cubile oua tanta fœcunditate,ut collectis uas impleatur longe amplius q̃ caput ſit, quo continebantur. polyporum itaq; ouis diebus poſt quinquaginta maxime ruptis, polypuli modo araneorum perq̃ multi exſerpũt, quorum natura ſigillatim nondum cõſpicua eſt, quãq; forma ſatis tota apparet, ſed ob exiguitatem imbecilitatemq; copia interit. iam nõnulli adeo ſpectantur exigui, ut nulla partium cõſtent diſtinctione quãuis ad tactum moueantur. Locuſtæ & reliqua tenuioris cruſtæ ponunt oua ſupra oua, atq; ita incubant.) Ariſtoteles eodem quinto de hiſtoria, Locuſtę inquit, inter cruſtata, quæ per coitum cõceperint, oua gerunt tribus menſibus his, maio, iunio, iulio: tum deinde ſub aluo in rugas deponunt, qua oua more uermium augentur: multaq; præterea de eiuſmodi partu loquitur. Polypus fœmina modo in ouis ſedet, modo cauernã cãcellato brachiorũ implexu claudit.) Ariſtoteles pręallegato loco ait, Polypus fœmina modo incubat ouis, modo in ore ſui cubilis aſſidens brachium ſuper ouis exporrectum tenet. Sepia in terreno parit inter arũdines, aut ſicubi enata alga.) Ariſtoteles eodem loco, ſepia parit iuxta terram inter algas & harũdines, & ſi quod aggeſtum tale iniectum ſit, ut ſarmenta aut lapides, aut quælibet alia materiei

congeries,& quidē piſcatores de induſtria faſces ſarmētorum diſponunt,hæc perlibenter in eis loculamētis parit prolixam illam continentemꝗ́ ſeriem ouorū, qualis cirri muliebris ſpecies eſt.enititur aluū per interualla reprimens, inſpergitꝗ́ atramētum, interpoſita quiete utpote cum nō niſi cū labore emittat. Excludit quinto decimo die.) Hoc idem Ariſtoteles tradit eodem libro,alio tamē in loco. uidelicet mollia quoꝗ́ uerno tempore pariūt,& ſepia in primis. parit hæc omnibus anni tēporibus, perſeueratꝗ́ in edendo ouorum numero dies quindecim. Loligines in alto conſerta oua ædunt,ut ſepiæ.)Ariſtoteles eodem loco lolligines in alto pariunt.conſertum ijs quoꝗ́ ouū quale ſepijs eſt. Purpuræ,murices,eius deniꝗ́ generis uere pariunt.echini oua plenilunijs habent hyeme,& cochleæ hyberno tempore naſcuntur.)Ariſtoteles eodē quīto de hiſtoria, unde hæc Plinius mutuatur.Quin etiā inquit,purpuræ uere generātur, & buccinæ hyeme abeunte.genus deniꝗ́ omne quod teſta operitur, uerno,autumnaliꝗ́ tempore habere cernūtur ea quę oua appellant, exceptis echinis cibo idoneis: quippe quibus & ſi per ea tempora præcipue ubertas ouorū eſt, tamen nullo tempore cōmittitur ut ouis omnino careant, ſed maxime plenilunijs,diebuſꝗ́ tepidis reſtituuntur,reddunturꝗ́ pleniores,præterꝗ́ ij quos Pyrræus fert euripus. nā illi hybernis menſibus meliores

ſunt

ſunt,parui quidem,ſed pleni ouorum. Ad hæc umbi-
lici pariter omnes hoc eodem tempore ſua oua habe-
re uiſuntur.en iterum apparet, quòd hic Ariſtoteles
ceryces hoc eſt buccinas, Plinius murices appellaue-
rit.Illud quoq; conſiderandũ,quos hoc in loco umbi-
licos appellat Pliniũ cochleas nũcupaſſe. eſt aũt umbi
licus inter teſtata marinorũ turbinatorũ genus ex Ari
ſtotele quarto de hiſtoria. Torpedo octogenos fœ-
tus habẽs inuenitur,eaque intra ſe parit oua mollia &
cætera.) Ariſtoteles ſexto de hiſtoria, Cæteri,inquit,
muſteli fœtus ſuos & emittũt,& recipiũt intra ſeipſos,
quod idẽ & ſquatinæ & torpedines faciũt.& quidem
iã uiſa torpedo eſt grandis,quæ fœtus intra ſe circiter
octoginta haberet.Et ſecũdo de generatiõe animaliũ
ait.Chartilaginea cũ nõ penna,nõ cortice, nõ ſquãma
tegãtur,quę indicia ſunt naturæ ſiccæ atq; terrenæ,id
circo molle generãt ouũ.Eſt.n.torpedo inter chartila
ginea plana,oua mollia intra ſe pariẽs:nã ſi ouũ foras
ꝓdiret facile periret carẽs putamĩe quod protegat du
riore.Simili modo reliqua quæ chartilaginea appellã
tur animal pariũt, cũ intra ſe oua cõceperint ,excepta
quã ranã uocãt:nã una hęc inter chartilaginea nõ ani
mal ſed ouũ excludit, ex Ariſtotele,& Plinio pleriſq;
in locis. Silurus mas ſolus oĩum ædita cuſtodit oua
ſæpe & quinquagenis diebus,ne abſumãtur ab alijs.)
Ariſtoteles ſexto de hiſtoria , ubi loquitur de Siluro

inquit Mas oua quæ edita sunt custodit, fœmina abit cũ pepererit. Tardissimũ siluri incremẽtum ex ouo est, quãobrẽ mas sæpe uel quadraginta & quinquaginta diebus assidet custodiens oua ne à piscibus occurrẽtibus absumantur. & nono etiam eiusdem historiæ: fluuiatilium silurus mas plurimum curæ proli impendit, fœmina ut peperit abit: sed mas quo in loco plurimus fœtus constiterit perseuerans oua custodit, nec alium præbet usum, nisi ut pisciculos ne diripiant fœtũ arceat, idq; uel ad quadragesimum & quinquagesimum diem facit, donec satis iam aucta soboles se tueri à cæteris piscibus ualeat. prehenditur sæpe à piscatoribus ubi oua custodit. dum enim arcet pisciculos, quatit, prosilit, & ictũ sonũq; mouet. manet apud oua tam ardente animo, ut cum sæpe à piscatoribus oua si præaltis gurgitibus subsidunt educantur quoad magis fieri potest in uadum, ipse tamẽ eodem studio fœtum sequatur, neq; deserere usquam patiatur.

Acus, siue belone unus piscium dehiscente propter multitudinẽ utero parit, à partu callescit uulnus, quod & in cæcilijs serpẽtibus tradunt.) Aristoteles sexto de historia: qui autẽ acus uocatur unus tempore pariendi utero dehiscente oua emittit. Habet enim hic rimã quandam sub uentre imo, ut cæciliæ serpentes: à partu autẽ uiuit, & uulnus callescit. quod & infra, & tertio de generatione animalium commemorat. est autem

acus

acus,siue ut Græci uocant belone, aut raphis ut Dorion meminit,aut ablenis ut Diphilus,piscis longus tenuis & leuis,rostro subtili acuto porrectoq; sine dentibus,dorso ceruleo ad uiride inclinante,uentreq; argẽtei coloris,nunc Venetis acicula nuncupatus, difficilis concoctionis,humidus,& boni succi, ut autor est Diphilus, quæ ob angustiã uteri, inquit Aelianus, eijcit magis rupto uentre fœtus, q̃ parit. Mus marinus in terras scrobe effossa parit oua ,& rursus obruit terra: tricesimo die refossa aperit, fœtũq; in aquã ducit.) Scribendum uidetur in terra nõ in terras ex Aristotele:Quod autem Plinius hic de mure marino, Aristoteles de mure aquatili idest Lutaria testudine testari uidetur. Ait enim quinto de historia Mus aquatilis, siue testudo lutaria in terra scrobe effossa dolij amplitudine,parit oua:quæ deserit terra obruta,dieq; tricesimo repetit refossaq; aperit: fœtumq; cõtinuo ducit in aquã. De testudine autẽ marina subsequẽter sic loquitur. Testudines etiã marinæ egressę in terrã pariũt oua auium cortaliũ ouis similia,& defossa cooperta q; incubãt noctibus:ouorum numerus maximus est: nã ad centena pariunt oua.

EX CAPITE LII.

ERithini,& chanæ uuluas habere traduntur.) Aristoteles tertio de generatiõe animalium ait,Nũc uero partim receptacula habent seminis genitalis,partim uuluas

tim uuluas, atq; in oibus excepto erythino, & chana hoc discrimen est, ut aut cóceptacula seminis prolifici habeāt aut uuluas. Est autē erythinus qui rubellio, & rubellus, & rubrus latine dicitur. Chanā uero Theodorus hiatulam conuertit. Qui trochos appellatur à Græcis, ipse se inire.) Aristoteles eodem tertio de generatione animalium aduersus Herodotum Heracleotam dicit: quin etiam de trocho & hyęna stulte, magnoq; errore narratur. Hyenam enim complures aiunt, trochum Herodotus Heracleota scribit, duplex genitale habere, maris ac fœminę, & trochum seipsum inire.

EX CAPITE LIIII.

Strearū uiuaria primus omniū Sergius Orata inuenit in baiano ætate L. Crassi oratoris ante marsicū bellum, nec gulæ causa sed auaritiæ, magna uectigalia tali ex ingenio suo percipiens: ut qui primus pensiles inuenit balineas, ita mangonizatas uillas subinde uendendo. is primus optimum saporem ostreis lucrinis adiudicauit.) Hæc sumpta esse uidentur à M. Varrone, ut Macrobius tertio Saturnaliorum testatur libro: eodē enim modo inquit Varro Licinios appellatos Murę nas quæ Sergius Orata cognominatus est, quod ei pisces, qui auratæ uocantur carissimi fuerint. Etenim auratā piscem, & oratam dici apud Festum reperimus

à colore

à colore auri,quod rustici orum uocabât. De his etiã idem Varro tertio de re rustica,& Columella libro o-ctauo meminerunt.Hic est Sergius Orata,qui ut Va-lerius Maximus,Plinius,& Macrobius testantur pri-mus balneas pẽsiles habuit,primus ostrearia in Ba-iano locauit,primus optimum saporem ostreis Lucri nis adiudicauit,Fuit autem ætate L.Crassi illius diser-ti,qui & grauis & serius habitus sit etiam Cicero do-cet. Est autem Lucrinus lacus campaniæ in sinu Ba-iano,cõtra Puteolos propinquus auerno lacui,dictus à lucro propter multitudinem piscium, qui ibi capie-bantur.in quẽ ostrea aliunde aduecta,depastáq; ibi-dem meliora fiunt. Gaudent enim ut inquit Plinius libro trigesimo secũdo & peregrinatione,transferriq; in ignotas aquas:sic Brundusina in auerno compasta, & suũ retinere succũ, & à lucrino adoptare credũtur. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria sua littora, sed dicemus aliena lingua, quęq; peritissima huius censuræ in nostro æuo fuit. sunt ergo Mutiani uerba,quæ subijciam.Cyzicena maiora Lucrinis,dul ciora Britannicis,suauiora Getulicis,acriora Lepticis, pleniora Lucensibus,ficciora Coryphantenis, tenuio ra Istricis, candidiora Circeiensibus:sed his neq; dul-ciora, neq; teneriora esse ulla cõpertum est. in Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri pro-didere. Nec non inter nos nepotis cuiusdam nomen-clator tridacna appellauit,tantæ amplitudinis intelligi

Y cupiens

cupiens,ut ter mordenda essent. Ostrea aluum mo- uent autore Celso,in qua sententia & Galenum fuis- se uideo,qui & omnium aliorum testatorum nobilissi mam carnem habere testatus est. Sicut lupi pisces in tiberi amne inter duos pontes.)De lupo Tyberino inter duos pontes capto M. Varro,C.Titius & Luci- lius,ut autor est Macrobius,mentionem fecerunt,qui bus & Horatium, & Iuuenalē addimus. Rhombus Rauēnæ.)Verum dicit Plinius. sunt enim ibidem op- timi,magni,& pulcherrimi,& est Rhombus,ut inquit Athenæus,qui Græce psitta dicitur, Quare Lynceus Samius cū in epistolis inquit psittas circa Eleusina At ticæ pulcherrimas esse,Rhombos intelligit. Muræ- næ in Sicilia,elops Rhodi.)Marcus Varro secūdo de re rustica. Non enim inquit si murænæ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuo hi pisces omni mari similes nascūtur.Macrobius item libro Sa- turnaliorum tertio, Et si inquit enumerare uelim, q̄ multi magniq; autores murenas è freto Siculo nobi- litarint, longum fiet. Sed dicam quid M. Varro in li- bro,qui inscribitur Gallus de admirandis, dixerit his uerbis.In Sicilia quoq; manu capi murenas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine fluitent. & præter hos Licinius Macer, Nicander, Archelaus, Columella,Martialis & Iuuenalis meminere. Non dum Britannica seruiebant littora,& cætera.)Ostrea Britānica post lucrina inuenta sunt, quæ & rutupina ab oppi

ab oppido litorali Iuuenalis appellauit. Eadem æta te prior Licinius Muræna reliquorũ piſcium uiuaria inuenit,cuius deinde exemplum nobilitas ſecuta eſt, Philippus, Hortẽſius.)M. Varro tertio de re ruſtica, ſic noſtra ætas inquã luxuria propagauit leporaria, ac piſcinas protulit ad mare,& in eas pelagios greges piſcium reuocauit. Nã propter hos appellati Sergius Orata, Licinius Murena. Quis enim propter nobilita tem ignorat piſcinas, Philippi, Hortẽſij,& Lucullorũ. Et infra eodem libro, Quintus Hortenſius familiaris noſter,cum piſcinas haberet magna pecunia ædifica/ tas ad Baulos,ita ſæpe cum eo ad uillam fui, ut illum ſciam ſemper in cœnam piſces Puteolos mittere em/ ptum ſolitum: neq; ſatis erat eum non paſci piſcinis, niſi eos ipſe paſceret ultro,ac maiorem curam ſibi ha/ beret ne eius eſurirent mulli, ꝙ ego habeo ne mei in Roſea eſuriant aſini,& quidem utraq; re & cibo & po tione,cũ non paulo ſumptuoſius ꝙ ego his miniſtret uictum.ego enim uno ſeruulo, ordeo nõ multo,aqua domeſtica meos alo aſinos. Hortenſius primum qui miniſtrarent piſcatores habebat cõplures, qui piſcicu los minutos aggerebãt frequenter,ut à maioribus ab ſumerẽtur. Prætetea ſalſamẽta in eas piſcinas empti/ tia conijciebat cum mare turbaretur,uti per tempeſta tem ſuis piſcibus è macello cetariorum, uti è mari ob/ ſonium præberet,cum neq; uerriculo illi in litus educe re poſſent uiuam ſaginam,plebeiæ cœnę piſces. Cele/

rius uoluntate Hortensij ex equili educeres rhedarios ut tibi haberes mulos, q̃ è piscina barbatũ mullũ. At inquit ille, non minor cura eius erat de ægrotis piscibus, q̃ de minus ualentibus seruis. Itaq; minus laborabat ne seruus ęger q̃ aquã frigidã biberent sui pisces. Etenim hac incuria laborare aiebat M. Lucullũ, & piscinas eius despiciebat, quod ęstiuaria idonea nõ haberet, ac in residem aquã & locis pestilentibus habitarent pisces eius. Itemq̃ Macrobius, Piscinas autẽ q̃ refertas habuerunt pretiosissimis piscibus Romani illi nobilissimi principes, Lucius Philippus & Hortensius, quos Cicero piscinarios appellat. Lucullus exciso etiã mõte iuxta Neapolim maiore impẽdio quàm uillã ædificauerat, euripũ & maria admisit.) M. Varro eodẽ tertio de re rustica. Contra ad Neapolim L. Lucullus posteaq̃ perfodisset montẽ, ac maritima flumina immisisset in piscinas, quæ reciprocæ fluerent, ipse Neptuno nõ cederet de piscatu. factũ esse enim ut amatos pisces suos uideatur propter æstus eduxisse in loca frigidiora, ut Apuli solent pecuarij facere ꝙ propter calores in mõtes Sabinos pecus ducũt. in Baiano aũt tãta ardebat cura, ut architecto permiserit, ut suã pecuniã cõsumeret, dũ modo perduceret specus è piscinis in mare obiectaculo, quo æstus bis quotidie ab exorta luna ad proximã nonã introire ac redire rursus in mare posset ac refrigerare piscinas. Quadraginta IIs. piscinæ à defuncto illo ueniere pisces.) Legendũ uidetur

detur

detur Quadringētis nō quadraginta ex Columella libro octauo de re rustica, Attamē inquit ijsdē tēporibus, quibus hanc memorabat Varro luxuriē, maxime laudabatur seueritas Catonis, qui nihilominus & ipse tutor Luculli grandi ære sestertiū milliū quadringentorū piscinas pupilli sui uēditabat. Macrobius etiā quadringentis millibus uendidisse scribit.

EX CAPITE LV.

Vrenarum uiuariū priuatim excogitauit C. Hirrius ante alios, qui cœnis triūphalibus Cæsaris dictatoris sex milia numero murenarū mutuo appēdit. nā permutare quidē ꝑtio noluit, aliaue merce. huius uillā intra ꝙ modicā quadragies piscinę uendiderūt. inuasit deinde singulorū pisciū amor.) M. Varro tertio de re rustica. C. Hirrius circū piscinas suas ex ędificijs duodena milia sestertia capiebat. Eam omnem mercedē escis quas dabat piscibus cōsumebat. Nō mirū. uno tēpore enim memini hunc Cæsari sex millia murenarū mutua dedisse in pōdus, & ꝓpter pisciū multitudinē quadragies sestertio uillā uenisse. Idē quoq; retulit Macrobius ex autoritate ipsius Plinij. Apud Baulos in parte Baiana piscinā habuit Hortēsius orator, in qua murænam adeo dilexit, ut exanimatā flesse credat.) Macrobius hoc nō Hortēsio sed L. Crasso tribuere uidet his uerbis, Fuit aūt Sergius Orata ætate L. Crassi illius diserti, qui ꝙ grauis & serius habitus sit, etiā Cicero docet.

is tamen Crassus uir Cẽsorius(nã cum Cn.Domitio Cẽsor fuit) cũ supra cęteros disertus haberet, essetq; inter clarissimos ciues princeps, tamẽ murenã in piscina domus suæ mortuã atratus tanq; filiã luxit, Neq; id obscurum fuit, quippe collega Domitius in senatu hoc ei quasi deforme crimẽ obiecit, neq; id confiteri Crassus erubuit, sed ultro etiã (si dijs placet) gloriatus est Censor, piã affectuosamq; rẽ fecisse se iactãs. Cęterũ Valerius Maximus libro nono, & Plinius libro decimo septimo, qui L.Crassum Censorẽ, cũ Cn.Domitio fuisse cõfirmãt, scribentes cũ inter se de luxuria atq; libidine decertarent, sibiq; nõnulla inuicẽ obiecissent, nullã de murenæ à Crasso defletæ obiectiõe mẽtionẽ faciũt, forsitã quia nõ nisi de obiectiõibus ad luxuriã & exquisitiorẽ cultũ pertinẽtibus altercatio fuerat, & hoc etiã æstimandũ relinquo. In eadem uilla Antonia Drusi murenæ quam diligebat inaures addidit.) Inaures sunt ornamenta, quæ ab aure pendẽt, ut anuli aurei, ut nũc quoq; in Italia gestare incipiũt. Plinius xxxij. libro, inquit Item in Labradij Iouis fonte anguillas, & eę inaures additas gerunt.

EX CAPITE LVI.

COchlearũ uiuaria instituit Fuluius Hirpinus, & cętera.) Hic fuit Fuluius Hirpinus, qui ut meminit Plinius lib. octauo primus togati generis suũ cæterorũq; syluestriũ animaliũ uiuaria, & ut hic refert cochlearia in Tarquiniẽsi agro instituit, generaq; earũ

quæ

quæ plurima sunt, separatim suis quæq; locis collocabat. Separatim ut essent albæ quæ in reatino agro nascūtur, separatim illyricæ, quibus magnitudo præcipua: africanæ, quibus fœcunditas, solitanæ, quibus nobilitas. quin & saginā earū cōmentatus est sapa & farre, alijsq; generibus, ut cochleę quoq; altiles ganeā implerent. cuius artis gloria in eā magnitudinē perducta est, ut octoginta quadrātes caperēt singularū calices.) Hæc omnia à M. Varrōe tertio de re rustica sumpta sunt, ubi docet, quo pacto fieri debeant cochlearia, Ait.n.genera cochlearum sunt plura, ut minutę albulæ quæ afferūtur è Reatino, & maximæ quæ de Illyrico apportātur, & mediocres, quę ex Africa afferūtur. Nō quod in his regionibus quibusdā locis, eę magnitudinibus non sint dispariles. Nam & ualde amplę sunt quædā ex Africa, q̄ uocātur solitanæ, ita ut earū calices quadrātes octoginta capere possint, & sic in alijs regionibus eędem inter se collatæ & minores sunt & maiores. Hæ in fœtura pariunt innumerabilia. earū semen minutū ac testa molli diuturnitate obdurescit. magnis insulis in areis factis magnū bolum deferunt æris. Has quoq; saginare solēt ita, ut ollā cū foraminibus incrustent sapa, & farre, ubi pascātur, quæ foramina habeat ut intrare aer possit, Viuax.n.hæc natura, quæ & aluū mouēt autore Celso, Cæterū duræ sunt, ut inquit Paulus Aegineta.

EX CAPITE LVII.

PIſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produũtur. circa babylonis rigua decedẽtibus flu/uijs in cauernas aquas hebetes remanere.) Athenęus piſciculos quoſdam in foſſis derelictos, quãdo Nilus ceſſauerit ab inundatione, hepſetos appellat ex eodẽ genere, ut inquit Diphilus, cuius eſt cobitis. an hos in/telligat æſtimandũ ſit. Eadem in ponti regione ap/prehendi in glacie piſcium quoſdam maxime Gobio nes non niſi patinarũ calore uitalem motum fatẽtes.) Athenęus libro octauo ſcribit ex ſentẽtia Theophra ſti, piſces eſſe foſſiles uocatos, qui in Heraclea naſcun/tur, & circa Tium põti Mileſiorũ coloniã. mẽtionem itẽ faciẽtis de piſcibus per hyemẽ glacie cõgelatis, qui non prius ſentiũt, neq; mouentur, ꝙ in ollas immiſſi, elixẽtur: & in alijs locis, ut teſtatur Strabo. nam circa Boriſthenis & Mæotidis oſtia piſces in glacie reperi ri tradit libro ſeptimo his uerbis: Quid de ipſius gelu uehemẽtia, quid de alijs ad Mæotidis ora prouenië/tibus? Alueus nãq; è Pãticapęo ad Phanagoriã plau ſtris deambulatur, adeo ut cœnum uia tota fiat. Deſti tuti uero in glacie piſces ligonibus effodiũtur ad Gan gamam, ſic.n. locũ appellant, præcipueq; antacæi del/phinibus magnitudine pares. Polybius etiã xxxiiij. hi ſtoriarũ lib. narrat iuxta Narbonẽ agrũ eſſe, per quẽ ferũtur fluuij Ileberris & Roſcinus, in quo foſſiles pi/ſces reperiũtur ſolo macro, copioſo gramine, ſub quo terra harenoſa eſt, ad duos & tres cubitos altitudine

fluuiatili

fluuiatili aqua scaturiente, in qua pisces per cauernas subterraneas excurrũt. Gobio aũt siue Gobius, qui & Cobio à Plinio græcos imitante scribitur, piscis est notus, cuius plura habẽtur genera. Sunt.n. alij palustres, qui foraminibus quibusdã in cœno uictitãt Venetijs frequẽtissimi, eosq; uoce mutilata, hoc est prima tantum syllaba proferimus, Alij uero saxatiles paganelli Venetijs appellati, carne, ut Diocles autor est, molliore, quos & Cothonas à Siculis cognominari Nicãder & Apollodorus prodidere, atq; etiã cottos Numenius appellauit. Cobiones omnes uarij sunt, & squãmosi, ex quo apparet falli eos, qui Cobiones pro squãmis uariã habere cutẽ prodiderint. ex cobionibus aũt magis albos, q̃ nigros Hicesius cõmendauit, sed laudẽ summã Phalericis Antiphanes cõtribuit. Diphilus dixit Cobiones, qui parui albiq; sunt, molles, boni succi bonęq; digestiõis esse: & qui uirides appellãtur, deterrimos oĩum etiã si grãdissimi sint, quos & caulines uocari tradidit. In fluuijs etiã Cobiones pinguescere Aristoteles octauo de historia testatur. De Cobionibus pter authores hos Dioscorides, Iuuenalis, Martialis, Simonides, Athenęus, Galenus, Oppianus, Paulus Ægineta, cæteri meminere. Qui autẽ cobitis, hoc est ut Theodorus uertit, Gobionaria dicitur, Gobiones paruos ignobiles, qui terrã subeũt, creat, & est Aphyæ genus ex Aristotele sexto de historia, Diphilo & Athenæo, & alba est. Cuius quidẽ Aphyæ genera

plura sunt. Aphya.n.quę in portu Atheniensiũ nascit encraulos dictos progenerat, quam Archestratus & Chrysippus cõmendare uidẽtur. Itẽq; Aphyæ genus aliud est quod mænarum & mugilũ sit fœtura. quam uero Phalericã uocãt, mẽbradas gignit, ex quibus sardinæ, ex sardinis sardæ oriũtur. Quinetiã genus aliud Aphyæ est, quod Aristot. aphrõ, & Athenæus aphritin uocãt, qm̃ ex spuma nũcupata ex terra arenosa cõsistit: quod quidẽ Aphyæ genus, nec incremẽtũ capit, nec prolẽ affert, & tẽporis lõgioris spatio perit. sed denuo nascitur, unde fit ut breui quodã tẽpore excepto oĩbus fere anni tẽporibus generetur. quippe cũ spuma illa ab arcturo autũnali ad uer usq; eduret. efferri id pisciculi genus funditus de terra argumẽtũ est, q, nisi tẽpore tepido nõ capiat, utpote q, de humo ad sũma, tẽporis gratia ueniat. Quin & solo agitato, detractaq; eius colluuiõe, copiosior & melior exit. Cętera aphyæ genera deteriora ꝓpterea sunt, quia cito augẽtur. Fiũt locis umbrosis, apricis ue, q̃ties tẽporis beneficio solũ tepescit, ut in Attica terra apud Salaminem, & iuxta Themistocleũ, & in Marathone: locis .n. huiuscemodi spuma illa cõsistit, & tẽpore tali apppareat. sed non nusq;, uel cũ aqua de cælo incessit, orit pisciculus hic in spuma, quę imbre admisso calluerit. unde nomẽ spumę accepit: ferturq; interdũ per summa maris, cũ cęlũ tepidũ est, & in spuma fluitãte, perinde ac in fimo uermiculus, uoluitur. Quãobrẽ in loca cõplura genus id

Aphyæ

Aphyæ affertur ex alto, & copiose quoq; generat̃, & capit̃ anno quieto, & humido. Aphyã aũt Plinius Apuã, & Theodorus apluã interpretati sunt, quia nõ alio principio fere, q̃ ex pluuia generet̃. Diphilus dixit Aphyã grauis & difficilis cõcoctionis esse, Athenęus Apuæ inquit, mẽbrades, & trichiæ, & alij oẽs quorũ spinas simul comedimus, cõcoctionẽ spirituosam faciũt, alimẽtũ humidũ exibẽt, cũ cõcoctio nõ adęquet̃, sed carnes cito cõcoquãt̃, & spina serius dissoluat̃: meliores uero sunt elixi, & aluũ inęqualiter soluũt. Idẽ tradit in Paphlagonia effodi pisces gratissimos cibis terrenos altis scrobibus, in his locis ubi nullæ restagnẽt aquæ.) Hoc idẽ scripserat Eudoxus quẽ Strabo citat lib. xij. his uerbis. Eudoxus autor est, fossiles pisces esse in Paphlagonia in locis siccis. Locũ tamẽ nõ determinat. itẽ in humidis circa lacũ Ascaniũ, qui apud Ciũ est, sed nec id perspicue dicit. Athenæus lib. octauo Peculiare inquit quiddã accidit in piscibus, qui uocãtur fossiles in Paphlagonia. effodi enim altis scrobibus in locis, ubi nullæ restagnent aquæ.

EX CAPITE LVIII.

QVippe deturgẽte eo musculi reperiunt̃ in cohato opere genitalis aquæ terræq;.) Vetus lectio decedẽte nõ deturgente habet. sic etiã capite superiori inquit. Pisciũ genera etiamnum à Theophrasto mira ꝓdũtur, circa Babylonis riguã decedẽtibus fluuijs in cauernis aquas hebetes remanere. & infra: circa Hera

cleā eandē eodēq; Lyco amne decedente: q̄propter quis detur gēte nō inelegāter etiā dicat. EX CAPITE LIX.

NEc de Anthia pisce sileri conuenit.) De Anthia pisce meminit Aristoteles de historia ix.lib. Ait enim quo in loco anthias sit nullā ibi beluā esse cōfessum est, quo iā indicio secure spōgiatores urinātur, & sacrū hūc piscē ob eā rem noininät. Ananius Anthiā hyeme optimū esse tradit. Athenæus inquit Anthiā sacrū esse piscē & ex sententia Aristotelis carniuorū, & gregalē, dentesq; habere pectinatim coeuntes. Sūt qui Callionymū Anthiā quoq; appellēt. Itēq; helopa castū, sacrūq; piscē. Callionymus aūt est qui Vranoscopos atq; etiā agnos uocat, stomacho, ut inquit Diphilus, grauis, de quo & Aristoteles tradit. Hicesius inquit Anthiā à quibusdā appellari Callionymū, à quibusdā lycon. de Anthia Doriō quoq; Aelianus, & Oppianus meminere. sed nec tantum Anthias sacer uidetur appellari. Nam Epimenides, & Timachidas, & Clitarchus pōpilū quoq; sacrū appellarūt. Hicesius dixit pagros, chromin, anthiam, acarnanes orphos, sinodōtes, & synagrides genere quidem similes existere: sunt aūt Sinodōtes qui latine dentices, & uulgo dētales uocātur, forma auratis proxima, uerū maiores, quos erythropœcilōs Epicharmus uocauit, quorū alterū est genus simile, Synagris Græce uocatum, quā itē denticē Theodorus interpretatur. Dentex, & charax, inquit Diphilus, eiusdē generis sunt, præstat tamen

tamen charax. Tũ ille paulũ ultra digitos in esca ia-culatus hamum.) Vetus lectio nõ habet digitos, sed hoc modo, Tum ille paulũ ultra in esca iaculatus ha-mũ. At inter Sargos.) Quid esset Sargus superius in dicauimus. Est enim Sargus piscis qui nũc quoque Sar gus uocatur.

EX CAPITE LX.

PRæter hæc claros sapientia autores uideo mirari stellã in mari.) Stella piscis cõparatur stellæ quæ pingitur similitudine. parua admodũ caro intus, ut in-quit Plinius, extra duriore callo obtegitur, & spinulis horret, echini ferè modo, oĩbus notissima: de qua Ari stoteles & Oppianus meminerũt. Huic tã igneũ fer uorẽ esse tradunt, ut omnia in mari contracta adurat, omnẽ cibũ statim peragat.) Aristoteles quinto de hi-storia. Quæ stella inquit uocatur, adeo natura calida est, ut omnia cõtacta protinus decoquat, detrimento etiam summo echinis euripi pyrrhæi eandẽ esse cõfir-mãt. forma eius stellis quæ pingũtur similis est. Mala medicamẽta inferri negãt posse, aut certe nocere, stel-la marina uulpino sanguine illita & affixa limini supe riori, aut clauo æreo ianuæ. Autor est Plinius xxxij. uolumine.

EX CAPITE LXI.

COncharum è genere sunt Dactyli ab humano-rũ unguiũ similitudine appellati.) Dactyli idest digiti, quos & onychas idest ungues, & aulos, siue do-nacas, idest fistulas, & Solenes Plinius, ut supra retuli-mus, appellauit, sunt è cõcharũ genere quas Græci in

hodiernũ dié Solenes,& Veneti cóchas lógas appellant,durioris carnis, ut autor est Galenus: de quibus Diphilus, Speusippus,Philillius,Phrynichus,Aristophanes,& Athenæus Solenes appellantes tradidere.

EX CAPITE LXII.

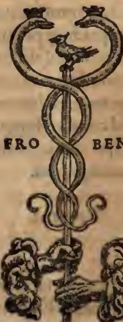
SVnt & inimicitiarũ atq; cócordiæ miracula.Mugil & lupus mutuo odio flagrant,conger & murena, caudas inter se prærodentes.)Aristoteles nono de historia inquit, Lupus & mugilis quãq; inimici sunt capitales,tamẽ stato tẽpore cógregãtur. & paulo post, Sæpe, inquit,cauda abcisa uiuunt, atq; etiam congri meatu tenus excremẽtario. abscinditur mugilis cauda à lupo,congri à murena.ineunt præliũ maiores cõtra minores.Maior.n.quisq; atq; robustior minorem infirmioreq; deuorat. Polypũ intantũ locusta pauet,ut si iuxta uiderit omnino moriat:locustã conger. rursus polypũ cógri lacerãt.Aristoteles octauo de historia,Locustæ,inquit,uel pisces maiores couuincere possunt.euenit usu,ut locustis polypi superiores sint, & adeo ut si eisdem in retibus senserit locusta polypũ præ metu emoriatur.Cógros locustæ cõuincũt,nam elabi nõ queũt propter crustæ asperitatẽ.Congri polypos superãt, sed edere nõ possunt,Leue enim & lapsum polypi corpus usum hostis effugit. Nigidius autor est prærodere caudã mugili lupum, eosdemq; statis mensibus cõcordes esse.omnes autẽ uiuere quibus caudæ sic amputentur.) Miror Plinium hæc Nigidio

gidio licet doctiſſimo contribuiſſe, cum Ariſtoteles, à quo accepit Nigidius, hæc ante eum tradiderit, Ait.n. lib. nono de hiſtoria, ut modo etiã dixi: Lupus & mugilis quãq; inimici ſunt capitales. tamẽ ſtato tempore congregãtur. & paulo infra, Sæpe mugiles cauda abciſa uiuũt, atq; etiã cõgri meatu tenus excremẽtario.

Balenæ muſculus quãdoq; prægraui ſuperciliorũ pondere obrutis eius oculis infeſtãtia magnitudinem uada prænatans demonſtrat, oculorumq; uice fungitur.) Idẽ tradit Oppianus Halieuticon libro quinto: qui paruum uiſu, ſed corpore longo, tenuiq; cauda, muſculum deſcribit, quem & iulum uti retulimus autores alio nomine nuncuparunt.

FINIS.

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIAna per Hieronymum Froben. & Nicolaum Epiſcopium, Anno domini. M. D. XXXVII. Menſe Martio.

FRO BEN.

NIC. EPISCOPIVS LECTORI S.

VM in hasce Massarij in Plinium annotationes indicem colligeremus, singulaq; assignaremus piscium propria de quibus inibi tractatur, æquo longe fieri maior est uisus: idcirco magna mutila uimus parte, ita tamen nequid desideres: ueluti, de delphino, ubi non admodũ necesse iudicamus, eius uelocitatem, partum, magnitudinem, eiulatum, amorem erga homines, & cætera quæ eius sunt naturæ annotare, quum insequenter atque ordine ea plerunque commemorentur. Quapropter uno aut altero uerbo locos tantum indicauimus.

Bene uale, & nos ama.

Ceru-

Crocodi-

P

Siluri

Vipera

F I N I S

BASILEAE APVD HIERONYMVM
Frobenium & Nicolaum Episcopium,
anno M D XXXVII mense Martio.

ERRATORVM maxima pars debetur ei qui αὐτόγραφον autoris descripsit, si castigare uoles, nota priorem numerũ paginam signare, posteriorem ipsius uersum. Pagina 1 uersu 5 lege Capite secundo. 9.4. assimila 29.9. roscido. 44.17. ante. Hic, adde uerba hæc Plinij, Silurus in Nilo) 50.15. à Statio. & 20. hoc est 51. ultimo uersu, taxat 66.16. ipsæ 68.14. capite XVI. 70.25. chromes 81.12. uideantur 82.12. cap. XVII 108.25. ibi 132.25 primordia 154.13. peculiariter miratũ quomodo 155.6. de pensat fluxus 155.12. odinolyontẽ 171.8. sinistram 204.23. crocodilo 232.8. crepidarũ 26.58. amethysto 308. castiga numerum paginæ 333.15. Itemq; 365.13 contacta. Si qua sunt alia, leuia sunt.

Series chartarum.

AA.BB.a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.u.x.y.z.A.B.C.D.E.F.G H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y.Z.aa.bb. Omnes duerniones.

FRO BEN.